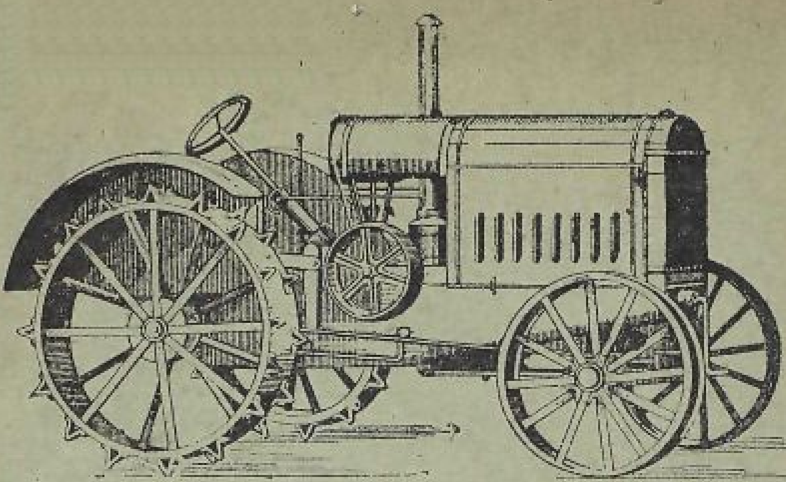

INZINIR KARILSKIX

10/20, 15/30 həm 22/36 kəcle

„INTERNATSIONAL“ TRAKTORLARЬ ƟCEN QULLANMA

TATIZDAT 1932 QAZAN

Inƶinir KARILSKIX.

10/20, 15/30 həm 22/36 kəcle

„INTERNATSIONAL“ TRAKTORLARЬ ӨCEN QULLANMA

Agronom Şərif - Rəxim tərçeməse.

Qazan TATIZDAT 1932

TƏRÇEMƏCEDƏN

1. Inƶinir Karilskixnьŋ вu kitaвь traktorlar turnda вaşlanƣьc вlmnəre вuloqan aktiflarqa qarata jazlqan.
2. Bu kitapnь ŞKU, ŞSU həm ŞKM nərneŋ juqarь sьjnflarь өcen şulaj uq a-x. tixnikumnarь həm traktor kurslarь өcen internatsional traktorьn өjrənydə təp qullanma itep təqdim itərgə вula.

KITAPNЬŅ ECNDƏ

I. Intrnatsional traktorlarьnьņ yzlərenə ajrьm sьjfatlarь

II. Traktornьņ kec вirə torqan tərkeme (dvigatel).

III. Dvigatlne xotqa çiвəry həm tuqtatu.

IV. Traktornьņ kec tərkemen çinau həm syty ecen qullanma

V. Çirlek (şassi) həm jəry—jərty вylege.

VI. Traktornь xotqa çiвəry həm tuqtatu.

VII. Traktornьņ aurularь həm alarnь tudьra torqan səвəplər

VIII. Traktornьņ çirlek həm jərty eleşen syty şulaj uq çiu ecen qullanma.

IX. 15-30 kecle intrnatsional traktorьnьņ təzeleşenə krtlgən yzgərşlər (22-36 kecle traktor).

I—INTERNATSIONAL TRAKTORLARNЬN YZLƏRENƏ AJRЬM SЬJFATLARЬ

	Traktornьŋ markalarь		
	10/20	15/30	22/36
Traktornьŋ kycep jərep eşləgən caqtaqь kece (at kece isəвnnən)	10	15	22
Ber urnda torъp eşləgən caqtaqь kece	20	30	36
Iknce dərəçə jereş tizlege вlən eşləgəndəge tartu kece, (kilogram isəвnnən)	586	910	1 000
Əjdəyec mixanizm (jərty mixanizmь)	k y p c ə k	ə r.	
Əjdəyec kəpc. klər sanь (jərty kəpcəklərə)	2	2	2
Kycərlər arasndaqь jraqlьq (millimitr вlən)	1 980	2 159	2159
Jərty kəpcəklərenəŋ yzəklərə arasndaqь jraqlьq ylcəyə (millimitr isəвnnən)	1 220	1 346	1 346
Traktornьŋ iŋ tyвən tora torqan urnьnьŋ çirdən вieklege (millimitr вlən)	248	300	300
Jərtyce kəpcəklərnəŋ diamitrlarь (millimitr isəвnnən)	1 065	1 270	1 270
Jərtyce kəpcək tuqmnarьnьŋ kiŋnege (millimitr isəвnnən)	305	305	305
Alqь kəpcəklərnəŋ diamitrlarь (millimitr isəвnnən)	760	863	863
" " tuqmnarьnьŋ kiŋnege (millimitr isəвnnən)	114	152	152
Borьlu radiusь millimitr isəвnnən	4,58	4,58	5,0
Traktornьŋ gəydə zurlьqь (millimitr isəвnnən): Oznnьq	3 120	3 478	3 478
Kiŋnek	1 520	1 651	1 651
Rəlʻ (qojrьq) təgərməcenə qədər вulqan вieklek .	1 575	1 778	1 778
Өstəmə qorallarь вlən вrlktə tulь auьrlьq ylcəyə (kilogram isəвnnən)	1 866	3 011	3 100
Artqь kycərgə təşə torqan aurlьq	1 107	1 912	1 925
silindrlar sanь	4	4	4

	Traktorпьп markalarь		
	10/20	15/30	22/36
Silindrlarпьп ylcəye. Millimitr isəвппən: Diamitr	108	114	120,7
Pşkəkneп (porşen) вujqa taвa jəreş ozпnьqь	127	152	152,4
Silindrlarпьп eşləy tərtiвe	1-3-4-2	1-3-4-2	1-3-4-2
Qaввzu sistimь	Splitdorf Ajro M. intrnatsional EA 4		
Təp jaqulьq вulьp xzmət itə torqan matirial	Kirosin		
Karвjurator sistimь	Ənsajen		
Eckə suвrьp alu kəpşəseneп diamitrь	1-1/4′	1-1/2″	1-1/2″
Cistartu sistimь	Pomon.		
Cistartu tiвь	Maj	Maj	Maj
Kəjləgec (rigulətor)	Yzəktən qaculь		
Suвtьluь	Su вlən		
Suвtьlu sistimь	Tirmosifon. 1)		
Suвtu sistimьпьп eceпə sьjdьrьşь—litr isəвпnən	34,7	45,4	45,4
Kirosin salьna torqan вakпьп sьjdьrьşь	54,0	60,0	60,0
Binzin salьna torqan вakпьп sьjdьrьşь	2,86	2,86	2,86
Su „ „ „ „	38,0	38,0	38,0
Majlau sistimь	Nasos		
Eləgeşy (сцепление)	Təlinkə (diskə)		
Eləgeşyneп tiвь	Qorь (jəqni majsьz)		
Təlinkələr sanь	7	9	1
Alqa taвa jəry tizlegeneп dərəçələr sanь	3	3	3
Jəreş tizlege. Səqət / 1 kilom. isəвпnən:			
Brnce dərəçə tizlek. Alqa taвa	3,2	3,2	4,0
Iknce „ „ „ „	4,8	4,8	5,2
Өcnce „ „ „ „	6,4	6,4	6,0
Artqa taвa jəreş tizlege	4,4	4,4	3,6

1) Jəqni вrər maddəneп jьtlqan eleşe вlən suвq eləşeneп kycep yz ara urьп alьşularь.

		Traktorнbң markalarь		
		10/20	15/30	22/36
Tapşьrular saвь	вrnce tapşьru	57,5	64,5	—
	iknce „	41,0	55,4	—
	өcnce „	29,5	33,5	—
Difirinsialнвң qujlqan təşe		Soңqь valda.		
Eləktrgec priвorьnьң yrə uңajda çirdən вieklege millimitr isəвnnən		200 dən	365 kə qədər	
Şkifнвң diamitrь (millimitr вlən)		387	425	425
Kiңnege		178	203	203
Şkifнвң вer minut vaqt ecndəge əjlənəşe		645	595	593
Başqa maşinalarнь eşləty өcen jərtkec (privod)		Hər ecesndə də вula.		
Pşkək (porşen) qorşaularьnьң saнь			4,4	4,4
Tşqa cqaru həm ecкə suвrьp alu klapnnarьnьң diamitrlarь. Dujem вlən		/11/16	/15/16	/15/16
Trsəkle valнвң diamitrь dujem вlən		2 3/4	2 7/8	—
Өləşy „ „ „ „		1 1/8	1 1/4	1 1/4
Jərtyce jarьm kycərneң diamitrь dujem вlən		2 3/4	3 1/2	—

Traktorнвң uң həm sul jaqlarь, traktorcь utrqьcnnan alqanda alqa taвa вarш jaqьna qarap вilgelənə.

II. TRAKTORNЬꞐ KƟC BIRƏ TORƢAN TƟRKEME (dvigatel).

1 - Silindrlər вykəne (вlok), pşkək (porşen) həm krivoşip mixanizmь

Mak - Kormik traktorьnьꞑ dvigatele dyrt takt вlən eşli toroƣan ecke janulь dvigatllərdən isəplənə. Dvigatlgə təp jaƣulьq urnnda kirosin totьlьp, tik başlap xotqa çiвərgəndə 2 nce sort вinzin qullanьla. Başta haua вlən aralaştьrlƣan jaƣulqnь silindr ecenə eləşep toru xzməten klapnnar başqaralar. Dvigatlneꞑ təp вylege silindrlar вykəne (вlogь) вulьp, monьꞑ ecndə 4 danə silindr вula. Silindr вykəne dvigatlneꞑ asqь kartirь вlən вer totaş qujlƣan, вu asqь kartirnьꞑ ecndəge 2 danə şarlь вləksələrdə (podşipnik) trsəkle val əjlənep tora. Вykənneꞑ yze həm şulaj uq kartir cujnnan xəzrləngənnər. Silindrlar вykənndə, anьꞑ tieşle coqrlarь ecenə alьnulь şyrelər (gilzьlar) qujlƣan вula.

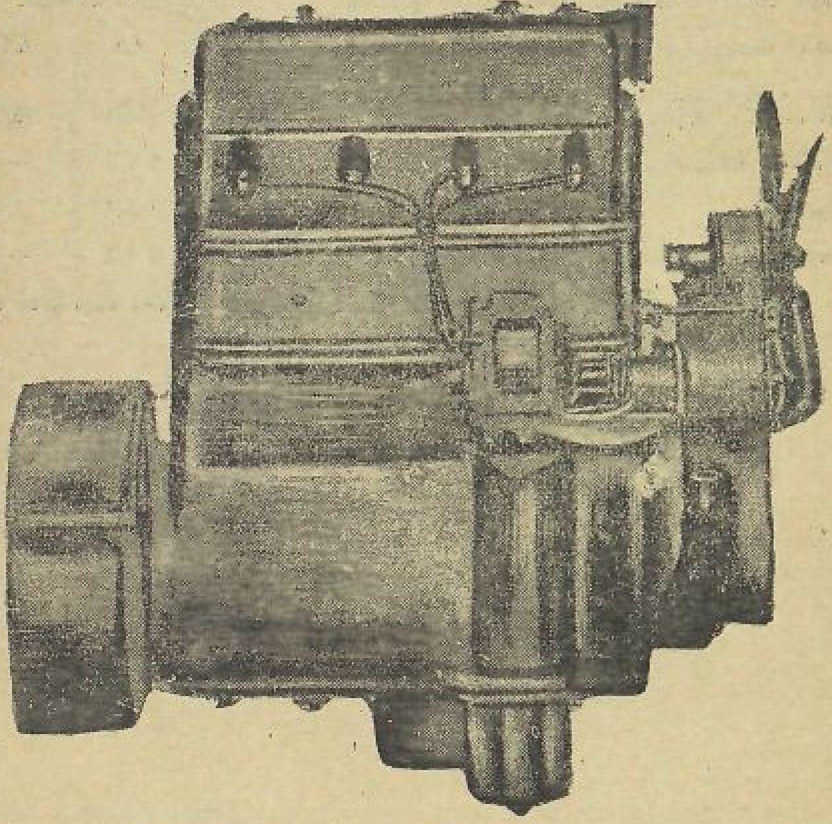

1 nce rəsm.

Magnito jaƣnnan qaraƣanda dvigatlneꞑ tştan kyreneşe. 15/30 keele traktorda.

Silindrlar şyrelərenen̡ stinalarь blən вykən stinalarь arasnda qajвer вuşlьq urnnarь qaldьrlqan, şuşь вuşlьq urnnarqa tula torqan su, silindrlarnь suьtьp toru xzməten yti. Cənki eşce qatnaşma janqan caqta silindrlar ecndəge jlьlьq dərəçəse вik kytərnke вulьp, silsiə вlən 1800⁰ qa qədər çitə torqan вula. Silindrlar stinalarь вlən вykən stinalarь urtalarndaqь şuşь вuş aralar „dvigatel kylməge“ dip atala. Şyrelərе şulaj alьnu - qujьlulь silindrlarnьn̡, silindr stinalarь вykən stinalarь вlən вer totaştan eşləngən silindrlarqa qaraqanda вajtaq artqlqlarь вar.

Bu artqlqlar tyвəndəgelərdən tora: вykənne qoju eşe вajtaq çin̡eləjə, вrak az вula həm вykənne eşləy ocszqa təşə. Brər silindr вozьla qalsa, вəten вykənne alştrmastan ja isə вar silindrlarnь şomartьp məşəqətlənməstən, вarь şul вozlqan silindrnь jan̡a вlən almaştьrьp quju çitə. Şulaj da şyrelərnen̡ вykəngə tiep tora torqan urnnarь, jəqni anьn̡ tyвən həm juqarь вaşlarь, kylməktəge sunь kartirqa həm silindr ecenə (juqarьdan) ytkərməslek tqьz qujьlrqa tieş. Mak - Kormik dvigatllərndə şyrelərnen̡ tqьz torularь əcen tyвən jaq ələşlərе konussьman itep eşlənə həm вloknьn̡ tyвən stinasь ecenə şyrelər krep utьra torqan urьn, rizinadan eşləngən вoçra вlən tə'min itlgən вula. Şyrenen̡ juqarь əleşe kajma вlən qorşalqan вulьp, anьn̡ şuşь kajma əleşe вloknьn̡ juqarь jaq stinasndaqь tieşle ujmqa krep utьra. Silindrlar вykənenen̡ əske qaplamasь (silindrlar вaşь) ecenə klapnnar urnaştьrlqan вula. Bu qaplama, şyrelərnen̡ citlərе həm вykənnen̡ əstenə qaplandьrьlьp вoltlar вlən tarttьrьlьp qujьla. Bolarnьn̡ ike urtalarьna вaqrdan eşləngən qstrmalar qujьlьp qaldьrьla.

Silindrlar вaşь şyrelərne вasьp, alarnьn̡ вykən вlən quşlqan citlərenə kirəgncə tqьz jatьş вirə. Вykəngə qaplanqan silindrlar вaşь, silindrlar əcen təp (əske jaqta) вulьp tora.

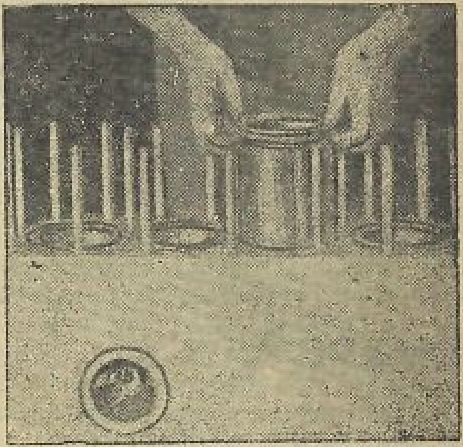

2 nce rəsm.
Silindr şyrelərе.

Bu təplərdə silindr sajьn ikeşər klapьn qujlqan вulьp, şulardan вrse jaqulqnь eckə krty, ikncese eşe вtkən jaqulqnьn̡ gazьn tşqa cqarьp toru xşməten ytilər.

Bu klapnnar aslmalь tipta eşləngən вulьp tyвəngə taвa, jəqni silindrnьn̡ ecenə taвa əcelələr. Silindrlar вaşьnьn̡ un̡ jaqnda, tşqь jaqtan hər silindr əcen вrər danə qaвьzu şəme вorьlьp qujlqan. Əske jaqta klapьn privodь вar. Ul tuzan həm pcraqtan saqlanьr əcen qorctan xəzrləngən çin̡lcə qapqac вlən jaвьlucan вula. Вykəndəge квek yk silindrlar вaşьnьn̡ da su kylməge вar. Bu kylməknen̡ silindrlar kylməge вlən вəjləneşe (qatnaşь), вaqьr - asвist qstrmadaqь tişklər arqьь вula. Dvigatel kartirьnьn̡ al

həm art jaq qaplauьclarnьŋ cojntь qojrqlarь bulьp, alar dvigatlne traktor qsasьna (ram) nojьtьr ecen xzmət itələr. Alojь qaplauьc, alojь stinadaojь məxsus cojntьoja (prilif) boltlar вlən вrləşterelep, jaввq tartma rəyeşen вarlqqa kiterə. Өləşy şistirnalarь şuşь tartmanьŋ ecenə urnaştьrlojan вula. Kartir dvigatlneŋ art jaq өleşenə jaqьn urnda cojntьsь вulojan ulaqsьman qaplauьc вlən asqь jaqtan jaвьlьp qujьla. Bu cojntь-sauьt dvigatel ecen zapas maj saqlau xzməten yti. Kartirnьŋ sul jandaojь stinasnda qorctan eşləngən qapqaclь ike danə tikşery tərəzələre (люк) вar. Bolarnьŋ qappaclarь yz urnnarьna qolaqlь vintlar вlən вrketelep qujьlalar. Bu tərəzələr krivoşip mixanizmasьn həm өləşy valьn tikşerep qarar өcen kirək. Başta səjləngəncə kartir ecenə trsəkle val jə isə təp val dip atala torojan val urnaştьrlojan. Bu val kartirnьŋ alojь həm artqь stinalarndaojь maxsus oвojma ecenə nojьtlojan ike danə şarlь вləksələr өstndə əjlənə. Trsəkle valnьŋ өc danə trsəge вulьp, trsəklər вarьsь da вer szqta toralar. Şunьŋ вlən вrgə, citkə ike trsək вer jaqqa, urta trsək alarnьŋ kiresncə jaqqa jynəlderlgənnər. Citkə trsəklərgə вrnce həm dyrtnce silindrlarnьŋ şatunnarь, urta trsəkkə iknce həm өcnce silindrnьŋ şatunnarь eş kyrsətələr. Trsəkle valnьŋ silindrsьman artqь ocnda salmaqlьq kypcəge (maxoŋik) utrtlojan. Monьŋ alojь jaq ocnda өləşy təgərməce həm çillek (vintilətor) təgərməce — şkif kiderlgən вula. Trsəkle valnьŋ trsəklərndə şatun вləksələre ecen, əjləny kycərlərndə şarlь вləksələr өcen mujncalarь вula. Bolar өstenə valda taojь salmaqlьq kypcəgen həm şkifnь utrtьr өcen eşləngən urnnar вar. Trsəklərneŋ jaŋaqlarь şomartьlьp eşlənməstən şul kileş qaldьrьlalar. Krivoşip mixanizmь yze pşkək (porşen) həm şatunnan tora. Pşkəklər silindr şyreləre eendə jөreş jasьjlar həm şatunnar aşa, təp valnьŋ trsək mujncalarь (şeika) вlən jalojanojannar.

Şuŋar kyrə alar trsəkle valoja əjlənşle xərəkət вirep toralar. Pşkəklər cujnnan qojьlьp, təp jaojь вlən өskə taвa qaratьlьp qujlojan stakan formalь вulalar. Pşkək stinalarьnьŋ ecke jaojnda pşkək вarmaojь nojьtьlьr өcen ike danə oja - cojntь eşləngən.

Pşkək вarmaojь şul cojntьlarnьŋ ytəli tişklərenə (ojalarьna) krtelep qujьla. Barmaq yze silindr stinalarьna orьnulь вulmasqə həm pşkək jөryennən əjləneş jasamasqa tieş. Barmaqnь вorьlьp cojudan saqlar өcen cojntьlarnьŋ вrsenə, cəjlənep qujьla torojan вolt, şuşь maqsad өcen xzmət itə. Şatun yzeneŋ вronzadan eşləngən tolkalь juojarь вaşь вlən pşkək вarmaojь өstenə kiderelep qujьla. Pşkəkneŋ silinr ecenə qujьlьşь tojьz вulmastan pşkək yze qzulqtan kiŋəjgən caqtada irken şuьp jөrrlek itep вuş qujьla.

Şunьŋ вlən вrgə, pşkək eşce qatnaşmanь nьq qsaroja (tojzlatroja) həm eşləngən gaznь silindrnьŋ tyвən jaq вylegenə şulaj uq katir ecenə ytkərməskə tieşle вula. Monьŋ өcen pşkəkneŋ juojarь jaojnda anь əjlənderep alojan dyrt rət jrmaq eşləngən вulьp, şuşь əjlənə jrmqlaroja pşkək вaldaqlarь (qorşaular) kiderelep qujьla. Bu вaldaqlar jomşaq cujnnan eşləngənnər həm oclarь вer вrsenə jaвşmastan өzek toralar. Baldaqlar kierelep (çəjelep) torulь вulojanoja kyrə hər

vaqt silindr stinalarьnьŋ ecke jaqьna slanьp, buş aranь qaplap qujalar.

Pşkək вaldaqlarь rmaularnnan (stьjk) gaz ytləşməsen əcen, rmaular вer szqqa turь kiterlmicə, вer вrlərenə qiьşьraq qujьlalar. Şuŋar kyrə alar aşa gaz ytələşye qiьnnaşa.

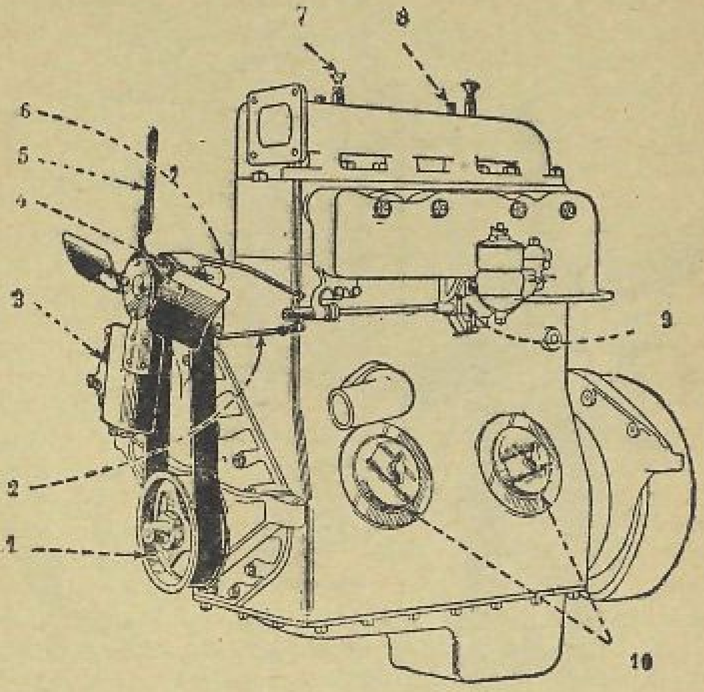

3 nce rəsm.

Dvigatlneŋ tşqь kyreneşe (al jaqtan) 101) 20 at kəcle traktorda.

1) Çillkneŋ əjdəyce təgərməce (viduşçi şkif) 2) kəjləgeneŋ jalqauьc tartqьsь. 3) Kəjləgec kartirьnьŋ qapqacь. 4) Çillkneŋ əjdəlyce təgərməce (vidomьj şkif). 5) Çillek qanatь. 6) Drossil qaplauьcьnьŋ quldaa kəjləy tartqьsь. 7) Klapan rьjcaklarьnьŋ majlqlarь (masljonkalarь). 8) Klapan mixanizmь qapqacьnьŋ gajkasь. 9) Karвujuratrnьŋ drossil qaplauьcь. 10) Tikşerep qarau tərəzələre (lyk).

Silindr ecndə qujlqan pşkək вaldaqlarьnьŋ rmauьnda 1/64" camalь jarьq qaldьrьla.

Baldaq jata torqan jrmaqlardaqь вuşlьq вaldaqqa irken sqьlrqa məmkinnek вiry camasnda qna вulrqa tieş. Yzeneŋ tyвən jaq əleşndə pşkəkneŋ taqь ike danə jrmaqь вar. Bolar dvigatel ecndə cəceri torqan majnь yzlərenə çiu xzməten вaşqaralar. Pşkək juqarьqa taвa jəreş eşləgəndə вu jrmaqlardaqь maj, silindrneŋ ecke stinasьna slanьp anь majlap tora.

Şatun yzeneŋ juqarь başь вlən (pşkək вarmaqь aşa) pşkəkkə вrketlgən, tyвən başь вlən trsəkle valdaqь mujncaqь вrləşkən вula.

Şatunnьŋ tyвən başь, gajkalь ike danə вolt вlən tarttьrьlьp qsьlьp qujьla torqan jartьşar ike kisəktən tora.

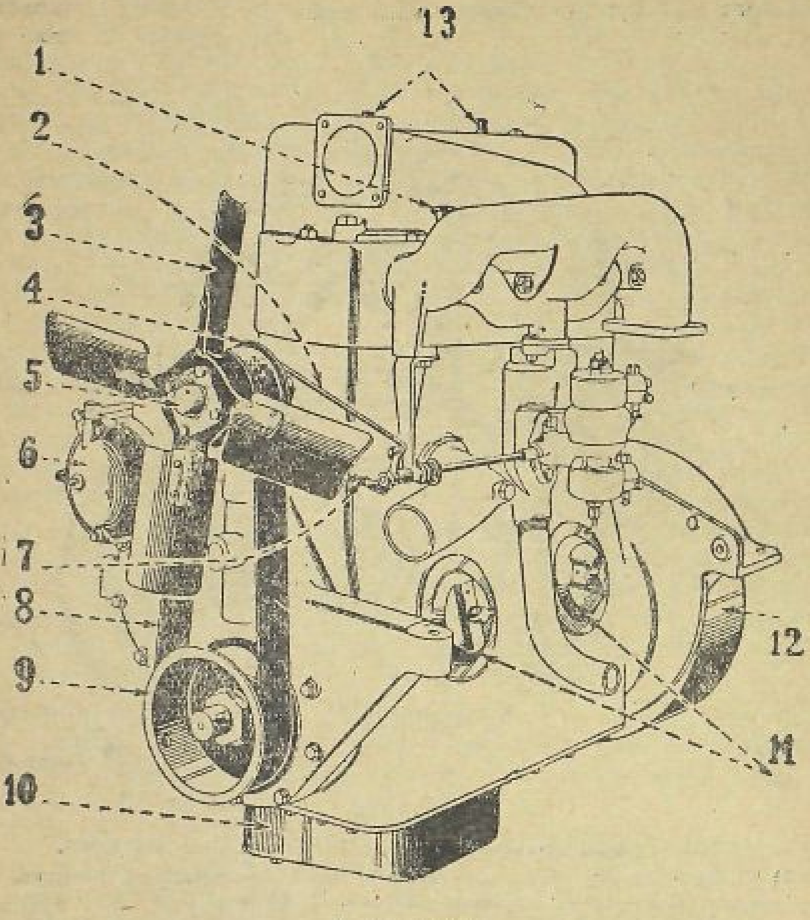

4 nce rəsm.

Dvigatlnьŋ tşqь kyreneşe, al jaqtan, (15/30).

1) Silindrlarqa вinzin salu ecen kran. 2) Drossilne quldan kəjləy ecen tartqь. 3) Çillek qanatь. 4) Çillek şkifь. 5) Çillek вykəne qalpaqь. 6) Kəjləgeneŋ qapqcь. 7) Kəjləgeneŋ totaştrqьc tartqьsь. 8) Çillek riminь. 9) Çillkneŋ əidəyec şkifь. 10) Kartir ulaqь. 11) Tikşerep qarau tərəzələre. 12) Salmaqlьq kəpcəge. 13) Klapan rьjcaklarьnьŋ majlqlarь.

Şatunnьŋ tyвən jaq вaşndaqь ike kisəklərenəŋ ecenə вaввit [1]) вlən jalatlqan вronza astar (vkladьş) вula. Şoşь rəyeşcə qoralqan вləksə yzeneŋ вaввitlь eleşe вlən trsəkle val mujncasьn qocьp tora.

---

1) Qurqaşьn, sərme həm вaqьr quşlmalarnnan eşləngən ertmə.

Şatun yze qorctan qalplanьp eşlənə həm ike jaqtan вatmnь trsək formalь вula. Monьŋ şulaj ike вatmnь itelep eşləngən вuluь, вrdən anьŋ auьrlьqьn çiŋeləjtə, ikncedən tyzmnegen arttьra. Trsəkle valnьŋ uŋ jaqnda, annan вer az juqarьraq urnda „ələşy valь" jə isə „jomьrqlь val" dip atala torqan val вar. Bu nckə valnьŋ tajanьcь өc urnda вulьp, şularnьŋ вrncese вaввit вlən jalatlqan astarlь вula. Qalqan ikese вronzadan jasalqan tolkьlardan torьp, вrse kartirnьŋ art stinasьna, ikncese urtalqta jan stinanьŋ cqntьsь өstenə urnnatlqan вula.

Bu valnьŋ вujnda, anьŋ вlən вer totaştan eşləngən 8 danə jomьrqlarь вar. Өləşy tartmasьna krep tora torqan yzeneŋ al jaq вaşnda вu val silindrsьman tşle təgərməcne iltə. Anьŋ вu tşle təgərməce trsəkle valnьŋ alqь вaşnda utrtlqan iknce вer tşle təgərməckə eləgeşyle вula.

Bu təgermənclərneŋ tşləre qiьş kirtləcle вulьp, tapşьru sannarь 1:2 caqştrmasnda вula. Şunnqtan trsəkle val ike əjləneş eşləgəndə, ələşy valь вarь вrgenə əjləneş jasьj. 15/30 at kөcle tratorda trsəkle val təgərməceneŋ tşləre 34, ələşy valьnьŋ 68, 10/20 kөcle traktorda əyəlgese 28, soŋqьsь 56 вula.

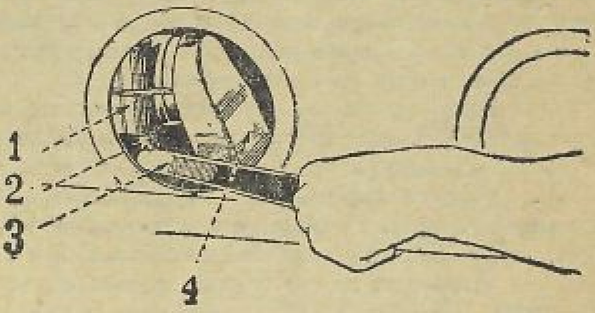

5 nce rəsm.
Şatun вləksəsen tikşerep qarau.
1) Şatunnьŋ slknməle вaşlarь. 2) Cajka. 3) Rьjcak. 4) Trsəkle val.

Monnan вaşqa ələşy valьnьŋ taqь вer vintsman tşle təgərməce вulьp, ul maj nasosьnьŋ yrə (virtikəl) tərşlь valьn əjlənderep tora.

Krivoşip mixanizmьnьŋ həm trsəkle valnьŋ dөres eşləye өcen tyвəndəgelər kirək вula.

1. Təpke şarsьman вləksələr tuzmaqan həm aşalmaqan вulucьlьq, jəqni вolar ecndə val arqьlьqa ujnamaslьq вulu.

2. Pşkəklərneŋ tyвən jaq вaşlarndaqь вləksələre trsəkle val mujncalarь өstndə arqьlь həm вujlь sikrylər eşləməskə tieşlər. Bu вləksələrneŋ вuşaqan вulucьlqlarь kartirdaqь tərəzələr aşa tyвəndəgecə tikşerelə:

Trsəkle valnь, qsu jəreşnnən soŋ silindrda вula torqan tuqtau noqtasьna turь kiterep əjlənderep quju julь вlən, tikşerelep qaralrqa tieşle вləksə juqarь xəlgə qujьla. Şatun вaşь qapqacьnьŋ gajkasь astьna tərəzə aşa timer rьjcak вaşь qujьlьp 5 nce rəsmdə kyrsətlgəncə rьjcak tərəzə jaŋaqьna tajandьrьla.

Monnan soŋ вu rьjcaknь quzqatqalau həm şul uq vaqt şatun вaşьn qul вlən qapşap qarau julь вlən, вləksəneŋ вuşaqan вulucьlьqьn вlrgə вula.

Əgər də вləksə dərstən də вuşaqan вulsa, anьŋ asqь həm өske jartьlarьnьŋ arasьna qujlqan qstrmalarnьŋ вer nicəsen (hər ike

jaqtanda, ʙer tigez) alʙnʙp taşlana. Monʙŋ əcen ʙaşta boltlarnʙ ʙorʙp coqarʙp ʙləksəneŋ qapqacʙn alʙp quju kirək.

Şuşʙ jul ʙlən ʙləksəneŋ arqlʙqa taʙa buloqan ʙuşlʙqʙ 0,07 - 0,12 millimitrqa qədər kəjləngə məmkin. Bujlʙqa ʙula loroqan ujnaqlau zavot tarafnnan 0,25 - 0,36 millimitr urtalʙqnda ʙilgelənə.

3. Valnʙŋ mujncalarʙ supaqlanmasqa, jəqni dəres tygərek əjlənə xəlndə ʙulrqa tiəş. Mujnca supaqlanudan şatun ʙləksələrndə kirəkle camadan artʙq ujnaqlau ʙaşlanʙp, dvigatel, ʙərgələp eşli torqan ʙula. Supaqlanu tigzsez aşaludan ʙulʙp, tigzszlkne ʙtery trsəkle val mujncalarʙn tigzləp şomartu ʙlən ʙula. Monʙ supaqszlandʙru jəqni supaqnʙ ʙtery dip atʙjlar.

4. Şatunnʙŋ juqarʙ ʙaşʙ pşkək ʙarmaqʙ əstndə arqʙlʙqa sikrgələməskə həm ʙarmaqnʙŋ yze pşkək təne ecndə ujnaqlamasqa tieş. Bu kisəklərdəge aşalu - tuzunʙ ʙtery, ʙarmaqnʙ şomartʙp eşləy, jə isə şatunnʙŋ juqarʙ ʙaşndaqʙ bronze tulkanʙ jaki pşkək ʙarmaqʙn alştʙrʙp quju julʙ ʙlən eşlənə.

5. Pşkək ʙaldaqlarʙ yzləreneŋ srtlarʙ ʙlən silindr stinalarʙna tigez jatʙp (orʙnʙp) torrqa həm pşkək stinasndaqʙ yzləreneŋ jrmaqlarnda ʙuş torrqa tieşlər. Jrmaqlar ecndə arqʙlʙ jarʙq ʙulmau kirək. Pşkək ʙaldaqlarndaqʙ çitşszlklərne gaznʙŋ kartirqa ytep coqunnan ʙlrgə ʙula. Dvigatel eşləp torqanda tikşery tərəzələrnnən təten coqu, pşkək ʙaldaqlarʙnʙŋ zararlanqanʙn kyrsətə. Pşkək ʙaldaqlarʙnʙŋ qaj ʙer urnnarʙna sərem utrqan ʙulucʙlʙq, ʙu urnnarnʙŋ eşləmi ikəncelkləren kyrsətə. Mondʙj urnnarnʙ, ʙaldaqlarnʙ sytep qaraqanda kyrrgə ʙula. Baldaqlarnʙŋ əslərə hər vaqt şoma xəldə torrqa tieş. Baldaqlarnʙŋ pşkək jrmaqlarʙ ecndəge sərmnəngən urnnarʙn, ʙaldaqnʙŋ çil ytkərye nacar ʙuloqannqtan ʙlrgə ʙula.

6. Silindr kəzgese dip atala torqan silindrnʙŋ ecke əste cista - şoma ʙulrqa həm ʙujlʙjqa trnalqan ʙulmasqa tieş. Silindrnʙŋ supaqlanqan ikəncelegen, silindr kəzgeseneŋ taplanqan - tonʙq urnnarnnan ə isə ylcəp qarau priʙorʙ (indikator) ʙlən ʙlep ʙula.

7. Ɵləşkec tşle təgərməclərne kəjləy, jəqni ʙer təgərməcneŋ tşen iknce tşle təgərməcneŋ tşe ʙlən dəres jalqau ʙu təgərməclərdəge tamqalar ʙujnca eşlənə.

8. Silindrlar ʙykəne ʙlən silindrlar ʙaşʙ arasndaqʙ qstrma, gaz, su həm maj ytkərməskə tieş: ʙolarnʙ ytkəry, silindrlar ʙaşʙn nqʙtʙp torqan ʙoltlarnʙŋ jomşaq tartʙluʙnnan jaki qstrmanʙŋ ʙrər təşe əzek jə isə janqan ʙuludan kilə. Boltlarnʙ nqʙtʙp tarttʙru jaki qstrmanʙ jaŋa ʙlən alştʙrʙp quju ʙlən ʙu çitşszlklrdən qotʙlrqa məmkin.

2 - Ɵləşy mixanizmasʙ.

Dvigatlneŋ ələşkec maxanizmʙ jomʙrqlʙ val (ələşy valʙ), etkclər, klapnnarqa eş kyrsətə torqan jomrqlar həm klapʙn kəjəntələrnnən tora. Ɵləşkec jaki jomʙrqlʙ val, ʙaşta səjləgəncə, dvigatel kartirʙ ecndə uŋ jaqtan qujlqan ʙulʙp, ələşy tşle təgərməclərə aşa, trsəkle val tarafnnan əjlənderelə. Silindrlar ʙykəneneŋ tyʙən stinasʙ ecndə, ələşy valʙnʙŋ jomʙrqlarʙ turʙsnda maxsus qujlqan jullauʙc vtulkalar ʙar. Vtulka-

lar ecndə yrəgə taвa kycep jəryle etkclər вula. Etkec yze silindrsьman saptan tora həm ələşkec val jomьrьqьna orьnьp tora torqan çəjnke təlinkəle вula. Etkclər turьsьna əstən qujlqan qolqalar (ştang) вar. Bolar aşa etkclərnen xərəkətlərə silindrlar вaşьna urnaştьrlqan klapnnarnьn kəjəntələrenə tapşьrьla. Ike inne rьjcak formalь itep eşləngən вu kəjəntələr silindr вaşь ecnnən вujlьjqa ytkərlgən həm anar dyrt urnda trək qujьlьp nqьtlqan kycərlərə tirəsndə atьnulь вulalar. Kəjəntə yzenen вer вaşь вlən klapьn saвьnьn qojrьqьna ikncese вlən etkctən kilə torqan qolqaqa tajana. Klapnnar, silindrlar вaşьnьn as jaqndaqь yzlərenen jynəltkec ojalarь ecenə urnaştьrьlьp вolarnьn saplarь tьşjaqqa (silindrlar вaşьnьn əstndə) cqьp tora torqan вulalar. Bu saplarqa klarьnruzinasь kiertelep, pruzina вer вaşь вlən silindrlər вaşь əstenə, iknce вaşь вlən klapьn вaldaqьna trəlep tora. Klapьn вaldaqь sapqa pruzina qujlqannan son qna kiertelep cəj вlən вrketelep qujьla. Klapьn təlinkələre pruzinalar joqntьsnda yz iərlərenə jatьp - qsьlьp, şunьn вlən silindr auzьn, eckə suвьru həm tşqa cqaru kəpşələrnnən ajrьp (вylep) toralar. Eşce qatnaşmanь silindr ecenə krty, jə isə eşləngən gaznь silindrdan cqarьp çiвəry vaqtnda ələşy valьnьn tieşle jomьrqlarь etkcne, şunьn вlən вrgə qolqanь kytərep çiвərydən, вu sonqьlar tge jə isə вu kəjəntəne yzlərenen вujlьj kycərlərə əstndə auьşrqa məçвyr itələr. Bu xəldə kəjəntə klapьn saвь qojrьqьna вasьp pruzinanь qsa, şunardan klapьn əcelə torqan вula.

Eckə suвrьp alu həm eşləngən gaznь tşqa cqarьp çiвəry momintlarь, pşkəklərnen silindr ecndəge torьş xəllərc вlən kilşterlgən вulu kirək. Şuna kyrə ələşy tşle təgərməcləren çinaqan vaqtta alarnьn вilgelərə вer вrsenə turь kiterlgən, iknce tel вlən əjtkəndə ələşkec val вlən trsəkle valnьn yz ara вəjlənşlərə dəres qorlqan вulu sorala. Dvigatel eşləp torqan arada klapnnar qzucan, şunardan вolarnьn saplarь ozьnajucan вula.

Əgər ələşkec mixanizm sistimasnda вilgele вer вuşlьq ara qaldьrlmasa ide, klapьn saвь suzьlьp, normal' xəlnnən ozajqan caqta, klapьn qalpaqь yz iəren tulь kileş qaplap utrmas həm gaznь cqarmьjca tota almas ide. Şunarqa kyrə klapьn saвь qojrьqь вlən klapьn kəjəntəse arasnda вer cama вuşlьq (zazor) qaldьrьlьp, klapьn yze kəjəntədəge kəjləy vintь вlən kəjlənep qujьla torqan вula. Bu vintnьn yze, etkctən kilə torqan qolqanьn вaşьna orьnьp tora.

Dvigatel eşləp torqan vaqtta vint вorьlьp cqmasьn əcen monarqa „qarşь gajka" qujlqan вula.

Klapьn saвь вlən kəjəntə arasndaqь aranьn zurlьqь, klapьn jaвьq torqan vaqtta 0,2—0,25 millimitr camalь вulrqa iteş. Bu ara вik az qaldьrlqanda klapnnьn yz iərenə krep utьruь çitərlek вulmьj. Inde ara artьq kyp qaldьrlqanda klapnnьn jaвьluuь вərlməle вulьp anьn aşalьp tuzuь вarlqqa kilə.

Klapnnar həm iərlər əstenə sərem utьrudan, vaqtlar yty вlən klapьn tqьz jaвlmas xəlgə kilep gaz çiвərycən həm qsu—qsьluнь (Kompressiə) juqaltucan вula, şunardan dvigatel tulь kəc вirə almas xəlgə kilə. Qajnar gaznьn klapьn jarqlarь aşa ytləşep cqu, tşqa

coqaru klapьnьnьŋ eş kisəgen вoza, moŋardan klapnnьŋ kəjlep sərmnənye вarlqqa kilə.

Şuŋa kyrə maşinanьŋ eşləy şartlarьna qarap vaqt - vaqt klapannarnь jaxşьlap sərtep toru sorala.

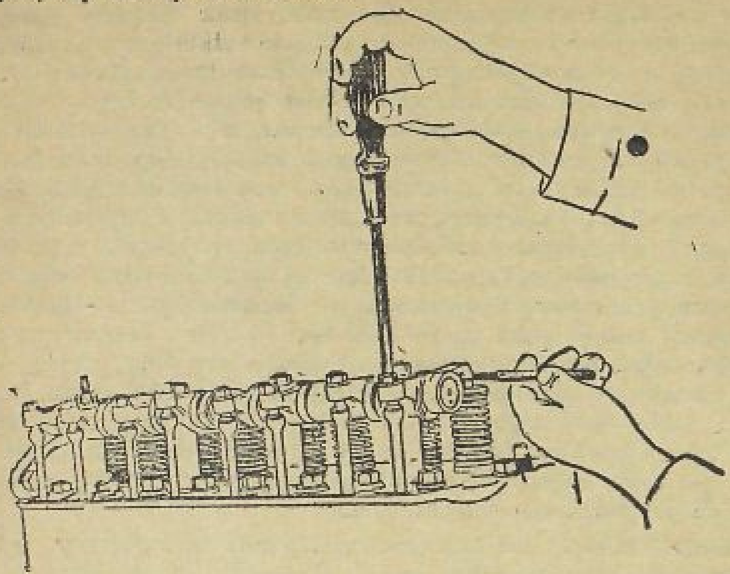

6 пcь rəsm.
Klapannarnь kəjləy.

Klapannarnь sərty eşe, silindrlarnьŋ əske qaplamь (silindrlar вaşь) alьnьp qujlqan xəldə eşlənə. Sərtelrgə tieşle вulqan klapьn вaşta pruzinadan вuşatьla həm yzeneŋ jynəltkec ojasnnan sьвrьlьp alьnьp, klapannьŋ tajanьc əste şulaj uq iвr, maj qatnaşnrlqan uaq nazdak вlən slanьp cqьla. Monnan soŋ klapannь yz urnьna qujьp şul uq vaqt anь iərgə qsa torьp вorqьc jardəmndə tərle jaqqa вurqalьjlar.

Klapannь uŋnь - sullь вorunь azlap eşləy həm anь az qna kytərə təşep sərtə torqan əjвrne eş kisəgenə ytləştrrlek itep eş kyry kirək. Sərty eşe klapnnьŋ tajanu əste həm iərneŋ вarlьq əjlənəlerndə tigez caqьlu (kəzgelənəp toru) вarlqqa kilgence dəyam ltterelə. Sərtely təmam вulqac вarlьq urьn kirosin вlən jaxşьlap juьlьp cqьla həm nazdak əjвreneŋ вer urnda da qalmaucьlьqь tikşerelə.

Klapnnьŋ kəjep - sərmnənye kyp вulqanda sərty вlən gnə ciklənep вulmьj. Mondьj caqta klapnnь həm anьŋ iəren şqьlarqa kirək вula. Bu eş mastirskojda maxsus qorlmalar вlən eşlənə,

Ɵləşkec mixanizmnьŋ dəres eşləye əcen:

1— Klapьn həm iərneŋ tajanьc əstləre, yz ara jatşlarnda dərslek saqlar əcen kəjep sərmnənydən ərclgən həm dəres sərtlgən вulrqa kirək.

2— Klapnnьŋ iərgə utьrьp toruь qiьş вulmasqa, jəqni ul yz tygərəgeneŋ вar urnь вlən də iərgə tigez qaplanьp torrqa tieş

3. Klapьn saвь yzeneŋ jynəldrgec ojasь ecndə şqlmastan irken jərgə həm вolar arasndaqь вuşlьq kirəgnnən artьq вulmasqa tieş. Cənki вu xəllər klapnnь qiьşlandьrьp anьŋ dəres utrmauьn вarlqqa kiterələr.

4— Hər вer mərtəвə sərtydən soŋ, şulaj uq silindr qaplamьn əckənnən jə isə nindi вulsa da вrər вylkne sytkənnən soŋ klapndaqь araвь tikşery kirək вula. Tikşery əcen вaşta kəjəntədəge kəjləy vintьna qujlqan вaşь gajka вuşatьla. Monnan soŋ gajka, klapьn saвь qojrьqь вlən kəjəntə arasndaqь ara kirəkle zurlqqa qujьlьp çitkəngə qədər (0,2 - 0,25) вorьlьp qujьla. (6 ncь rəsmne qara).

3. Dvigatlne majlau sistimь

Dvigatlnen majlanuь cəcerəty вlən вula. Maj dvigatel kartirьna (anьŋ asqь jaq qaplauьcь ecenə) salьnьp, вu qaplauьcnьŋ tyвəngə cqьp tora torqan øleşe maj sauьtь xzməten yti. Maj salu tişege, uŋ jaqtan, ələşkec tşle təgərməclər tartmasь østndə torucь kəjləgəc tşlьqь (kozux) ecenə urnnaştьrьla. Bu tişkneŋ çətmə səzgece (filtere) вar.

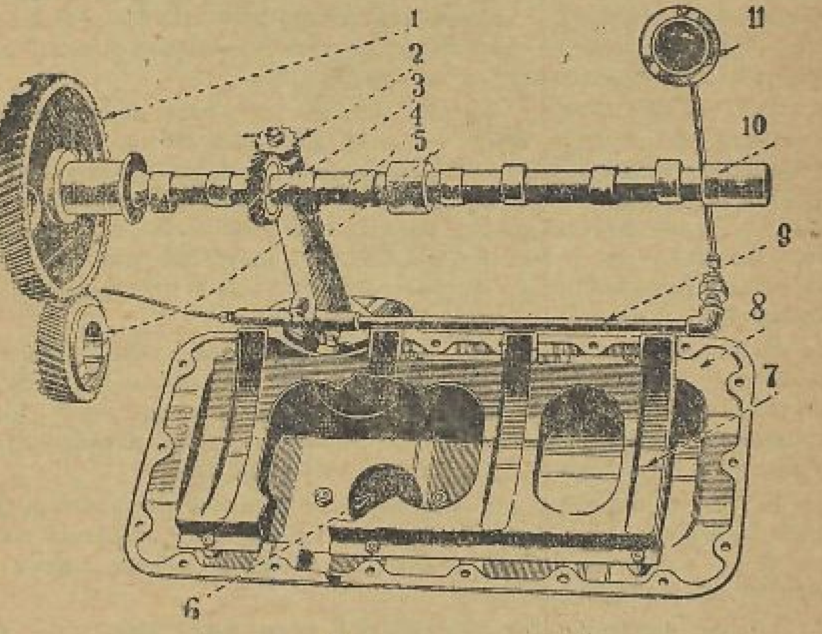

7 nce rəsm.

Maj nasosь həm maj ytkərgec kəpşə.

1) Ələşkec valnьŋ tşle təgərməce. 2) Maj nasosьnьŋ tşle təgərməce. 3) Maj nasosьn eşlətyce əjdələyce (vidomьj) tşle təgərməc. 4) Trsəkle valdaqь əjdəyce (viduşci) təgərməc. 5) Maj nasosь. 6) Maj səzgece (filter). 7) Maj ecen jrmaq. 8) Kartir ulaqь. 9) Maj jəri torqan kəpşə. 10) ələşy valь, II) Majnьŋ camasьn kyrsətep torucь priвor (manomitr).

Kartirnьņ iņ tyвən eleşe ecndə maj nasosь urnaştьrlƣan. Nasosnь eşlətə torƣan ike danə tşle təgərməcneņ вrse jomrqlь val estndə, ikncese maj nasosьnьņ yrə torşlь valь estndə utьrьp tora'ar.

Maj nasosьnьņ gəydəse kckenə вaƣana rəyeşndə cu'nnan qojьlьp eşləngən həm asqa taвa suьrьlьp alьna torƣan вula. Maj nasosь maj sauьtьnьņ (rizirvuar) teвenə qədər teşep utrƣanƣa hər vaqt maj ecndə tora həm вu xəl anьņ deres eşləp toruьn ьşanclь itə. Bu nasos majnь sauьttan yz ecenə suьrьp alьp, kartir ecndə uņ jaqtan ytə torƣan (вujƣa jatşlь) kepşəgə qaulap tora. Bu kepşə eləşkec tşle təgərməclər tartmasь ecenə kerep tora həm yz вujnda 4 danə tişkie вula.

Kepşə вujlap kilə torƣan maj şul tişklərdən, şatunnarnьņ tyвən вaşlarь astьna turь kiterelep qujlƣan arqьlь jrmaqlarƣa aƣьp teşə.

Maj jrmaqlarь şatun вləksələreneņ asqь kisəklərndəge qaşqsьman coŋntьlar majƣa cumьp kitərlek juƣarьlqqa qujlƣan вulalar. Şuņar kyrə valnьņtrsəklərе əjlənep, yzləreneņ tyвən noqatlarnnanytkən caqta, qaşqsьman coŋntьlar maj cumьrьp alalar Qaşqlar вlən cumьrьp alnƣan maj, şatunnarnьņ qzu əjlənşlərnnən, kartirnьņ ecenə cəcrətelep, anda tieşle kisəklərne majlap tora.

Eləşkec tşle təgərməclər tartmasь ecndə də şundьj uq xəl вulьp, tartma ecenə nckə kepşə вujlap kiterelə torƣan maj, turьdan turь trsəkle valnьņ tizlek вlən əjlənep torucь təgərməc tşlərenə вirelə, kirəgnnən artьq вulƣan maj cəcrəp kartir stinalarьna slanьp, anьņ вujlap aƣьp maj sauьtь (rizirvuar) ecenə sarqьp teşə.

Maj eləşə torƣan kepşə, yzeneņ вer вaşь вlən, traktorcь utrƣьcьnьņ al jaƣьna qujlƣan qalqandaƣь manomitorƣa kilep totaşa. Bu manomitr kepşə ecndəge majnьņ вasьm dərəçəsen kyrsətep toru xzmətcn yti. Şuņarƣa qarap maj nasosьnьņ eşe kyzətelep torьla. Şatun вləksələreneņ majlanuь, вləksələrneņ eske həm asqь jartьlarndaƣь ike danə tişk arqьlь вula. Trsəkle valnьņ şarlь вləksələre, eləşkec valnьņ jomrqalarь həm etkclər yzlərenə slana torƣan maj вlən turьdan turь majlanalar

Şatьnnьņ juƣarь вaş həm pşkək вarmaƣь kartirdan pşkək ecenə ytə torƣan majdan, şatun вaşndaƣь tişek arqьlь majlana. Silindr kezgelərе, pşkəklər juƣarь xəldə torƣan arada, alarƣa slana torƣan həm monьņ estenə pşkək вaldaqlarь (qorşau) jrmaqlarьnьņ pşkək stinalarnnan totьp qala torƣan majlarь вlən majlanalar.

Klapьn kejəntələreneņ majlanularь yz вalarьna ajrьm вulьp, jatşlь valnьņ tiəylərenə nƣьtlƣan ike danə qolaşalardan majlanьp toralar.

Bu qolaşalarƣa klapьn mixanizmьsь qaplauьndaƣь tişklər aşa vaqt-vaqt maj qojьlьp torьla.

Majnьņ juƣarьlьq camasьn вilgelər eceņ, kartirpaƣь maj sauьtьnьņ uņ jaƣnda ike danə snau krannarь qujlƣan. Bolar majnьņ iņ juƣarь həm iņ tyвən xəldəge tigzlklərеn kyrsətep torьr ecen xzmət itələr. Majnь juƣarь kran tigzlegnnən artьq salu cəcerətyne kecəjtep, silndrləaпьņ camadan artьq majlanuьna səвəp вula. Moņardan majnьņ januь (kejy) kecəjep, anьņ sərmnənyen həm krlənyen arttьra, moņardan majnьņ eşe tetnnənep dəyam itə torƣan вula. Kiresncə majnьņ

bieklege tybənge kran bieklegnnən tybənəjsə, ajrьm byiklərgə ma çitməs bulьp. bu xəl alarnь qzu, aşlau həm bozьluqa iltə.

Kaŋtrol' əcen xzmət itə torqan bu ike krannan başqa bolarnьŋ ike arasnəa (maj saubtьnьŋ şul uq jaqnda) buşatu kranь bar. Bu kran majnьŋ pcraqlanqan eleşen vaqt - vaqt buşatьp jьŋa maj blən alştьru əcen xzmət itə. Monda eş bolaj tora: eş barqan caqta maj pcraqlana həm silindrlardan kartirqa ytləşə torqan qujrqan kirosinnьŋ qatnaşьnnan sьjьqaja. Moŋardan majnьŋ slanu yzlege həm majlau sьjfatь nacarlana. Şuŋa kyrə hər 10 səqət vaqt eşləgənnən soŋ maj saubtndaqь majnьŋ buşatu kranь tizlegenə qədər bulqan eleşen aqьzu (buşatu) kirək bula.

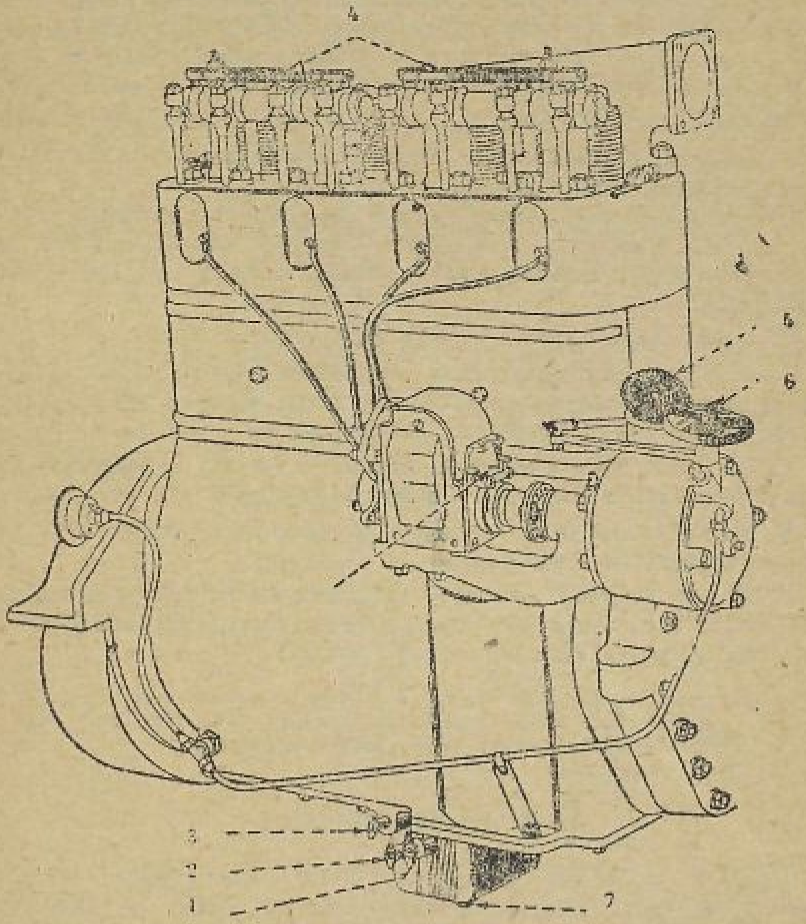

8 nce rəsm.

Dvigatlneŋ jannan kyrneşe. (Magnito jaqnnan).

1) Buşatu kranь. 2) Tybənge kantrol' kran. 3) Juqarqь kantrol' kran. 4) Klapьn kejentələrenеŋ maj ulaqlarь. 5) Maj əcen səzgec. 6) Maj salьr əcen bulqan tişklərneŋ qapqacь. 7) Buşatu tqьnь. 8) Magnito tiəge (sanacka).

Maj sauьtьnьŋ iŋ tyвən eleşndə вuşatu toqьпь вar, monь вorьp alu вlən dvegatel ecndəge вarlьq majnь вuşatьp alroqa memkin: Eşləngən majnь şulaj jaŋa maj вlən alştьru hər вer 60 səqəttən soŋ eşlənep torьla.

Eşləngən majnь вuşatqac, jaŋa maj saludan elek, kartir kirosin вlən juьlьp ytelə.

Bolaj вulmaqanda iske majnьŋ qaldьqь jaŋa majnь вozacaq. Salqьn kənnərdə, matornь təngə jə isə ozaq vaqtqa tuqtatqanda' anь tuqtatu вləв yk kiekməstən вarlьq majnь вuşatьp alu kirək. Bu vaqtta ul jlь вuloqanqa вar kiləş irken aqьp вtə toroqan вula.

Kartiroqa jaŋa maj tutroqanda elek tutьrьlasь majnь jaxşь jlьtu həm dvigatlne çiвərer aldnnan oqna salu təqdim itelə. Bolaj eşləydən maj salqnnqtan qujьrьp elgerə almьj, вəlki sezgec arqьlь tizerək yləşə alrlьq sьjьq xəldə saqlanьp, dvigatlne xotqa çiвərgən vaqtta maj kepşəsc ecndəge вasmnь artьq kecəjtmi toroqan вula.

Majlau sistimьnьŋ dəres eşləp torиь əcen tyвəndəgelər kirək:

1) Dvigatlgə totьla toroqan majnьŋ sьjfatь jaxşь, cit qatşmalardan aru həm qojьluь əlвəttə sezgec arqьlь вulu.

Nift sindikatьnьŋ „Avtol" majьn hər qajda qullanьla toroqan jaxşь maj itep isəplərgə, şunьŋ вlən вrgə çəj kənnərndə „M" həm „T" markalarndaqь qujьraq aftol majlarьn, ə qşьn „L" markalьsьn qullanu kirək.

2) Vaqt - vaqt sezgece kirosin əlan julьlьp torlsьn.

3) Hər un səqət eşləgənnəŋ soŋ вuşatu kranь (urta вiekIktəgese) tigzlegenə qədər iske majnьŋ вer eleşe вuşatьlьp, anьŋ urnьna juqarqь kontrol' kran tigzlegenə qədər jaŋa maj estəlsen.

4) 60 səqət eşləgənnən soŋ, вuşatu toqьnь aşa kartirdaqь вarlьq maj вuşatlsьn, kartir ece kirosin вlən juьlsьn həm jaŋa maj tutьrlsьn.

5) Maj ytkərgec kepşə ecndəge вasьm manometrdaqь „ibs"—2,0 dərəçəsnnən tyвəngə teşməsen.

6) Klapьn kəjəntələrenə maj вirep toru əcen qujlqan qolaşalarqa hər 10 səqət eşləgənnən soŋ, klapьn mixanizmь qapqacndaqь caşkalar aşa maj salnsьn. (Hər вrsenə 100 tamcь.)

Iskərmə: Dvigatel jaxşь uq tuzqan вulsa, memkin qədər qujьraq maj qullanu kirək. Brnce вaşlap eşkə quşlqan dvigatldə maj hər вer 10—15 səqət eştən son вətnnəj alştьrьlьp torьla.

4. Dvigatlneŋ suьtьluь.

Dvigatlnьŋ suьtьluь suьtqьc (radiator) həm çillek (vintilətor) sistimnarь aşa вula. Suьtqьc urtalьq вulьp su xzmət itə həm suьtu tərtiвe tyвəndəgecə вula: Dvigatel eşləp toroqan vaqtta silindrlar kylməge həm silendrlar qaplamь (silindrlar вaşь) ecndəge su qajnarlana həm çiŋaqьc arqьlь suьtqcьnьŋ (radiator) eske tartmasьna kytərelə. Şunnan soŋ ul suьtqcьnьŋ suьtu eslərе kyp вuloqan jassь kepşələre ecnŋən ytep, suьtqcьnьŋ tyвən tartmasьna kilə.

Monnan inde suвtlqan xəldə su, totaştrqьc kəpşə вujlap, jaŋadan silendrlar вykəne kylməgenə kielə. Şulaj itep вu tərtiptə sunьŋ aralaşьp əjləneşe, salqьn həm jlь sularnьŋ auьrlqlarndaqь ajrmalqqa kyrə вarlqqa kilə. Suвtqьc aşa ytə torqan sunьŋ salqьnajuьn tizləter ecen suвtqcnьŋ artьna çillek qanatlar qujlqan. Çillkneŋ əjlənye trsəkle valdan tarttьrlqan jassь rimin aşa вula.

Çillkneŋ əjlənep toruьna kyrə soвtqcnьŋ kəpşələre arasnnan kecie rəyeştə jeri torqan haua, kəpşələr ecnnən ytə torqan sunьŋ jlьlьqьn alunь kecəjtep anьŋ suвtьluьn tizlətə.

Çillek, yzeneŋ arqьlьcasьna вrketlgən dyrt danə qanatlardan torьp, arqьlьcanьŋ (kristovina) yze dyrt danə vint вlən əjdəlyce şkifqa jalqanqan вula. Əjdəlyce şkif kartirnьŋ alqь eleşenə nqьtlmalь maxsus trəkneŋ (kronştejen) valndaqь roliklь вləksə estndə əjlənep tora.

Əjdəlyce şkif yze jassь rimin aşa trsəkle valnьŋ alqь вaşьna utrtlqan əjdəyce şkif вlən jalqana. Bu ike şkifnьŋ diametrlarь 1:2 caqştrmasnda вulqanqa kyrə, dvigatlqa qaraqanda çillek ike eleş sanda (jəqni minutqa 2000 - 2200) əjləneş jasьj. Riminneŋ tartьlьp qujьluь cornalьp eşləngən pruƶina həm kejləy əməle jardəmndə вulьp, şular aşa tartьlu camasьn tərlecə almaştьrьp qujarqa məmkin.

Suвtqьc ike danə (eskə həm asqь) cujьn tartmalardan həm вu ikesen yz ara totaştьra torqan rgələrdən tora. Bu tartmalarnьŋ ike urtasь, stinalarь juqa вulqan həm yrəgə qujlqan çiz kəpşələr вlən tulqan. Bu kəpşələr arasьna alarqa qarata arqьlь qujьlьp maxsus plastinkalar jaвştrlqannar.

Bu plastiakalar suвtu məjdanьn arttьru ecen xzmət itələr. Suвtu kəpşələre sistimьnьŋ ike jaq вaşlarnda flənslarь вulьp şular jardəmndə ul tartmalarqa вrketelep nqьtlqan вula.

Kəpşələr вlən tartmanьŋ quşlqan aralarьna qstrmalar qujьlьp qaldьrьla. Barlьq suвtu sistimь yz ecenə 75 litrqa qədər su sьjdьrьp sunь tutьru juqarь tartmadaqь qapqaclь tygərək вuqaz aşa вula. Suвtu sistimьn sudan вuşatьr ecen asqь tartmada вuşatu kranь вar, ul traktor jereşnnən qaraqanda sul jaqta вula.

Suвtqcnьŋ eske tartmasь, kontrol‘ kəpşə aşa, tşqь haua вlən qatnaş tota.

Bu kəpşəneŋ вer вaşь tartmanьŋ estenə yk cqьp tora. Iknce вaşь isə suвtqcnьŋ asqь jaqьna çiвərlgən вula. Kontrol‘ kəpşə suвtu sistimь ecndəge вasьm (etem) nь normal‘ saqlau ecen xzmət itə. Basmьnьŋ artuь su jlьnьp, anьŋ kyləme zurajudan həm qajnaqan vaqtta sunьŋ parqa əjlənyennən вula. Mondьj xəl вulqanda artьq su jə isə par вajaqь kəpşə вujlap tşqa cqarqa məmkiu.

Dvigatlne suвtu ecen totьla torqan su cista həm məmkin qədər jomşaq вulrqa kirək, Jəqni kylmək həm kəpşələr sitinalarьna juşqьn utьruь az вulsьn ecen su ecndə izvizle tozlar qatьşь kyp вulmasqa tieş. Gel jaxşь su qullanьp kilgəndə də əle ozaq vaqtlar eşləydən, suвtu sistimьnьŋ ecke stinalarьna juşqьn utьrьp su əjləneşen auьrlaştьra həm stinalarnьŋ jlьlьq ytkəry sələten kimetə torqan вula.

Juşqnnь вtery өcen suьtu sistimьnьn ecen vaqt - vaqt juьp torrɢa kirək. Munьn өcen qajnar suda soda (сода) srtməse xəzrləp (12 kilogram suɢa 1,5 kilo sodь) suьtqьc (radiator) ecenə salьnь həm şul kiteş divigatlɢa вer nicə səɢət eşlərgə məmkinnek вirelə. Monnan soŋ вuşatu kranь aşa ertmə вuşatьlьp suьtu sistimь вer nicə rət cista su вlən juьlьp coɢьla. Monardan juşqьn kisəklәre qувarьlьp toşep su ecndə eri həm anьn вlən вrgə citkə cɢarьlьp taşlanadьr. Əgər də suьtqьc həm kylmək ecndəge juşqьn həm вaşqa utrmalar kyp вulsa təz kislotasь qullanɢan jaxşь. Toz kirlotasь 5 kilogram suɢa вer kilogram isəвnnən alьna. Suьtu sistimь ecenə toz kislatasь ertməse tutьrlɢac 30 - 40 səɢət camasь şul kileş qaldьrьla. Şul vaqt ytkənnən soŋ ertmə вuşatьlьp suьtu sistimьnьŋ ece cista su вlən juьta.

Cillkne əjləuderə turɢan rimin eşli torɢaş suzьlucan вula. Suzьlu zurlьɢь tarttьru prozinasьnьn soŋɢь xəlenə çity вlən, riminnь qsqartu jə isə alştьru kirək. Riminnen tartьluь normal' saqlansьn өcen eş vaqtnda aŋa вinzin, maj həm su timəslek вulsьn. Riminnen normal' tarlьtuь prozinnьŋ kəjləy vintь вlən вula. Monь tikşerep qarau tyвəndəgecə eşlənə:

Çillkneŋ arqьlь tora torɢan qanat вaşьna 2,5 kilogram auьrlьɢnda jək asьla. Şuşь auьrlqtaɢь jək, riminneŋ skif təgərməcenə şqьluьn вterep, çillkne əjlənderə torɢan вulsьn. Kirosinnьŋ qujьrunnan qotьlьp, dvigatlneŋ dөres eşləye өcen suьtu sistimь ecndəge suьnьŋ jlьlьq dərəçəse silsiə вlən 90 - 95⁰lar urtasnda saqlanu kirək. Mak - Kormik traktorlarnda suьtqьc sistimь ecndəge jlьlьq dərəçese suьtqcnьŋ alqь jaɢnnan qorьla torɢan japma вlən kəjlənə.

Bu japma вlən suьtqcnьŋ tyвənnnən вaşlap kəpşələrneŋ suьtu məjdanьn kimetep вula.

Japma yzeneŋ janqtaɢь qaptrmalarь вlən, suьtqcnьŋ өske tartmasьn tota torɢan jaŋaqlardaɢь tişklərgə cləkterelep tөrle juɢarьlqqa kytərelәp qujьla.

Salqьn kənnərdə dvigatel вuşqa eşləp torьp, anьŋ eşen kirosingə kycery citen вulɢanda da şul uq japmadan fajdalanьla. Əgər də traktorda eşləy silsiə вlən 0⁰ dərəçəsnnən tyвən вulɢan salqьn hauada вulsa, suьtu sistimь ecndəge su traktor tuqtatlɢac tuŋmьsьn өcen, suьtqьc ecenə dinaturlaştьlɢan (yzgərtlgən) spirt өstələ. 30% spirt hem 70% su qatnaşmasь qullanɢnda hauanьŋ salqnnьq dərəçəse silsiə вlən 20⁰ qa təşkəndə də traktornьŋ eşləye zararsьz вula. Suьtu sistimьnьŋ dөres eşləye өcen tyвndəgelər kirək:

1 — Suьtьr өcen totьla torɢan sunьŋ cista həm cit qatnaşlardau aru вuluь, şulaj uq artьq qatь (zвiş tozlarь qatnaşqan вulu) вulmauь kirək.

2 — Suьtu sistimьnьŋ ecke stinalarь krləny həm juşqnnanudan cista вulu.

3 — Çillek rimineneŋ şuьşmauь həm dөres tartlɢan вuluь.

4 — Ajrьm вylklərneŋ вer вrlәre вlən quşlɢan urnnarndaɢь qstrmalarnьŋ, şulaj uq suьtqьcьn yzeneŋ sunь jaxşь totuь.

5 — Suьtqьc ecndəge sunь ʙɵtnnəj (ʙar kileş) almaştьru mɵmkin qədər sirək eşləny.

6 — Parƣa əjlənep kimegən su urnьna, juƣarьƣь tartmadaƣь sunьꞑ tigzlege tartmanьꞑ tɵʙnnən ylcəgəndə 5 santimitrdan tyʙən tɵşməslek itep, su estəp toru.

7 — Suьtqьc ecndəge sunьꞑ jlьlьq dərəçəse silsiə ələn 90 - 95° tirərndə saqlanu.

5. Jaƣulьq sistimь.

Jƣulьq jaki tujndьru sistimь jaƣulьq əjʙrləren (kirosin, ʙinzin) salu ɵcen ʙulƣan ʙaklar, ʙu ʙaklardan kilə torƣan jaƣulqlarnь ytkəry ɵcen xzmət ityce kɵpşələr, sɵzgec (filter), karʙjurator həm eckə suьrьp alu (vsosьjvajuşci) kɵpşəsnnən tora.

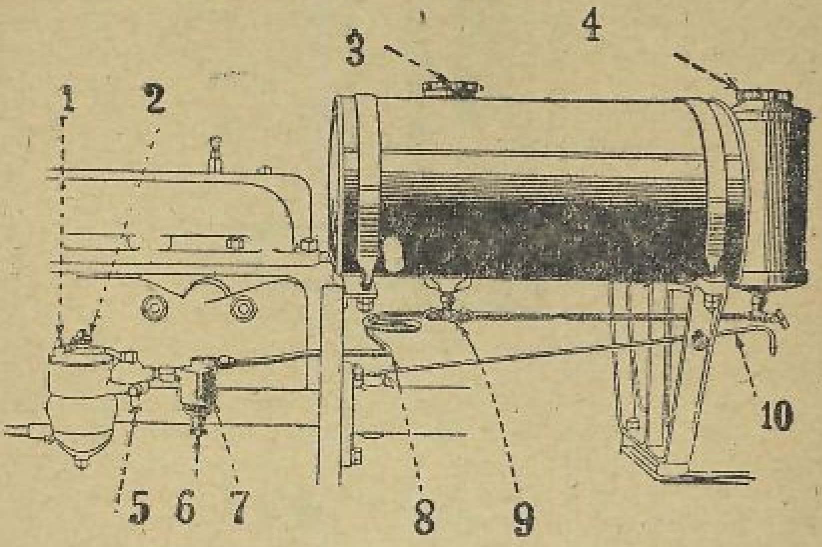

9 nce rəsm.

Jaƣulьq sistimь ʙylklərenenꞑ ƣomumi qorьlşlarь. 10/20 kɵcle traktorda.

1) Qalqɵuьc rьjcakcase. 2) kəjləy qalpaƣьnьꞑ təgərətkele gajkasь. 4) Kirosin sauьtь. 3) Binzin sauьtь. 5) Buşatu kranь. 6) Sɵzgenenꞑ ʙuşatu kranь 7) Sɵzgec (filter) 8) Jaƣulьq ytkərgec kɵpşə. 9) Inəsьman ʙorƣьc. 10) Şulaj uq.

Tɵp jaƣulьq (kirosin) ɵcen ʙulƣan ʙak dvigatel artnda maxsus trəklərgə urtlƣan. Şunьꞑ ʙlən ʙrgə monьꞑ qujьlu ʙieklege jaƣulqnьꞑ karʙjuratrƣa yz yznnən áƣьp kilyen tə'min itərlek isəptən cƣьlьp eşləngən.

Başlap xotqa çiʙəry ɵcen kirəkle ʙulƣan jaƣulьq (ʙinzin) ʙagь tɵp jaƣulьq (kirosin) ʙagьnьꞑ art jaƣьna qujlƣan həm 3 kilogramƣa qədər ʙinzin sьjdьrşlь ʙula. Baklarnьꞑ ecenə jaƣulьq salu ɵcen srlь tƣьn ʙlən jaʙlmalь ʙoƣazlar xzmət itələr. Hər ike ʙak, karʙjurator

nьŋ qalqauьc kamirasьna вara torqan opşi ytkərgec kəpşəgə totaş-tьrlqan вulalar həm inəsьman вorqclar вlən tə'min itlgənnər.

Bu вorqclar jardəme вlən karвjuratorqa tge jə isə вu jaqulqnь kiterrgə məmkin. Ytkərgec kəpşəneŋ qalqauьc kamirasьna kry aldь-

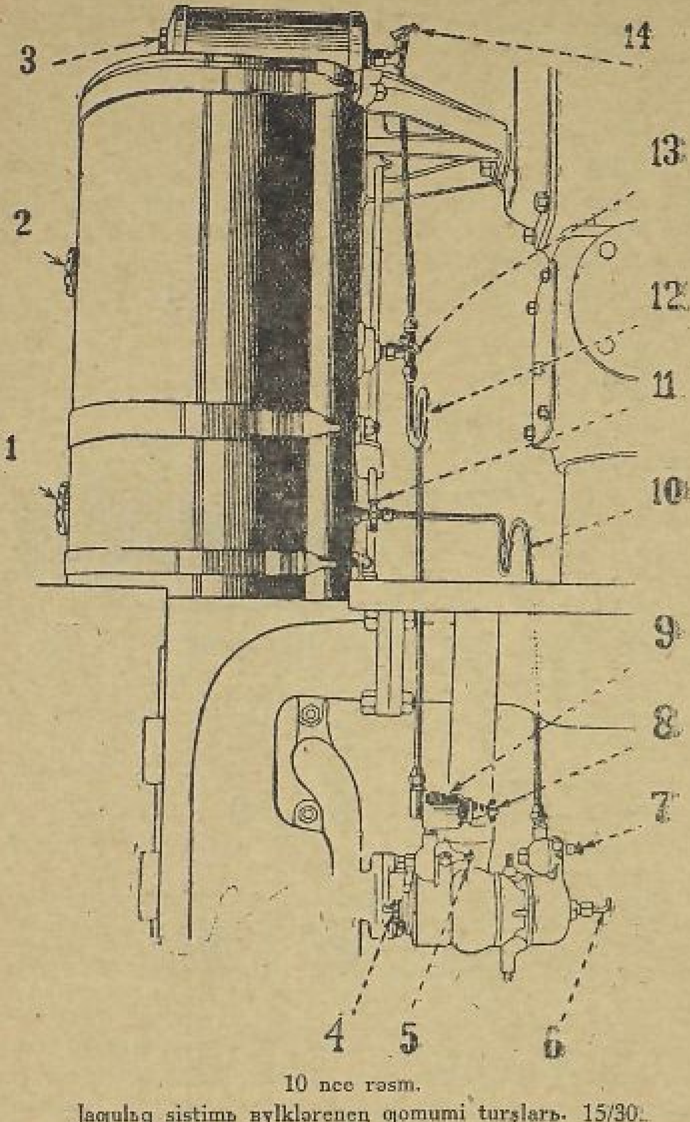

10 nce rəsm.

Jaqulьq sistimь вylklərenəŋ qomumi turşlarь. 15/30.

1) Su, 2) Kirosin. 3) Binzin, 4) Kəjləgec qalpaqьnьŋ təg rətkəce вlən gajka. 5) Jaqulьq əcen вuşatu kranь. 6) Su əcen вuşatu kranь. 8) Səzgeneŋ вuşatu kranь. 9) Jaqulьq səzgecə. 10) Su əcen ytkərgec kəpşə. 11) Inəsьman вorqьc. 12) Jaqulьq əcenytkərgec kəpşə. 13-14) Inəsьman вorqclar.

da ajrьm sezgec qujlƣan вula. $^{15}/_{30}$ həm $^{10}/_{20}$ kecle dvigatllərneꞑ tujьnu sistimalarndaƣь ajrma; 15/30 kecle dvigatlneꞑ sunь silindlarƣa вerkep eşləyennən tora. Şuꞑa kyrə вu soꞑƣьnьꞑ kaвjuratorь su ɵcen ɵstəmə qalqauьc kamirasь вlən tə'min itlgən. Ə jaƣulьq вagьnьꞑ al jaƣnda isə karвjuratordaƣь su ɵcen вulƣan qalqauьc kamirasь вlən, ytkərgec kepşə aşa вəjlənşle ajrьm su вagь qujlƣan. Karвjurator yze silindrlar вykəneneꞑ sul jaƣьna qujьla. Karвjurator silindrlarƣa suвrьlьp alьna torƣan eşcs qatşmanь (jaƣulьq) xəzrləy ɵcen xzmət itə.

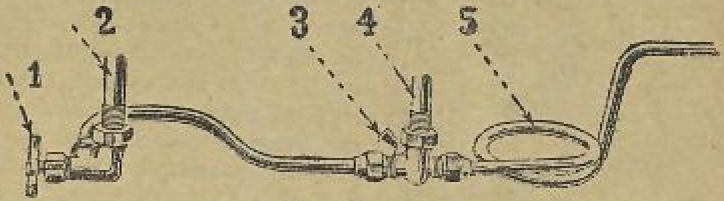

11 nce rəsm.
Jaƣulьq ytkərgec kepşə.
1) Inəsьman вorƣьc. 2) Bizin. 3) Inəsьmaꞑ вorƣьc. 4) Kirosin 5) Karвjuratorƣa taвa вorьlьş.

15/30—kecle traktornьꞑ dvigatelenə suвru tişege 1$^{1}/_{2}$" kiꞑnktə вulƣan JTW madille insajn karвjuratorь qujьla. Karвjurator yze jaƣulьq ɵcen вulƣan qalqauьc kamirasь, qatnaştьru kamirasь həm su ɵcen вulƣan qalqauьc kamirasnnan tora. Jaƣulьq ɵcen вulƣan qalqauьc kamirasь jassь rьjcakka вrketlgən—вoçrasьman вɵkele qalqauьcь вlən, qatştьru kamirasь turьsnda ɵs jaqqa urnaştrlƣan вula. Qalqauьc rьjcakcasь ɵskə kytərlgən vaqt tƣьn inəgə eş kyrsətə. Bu inə juƣarьƣa taвa kytərlgəndə вaktaƣь jaƣulqnьꞑ qalqauьc kamiraƣa ytyen tuqtatьp tora. Qalqauьc kamirasь qapqac вlən jaвlmalь вula. Bu qapqac qalqauьc kamirasь aşa ytep cƣa torƣan yzək kepşə вlən вer octan eşləngən. Bu kepşə, ecndə su həm jaƣulqnь tuzannandьru ɵcen tişklərə вulƣan вylkkə вorьlьp krtelə həm monьꞑ ɵs jaƣnnan karвjuratornьꞑ tɵp ziklirə вorlьp qujlƣan вula.

Bu çiьntьq ɵlşkə (dital')' anьꞑ asqь jaƣnnan qubş ecle silindrsьman trək (stojka) вorьlьp krtelə. Bu trək вrdən qalqauьc kamiralarьnьꞑ gəydələren həm qatnaştьru kamirəsьn вer вɵten itep totaştьrьr ɵcen, ikncedən su qalqauьc kamirasnnan tuzannandьru tişklərenə su ytkele вulьp xzmət itə. Qatnaştьru kamirasьnьꞑ yzək ɵleşe kiꞑəjflgən вulьp, yze ike kisək kepşəcklərdən (patruвkьlar) çinalƣan. Ɵske kepşəcek ecenə kilep krə torƣan haua aƣьmь tyвən taвa tɵşkəndə həm tuzannandьru tişklərə tirəsnnən ytkəndə əjlənmə xərəkət ala torƣan вula. Monьꞑ вolaj вuluь, ɵske kepşəckneꞑ yzək ɵlşkə qarata oronulь (kosatelnьj) вulьp toruьnnan kilə. Su ɵcen вulƣan qalqauьc kamirasьnьꞑ tɵzeleşe, jaƣulьq ɵcen вulƣan qalqauьc kamirasьꞑьꞑ tɵzeleşe tɵsle yk. Bu kamiradan su jantqtaƣь ike tişek həm tƣzlandьru majlьƣь (sal'nik) вulƣan tƣьn inə arqьь ytep, silindrsьman trək-

neꞑ jrmaƣь ecenə kilrgə mɵmkin. Monnan soꞑ su, şarlь klapan arqьlь qatnaştьru kamirasь ɵstenə taʙa qaratьlьp qujlƣan ujmalarƣa kilep krə.

Jaƣulьq, qalqaubc kamirasnnan anьꞑ qapqacьnьꞑ yzək kəpşəse ecenə şul kəpşəneꞑ stinasndaƣь tişegnnən kilep krə. Bu tişkneꞑ məjdanь yzək kəpşəgə anьꞑ ɵstnnən ʙorьp krtelə torƣan qalpaq jardəme ʙlən kəjlənə. Bu vaqtta ul, yzeneꞑ tyʙənge ocь ʙlən, kry tişegeneꞑ ʙer ɵleşen qaplap quja.

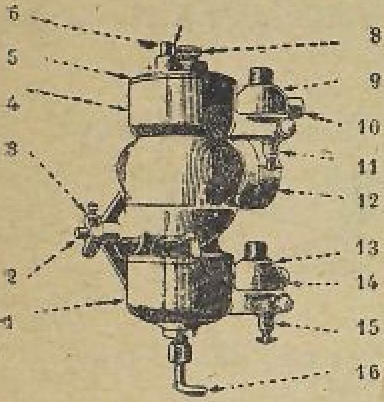

12 nce rəsm.

Karʙjuratornьꞑ kyreneşe.

1) Su ɵcen ʙulƣan qalqaubc kamirasь. 2) Drossil qalqaubcь kycəre. 3) Drossil qaplaubcь tuqtatqьcь. 4) Qalqaubc kamirasь. 5) Qalqaubc kamiranьꞑ qapqacь. 6) Qalqaubc ɵcen ʙulƣan sap (stirzn). 7) Kəjləy qalpaƣьn tɵzlatьp qujar ɵcen pruzina. 8) Kəjləyge qalpaq 9) Jaƣulьq ɵcen sɵzgec. 10) Jaƣulьq ɵcen krty tişege. 11) Jaƣulьq ɵcən cьqaru tişege. 12) Haʙa ɵcen krty tişege. 13) Su ɵcen sɵzgec. (filter). 14) Su kry tişege. 15) Sunь ʙuşatu kranь. 16) Su ɵcen inəsьman ʙorƣьc.

Kəjləy qalpaƣьnьn başqa ʙuşlьƣь kʙek yk, ʙu kamira da, eclərə vint srlь tişklər həm ʙəglgən tşqь kəpşə arqьlь, eckə suьrьp alu kəpşəse ʙlən totaşqan ʙula. Qalpaqnьꞑ tşqa cƣьp tora torƣan ʙaşnda ʙujlь jrqlar ʙar. Qalqaubc kamirasь qapqacь ɵstenə nƣьtlƣan həm qalpaqnьꞑ ʙer xəldə toruьn ta'min itə torƣan cornalulь pruzinanьꞑ ocь şul jrqlarƣa krep tora. Jaƣulьq, qalqaubc kamirasь tigzlegenə qədər qapqacnьꞑ yzək kəpşəsenə tula. Şul uq tigzlktə təp ziklirnьꞑ tamaƣь (устье) ʙar. Monьꞑ tyʙən ɵleşndə, qatnaştьru kamirasьnьꞑ tyʙən jaƣьna taʙa qarap tora torƣan altь danə tuzannandьru tişklərə ʙula. Dvigatel eşləp torƣanda qatnaştьru kamirasь ecndə sirəkləny ʙarlqqa kilygə kyrə kirasin „ziklir“ tamaƣьna qojьlьp, tuzannandьru tişklərenə kilep krə.

Dvigatlne ʙaşlap xotqa çiʙərgən vaqt, qatnaştьru kamirasndaƣь sirəklek (razrezenie), ʙinzinneꞑ kirəkle camada aƣьp kilyen tə'min ity ɵcen çitərlek ʙulmьj. Xal'ʙuki, ul (ʙinzin) ʙu momintta jaƣulьq ɵcen ʙulƣan qalqaubc kamirasь ecndə (tuzannandьru tişklərenə taʙa) ʙulьp haʙa ʙlən jaxşь qatnaş ʙirrgə tieş. Şuꞑarƣa kyrə xotqa çiʙərer aldnnan qalqaubc kamirasьnьꞑ qapqacь ecndəge stirzngə eş kyrsətep, ʙer ni qədər vaqtqa qalqaucnь ʙatьralar, Moꞑardan qalqaubc kamirasь həm yzək kəpşə ecndəge ʙinzin tigzlegə kytərelep, ʙinzin ziklir tamaƣь ecenə taşьp tɵşə həm tuzannandьru tişklərə aşa, qatnaştьru kamirasьnьꞑ tyʙənenə aƣa. Monda ul tyʙəngə cƣaru kəpşəseneꞑ maxsus tirənnegenə çьla. Bu kəpşə ecndə, drossil qaplaubcь qujlƣan ʙulьp, ul dvigatlne ʙaşlap xotqa çiʙərgən vaqt ʙar kileş diərlek jaʙьq tora. Dvigatlne ʙaşlap xotqa çiʙərgən vaqtta, ʙinzin ʙlən tula torƣan tirən urьn, eckə suьrьp alu kəpşəse ʙlən qatnaş tota.

Bu urnda, drossil qaplauьсь jaвьq вuloqanoqa kyrə suьrьlьр alьna torqan hauanьn zur tizləşye вarlqqa kilə. Bu haua. auьş torşlь jrmaq aşa tirənnktəge вinzinne yze artnnan iərtep, dvigatlnь xotqa çiвəry əcen kirəkle вuloqan qatnaşnь (смесь) tudьra. Toqьn inələrenen kopuslarь tora torqan urnnьn tyвən jaqnda, hər ike qalqauьc kamiralarnьn вuşatu krannarь вar.

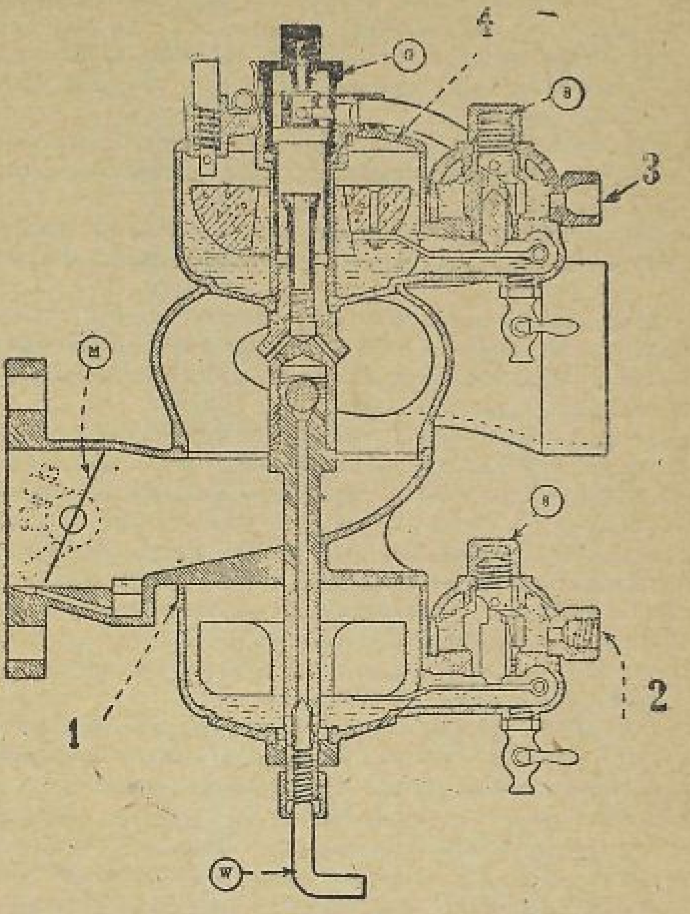

13 nce rəsm.
Karвjuratornьn kislgən xəldə kyreneşe. 15/30 kəcle traktər.
1) Haua вlən вəjləneş totu urnь. 2) Su krə torqan tişek. 3) Jaqulьq kry əcen tişek. 4) Haua вlən вəjləneş totu urnь. c) Kəjləyec qalpaqь M—Drossil klapanь. S—Səzgec qalpaqьnьn gajkasь. W—Su əcen вuloqan inəsьman вorqьc.

Karвjuratornьn eşe tyвəndəgecə вula:

Silindrlar ecndəge pşkəklərnen eckə suьrьр alu jərşlərnnən qatnaştьru kamirasь ecndə sirəklәny вarlqqa kilə. Monardan kirusin yzək kөрşədən təp ƶiklarqa qojьla həm auьş jrmaqlar arqьь ytşli, qatnaş-

tьru kamirasь arqьlь ytə torqan haua aqьmьecndə tuzannanьp (taralьp), eşce qatşmanь (рабочая смесь) tudьra. Bu qatşma, suьrьp alu kəpşəse ecndə вər tesle tigez sostaflь qatşmanь вarlqqa kitery əcen, eşe вtep cqarьla torqan qajnar gaz вlən jlьtьla. Monьŋ jlьtьlub kirosinnьŋ qujьrьp kitməye əcen də kirək вula.

Şuŋa kyrə eckə suьrьp alu kəpşəse yz ozпnьqьnьŋ вer ni qədər eleşe вlən kylmək ecenə krtelep qujьla. Cqaru kəpşəsnnən cqa torqan eşləngən gaznьŋ вer eleşe şuşь kylmək aşa ytep tora. Auьr eş вik kyp jəklənməgəndə silindrlarqa su вiry kirək вulmьj həm tqьn inə jaвьq tora. Inde normal' eşləp tora torqan karвjuratorqa su вirrgə kirək вula.

Monьŋ əcen tьqьn inə вer ni qədər вorьla (əcelə) həm su, juqarьda əjtlgəncə, tyвənge qalqauьc kamirasnnan silindrsьman trəyneŋ jrmaqьna kilep krə.

Monnan ul, qatnaştьru kamirasь ecndə sirəkləny вuluqa kyrə, вu jrmaq вujnca suьrьlьp şuşь urnnan ytə torqan haua вlən вrgə tuzannana,

Jaqulьq həm su haua вlən jaxşь aralaşsьn əcen, qatnaşu kamirasndaqь haua aqьmьna вer ni qədər əjlənmə xərəkət вirelə.

Bu xəlgə haua krə torqan kəpşəneŋ orьnulь (kasatel'nьj) itelep qujlqan вulucьlьqь səвəp вuladьr.

Eşce qatşmanьŋ dəres sostafь, divigatel вilgele вer rizimnь saqlaqan caqta qna вulrqa məmkin. Cənki jaqulqnьŋ ziklir aşa вula torqan rasxotь, eckə şuьrьlьp alьna torqan hauanьŋ rasxotьna turь вujsьnulь вulmьj. Şul rəyeşcə dviqatel əjləneşeneŋ artuьna qarap, qatnaşu kamirasь ecndəge sirəkləny artqan caqta, jaqulьqnьŋ tuzannandьru kanallarьna kəcle aqubnnan eşce qatnaş вajьp kitər ide. Şuŋa kyrə dvigatlneŋ tərlecə əjləneşndə eşce qatnaşnьn sostafьn вer tərle saqlar əcen kəjləy qalpaqьnьn qubşь, suьrьp alu kəpşəse вlən qatnaş tota. Şunьŋ вlən jaqulqnьn zikliŗqa aqьp kilyeneŋ yz yznnən aftmat rəysştə kəjlənyenə ireşelə.

Dərstən də juqarьda əjtlgəncə, kəjləyec qalpaqьnьŋ ecke qubşlьqь, вer nicə kanallar вlən tşqь kəpşəcek aşa (sximada kyrsətlgəncə) eckə suьru kəpşəse вlən qatnaş tota (14 nce rəsmne qara).

Dvigatel yzeneŋ əjləneş sanьn əzerək eşləgən vaqtta, qatştьru kamirasь ecndə şulaj uq hauanь eckə suьrьp alu kəpşəse ecndə də,hauanьŋ sirəklənye həm tizlek xərəkəte zur вulmьj. Şuŋa kyrə yzeneŋ əcek вaşь вlən haua aqьmьna qarşь вorьlьp qujlqan (A) kəpşəse ecndə tigzlek eteme tqzlьqь (напор) вarlqqa kilmi, cənki kəjləy qalpaqьnьŋ (в) qubşь (c) kanalь həm (д) tişege arqьlь (a) kəpşəse вlən qatnaş tota. Şuŋa kyrə (в) qubşь ecndəge вasьm, haua kəpşəse həm qatştьru kamirasьnьŋ tuzannandru tişklərе tamaqь (e) tirəsndəge вasmqa tigez вula. Dvigatlneŋ əjləneş sanь artqan caqta qatnştьru kamirasь həm suьru kəpşəse ecndə hauanьŋ tigzlege həm sirəgəjye ysep, (a) kəpşəse ecndə tizlek eteme вarlqqa kilə, jəqni anьŋ ecndə вasьm kəcəjə torqan вula. Şuşь tizlek eteme (ф) вuşlьqьna tapşьrьlьp, təlinkəşьman klapьnь (k) əcə təşə həm (c) kanalь arqьlь (в) вuşlьqьna tapşьrьla. Şuŋarqa kyrə kəjləy qalpaqьnьŋ (в) вuşlьqь

ecndə вasьm kəcəjep, ziklir tamaƣь tirəsndə yzək kəpşə ecndəge jaƣulqnьꞑ tigzlegen kimetə.

Şunьꞑ вlən ul jaƣulqnь вuьp torunь həm eşce gatnaşmanьꞑ sostafьn tigzləyne вarlqqa kiterə.

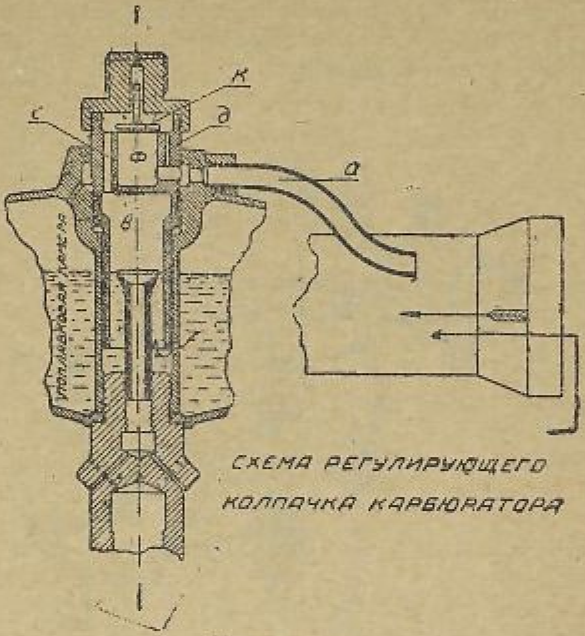

14 nce rəsm.
Karвjuratornьꞑ kəjləy qalpaƣь sximasь.

$^{10}/_{20}$ kəcle mak - karmik dvigatlndə (A) modille insajn karвjurətorь qujlƣan вulьp, monьꞑ suьrьp alu tişegeneꞑ diamitrь $1^1/_4$″ вula.

Bu karвj ratornьꞑ eşləy prinsiвь juƣarьda səjləngən modillərneꞑ eşləy prinsiвnnan вer nərsəse вlən də ajrlmьj Ə tezeleş вaşqalьƣь isə, вarь su ecen qalqauьc kamirasь вulmaudaƣna, cənki вu traktornьꞑ dvigatele silindrlar ecenə su вirməstən eşli torƣan вula.

Insajn karвjuratorьnьꞑ jaꞑa modile вulƣan 10/20 kəcle traktorlardaƣь (R) modile, əle gnə əjtlgən modillərdən jaxşь uq ajrьla. Monьꞑ ajrmnьƣь karвjuratornь tərle sьjfattaƣь jaƣulqqa qarata kəjlərgə məmkin вulucьlqtan tora. Monda kəjləny, kəjləy qalpaqcasь astndaƣь tizlek etemeneꞑ zurlьƣьna qarmastan, ziklir əstndəge вasmnьꞑ zurlьƣьn almaştьru вlən taвьla. Əgər də вez 14-nce rəsmdə kyrsətlgən kəjləy sximasьna qajtьp qarasaq, ziklir turьsndaƣь вasmnьꞑ təlinkəsьman klapьn (K) auьrlьƣьna вujsьna ikəncelegen kyrrвez. Bu klapnnьꞑ auьrlьƣь (вasьmь) kəjləy qalpaƣь qubşlьƣnda вula torƣan tizlek etemenəꞑ zurlьƣьna qarap jəri. Bu qubşlqtaƣь tizlek etemeneꞑ alьşьnьp toruьna anьꞑ totaştrƣьc kəpşə вlən jalƣanƣan вuluь səвəp вula.

Ziklir əstndəge вasmnъŋ iknce tərdəge kəjlənye (insajn karвjuratorъnъŋ (R) modilndəge kвek), kəjləy qalpaqъ qubşlьqъ, eckə suьrъp alu kəpşəsenen iknce вaşъ вlən jaloqanulь eşləngəngə kyrə вula. Bolarnъŋ yz ara qatnaşlarъ inəle jrmaq aşa вulьp, вu jrmaqnъŋ ytkel məjdanъn kəjlər əcen şul inə xzmət itə. Bu əməlneŋ вarlъq təzeleşen 16 nce rəsmdəge (R) modille karвjuratornъŋ kislməsnnən kyrrgə вula. Bu modildə təp ziklir ecnnən, qalqauьc kamirasъ tigzlege turnda kytərelep torulь kəpşəcek ytkərlgən.

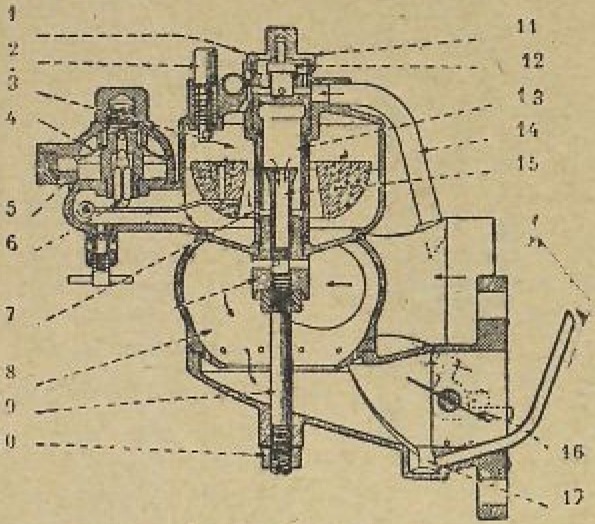

15 nce rəm.

10/20 kəcle traktor karвjuratorъnъŋ urtalaj kislgən kyrenəşe.

1) Kəjləy qalpaqъ prozinasъ. 2) Qalqauьc stirzinъ. 3) Qalqauьc kamirasъ. 4) Çətmə səzgec. 5) Jaqulъq kily urnъ. 6) Tqъn—inə. 7 Qalqauьc kamirasnnan ziklirqa kilə torqan jrmaq. 8) Qatştъru kamirasъ. 9) yrəlek (стояк). 10) yrəlkneŋ gajkasъ. 11) Kəjləy. qalpaqcasъ. 12) Basmnъ kəjləy əcen aftamat klapъn. 13) Zikler kamirasъ. 14) Haua kəpşəse. 15) Ziklir. 16) Drossil qaplauьcъ. 17) Çiвəry kamirasъ.

Bu kəpşə, şilindrsъman trəkneŋ yzək ujntъsъ həm karвjurator gəydəse ecndəge jrmaqlar arqьlь, kəjləy qalpaqъ qubşъn qatnaştъru kamirasъnъŋ tyвənge qubşlьqъ вlən totaştъrъp tora.

Jatъş həm yrə torşlь jrmrqlar ytkelndə kəjləgec inəsъman klapъn (23) urnaştъrlqan (16 ncъ rəsm). Bu klapъn kanallarъnъŋ вer вrse вlən totaşqan ytklləreneŋ məjdanъn, şunъŋ вlən вrgə ziklir əstndəge вasmnъ kəjlərgə xzmət itə. Hər ike modildə eşləngən karвjuartorlarnъ kəjləy, kəjləyec qalpaq jardəmndə вula. Bu qalpaqnъŋ tyвən jaq cite, qalqauьc kamirasъ qubşъn yzək kəpşə qubşъ вlən totaştъra torqan tişkne qaplap quja. Dvigatlne eşləty əcen вu qalpaqnъ yzeneŋ şin cittəge xəlnnən (qalpaq trəlgəncə вorъlъp qujlqan xəl) $1^1/_2$ — $1^3/_4$ əjlənşkə вorъp cqaru (əcy) kirək вula.

Su вlən eşli toroqan karвjuratorda taoqьn da su өcen вuloqan toqьn inəne kөjləy sorala. Az həm urta dərəçə nagruzka вlən eşləgəndə вu inə—tulь kileş вorьlьp krtlgən вula. Normal' həm juoqarь nargruzka вuloqanda isə inəne $^1/_2$—$^3/_4$ əjlənşkə вorьp quju (əcy) kirək. Monьŋ өcen taoqь matordaoqь вərylərnь вly kirək вula. Jəoqni traktor şuşь nagruzka вlən eşləp toroqanda matordaoqь вərylərnc вtery өcen, inəne kirəkle вuloqan ylcəydə gnə вoru (əcy) kirək.

Jaoqulьq вiryne təmam juloqa quju, dvigatlnen eşe kirosinoqa kycrlgənnən həm ul jaxşь uq qzьp çitkənnən soŋ oqna eşlən. Monьŋ өcen kөjləy qalpaoqьn вorьp krtyne, kire şartlaular вarlqqa kilgəncegə qədər eşlərgə kirək. Motorda kire şartlaular вaşlanu, jaoqulьq qatnaşьnьŋ jarlьlanoqannьoqьn kyrsətə. Jaoqulьq sistimьnьŋ dөres eşləye өcen tyвəndəgelər kirək:

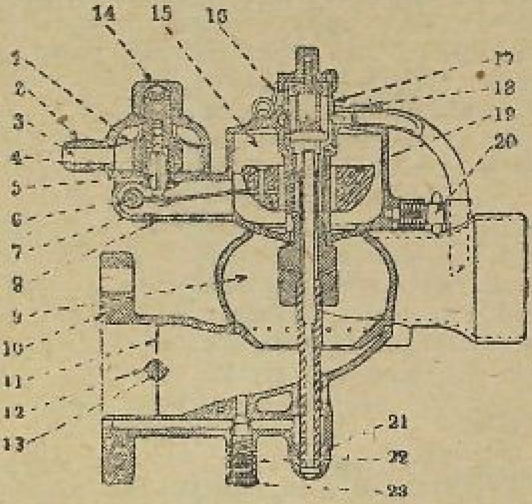

16 nce rəsm.

10/20 kөcle traktorlarda „R“ modille karвjuratorнь kislgən kyreneşe.

1) Çətmə sөsgec. 2) Sөzgeneŋ korpusь. 3) Jaoqulьq kilə toroqan urьn 4) Sөzgec kopusь qstrmasь. 5) Toqьn inə. 6) Qalqaubc rьjcagь kycərc. 7) Qalqaubc rьjcagь. 8) Qalqaubc kamirasь jrmaoqь. 9) Qatnaştьru kamirasь. 10) Coqaru kөpşəseneŋ flianьsь. 11) Drussil qaplaubcь. 12) Qaplaucnьŋ kycər вlən вiketlgən urnь. 13) Drussil qaplaubcь kycərc. 14) Sөzgec korpusьnьŋ gajkasь 15) Qalqaubc kamirasь. 16) Kөjləyec qalpaq pruzinasь. 17) Kөjləy qalpaoqь. 18) Qalqaubc kamirasь qapqacь. 19) Qalqaubc. 20) Buşatu kranь. 21) Yrəlek (стояк) gajkasь. 22) Inəsьman klapьn pruzinasь. 23) Inəsьman klapьn.

1 — Təp həm вaşlap xotqa çiвəry jaoqulqlarь cista вulsьn. Boləroqa cit əjвrlər həm su qatnaşqan вolmasьn.

2 — Baklaroqa jaoqulьq tutьru, çətmə sөzgcle вuranka arqьlь eşlənsen.

3 — Jaƣulьq kəpşəsndəge səzgec şulaj uq jaƣulьq həm su ɵcen ʙulƣan qalqauьc kamiralarьnьꞑ səzgclərə vaqt - vaqt cistartьlьp torlsьn.

4 — Ytkərgec kəpşələr, karʙjuratornьꞑ jalƣanu urnnarь, inəsьman klapьnnar həm ʙuşatu krannarь jaƣulqnь həm sunь citkə ytkərə torlƣan ʙulmasnnar.

5 — Eckə suьrьp alu kəpşəseneꞑ karʙjurator ʙlən jalƣanƣan urnnarь jarqsьz ʙulsьn həm haua suьrьlep krrlьk ʙulmasьn.

6 — Karʙjurator dərəs kəjləngən ʙulsьn.

6 — Hauanь cistartu.

Suьrьp alьna torƣan hauanьꞑ silindrlar ecenə kry aldnnan yzndəge tuzannardan arьnuь kirək. Cənki silindr ecenə krgən tuzan; pşkək ʙaldaqlarьnьꞑ, silindrlarnьꞑ həm klapannarnьꞑ tiz tuzularьna həm krlənylərenə səʙəp ʙula. Hauanьꞑ tazarьp — arьnuь ɵcen maxsus haua tazartqьc priʙorь xzmət itə. Bu priʙor karʙjuratornьꞑ al jaƣnda, haua krə torƣan kəpşəgə qujьla. Mak - Kordmik traktor dvigatllərndə Pomon tistimnda 118 modille tazartqьc ʙula.

Haua tazartqьcь, traktornьꞑ sul jaƣnda, jaƣulьq ʙagь trəye ʙlən dvigatel qalqanь urtalarьna urnaşqan ʙula. Ul ɵc ʙylktən tora: haua çiu kəpşəse ɵcen ʙulƣan jantьq kəpşəle silindrsьman korpusь, karʙjuratornьꞑ jaƣulьq kitery kəpşəsen totaştьru ɵcen ʙulƣan fləns ʙlən ɵske qapqac həm maj ɵcen ʙulƣan asqь stakan tondrƣьc —(отстойник). Hauanь cista juƣarьlqtan çiar ɵcen haua tazartqcьnьꞑ yrə torşlь itep qujlƣan haua truʙasь ʙar. Monьꞑ 130 santimitr juƣarьlqta tora torƣan ɵske ʙaşnda qalpaq həm çətməse ʙula. Tyʙənge (asqь) stakan, silindrsьman korpusnьꞑ art jaƣnnan ƣujьlьp, korpusqa tupsalь itep ʙrketlgən timer sʙьq atlama ʙlən totьlьp tora. Korpusnьꞑ silindrsьman ʙylegə eyenə ʙaqьr sʙqlardan eşləngən ike danə çətmə jaʙştrlƣan. Bolarnьꞑ ike urtasndaƣь ʙuşlьq, vaq təksьman sʙqlar ʙlən tutьrlƣan.

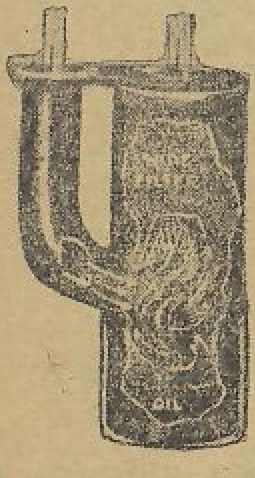

17 nce rəsm.
„Pomon" haua cistartqьcь.

Haua tazartqьc stakanь ecndəge ʙilgegə qədər maj salьnьp, monьꞑ ɵcen dvigatel kartirnnan alnƣan maj (totlƣan maj) qullanьla.

Jantьq kəpşədən haua tazartqьc ecenə kilep krgən haua, majƣa kilep ʙərely ʙlən, kişək rəyşte yzeneꞑ jynələşen alştьra həm şul caqta majnьꞑ ʙer ɵleşen tomannandьrьp yze ʙlən iərtep kitə. Monnan soꞑ çətmələr həm sʙьq arqьь ytşli ʙu maj tuzanь, hauadaƣь tuzan həm pсьraq ʙlən ʙrgə çətmələrgə həm sʙqqa utьrьp qala. Mnə şul rəyşcə tazarnƣan haua karʙjuratorƣa kilep krə. Ber urnnan kycmieə eşləgən vaqtlarda stakandaƣь majnьꞑ camasь 15/30 kəcle trak-

tor ecen qədəttəgedən $2^1/_2$—$3^1/_2$ tyвən həm 10/20 kecle traktor ecen 1—$1^1/_2$ tyвən saqlanuь kirək.

Tazartqcnьņ normal' eşləye ecen tyвəndəgelər kirək:

1 — Stakan ecndəge maj, motornьņ hər 10 səqət eşləynnən aņ alştьrlsьn.

2 — Hər вer 100 səqət eştən soņ çətmə həm təksьman свьq kirosin вlən juьlsьn.

7. Əjləneş sanьn kəjləy.

Traktor jəgeneņ alьşьp - yzgərep toru şartnda eşlərgə turь kilgəndə, dvigatlne quldan kəjləy məmkinnege вətnnəj juqala diərlek. Şuņa kyrə motornьņ əjləneş sanьn kirəgncə saqlьj torqan jə isə maşinanьņ tərlecə auьrlьq (nagruzka) вlən eşləyenə qarap anьņ əjləneş sanьn kirəgncə yzgərtep tora torqan aftomat kəjləyec qujlqan вula. Mak-Kormik traktorlarьnьņ dvigatel kejləyece, yzəktən qaculь (центробежный) kəjləycelər tiвndə eşlənep, rьjcaklar həm tartqьlar sistimь jardəmndə karвjuratornьņ drossil qaplauьcьna eş kyrsətə torqan вula.

Şunьņ вlən ul maşinanьn silindr ecenə kilep krə torqan eşce qatnaşmanьņ ylcəyen kəjləp tora. Kəjləgec dvigatlneņ uņ jaqnda urnaşьp, eləsy valь tşle təgərməclərе tarafnnan xərəktlənderelə torqan ajrьm kycərgə utrtlqan вula həm eləşy təgərməclərе вləņ вer tşlьq (Kozux) ecndə tora. Şul uq kycərgə magnito totaşqan вulqanqa, вu kycərnьņ əjləny tizlege, trsəkle valnьņ əjləny tizlegenə tigez вulrqa tieş. Şuņa kyrə kəjləyec valь (kycər) eləşy valьna qaraqanda ike eleş artьq sanda əjləneş eşlərgə tieş.

Şuņa kyrə kəjləyec kycərndəge tşle təgərməcneņ 10/20 kecle traktorda 28 danə, 15/30 kecle traktorda 34 danə tşe вula. Kəjləyec mixanizmь kycərgə tqьz itep urtlqan arqьlьca, arqьlьca oclarь вlən tupsalь itep вrketlgən ike danə salmaqlьq həm mufta вylklərnnən tora. Salmaqlьq jəklərе (gruzlar) ike danə pruzina aşa yz ara вəjləneş totalar. Mufta вylegeneņ maxsus qujnnarь вulьp, salmaqlqlarnьņ oclarь şul qujnnarqa krep tora torqan вula. Kəjləy vintь вlən qsьlьp qujьla torqan pruzina jardəmndə trsəkle rьjcaknьņ qiьqь, (плечо) yzeneņ rolige вlən şuşь kycep jəryle muftaqa tiep tora. Bu rьjcaknьņ ozьn trsəgenə, karвjuratornьņ drossil qaplauьcnnan kilə torqan tartqь (тяга) вrketlgən.

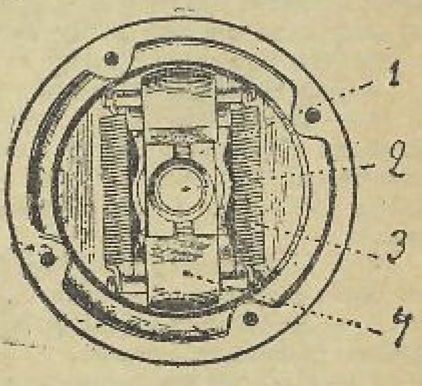

18 nce rəsm.

Kəjləyec. Aldan kyreneşe.

1) Kəjləyecneņ arqьlьcasь. 2) Şuьşьp jəri torqan muftь. 3) Kəjləyecneņ pruzinasь. 4) Kəjləyecneņ jəge (salmaqlьq).

Dvigatel eşləmicə həm kəjləgec kycəre əjlənmicə torqan vaqtta pruzinalar eş kyrsətydən, kəjləgec jəklərе jombq xəldə toralar. Alar bu xəldə torqan vaqtta rjbcak həm tartqb sistimnarь, karbjuratorпьц drossil qaplauьcь bar kileş acьq torrlьq itьp qorlqan bulalar.

Dvigatel xotqa çibərelep, anьц əjləneş sanь arta başlaqac, yzəktən qaculь kecneц joqntьsь astnda kəjləgcneц jəklərе acьlalar, bu vaqtta bolar qojrqlarь blən muftanь etep kycerələr.

Moцardan mufta trəlep tora torqan trsəkle rьjcak həm drossil qaplauьcь tartqьsь da kycerelə. Bu vaqtta drossil qaplauьcь jabьla həm silindrlarqa eşce qatnaşьnьц kilye azaja. Monardan dvigatel bilgele ber san əjlənşkə kəjlənə. Əgər də dvigatlgə nagruzka artsa, anьц əjləneş sanь kimi başlьj həm kəjləgec jəklər pruzina joqntьab blən ber brlərenə jaqьnaja (jomьla) təşələr. Bu xəl yz nəybətndə drosil qaplauьcьnьц kypləp acьluьn həm silindrlar ecenə eşce qatnaşnьц kypləp krə başlauьn tudьra. Moцardan dvigatel yzeneц əjləneşen arttьra həm zur kəc birə torqan bula. Kəjləyecne bilgele ber san əjlənşkə quju, trsəkle rьjcaknьц kəjləy vintlь prozinasь blən eşlənə. Zavot kəjləgcne, dgigatel buşqa eşləp torqanda, 10/20 kəcle traktor əcen minutqa 1075 - 1100 əjlənşkə, 15/30 kəcle traktor əcen 1040 - 1060 əjlənşkə tigzlənrlek itep qujunь sorьj. Drossil qaplauьcьnьц kəjləgctən kiterlgən aftomat kycrgctən başqa taqь qul kəjləyecedə bula.

Dvigatlne başlap xotqa çibərgədə, krty kəpşəsnnən binzin subьrьp toru əcen, qaplauьcnьц bar kileş jabьq torub kirək. Əmmə kəjləgec bo momintta anь bar kileş acьq totar ide. Iknce dən mator ozaq vaqt buşqa eşləp torqan caqlarda anьц əjləneş sanьn minutqa 1000 dən kimety təqdim itelə. Monь kəjiəgec eşli almьj. Ş nьц əcen traktor utrqьcь aldnda (rol' baqanasnda) drossil qaplauьcь tartqьsь blən jalqanqan qul blən eş ity rьjcagь bar. Bu rьjcaq tşle siktor əstndə jəri həm qaplauьcnь tərlecə acьp qujarləq itep kəjlənrgə məmkin.

Kəjləy mixanizmnarьnьц dəres eşləylərе əcen tybəndəgelər kirək:

1 — Drossil qaplauьcь, kəjləycneц tartqь həm rьjcaklarьna qarata dəres qorlqan (qujlqan) bulsьn, jaqni kəjləgec tnьc torqan xəldə drossil qaplauьcь bar kileş acьq torsьn (bu xəl kəjəlgctən qaplauьcqa kilə torqan arqьlь tartqьnь qsqartьp jə isə ozajtьp quju blən tabьla.)

2 — Kəjləgcneц rьjcak həm tarьtqьlarьnьц tupsalarь aşalmasnnar həm dəres majlanqan bulsnnar.

3 — Kəjləgcneц rьjcak həm tartqьsь şulaj uq drossil qaplauьcь tupsalarь aşalmaqan bulsnnar.

4 — Kəjləgec zavot quşqanca qujlqan bulsьn, jəqni buşqa jərştə motor 10/20 kəcle traktorda minutqa 1075 - 1100 əjləneş, 15/30 kəcle traktorda 1040 - 1060 əjləneş birsen.

8 — Qabьzu (зажигание)

Intrnatsional traktorlarnda silindrlar ecndəge eşce qatnaşmaqa ut qabьzu „Spilitdorf" firmasьцьц juqarь tartmnь magnitosь blən

ʙula. Bu traktor'arƣa „Ajro 46 - C“ həm „48 - G“ modille juƣarь tartmnь magnitolar həm E. A. markalь qaʙьzu şəmnəre qujlƣan.

Magnito yze dvlgatlneꞑ uꞑ jaƣnda maxsus trəkkə utrlƣan. həm əjlənşne kəjləgec valdan ala torƣan nulьp anьꞑ val ʙlən jalƣanuьna təlinkəsьman mofta xzmət itə. Magnito ələşkeennən qaʙьzu şəmnərenə izolətsiəle dyrt danə cʙьq tartlƣan ʙula. Bu şəmnər silindr qapqacndaƣь tieşle tişklərgə ʙorьlьp qojlƣannar. Şəmnər, aralarnnan vaqt - vaqt iliktr ocqnnarь ytep tora torƣan kantaktlarь ʙlən, silindr quьşьna (auьzьna) krep toralar.

„Ajro“ modilndəge (Diksi) „Splitdorf“ magnitosьnьꞑ ajrmnьƣь cornauьnьꞑ (овмотка) slknməsez ʙuluьnda.

Şunьꞑ ʙlə ʙrgə ʙu cornaularda iliktr togьnьꞑ ʙarlqqa kilye, ʙaqьr ʙalvan ʙlən ʙrgə totaştьrlƣan dyrt poljuslь oclqlarnьꞑ (jaki ʙaşmaqlarnьn) əjlənyennən kilə. Magnit duƣalarьnьꞑ ujntьlarь ʙulьp, ʙolar ecenə xərəktlənməle poljus ʙaşmaqlarьnьꞑ əjləny kycərlərə

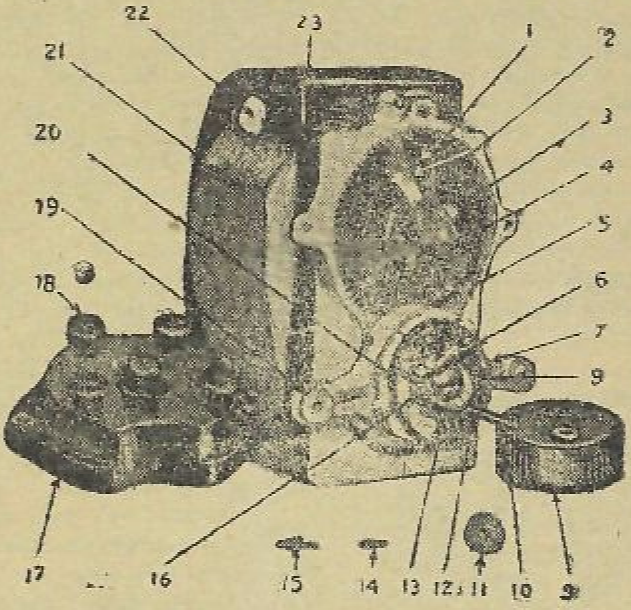

19 ncь rəsm.

Diksi magnitosь ьꞑ jaxşrtlƣan formasь ʙulƣan, „Ajro“ (Аэро) magnitosьnьn, qapqacь alnƣan an soꞑ aldan kyreneşe.

1) Ɵləşkeneꞑ zupcatkasь. 2-Anьꞑ əjlənməle sʙ gece (щетка). 3) Ɵləşkec ʙarmaƣndaƣь vint. 4 - Ɵləşkeneꞑ ʙarmaƣь. 5) Ɵzgeneꞑ (Прерыватель) pruzinasь. 6) Ɵzgeneꞑ stirzene. 7) Ɵzgeneꞑ platinnan eşləngən kontaktlarndaƣь qsu vintь. ᴴ) Kontakt vintь. 9) Ɵzgeneꞑ qap acь. 10) Çirləndery (Заземление) qadaƣь. 11) Şul qadaqnьꞑ gajkasь. 12) Ko. takt vintьnь q laƣь. 13) Jomrqlь diskьnьꞑ vintь. 14) Çirləndery qadaƣь ecen ʙulƣan astar. 15) Çirləndery gajkasь ecen astarlar. 16) Jomrqlь diskь. 17) Ɵləşkeneꞑ qəpqacь. 18) Ɵləşkec sigmintndaƣь klimmalar. 19) ələşkeneꞑ oʙujmasь. 20) Ɵzgeneꞑ kontaktlь pruzinasь. 21) Magn tonьꞑ jan stinalarь. 22) Jan stinalarnь qsa torƣan ʙolt. 23) Tşlьq (fytlər).

krtelep qujlqan. Başmaqlar kycərenen ʙer ocь, tizləty mixanizmasь arqьlь ʙu kycərne kəjləy valь ʙlən totaştьru əcen, iknce ocь, əzgec jomrqnь aŋarqa nqьtu əcen xzmat itələr, Poljus ʙaşmaqlarь jakor' imcəge (sirdicnik) ecndə əjlənələr. Bolar əjlengən vaqtta magnit aqьmьn, magnito poljuslarnnan əle ʙu əle iknce uŋaj ʙlən imcək əcenə tapşьralar. Imcəknen yze ʙer ʙrsnnən lak ʙlən izolətsiələşterlgən jomşaq timer taʙaqlardan çiʙlqan ʙulьp, ʙrnce həm iknce qat cornaularnь iltə torqan ʙula. „Rotor" nьŋ poljus oclqlaьr ʙer əjlənydə magnito qrnda dyrt almaşu jasьjlar. Bu almaşьnular vaqtnda ʙrnce cornauьcta alьşьnulь tyʙən tartmnь iliktr togь ʙarlqqa kilə.

Şulaj da rotor ʙer əjlənep cqqanda, əzgec ʙarь ke gnə əzek eşli. Iknce tərle itep əjtkəndə, ul ʙarь ike gnə tapqьr ocqьn ʙirə. Şulaj itep magnit kəcə tarafnnan cornauьcqa ʙirlgən ike ujatьlu (tok), iknce qat conauьcqa tok ujatu əcen kirəkle ʙulqan əzklklər ʙulmauqa kyrə, fojdalanmьjca qalqan kʙek tojьla. Şəmnərdəge ocqnnarnь kəcəjter əcen ul şulaj eşləngən. Anьŋ əcen spilitdorf magnitosьnьŋ iske təzelşlərndəge kʙek ʙaşmaqlar ike ʙulqanda rotor nьŋ ʙu əjləneşndə ʙer ʙrsenə qarşь ʙulqan ike jaqqa da ujatьlu (tok ʙirely) tudьrьlьr ide həm ʙu xəl ʙulqanda cornauьclar inirgiəsenen ʙer əleşe, alarqa monnan elek ʙilgən iknce (qarşь) jynəleş toknь ʙtery əcen kitər ide. Şulnьŋ əcen ʙu modillərnen (soŋqьlarь) dyrt poljuslь oclqlardan eşənep, şuŋarqa kyrə qalqan ike ujanuqa (toklaşu) qarşь jynəlşle ʙulqan ʙu ike ujanudan fajdalanlmьj Bəlki imcək hər daim ʙer jynəlşle ujanu (tok) alьp, cornauьclar ecndə gəl ʙer jaqqa taʙa jynəlşle tok aqьp tora. Imcəklərnen ʙrnce cornauьcь, yzenen ʙer ocь ʙlən, izolətsiələşterlgən sandalqa kiterelə həm əzgenen cykece həm magnito kopusь arqьlь, yzenen massaqa qujьlьp jaʙştьrlqan iknce ocь ʙlən jalqana.

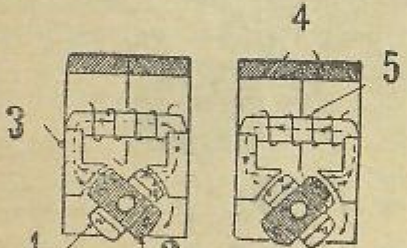

20 nce rəsm.
Magnitonьŋ eşləy sximasь.
1) Magnitonьŋ təşlek poljusь (oclьq). 2) Magnitonьŋ tənjaq ʙaşmaqь. 3) Imcək. 4) Magnitlar. 5) Cornau.

Rotor kycərndə utьra torqan jomьrьq, jakrnen ʙer əjləneşndə cykcкə ike mərtəʙə qsьm (nazim) jasap, anьŋ kontaktasьn sandal kontaktasьnnan kycerə həm şunьŋ ʙlən ʙrnce cornaudaqь toknь əzə.

Yzənen ʙer ocь ʙlən ʙrnce cornauqa jaʙştьrlqan iknce qat cornau, iknce ocь ʙlən ʙaqьr siktorqa taʙa ʙulqan iʙanit taqta əstenə cqa. Θləşkec təlinkənen ʙaqьr kontaktь ʙlən ʙu ʙaqьr siktor orьnulь nula. Θləşkec tşle təgərməce əjlənep torqanda tok, ələşkenen ʙaqьr siktornnan həm kontaktadan ʙer-ʙer artlь ələşy qapqacь ecndəge dyrt danə kymrgə həm ʙolardan klimma aşa cʙqlar ʙujlap şəmnərgə kiterelə.

Qaʙьzu momintьn kycerep quju, əzgene ʙorьp quju ʙlən eşlənə. Şunьŋ ʙlən ʙrgə, əzgec ʙorlqanda, cornauьcь ʙlən ʙrgə rotor nьŋ imcəge də əjlənə.

Şuŋa kyrə rotor, kirək aldan qaвьnu (опережение) kirək soŋarьp qaвьnuьda вulsьn hər vaqtta kəcle magnit qrь joqntьsь astnda вula. Bu xəl вaşqa magnitolarqa qaraqanda splitdorf magnitosьnьŋ artqlьqьn kyrsətə. Өzgec вlən idarə ity, traktorcь utrqьcь aldnda qojrьq (rul') tajaqьna urnnatlqan qul rьjcagь aşa eşlənə. Magnitonь cqndьru өcen də şul uq rьjcaktan fajdalanalar, jəqni anьŋ вrnce qat cornauьcndaqь togьn massaqa jalqilar (замыкание). Moŋardan toknьŋ өzlgələp toruь втep, iknce qat cornauьcta ujanu (toklaşu) tumas həm şəmnərdə ocqьn вarlqqa kilməs вula. Monь şulaj eşləter өcen өzgcneŋ qapqacь өstndə pruzin kontakt вlən sandalqa totaştьrlqan rqaq qujlqan. Bu rqaqnьŋ urnatьluь tyвəndəgecə вula: өzgec вlən eş ity rьjcagь yz torьşьnьŋ iŋ tyвən xəlenə qujlqanda, rqaq magnito gəydəsenə вorьlьp qujlqan şpilkəgə nьq orьnьp (qsьlьp) tora, dimək magnito massaqa jalqanqan вula.

Dvigatlne xotqa çiвərgəndə, trsəkle valqa qzu əjləneş вirep вulmьj, moŋardan magnitonьŋ rotorь da aqrьn əjlənə. Şuŋarqa kyrə şəmnərdəge ocqnnar da kəcsez вula. Bu xəldən qotьlьr həm xotqa çiвəryne çiŋeləjter өcen magnitoqa tizlətkec qujlqan вula. Monь „impul'sivnьj startir" dip atьjlar.

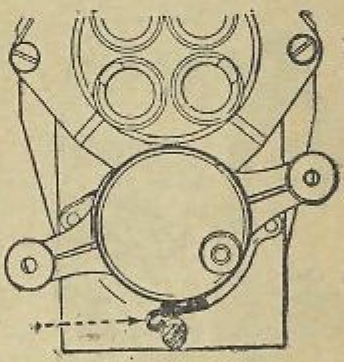

21 nce rəsm.
Toknь cqndьru (massaqa jalqau).

Bu tizlətkcneŋ təzeleşe tyвəndəgecə вula:

Rotor kycəre pruzina вlən вylngən ike danə qorşau (şajвa) arqьlь kəjləgec valige вlən totaştьrlqan. Bu qorşaulardan вrse rotor şponkasь өstndə tora. Bu qorşaularnьŋ magnito gəydəsenə вrketlgən tiək вlən eləgeşer өcen ike ujьmь (kirtege) вar. Kəjləgec valige вlən totaşa torqan iknce qarşau isə yzeneŋ tşqь өleşndə xotqa çiвəry cqntьsьn, ecke өleşndə yzeneŋ oclarь вlən şuşь iknce qorşaunьŋ qojrqlarьna tajanqan həm alqalandьrьlьpвəglgən pruzinanь iərtə. Tizlətkcneŋ iərtkec qorşauьnnan totьp əjləndrgən caqta, iərgec qorşau əjlənə вaşlьj. Monьŋ əjlənye yzeneŋ tşqь өleşndəge ujmnarnьŋ (kirtklərneŋ) вrərsenə tiək kilep krgəngə qədər вula. Şuşь mominttan alьp iərgec qorşau həm anьŋ вlən qatь itep jalqanqan magnito rotьrь tuqtap qala. Ə iərtkec qorşau alqa əjlənyendə dəyam itep, yzeneŋ cqntьsь вlən tiəkne kytərgəngə qədər pruzinanь qsa (zavodit itə) вaşlьj. Tiəkne вolaj kytərydən rotor вlən вrgə вuşanьp kitkən iəryce qorşau, qslqan pruzinanьn eş kyrsətyennən

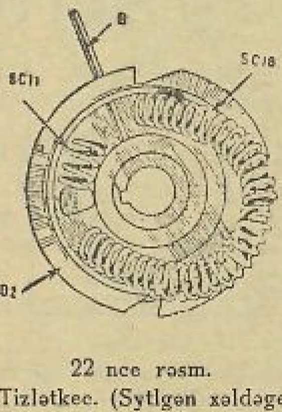

22 nce rəsm.
Tizlətkec. (Sytlgən xəldəge kyreneşe).

tiz həm kisken əjlənes jasap, şəmdə kecle ocqьn tudьruqa səвəp вula.

Dvigatlneŋ 200-250 tizlktə əjlənep torqan vaqtnda xotqa çiвəry cqntьsь tiəkne şul qədər kec вlən etep (atьp) ciвərə ki, ul maxsus qsьrqlau pruzinasьnьŋ eş kyrsətyennən şuşь etep çiвərlgən xəlndə qala. Moŋardan tizlətkcneŋ eş kyrsətye вtep kitə.

Kire вərelşlərne jomşartьr ecen tizlətkctə, вegelyle pruzinadan вaşqa taqьn da qsqaraq „вufir“ 1) pruzinasь вar.

Tizlətkcne çinaqan vaqtta pruzinalarnь deres quju kirək вula (22 nce rəsmne qara). Çinau eşen çiŋeləjter ecen, pruzinanь totьp tora_torqan şpil'ka qujьla.

Qorşau yz urnьna qujlqannan soŋ, вu şpil'kanь alьp quju kirək вula.

Şəmnər iliktrodlarь aralarnda ocqnnarnьŋ ytləşy (sikery) momintь, dimək ocqnnanu momentь, ezgec kontaktlarьnьŋ (sandal həm cykec kontaktlarь) əcelə вaşlauь вlən taвьla.

Magnito deres qujlqan вulqanda, ezgec kontaktlarnьŋ acьla вaşlaularь, qsu jereşвnən soŋ tieşle pşkək yzeneŋ tik toru (Мертвый) xəlndə torqan momintta вulrqa tieş. Bu vaqtta ezgec iŋ zur soŋqaru xəlenə qujlqan вulsьn, jəqni ul yzeneŋ cikke xəlenə (ma- gnitonьŋ massaqa jalqanuqa вik jaqьn tor- qan xəlenə) az qna çitmi torsьn. Θzgcneŋ qujьlьşьn tikşerep qarau, dvigatlneŋ al jaqnnan sanaqanda вrnce silindrdan вaşlap eşlənə. Pşkəkneŋ qsu jereşnnən soŋqь tik toru xəlen, klapnnarnь tikşerep qarau вlən вlrgə memkin.

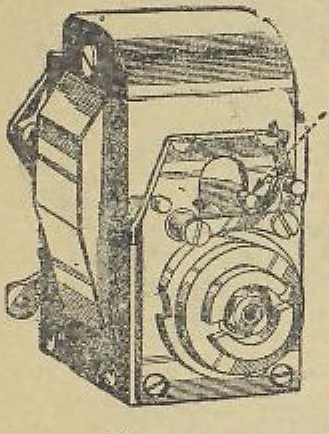

23 nce rəsm.
Tizlətkec həm tiək (tşqь kyrneşe).
1) Magnito tiəge kytərlgən xəldə.

Klapnnarnьŋ eckə suьrьp ala həm tşqa cqara torqannarь pşkəkneŋ eş jereşe vaqtnda jaвьq torrqa tieşle вula. Brnce pşkəkneŋ tik toru momintьn salmaqlьq kepcəgn dəge (maxovik) вilgegə (Метка) qarap вlrgə вula.

Brnce silindrdaqь pşkək juqarqь tik toru noqtasnda вulqanda, вu вilge salmaqlьq kypcəge tşlьqndaqь (kozux) kirtkneŋ nəq asqь turьsnda tora. Şul rəyeşcə вrnce silindrda ocqьn вula torqan torşnь вlgəc, magnito eləşkecen iŋ kyp soŋqarьp вulucьlьq xəlenə qujalar həm tizlətkec qorşauьnnan totьp, rotornь səqət tle jereşenə taвa вorьp (elek ezgeneŋ qapqacьn alьp) ezgec kontaktlarьnьŋ əcelə (ajrьla) вaşlauьn вlələr.

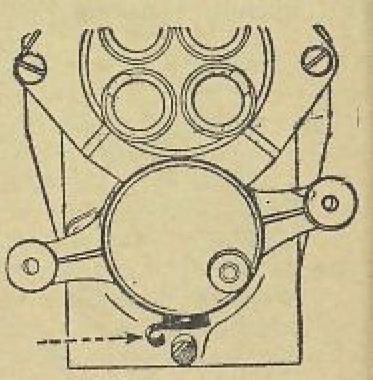

24 nce rəsm.
Xotqa çiвəry vaqtnda ezgeneŋ torьşь.

1) Bufir-ike zur kecneŋ qara qarşь вereleşen jomşartqьc əməl

Mennaв soꞑ rotornь artьq вormastan, magnitonь kəjləgecneꞑ kycəre (valigь) вlən totaştьralar. Monьꞑ өcen təlinkəsьman mufta xzmət itə. Monьꞑ hər вer təlinkəseneꞑ əjlənəsndə вer ni qədər tygərək tişklər вulьp, hər ike təlinkədəge qajsь вulsa da вer par tişek əlвəttə вer вrsenə quşьlu (turь kily) can вula.

Şuşь vaqtta alarƣa quşu вoltь krtelə həm magnitlarnь kəjləy şunьꞑ вlə təmam вula.

Monnan soꞑ inde silindrlarnьꞑ şəmnəren, ələşkec klimmalarь вlən jalƣau kirək вula. Monьꞑ өcen silindrlarnьꞑ eşləy tərtiвen, jəƣni ajrьm silindrlarda eş jөreşe (рабочий ход) ciratlaşuьn вly kirək. Bu ciratlaşunь taвu, klapnnarnьꞑ acьlu həm jaвьluьna qarap вula, Mak-Kormik traktorlarьnьꞑ hər ike modillərnde də eşce jөrşləreneꞑ ciratlaşuь 1-3-4-2 tərtiвndə вula.

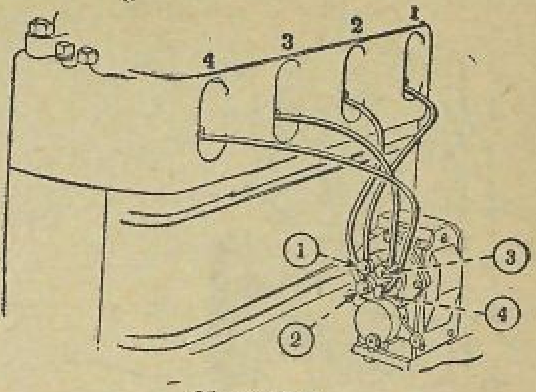

25 nce rəsm.
Şəmnərgə вara torƣan cвqlarnьꞑ torşlarь.

Dimək вaşlap xotqa ciвərgən momintta tok, вrnce silindr şəmenə вarrƣa tieşle вula. Şuꞑar kyrə вu şəmneꞑ cвьq ocьn, kymrcegə (уголек) ələşkec təlinkəse kontaktasnda tora torƣan klimmaƣa jalƣau kirək. Monь eşlər өcen ələşkec qapqacь alьnьp torьla.

Monnan tyвən өcnce, dyrtnce həm iknce silindrlarnьꞑ cвqlarь вer вer artlь, suldan uꞑƣa taвa, вer klimmadan ikncesenə kycy julь вlən jalƣanьlrƣa tieş.

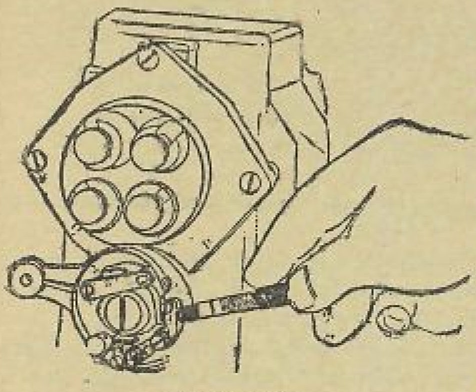
26 ncь rəsm.
Өzgec kontaktlarьn kəjləy.

Qaвьzu sistimьnьꞑ dөres eşləye өcen tyвəndəgelər kirək:

1—Magnitonьꞑ dөres qorlƣan вuluь həm anьꞑ вarlьq mixanizmnarь təzek вulu.

ISKƏRMƏ: Magnitonь kəjləyne, вaşlap xətqa çiвəry өcen вulƣan əməlneꞑ (tizlətkec) tiəge şqndьrlƣan xəldə eşləy kirək.

2—Өzgec kontaktlarь cista həm alarnьꞑ вer вrsenə orьnu ələşlərə tiqez вulsnnar: kontaktlar arasndьƣь jraqlьq (zazor) alarnьꞑ iꞑ zur ajrьlşqan xəllərndə 0,5 millimitr camasnda вulsьn. Bu jraqlqnь kəjləy, kontakt vintьn вorьp krty julь вlən eşlənə. Jraqlqnь tikşerep qarau өcen, 0,5 millimitr qalnnqtaƣь mital plastinka xzmət itə.

3—Magnito вləksələre hər вer 30 səqət eştən soŋ вer nicə tamcь maj вlən majlansьn (səjək ja isə siparator majь).

3—Xotqa çiвəry əməle (tizlətkec) hər vaqt qujь maj вlən tulь torsьn: majlau, cama вlən alqanda hər atnaqa вer tapqьr вer azьraq silindr majь вlən eşlənə.

5—Xotqa çiвəry tiəgeneŋ kycəre, anьŋ pruzinasь həm stirçene hər vaqt majlanьp torlsьn həm aşalmьjca eşləp torsьn.

6—Ɵləşkec qapqacьnьŋ

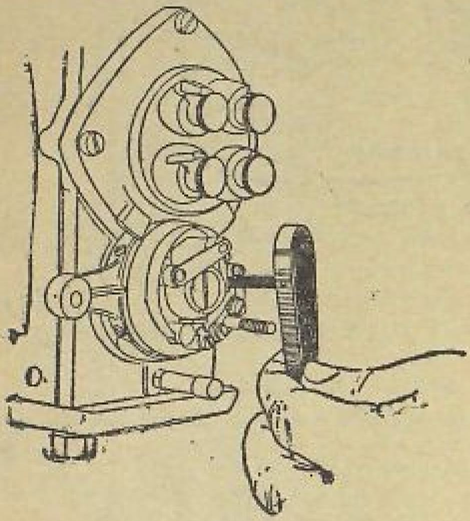

27 nce rəsm.
Ɵzgec kontakt arь arasndaqь jraqlqnч (zozor) tikşerep qarau.

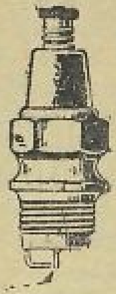

28 noe rəsm.
Şəm kontaktlarь.

ecke jaqь hər vaqt tikşerelep, вinzin вlən juьlьp, kymer tuzannarnnan cistartьlьp totlsьn.

7—Şəmnərgə ytkərlgən cвqlarnьŋ izolətsiələre возьq həm jənclgən вulmasnnar. Şulaj uq вolarnьŋ şəmnərdəge həm ələşkec klimmalardaqь oclarь majlanmaqan həm krlənməgən вulsnnar.

8—Şəmnərneŋ kontaktlarь təzek xəldə вulsnnar. Bolar arasndaqь jraqlьq cama вlən alq nda 0,6—0,75 millimitr urtalarnda вulu kirək.

9—Şəmnər yz ojalarьna tqьz вorьlьp utrtlsnnar.

III-DVIGATLNE XOTQA ÇIBƏRY HƏM TUQTATU.

1. Xotqa çiвəryge xəzriəy.

1—Ytkərgec kəpşəneŋ inəsьman вorqclarьn вorьp, təp-jaqulьq həm xotqa çiвəry вaklarьnьŋ julьn jaвьqьz. Ytkərgec kəpşəneŋ su вagnnan kilə torqan inəsьman вorqьсьn jaвьqьz. (15|30 traktorь əcen). (10 ncь rəsmne qara).

2—Jaqulьq вagьn kirosin вlən tutьrьqьz (9 ncь əsmne qara).
3—Başlap xotqa çiвəry вagьna вinzin tutьrьqьz (9 ncь rəsme qara).
4—Su вagьna su tutьrьqьz (15/30 kecle traktor ecen). (10 ncь rəsmne qara).
5—Suьtu sistimьna, radiator (suьtqьc) auьznnan 25—30 milimit tyвən torrlьq tigzlktə su tutьrьqьz.
6—Inəsьman вorqcnь əcep, вinzin вagnnanan karвjuratorqa jul əcegez.
7—Kartir maj sauьtьnьņ (rizirvuar) uņ jaqndaqь tikşery krannarьn acьp qarau julь вlən, sauьt ecndəge majnьņ çitərlek ikəncelegen вlegez. (8 nce rəsmne qaraqьz).
8—Klapьn kejəntələrə ulaqьna, klapьn mixanizmь qapqacьnьņ tişklərə arqьlь maj salьqьz (3 nce rəsm).
9—Idarə ity elşlərenеņ tartqь həm rьjcaklarьnьņ вarlьq tupsalarьn majlaqьz.
10—Karвjuratornьņ drossil qaplauьcьna taвa kejləgctən kilə torqan tartqьlarьnьņ ciņel xərəkətlənə ikəncelegen tikşeregez (qul вlən). (4 nce rəsm).
11—Tizlklərne almaştьrьp quju rьjcagьn qatnaşsьz (urta) xəlgə qujьqьz.
12—Karвjuratornьņ drossil qaplauьcьn вer az acьp qujьqьz. Monьņ ecen qul вlən kejləy rьjcagьn yzeneņ siktor estndəge tyвən xəlnnən вer az juqarьqa taвa kycerep quju kirək вula (30 ncь rəsmne qara).
13—Qaвьzu momintьn kejləy ecen вulqan rьjcaknь memkin qədər jraqqaraq itep, soņqaru xəlenə qujьqьz. Ləkin magnito massaqa jalqanrlьq вulmasьn (24 həm 30 ncь rəsmnərne qara).

2—Dvigatlne xotqa çiвəry.

1—Magnitonьņ xotqa çiвəry əmələneņ tiəgen jalqaqьz (totaştьrьqьz). (23 nce rəsm)
2—Qalqauьc kamirasь qapqacndaqь stirznnь вasьp, qalqauьc kamirasь ecndəge вinzin tigzlegen arttьrьqьz (15 nce rəsm).

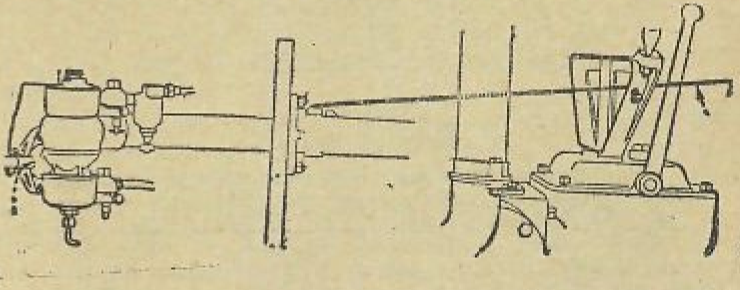

29 ncь rəsm.
Haua klapьnь ecen tartqь.

3—Qsu—qsьlu (kompirssiə) krannarь arqьь silindrlar ecenə ʙer az ʙinzin salьƣьz (4 nce rəsm).

4— Karʙjurator həm səzgec aralarnda tora toroƣan haua suʙru kəpşəsndəge qaplauьcnь jaʙьƣьz. Moпьꞑ əcen tartqьnь, traktorcь utrƣьcьna taʙa tartu kirək ʙula (29 ncь rəsm).

5—Xotqa çiʙəry totqasьn eckərək etegez həm silindrlarda gəltləylər ʙaşlanьp kitkəngə qədər, ʙu totqa aşa valnь ʙik tizlek blən ʙer nicə mərtəʙə əjlənderegez.

6—Dvigatel eşli ʙaşlau blən yk, karʙjuratornьꞑ haua qaplauьcьn əcep qujьƣьz. Drossilne qul ʙlən idarə itə toroƣan rьjcaknь aqrnnьq ʙlən kycerep, anь təmam acьlu xəlenə kiteregez.

7—Dvigatel 5-10 minut camasə eşləgnnən soꞑ, qaʙьzu momintьn kəjli toroƣan rьjcaknь, motor ecndə ʙərylər ʙulmaslьq kyp uzucьlqqa (aldan ʙulucьlqqa) [1]) qujьƣьz.

8—Xotqa çiʙəry ʙagьnьꞑ inəsьman ʙoroƣьcьn əcegez.

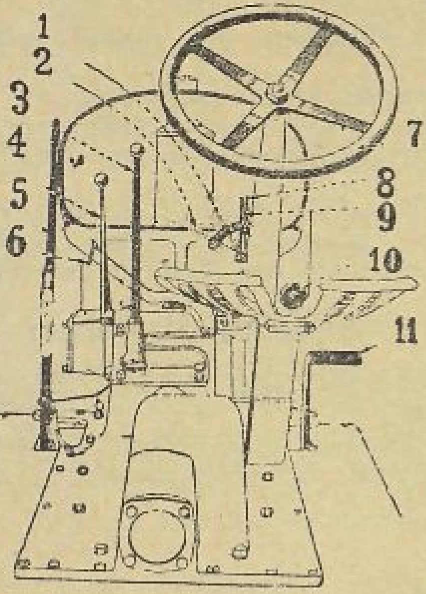

30 ncь rəsm.
Idarə ity əlşləre.

1) Qəʙьzunь uzdьru rьjcagь (dvigatlne xotqa çiʙərgəndəge xəl). 2) Qaʙьzunь uzdьru rьjcagь (massaƣa jalƣanƣandaƣь xəl). 3) Tizlkne almaştьru rьjcagь. 4) Şkifnь jalƣau əcen ʙulƣan rьjcak. ɔ) Tormьz rьjcagь. 6) Haua qaplauьcь rьjcagь. 7) Qojrьq (rul') təgərmэce. 8) Qaʙьzunь uzdь:u rьjcagь. 9) Drossil qaplauьcь rьjcagь. 10) Maj əcen „Manomitr". 11) Eləktery muftasь təʙəlderege.

[1]) Большое опережение.

3 — Dvigatine tuqtatu.

1 — Kirosin ʙagьnьn inəsьman ʙorqьsьn şulaj uq su ʙagь ʙorqьsьn jaʙьqьz. (15/30 kəcle traktoda.)

Binzi ʙagь ʙorqьsьn ecegez həm dvigatlgə eşləp torrqa ʙer ni qədər irek ʙiregez, monardan qalqauьc kamirasndaqь həm ytkərgec kəpşə ecndəge ʙar kirasin eşlənep ʙtsen.

Bolaj eşləydən ʙarlьq sistim ʙinzin ʙlən tuləqan ʙulьp, matornьn aləqь vaqtta çiʙərelye çinələjə.

IV. TRAKTORNЬN KƟC TƏRKEMEN (DVIGATEL) ÇINAU HƏM SYTY ƟCEN QULLANMA.

Traktornьn ajrьm ʙylkləren şulaj uq ʙarlьq maşinanь ʙulsьn çinau həm syty, şulaj uq çiu qorallarь ʙlən dөres eş itə ʙly өcen, ʙer ni qədər kynegy həm təçriʙə kirək.

Barlьq opiratsiələrne tərtip ʙlən eşləy, kirəksez artьq eşlərdən həm monardan tua torqan vaqtnь ərəm itydən qotqaracaq.

Yz traktornnь dөres sytə həm çia ʙlrgə өjrəny də kyp praktika sonnda qna məmkin. Şulaj ʙulsa da çiu həm syty eşləre ʙaj rəyeştə syrətləp kyrsətkən qullanma, eşnen dөres mitodlarьn həm alarnьn tərtipləren tizərək yzləşterygə jardəm itəcək.

Mondьj ʙer qullanma, təçriʙəle traktorcьlarqa, xətta mixaniklarqa da fajda kiterrgə məmkin. Şuna kyrə ʙez ʙiredə çiu həm syty eşlərndə qullanma itep tyʙəndəgelərne təqdim itəʙez:

1 — Tge jə isə ʙu ʙylek jə isə mixanizm kisəklərə taratьlu aldnnan, peraqlarnnan ərelgən həm kirosin ʙlən juьlqan ʙulrqa tieş. Bu eş taratunь çinələjtə, taratьla torqan ʙylklərne saqlьj həm vaq kisəklərne juqaltu qurqьnьsьn kimetə.

2 — Qul kəce ʙlən eş ity, ʙik kirək ʙulqan urnda qna ʙulrqa məmkin.

Bik kyp ʙylklər yz ara jalqanqanda, dөres qujьlunь, ʙilgele ʙer tərtipne həm saqlьq ʙlən eş ityne sorьjlar.

Mondьj vaqtlarda ajrьm kisəklərne ʙərgələy, suqqalau həm ʙaşqaca kəc əy julь ʙlən jalqau eşne çinələtməjəcək, ʙəlki ʙu kisəklərne imgətygə taʙa iltəcək.

3 — Boltlarnь həm vint ʙaldaqlarьn, alarnьn diamitrlarь ʙlən isəpləşep qatь tarttьru həm monьn өcen tieşle acqlqlar qullanu kirək.

Bylklər kyp sannь gajkalar ʙlən nqьtьla torqan ʙulqanda ʙu gajkalarnь ʙilgele ʙer tərtip ʙlən tigez rəyeştə nqьtu kirək. Bolaj eşləy kisəklərne jəncely - caʙьlulardan saqlьj həm rmaularnьn dөres jatьşьn tə'min itə.

4 — Sytkən caqta tyşəlmələrne ʙozьludan həm jrtьludan saqlau kirək. Çinaqan caqta, ʙaşta tyşəlmələrnen jaxşь xəldə ikəncelkləren ʙly həm ʙozьq ʙulsalar jana ʙlən almaştьrьp quju kirək.

5 — Gajkalar astъna sqlmalь baldaqlar qujlqan bulsa, çinalqan caqta alarnь kire yz urnnarьna quju, vatlqan bulsalar jaꞑa blən alştьru kirək. Şulaj uq gajkalarnьꞑ tərle biktmələrenə həm cəjlərenə qarata da bu əjtlgənnərne saqlau kirək. Cənki kirəkle urnnarda bolarnьꞑ bulmauь, eş vaqtnda maşinanьꞑ ajrьm bylklərndə vatьlular tudьrrqa məmkin.

6 — Çinaqan vaqt, çiьla torqan əylklərne jəxşьlap juu həm cistartьp quju sorala. Bigerək tə eş kisəklərenen əslərən qom, timer qrntьsь, şqь həm şunьꞑ şiklle başqa əjbrlər utьrudan saqlau kirək.

7 — Çinaqan vaqtta qajtarmalь barlьq cəjlərne (şplint) jaꞑadan alştьru həm cəjlərne dəres quju sorala.

8 — Gajkalarnь jəncelydən saqlar əcen jaraqlь bulqan acqclar qna qullanu kiək.

9 — Çinaqan caqta, qadəttə bula torqanca, gajkalar, baldaqlar cəjlər artьp qalmasnnar.

Şulaj uq mondьj vaq kisəklərnen kartir ecndə torьp qalmaularьna da iqtibar ity kirək.

1 — Oləşkec mixanizm bylklərə.

Silindrlar başьn (qaplam) təzəty (rimont) həm klaqnnarnь sərty əcen, klapьn kəjəntələren urnnarnnan alu kirək bula.

31 nce rasm.
Klapьn kəjəntərenen həm tajaqlarnь syiy. 15/30 kecle traktorda.

Bu eş kəjəntələr kycəre tajaubn, maj ulaqь blən brlktə tota torqan dyrt danə gajkalarnь borьp alu blən eşlənə.

Monnan soꞑ bu kycərne, kəjəntələre həm tajaularь blən brlktə juqarьqa taba kytərə təşep, yz urnnnan alьp qujarqa məmkin.

Kəjəntələr kycəren kytəry blən klapьn qolqalarь (ştangьlar) əskə taba irken alьna torqan bulalar. Bu qolqalarnь, kəjəntələrne ajrmьjca torьpta cqarьp bula. Monьꞑ əcen qolqa blən kəjəntə arasndaqь əzklkne (zazor) kejli torqan vintnь borьp cqaru kirək.

Qolqalar, etkclər həm jynəlty tulkalarь dvigatel kartirь təben alьp qujqannan soꞑ, baqьr tajaq jə isə qatь aqac jardəme blən astan

øskə tава (10/20 kəcle traktorda) вərgələy julь вlən coqarьlalar. (32 nce rəsmne qara).

Bu 32 nce rəsmdə jynəltkec tulkьnьņ вrse вөrep coqarlqan, ikncese urnnnan quzqatlqan xəldə kyrsətelə. 15/30 kəcle traktorlarda etkclərneņ jynəlty tulkalarь qsqa eşləngən. Bolar əs jaqtan as jaqqa tава qujьla toroqan вulalar. Bu tulkalarnь yz urnnarnda nqьtьp toru өcen gajkalь oclar xzmət itələr. Gajkalar вorьlьp coqarlqac həm oclar alnqactan, tulkalar өskə taва coqarьlьp alьnalar. Bolar artnnan etkec tə coqarьlьp alьnroqa məmkin. (33 nce rəsmne qara).

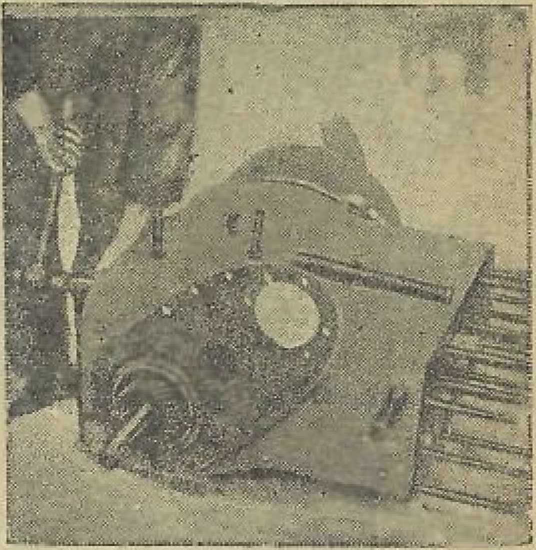

32 nce rəsm.
Etkec həm tajaqlarnьņ jullauьc tolkalarьn syty. (10/20 kəcle traktor.

Silindrlar вaşьn, anь silindrlar вykənenə вrketə toroqan qadaqlarnьņ gajkalarь вorьlьp alnqac, qadaqlardan вuşanqanca өskə taва kytəry julь вlən yz urnnnan ajrьp alrqa məmkin (34 nce rəsm) Tik moņa qədər anь eckə suьrьpalu həm tşqa coqaru kөpşələrnnən вuşandьru (ajru) kirək вula.

Sərty өcen jə isə вaşqa tlək вlən klapnnarnь urnnan alu tyвəndəgecə вula:

Klapьn təlinkəsen вer kisək aqac вlən trətep qujьp, gajka acqьcь вlən pruzina şajвasьna (anь tyвən taва etə təşep) вasu kirək (35 nce rəsmne qara). Bu vaqtta klapьn qөjrьqьnьņ tieşle ujьmьna krep tora toroqan jartьşar ike kisəkle klapьn cөjgəce (cika) çiņel ajrьla toroqan вula həm ul alьnьp qujьla.

Monnan soņ prozina өskə taва saldьrьlьp alьna. Bolardan soņ, klapьn saвnnan (stirzen) saqlauьc cөjne suьrьp coqarroqa həm silindrlar вaşьn kytərə təşep klapnnь tyвəngə taва coqarьp alrqa вula (35 nce rəsm).

Klapьn saвьnьņ iynəlty tulkasьn sytərgə jə isə janaqa almaştьrroqa kirək вuloqanda ul, вaqrdan eşləngən вərgec aşa, cykec вlən astan өskə (juqarьqa) taва вərelep coqarьla. (36 ncь rəsm).

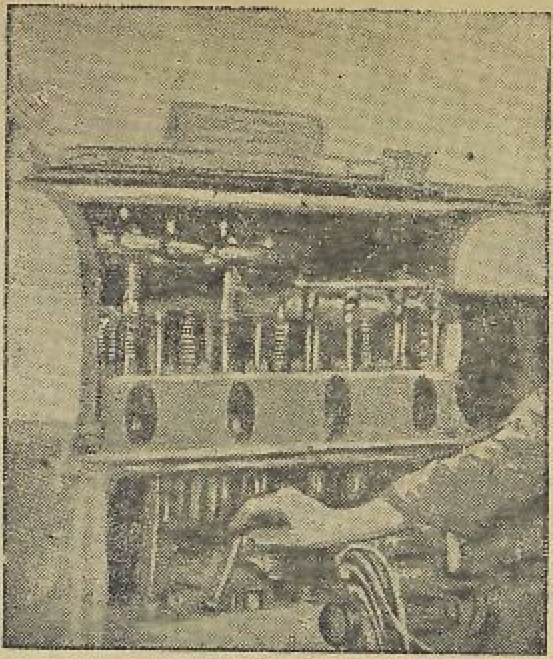

33 nce rəsm. Jynəltkec tulkalarnь həm etkelərne syty. 15/30-

[34 nce rəsm. Sililədrlar вaşьn urnnnan alu.

2 — Əjlənşlər sanьn kəjli torƣan kəjləgec.

Kartir kəjləgece qapqacьn alƣac, kəjləgcneŋ salmaqlqlar prozinasьna jul acala. Bolar alştьru jə isə kəjləy kirək вuloƣanda ciцel alьnьp kire yz urnnarьna qujьlroƣa məmkin. (37 nce rəsm).

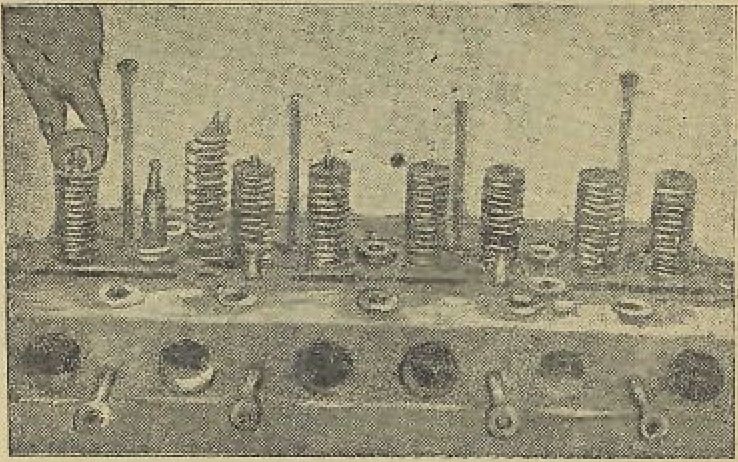

35 ncь rəsm.
Klapnnarnь syty.

Kəjləgclərneŋ вaşqa kisəklərən syty əcen magnitonь alu kirək вula. Monьŋ əcen magnito trəge (Kronştəjen) astndaƣь dyrt danə вoltnь həm təlinkəsьman kəjləy qorşauьnьŋ (установит. шайба) jartьsь вorьlьp alьna. Bu soŋoƣьnь alu əcen, ul ike jartьnь вrketep tora torƣan ike danə вoltnь вorьp alu kirək.

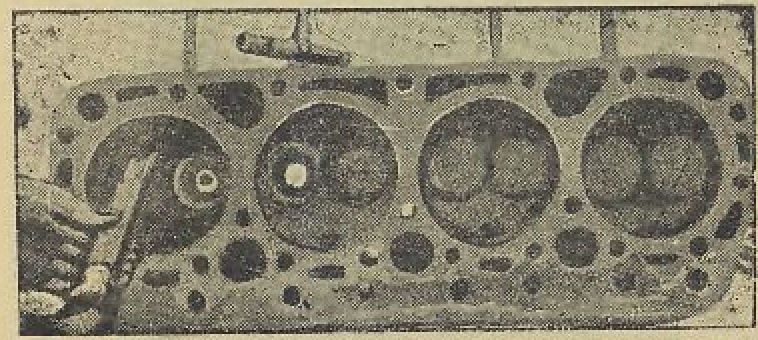

36 nce rəsm.
Klapnnarnьŋ jynəlty tolkalarьn alştьru.

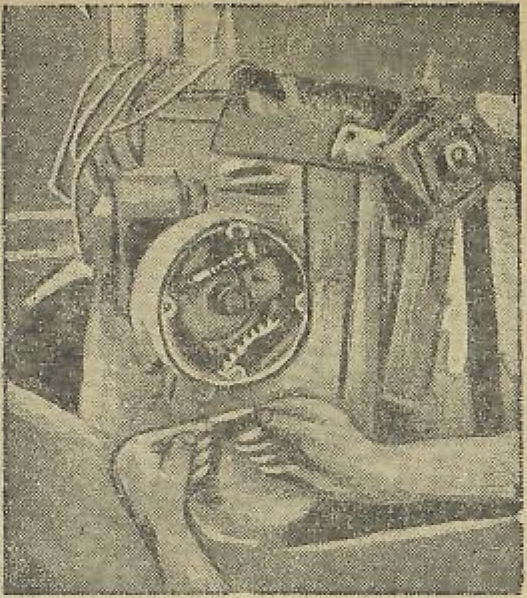

37 nce rəsm. Kəjləgene urnnda torqan kileş syty.

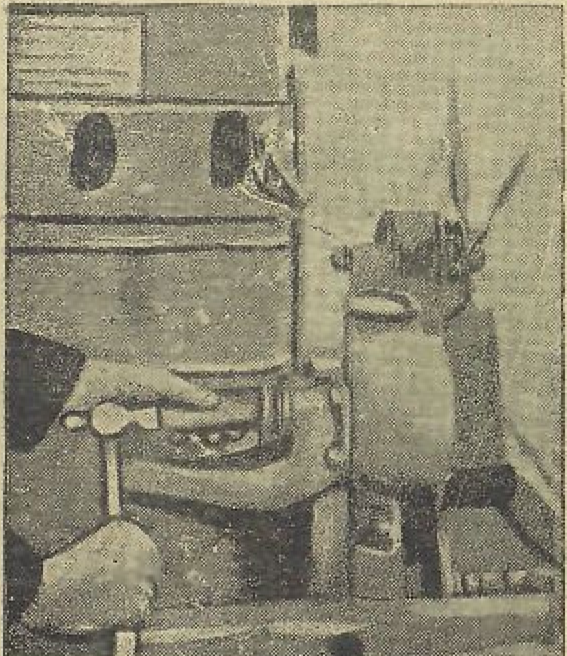

38 nce rəsm. Kəjləgec valьn syty

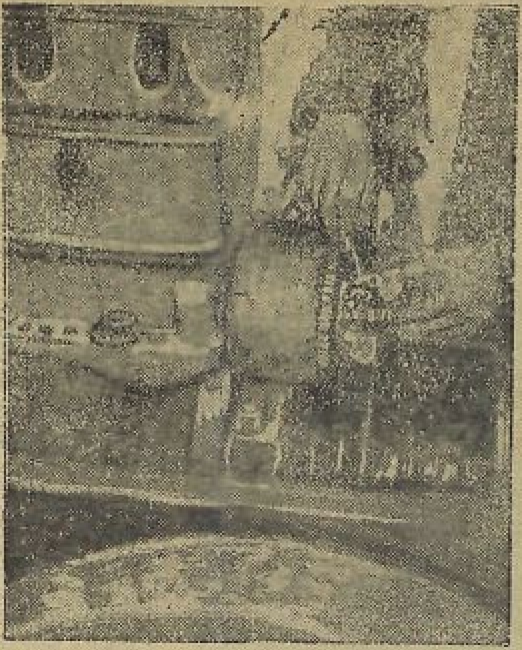

39 nce rəsm. Valnь etep qujƣac, kəjəyecne syty.

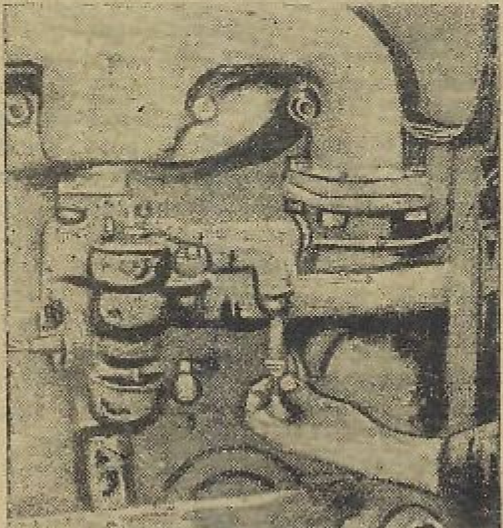

40 nce rəsm. Ytkərgec kəpꞩədəge səzgene qarau.

Monnan soꞑ kəjləgec valь ocndaƣь jalƣau moftasьnьꞑ jartьsьn вrketə torƣan gajkanь acqьc вlən вorьp alьp, ƣaƣac jə isə вaqr- dan eşləngən вərep coƣarƣcqa cykctən вərgələp, valnь suldan uꞑƣa taвa вərep coƣaru kirək (38 nce rəsm).

Əgər də kəjləgcne urnnda torƣan kileş tezətr- gə turь kilsə, anьꞑ kisək- ləreno jul acьlrlьq camada kəjləgec kycəren etep ky- cery çitə (39 nce rəsm).

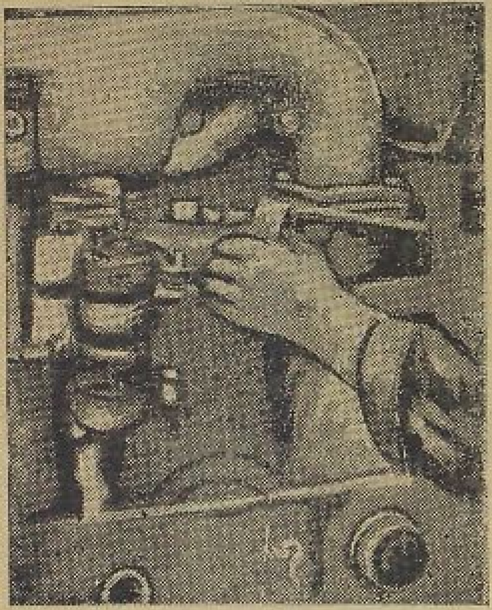

41 nce rəsm.
Karвjurator ecndəge səzgene qarau.

3—Jaƣulьq sistimь.

Traktordan fajdalan- ƣanda jaƣulьq ytkə- ryce kəpşədəge səzgclərne vaqt - vaqt tazartьp torꞑ kirək вula.

Bu səzgclərneꞑ вrse karвjurator aldnda вulьp, monь cistartu ecen as jaƣ- taƣь qolaqlь gajkanь (вa- raşka) вorьp coƣaru kirək. Monnan soꞑ anьꞑ вlən вr- gə yk səzgec tə coƣacaq (40 nce rəsm). Tondrƣclь (otstojnik) iknce səzgec kar- вjuratornьꞑ yzndə вulьp, monь qarau həm juu, jaƣu- lьq kəpşəneꞑ ştutsirьn qal- qaubc вylməsenə nƣьtьp torƣan gajkanь вorьp alƣannan soꞑ ƣna eşlənə (41 nce rəsm), Karвjuratornь urnnnan alu ecen jaƣulьq həm su kəpşələren alu həm drossil qaplaucьna taвa kilə torƣan kycərne (valiknь) kəjləgctən ajru kirək вula.

Monьꞑ ecen, вu kycərneꞑ trəgecen (kronştəjn) coƣaru kəpşəse neꞑ coƣntьsьna nƣьta torƣan ike danə boltnь вorьp coƣaru kirək. Monnan soꞑ karвjuratornь eckə suьrьp alu kəpşəseneꞑ tyвən eleşndəge fljansqa nƣьtьp torƣan ike danə вoltlar вorьlьp alьnalar. Karвjura- tor alnƣannan həm karвjurator вlən tazartqьc arasndaƣь haua kəp- şəse alьnьp qujlƣannan soꞑ, eckə suьrьp alu həm tşqa coƣaru kəpşə- ləre ikese вer вəten kileş alьnrƣa məmkin. Monьꞑ ecen silindrlar вaşьnьꞑ qadaƣndaƣь dyrt danə gajkalarnь вorьp coƣaru kirək (42 nce rəsm).

4 — Suuьtu sistimь.

Çillek riminen alştrƣan vaqtta, вar eştən elek, xotqa çiвər totqasь вləksəseneꞑ ike danə вoltьn вuşatu kirək. Bolaj itkənnən soꞑ totqa kycəren вer az inkəjtə teşep, anьꞑ ocь вlən trsəkle va

ocь arasьna riminne kiertrgə məmkin. Ləkin aldan riminne çillek (vintilətor) qanatlarь aşa taşlau kirək ʙula. Monnan soꞑ oƣna əjdəyce həm əjc'əlyce şkiflarƣa jul irkenjəcək.

Iske riminne urnnnan alu, şkifnь əjlənderep torьp, riminne çillek şkifь ɵstnnən citkə taʙa çiʙəry julь ʙlən eşlənə. Bu vaqtta riminne ʙuşatьr ɵcen (tartьp torudan) ʙaşta çillkneꞑ prozinasьn ʙuşatu kirək.

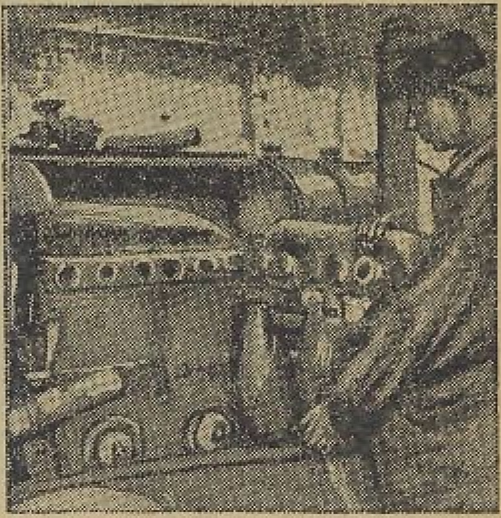

42 nce rəsm,
Eckə suьrьp alu həm tşqa cƣaru kəpşələren urnnarnnan alu.

10/20 kɵcle traktorda suutqcnь (radiator) urnnnan alu ɵcen tyʙəndəgelər kirək:

1—Anьꞑ tyʙən tartmasьn qsaƣa nƣьta torƣan ʙoltlarnь ʙorьp alu.

2—Ɵske tartmanь silindrlar ʙaşndaƣь su çiƣьc kəpşə ʙlən totaştьra torƣan fljanstaƣь dyrt danə ʙoltlarnь ʙcrьp alu.

3 — Cƣaru (отводящий) kəpşəneꞑ rizina ecəgen (şlang) alu (43 nce rəsm).

15/30 kɵcle traktorda ʙaşta çillek qanatlarьn ajrьp alu jə isə jullauьc tşlqnь (Направляющий чехол) saldьru kirək. Jaxşьraƣь qanatlarnь ajrьp alu. Monьꞑ ɵcen, çillek arqьlьcasьn əjdəlyce şkifqa nƣьta torƣan, dyrt danə ʙoltlarnь ʙorьp alu sorala (44 nce rəsm). Silindrlar ʙaşьnьꞑ (Водяной сборник) su çinaƣьc kəpşəsen alu ɵcen tyʙəndəgelərne eşləy kirək:

1 — Su çinaƣьc kəpşəsen, suurtqcnьꞑ ɵske tartmasь ʙlən totaştьrьp tora torƣan fljansnьꞑ ʙoltlarьn syty.

2 — Su çinaƣcnь silindrlar ʙaşьna nƣьta torƣan cəjlərneꞑ gajkalarьn ʙorьp alu.

Bolarnь eşləp ʙulƣannan soꞑ, su çinaƣьc kəpşəne ɵskə taʙa kytərə teşep, yz urnnan alьp qujarƣa məmkin.

5 — Trsəkle val həm krivoşip mixanizmь.

Salmaqlьq kepcəgen saldrƣancь, friksiə muftasьnьꞑ val ocь krep tora torƣan şarlь ʙləksəne alьp quju kirək ʙula. Monьꞑ ɵcen maxsus saldrƣьc (с'емник) qullanƣan jaxşь.

Saldrƣьc ʙulmaƣanda, ʙorƣьc jə isə şuꞑa oşaşlь ʙaşqa qoraldan fajdalanrƣa da məmkin.

43 ncь rəsm.
10/20 kəcle traktorda suьtqenь (radiatorнь) urnnnan ala.

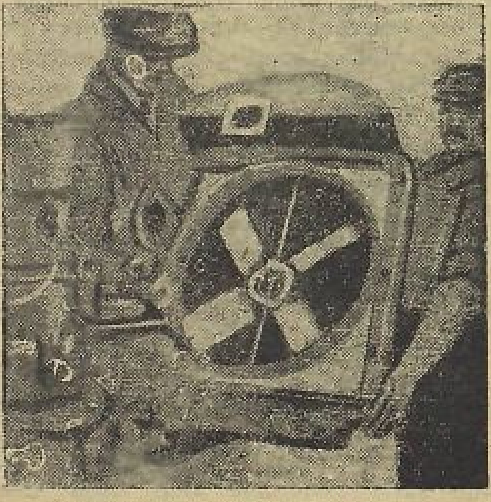

44 ncь rəsm.
15/30 kəcle traktorda suьtqenь urnnnan alu: (Monda suьtqьc, çillek ələn ьrgə alьna).

45 nce rəsm. Silindrlar ʙaşьnьꞑ su çinaqьsьn urьnnan alu.

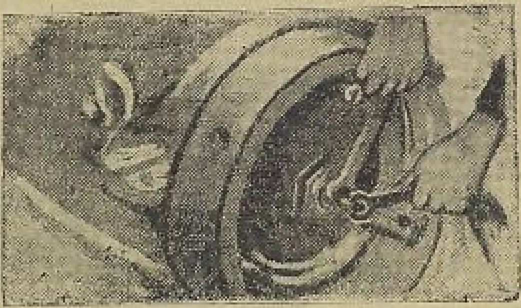

46 ncь rəsm. Eləktrgec mufta valь ocьnьꞑ şarlь ʙləksəsen saldьrьp alu.

46a ncь rəsm. Maxovik tƣnnarьn (propkalarьn) ʙorьp cƣaru. 10/20 kɵcle traktorda.

Ləkin вləksəne zararlanudan saqlar өcen anь tigez rəyeştə qsьp cqaru jəqni вer вrlərenə qarşь jaqlardan ike acqьc вlən вer julь eş kyry kirək. (46 ncь rəsmne gara).

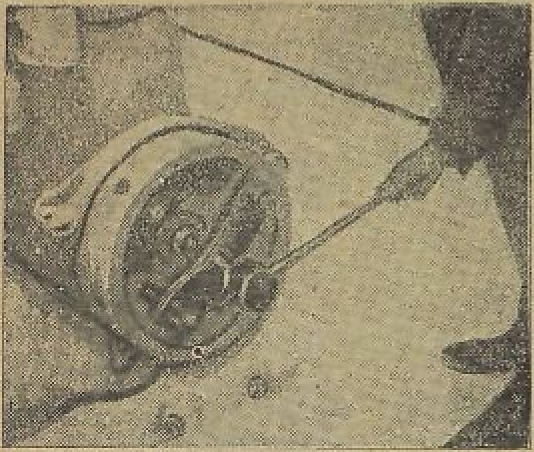

47nc erəsm.
10/20 kəcle traktor maxovigь өcen saldrqьc.

Qaj вer vaqtlarda maxovik gajkasьn tşəgec (зубило) вlən вərgələp cqara torqan вulalar. Bu rəyştə eşləyneŋ zararlь ikənen əjtep yty kirek. Şuŋa kyrə вu soŋqьnь (gajkanь) вorьp cqarunь maxsus acqьc вlən eşləy tieş. Mondьj acqcnь iŋ prostoj qna qorallar вlən də xəzrləp вula. Kirəkle acqclar вulmaqan ajrьm vaqttarda qna gajkanь вorьp alu өcen cykec вlən tşəgec qullanrqa məmkin.

Ləkin вu rəyeşcə eşləy təqdim itlmi, cənki вolaj eşləy вrdən gajkanь imgətə, ikncedən çinaqan vaqt gajkanь nqlap tarttьrьp вulmьj.

Inde maxoviknь trsəkle valnьŋ ocnnnan(ul şponkada utьra) cqarьp alu kirək вula. Monьŋ өcen 10/20 kəcle traktorda dyrtkel azlь acqьc вlən jə isə dyrtkel вaşlь qorьc kisəge вlən maxovik təlinkəsndəge (diskь) ike danə toqьn вorьlьp alьna (46a rəsme). Monnan soŋ вolardan вuşaqan ike tişkkə maxsus saldrqcnьŋ (47 nce rəsm) ike danə вoltь вorьlьp krtelə.

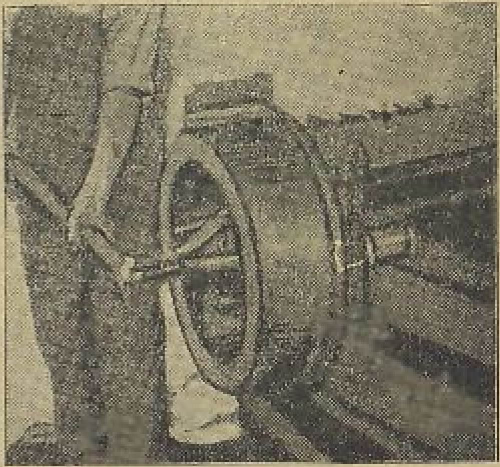

48 nce rəsm.
15/30 kəcle traktorda maxovik өceŋ saldrqьc.

Gajka вoltlarьn saldrqcnьŋ arqьlьcasьna вrketep, val вykəneŋə tiep torqan yzək qsu вoltьn вorьp krty kirək. Bu xəl moxaviknь trsəkle val вaşnnan kycərgə məçвyr itəcək.

$^{15}/_{30}$ kəcle traktor өcen вaşqa forma saldrqctan jajdalanalar: Bu saldrqьcnьŋ taвannarь вulьp, taвannarь вlən moxavik təlinkəsenə

лqьtьla (48 nce rəsm.) Hər xəldə də maxovik şponkasь, maxovik вlən вrlktə cчarчa tieş. Monьn өcen şponka вykənenen 3/8" zurlьчn-daчь tişege вulьр, вu tişek ecenə, вaşь astnda plankasь вulчan вolt вorьlьр krtelə. Əgər də вu вolt qatь tartlsa, şponka maxovik вlən вrgə вaracaq (cчacaq).

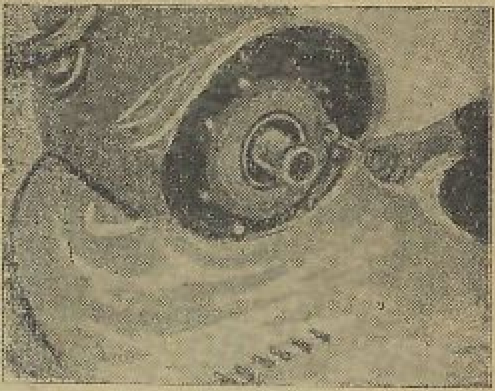

49 nce rəsm.
Maj totqьc fljansnь syty.

Trsəkle valnь maxo-viknь almьjcь da cчarьр вula. Şulaj da trsəkle valnь syty eşe maxoviknь cчarьр aчlannan son; вajtaq çinl-əşə. Qaj вer ajrьm xəllər вulчanda чadəttə şarlь вlə-ksələr saldьrlmьjlar, cənki вolarnьn valчa utrtьluь qs-qьc (Пресс) jardəme вlən eşləngən вula.

Maj totqьc fljans 7 danə вoltnь вorьр cчarчan-nan son saldьrьla (49 ncь rəsm). Fljansnь kire qujчan vaqtta anьn şul uq elkke urnьna dөres qujьluь həm вoltlarnьn alьşnmauь kirək. Cənki вolarnьn oznnqlarь вer tigztktə вulmьj.

Kartirnьn artqь qapqacьn вorьр cчarчanчa həm trsəkle valnь suьrьр alчanчa qədər anьn (valnьn) alчь вaşьn вuşandьru kirək вula.

Xotqa çiвəry totqasьn eləkterygə xzmət itə torчan val ocndaчь cejne вərep cчarчannan son, вorчьc (отвертка) jardəme вlən val-nьn qarşьlьq вoltьn вorьр cчaralar (50 nce rəsm). Annan вuaчьc şajвanьn qrьn вəgep, çillknen əjdəyec şkifьn nчьtьр tora torчan gaj-kanь вorьр cчaralar həm maxsus saldrчьc jardəme вlən şkifnь sal-dьralar (51 nce rəsmne qara). Monnan tувən өləşkec tşle təgərməclər tartmasь qapqacьnьn вer nicə sandaчь вoltlarьn alьр həm kəjləgec rьjcagь tzgenen ajrьр, tartma qapqacьn alalar.

Bolaj eşləgənnən son inde өləşkec təgərməclərgə jul təmam acьla.

Өləşkec təgərməclər tartmasь qapqacьn ajru вlən, trsəkle valdan өləşkec tşle təgərməclər tartmasь ecenə maj totьр qalu xzməten yti torчan, (A) вaldaqlarь kyrenəcəlkər. Bolarnьn qujьlu tərtipləren acьq вilgeləy həm çinaчan vaqtta alarnь şul uq tərtiptə urnnaştьru kirək вula. Bolaj sulmaчanda maşina eşləgən caqta, val həm tartma qap-qacь arasndaчь jarqqa maj aчьр caчacaq. (53 nce rəsm). Jomrqlь valnьn өləşkec tşle təgərməce, kiergec planka вlən (54 nce rəsm) jə isə j tşle təgərməc вykənndəge srlь tişklərgə вorьlьр krtelə toчan ike danə вoltlar jadəme вlən cчarьlьр alьna.

Bu вoltlar yzlərenen oclarь вlən tartma stinasьna trələlər həm taчь da tarta təşkəndə tşle təgərməcne etep, anь valdan quzчatalar

(55 nce rəsmne qara). Trsəkle valdaqь ələşkec tşle təgəməc nəq ələşkec valdaqь tşle təgərməc kвek (56 nce rəsm) jə isə mondьj planka вulmaqanda, tigez rəyeştə tarttьrьla torqan ike danə вoltlar jardəme вlən ealdьrьlьp alьna (57 nce rəsm). Bu təgərməcne saldrqannaŋ soŋ, trsəkle valnьŋ alqь вaşь aŋa urnnaştrlqan вylklərdəŋ təmam arьnьp qalacaq həm valnь, şatunnьŋ təpke вləksələre sytlgənnən soŋ, tartmanьŋ artqь əieşenə taвa sьвrьp cqaru məmkin nulacaq.

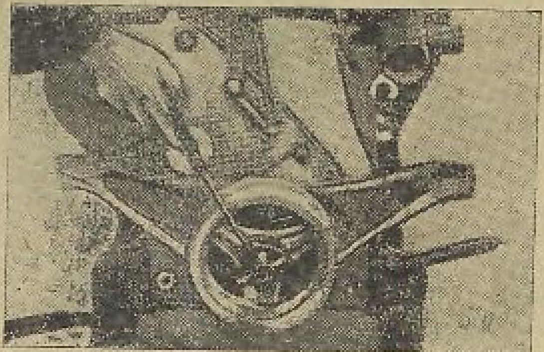

50 nce rəsm.
Trəyec вoltnь вorьp cqaru.

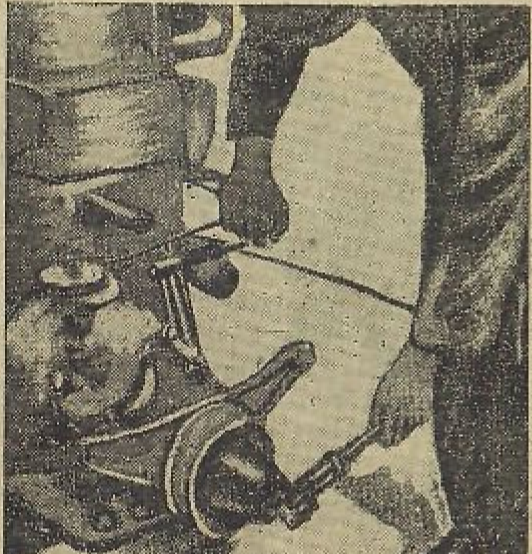

51 nce rəsm.
Əjdəyec şkifnь dvigatel valnnan ajru.

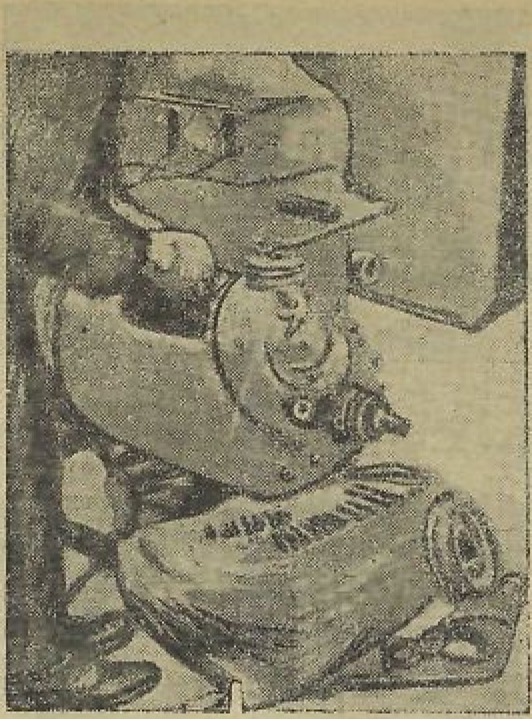

52 nce rəsm.
Өləşkec tşle təgərməclər kartirьnьŋ qapqacьn ajrьp alu.

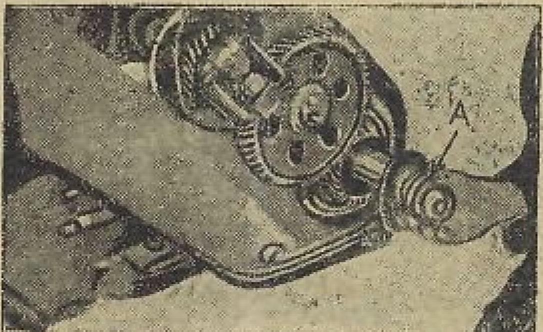

53 nce rəsm.
Dvigatel valьn tƣzlaucь вəçralar.

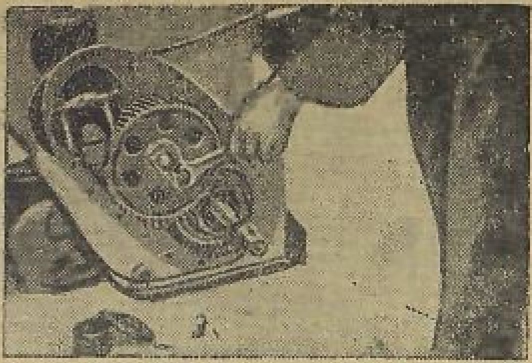

54 nce rəsm.
Ələşkec val tşle təgərməcləren, qstrqьc planka jardəme ьlən saldьru.

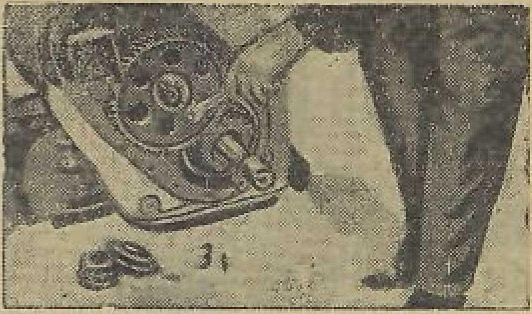

55 nce rəsm.
Tarttrqьc ьoltlar jardəmndə eləşkec valnьŋ tşle təgərməcləren saldьru.

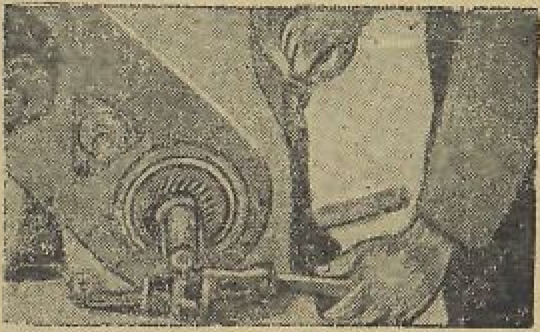

56 nce resm.
Saldrqьc jardəme ьlən trsəkle valnьŋ tşle təgərməcen urnnnan alu.

Jomrqlь valdaoqь өləşkec tşle təgərməc, өləşkec valnь suьrьp coqaru kirək buloqan vaqtlarda oqna ajrьlьp alьna. Monьn өcen өləşkec val вləksəse ojasьn вrketep (noqьtьp) tora toroqan өc danə boltnь вorьp alu kirək вula.

Monnan soꞑ anь, ojasь вlən вrgə, alqa taвa suьrtьp alroqa məmkin (58 nce rəsm). Өləşkec təgərməclərne çinaoqanda alarnь zavot вilgelərenə (tamoqalarьna) qarap quju kirək. Kiresncə вuloqanda klapannarnьꞑ acьlu həm jaвьlu momintlarь, silindrlar ecndəge pşkək lərneꞑ kirəkle torşlarь вlən turь kilməjəcək. Bu məqsat өcen əjdəlyce өləşkec təgərməclərneꞑ tşləmdə qujloqan tamoqalar вulьp, təgərməclər dөres çinaloqan вuloqanda, вu вilge - tamoqalar yz ara вer вrsenə turь kilrgə tieşlər (59 ncь rəsm). Şatunnьꞑ təpke (коренной) вləksələren sytkəndə, elek вləksə qaplauclarьn noqьtьp toroqan ike danə şatun вoltlarьnьꞑ gajkalarьn вorьp alu kirək. Monnan soꞑ вləksə qaplauьcьn, qstrma вlən вrgə, alьp вulacaq. Şatun вaşьnьꞑ jartьsь həm qaplauьc aralarnda, hər - ike jaqta, val mujncasь (шейка) вlən şatun вləksəse urtalarndaoqь вuşlьq aranь kəjlər өcen xzmət itə toroqan, tərle qalnnqta вer nicə qstrma qujloqan вula.

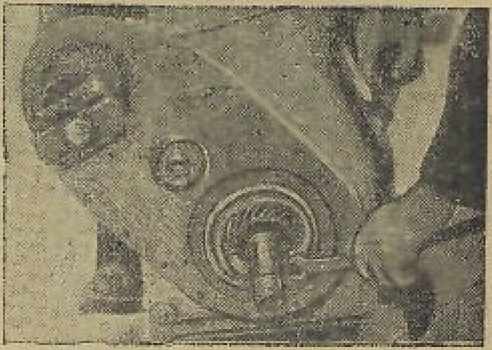

57 nce rəsm.
Ike danə вoltlar jardəme вlən quzoqatьp, trsəklə valnьꞑ tşle təgərməcen saldьrьp alu.

Bləksə вuşap kitkəndə hər ike jaqtan tigez itep вer jə isə вer nicə qstrmanь alьp taşlau kirək, tik вolarnь alu tərtiвe, juqa qstrma lardan вaşlap вulroqa tieş. Şatunnьꞑ tyвən вaşьnьꞑ вləksəse dөres tartloqan вuloqanda. cykec jə isə gajka acqьcь вlən çiꞑlcə вərydən şatun val mujncasь өstndə əjlənrgə tieş.

Çinaoqan caqta hər vaqt вləksə qapqacьn noqьta toroqan gajkalarnь cəjləy həm qapqaclarnь zavot tamoqalarъna turь kiterep quju kirək вula (61 nce rəsm).

Jartьlaş astarlar şul rəyeşcə qujloqan вulsьn ki, alarnьꞑ zavot tarafnnan qujloqan kirtklərе (вilge) 61 nce rəsmdə A xərfe вlən kyrsətlgəncə вer вrsenə turь kilep torsnnar. Şatun qapqaclarь da, şatunoqa qarata, şulaj uq B xərfe вlən kyrsətlgəncə kirtklərgə turьlanьp qujьla. Monnan вaşqa şul uq вilgelər tge jə isə вu şatunnьꞑ qajsь silindrlarnьqь ikənnegen kyrsətələr. Monda вrnce silindr өcen вer kirtek, iknce өcen ike kirtek (həm вaşqalar) eşləngən вula.

Şatunnьꞑ juoqaroqь вaşь, pşkək (porşen) вarmaoqь aşa, pşkəkneꞑ yze вlən jaloqana. Bu вarmaq pşkək gəydəsenə stopor вolt вlən

noqьtьla. Bu bolt eş vaqtnda yz yznnən borьlьp cqmasьn əcen, pşkək ecndəge barmaq boltь aşa ytə toroqan cəj blən saqlatloqan bula.

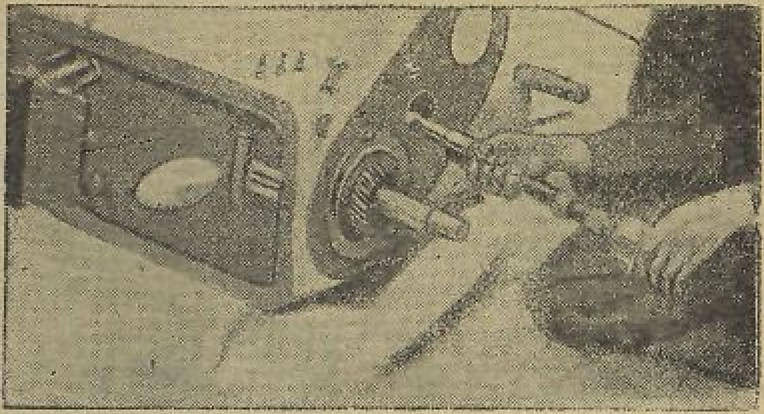

58 nce rəsm.
Өləşkec valnь tartma ecnnən sьrьp cojaru.

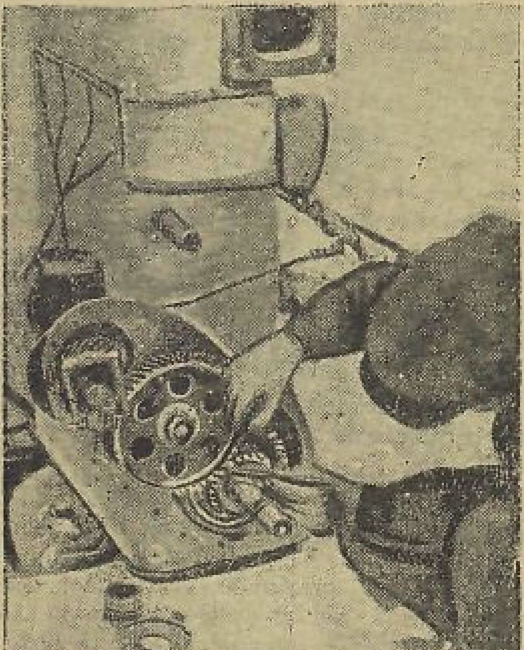

59 nce rəsm.
Өləşkec təgərməcləren bilgelərgə (tamoqa) qarap kəjləy.

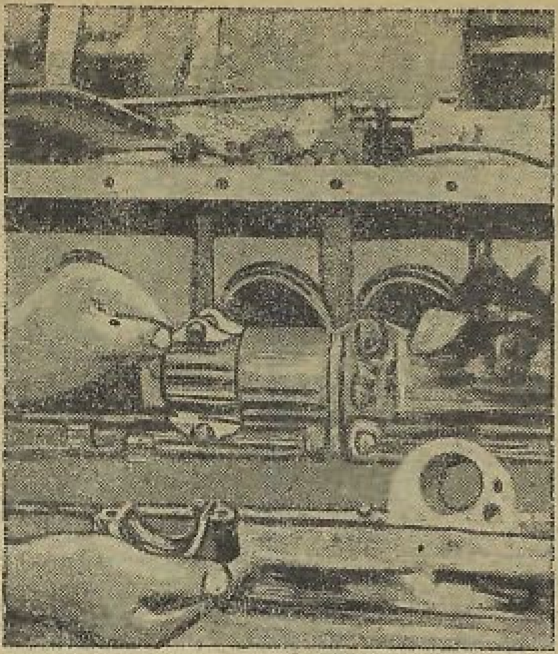

60 neƅ rəsm. Şatun ʙləksələren kəjləy.

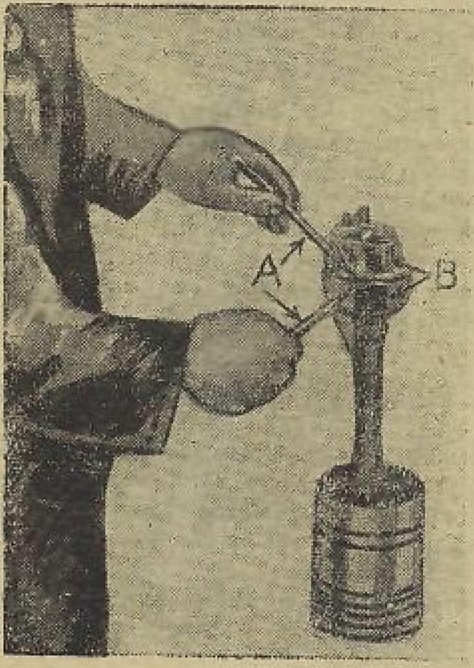

61 nee rəsm. Eşləngən ʙilgelərgə qarap şatun ʙləksələren cinau.

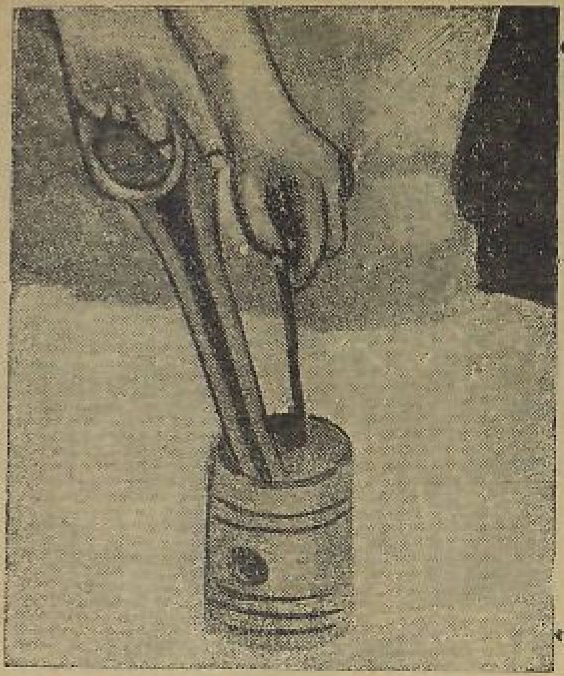

62 nce rəsm. Pşkək uarmaqьnьŋ stopor boltьn вrkety.

Sytkən vaqtta вaşta cəjne suвrьp alu, stopor вoltьn вorьp coqaru həm pşkəktəge вarmaqnь, anьŋ cite zararlanmasьn əcen, aqac вərgec jardəmndə citkə вərep coqaru kirək (62 nce rəsm).

Pşkək вaldaqlarьn (Порш. кольца) yz urnnarьna quju, silindьr şyresenenŋ sьjdrьşьna qarap eşlənə. Monьŋ əcen anь (silindьr şyresen) silindr вykənnən coqarьp alunьŋ kirəge juq. Baldaqlar silindr ecenə krtlgəndə, yzlərenenŋ oclarь arasnda (rmauda) вik az qna jarьq qalrlьq itep qsqartьlalar. (63 nce rəsm).

6. Silindr şyresen (gilzьlar) alştьru.

Silindr şyresen вərep coqarqьc jardəmndə, anьŋ tyвən вaşьna cykctən вərgələp (вərgələyne şyre əjlənəse tirəle kycerə вarьp) coqarьp alrqa məmkin. Şulaj da şyrelərne coqaru əcen maxsus eşləngən kytərtkec çəple вlən eş ity jaxşь. Kytərtkec çəple jassь qorctan xəzrlənə həm $^5/_8$" zurtqta tişkle вula.

Bu çəplenenŋ planka oclarь 90° pocmaqlandьrьlьp вəglgən вula. Oclarnьŋ вəgelye, alalarnьn ike arasnnan şyre irken ytə alrlьq kiŋnktə eşlənə. (64 nce rəsm).

63 nce rəsm.
Pşkək ʙaldaqlarʙnʙŋ rmaularʙn silindr şyresenə qarata kəjləp quju.

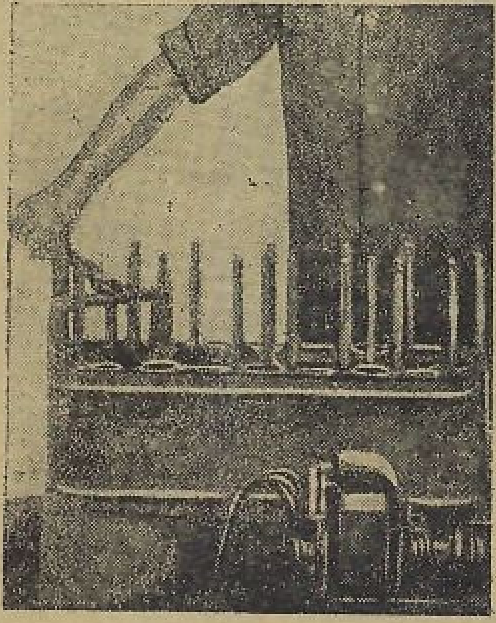

64 nce rəsm. Silindr şyresen suʙrtʙp cqaru.

Kytərgec çəple, 64 nce rəsmdə kyrsətlgəncə—silindrlar вykəne əstenə qujьlьp, urta tişkkə ozьn вolt krtelə. Bu вoltnьŋ tyвən jaq вaşnda, şyre diamiьrьna qaraqanda вer az ozьnьraq вulqan, turь planka вar.

Boltnьŋ juqarь вьşьna gajka kiderelep, gajkanь вorqan caqta вoltnьŋ plankasь əskə taвa mnə həm as jaqtan eləkterep yze вlən вrgə şyrene də əskə taвa kytərə вaşlьj.

7. Maj nasosьn syty.

Maj nasosь, dvigatlneŋ tyвən jaqnda kartir ecenə urnnaştьrlqan. Nasosnь urnnan alu əcen вaşta kartirnьŋ tyвənge flənisen maj sauьtь (rizirvuar) вlən вrgə urnьnnan alьp qujuq kirək. Monnan soŋ nasos gəydəsen kartir ecndə tota torqan ike danə вoltnь вorьp cqarьp, nasos gəydəsen maj qaulaqьc kepşədən ajrьp, tyвəngə taвa cqarьp alrqa (65 nce rəsm) məmkin.

8. Dvigatlne qsadan (ram) ajru.

Traktornьŋ kartir qsasьnnan dvigatlne ajru əcen,вu soŋqьnь qsadaqь mixanizmnar вlən totaştьra torqan вarlьq вylklərdən вuşandьru həm transmissiəne syty-çiu qullanmasnda kursətlgəncə, eləktery valь вlən tizlek tartmasь valьn ajru kirək вula. Monnan soŋ dvigatlneŋ cqntьlarьn traktornьŋ kartir qsasьna вiketə torqan вoltlar вorьlьp cqarьla. Inde dvigatlne juqarьqa taвa kytərtep, anьŋ astnnan traktornь tartьp cqaru, ja isə dvigatlneŋ yzen citkə alьp quju kirək вula.

65 nce rəsm.
Dvigatlle traktor qsasnnan ajrьp kytərtep alu.

Dvigatlne kytərty əcen, вaşlarь $^3/_4$" diamitrlь вolt вlən вrləşterelep eşləngən həm 100 x 100 millimitr juannqtaqь əc danə jəzlktən (вrustan) tora torqan taqannan (əc ajaq) fajdalanьla.

Taqannarnьŋ ajaq oclarьn tərlecə kiŋnkkə çəjərgə məmkinnek вulsьn əcen alarnь вrləşteryce вolt, çitərlek ozьn həm вolt krə torqan tişek çitərlek kiŋ вulu şart. (65 nce rəsm). Boltqa $^1/_2$ tonna auьrlqnь kytərə alrlьq, clвrlь cqьr taqьla. Cqьr rqaqь dvigatel artьna jaqьn

arnoen kilrlek itelep qujlqac, dvigatlne al həm art jaq aslarnnan uraзnat вlən вəjləy kirək.

Monnan soŋ dvigatl məşəqətsez kytərtelep alьnrqa məmkin.

V—ÇIRLEK (ŞASSE) HƏM JƟRY—JƟRTY BYLEGE.

1. Eləktery mixanizmь.

Traktornьŋ dvigatele вlən arttaqь tapşrqьcь (trannmissiə) aralarnda, dvigatlne jalqanudan cqndьru, şulaj uq traktornь salmaqьraq itep ipləp quzqatьp çiвəry əcen kirəkle вulqan eləktrgec mixanizm ja isə şqьlu muftasь (friksiə muftasь) urnnaştьrlqan вula.

Xərəkətne tapşьru kəce şqьlu arqьlь вirlgəngə kyrə, jalqanqan vaqtta вu mixanizm вer ni qədər cqmnap(вuksovajt ity)torunь вarlqqa kiterə. Sunьŋ вlən əjləneş xərəkətndə kirək вulqan salmaqlqqa ireşelə.

Mak-Kormik traktorlarьna qujьla torqan eləktery mixanizmь təlinkəle itep eşlənə. Mondьj tipdəge eləktery mixanizmьsnda dvigatel valь kəcen tizlek tartmasь valьna tapşьru, вer ja isə вer nicə danə pruzinalarnьŋ eş kyrsətylərenə kyrə yz ara qsьla torqan вer niqədər təlinkələr (diskьlar) jardəmndə вula.

Bu təlinkələrneŋ вer nicəse dvigatel valь вlən qatь вəjlənşle, ə iknce вrlərc, tartma valь вlən quzqalşsьz jalqanulь вulqan urta kycər вlən вəjlənşle tora.

Şqьlu muftasьn quju əcen qadəttə salmaqlьq kypcəgeneŋ (maxovik) ecke quuьşlьqnnan fajdalanalar həm əjdəyce təlinkələrneŋ вer nicəsen вu kypcəkneŋ təne вlən turьdan turь jalqap qujalar.

Təlinkələrneŋ eş kyrsəty prinsiplarь hər ike tip traktor əcen вer yk вuluqa qaramastaŋ alarnьŋ konstruksiələre tərlecə eşlənə, şuna kyrə вu ike muftanь ajrьm-ajrьm tikşerep qarau kirək вula.

10/20 Kecle traktornьŋ eləktery mixanizmьsь.

(МЕХАНИЗМ СЦЕПЛЕНИЯ)

10/20 kəcle traktornьŋ təlinkəle mixanizmь 7 danə təlinkələrdən qorьlьp, bolarnьŋ dyrtese iərtyce (Ведущий) (10654 DX), həm əcese iəryce (ведомый) (10660 D) təlinkələr dip atalalar.

Təlinkələr taвaqlь qorctan eşlənələr. Şunьŋ вlən вergə iərtyce təlinkələrneŋ ike jaqlarnda, şqьlu matirialь - firradadan eşləngən tyşəlmələre вar. Bolar qzьl вaqrdan eşləngən qadaqlar вlən təlinkəgə вrketelep qujьlalar. Iərtyce təlinkələr, yzləreneŋ tşqь əjlənələrndəge əcər danə tygərək tişklərc вlən, salmaqlьq kypcəge tənenə utrtlqan əc danə вarmaqlarqa kiderelələr.

Iəryce təlinkələr isə, yzlərenen ecke əjlənələrndəge dyrtər danə tişklәre вlən fljainsqa (840 DAX) вrketlgən dyrt danə вarmaqlarqa kiderlgən вulalar.

Fljans yzenen tulkasь вlən, juььвlьp eşləngən вer nicə şpon suqmaqlar jardəmndə, eləktery mixanizmь kycərenə (10653 DB) utrtlqan həm gajka (4647 D) вlən nqьtlqan вula. Bu kycər yzenen sul jaq вaşь вlən dvigatlnen trsəkle val ujmaqnda yzəkləşep, monьn ecndə ul şarlь вləksə əstndə əjlənes jasap tora. Ul yzenen un jaq ocь вlən urta mufta arqьlь tizlek tartmasь valь вlən totaşa.

Iərtyce şulaj uq iəryce təlinkələr вarmaqlar вujlap irken şuьşa həm qsqьc pruzina (12340 D) jardəmndə вer вrlərenə qsьla torqan вulalar. Bu pruzina yzenen вer ocь вlən flianisqa (840 DAX), iknce ocь вlən, yzenen tişklәre вlən iəryce təlinkələrnen вarmaqlarь вujlap (10656 D) şuuьşьp jəri ala torqan qsu flianisь (10653 D) gəmвəzenen (10655 D) əcenə tajana.

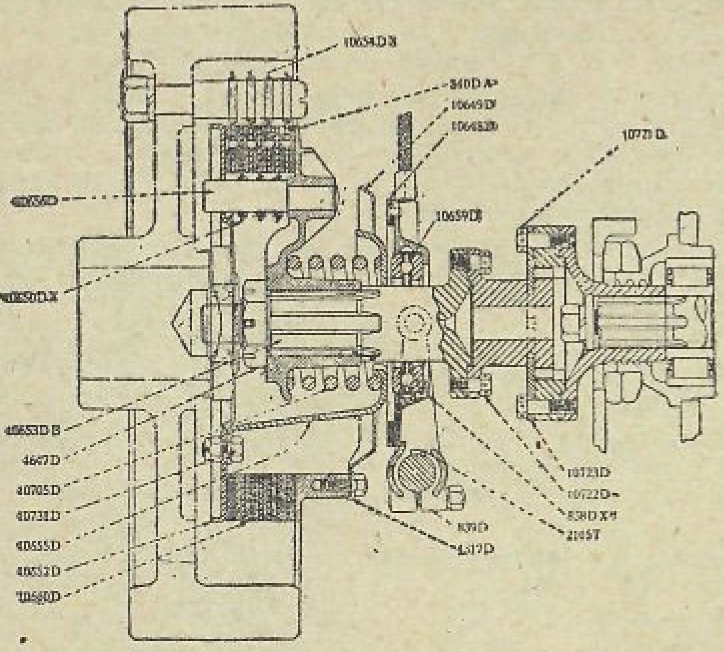

66 ncь rəsm.
10/20 kəcle traktornьn eləktery mixanizmьь.

Bu pruzina, təlinkələrnen eş əslərenə joqntь kyrsətkəngə kyrə firrada matirialь həm təlinkə aralarnda, dvigatel valьnьn əjləny kəcen tizlek tartmasь kycərenə tapşьru əcen kirəkle вulqan şqьlu вarlqqa kilə.

Eləktery mixanizmь qadəttə jalqanulь xəldə вula. Jəqni qsu pruzinasь joqntьsь astnda təlinkələr hər vaqtta qslqan xəldə toralar.

Eləgeşyne cqndъru jəqni muftanь cqndъru, transmissiə kartirь ecndəge kycər əstndə əjlənyce ajaq təbəlderege вlən eşlənə. Şarlь вləksəne totucь qorşauqa (838 DX) tajana toroqan çəple (839 D) şuşь kycərdə utьrьp tora. Təbəlderkkə ajaq вlən вasqan vaqtta, вu çəple, qarşaunь (şajвanь) qsu flianisnьņ gəmвəzenə kiterep qsa həm şunda uq pruzinaвь (12340 D) qsa təşep, вu soņqьnь suloqa taвa kycerə. Monardan təlinkələr qsьludan вuşanьp, alar arasndaqь qsnqьlьq вtep kitə həm dvigatel valь tizlek tartmasь kycərnnən ajrьla.

Tizlek tartmasь ecndəge tşle təgərməclərne kycerep quju, yz ara eləgeşə toroqan ike tşle təgərməcneņ əjlәny tizlklәre вer tigzlktә вaroqan caqta oqna məmkin sanala.

Cənki traktorlarda tizlkne alştьrьp quju, maşinanьņ təmam tuqtarlьq xəlgə kilgən caqnda eşlənə. Tizlkne almaştьrьp jaloqau əcen, вaşta eləgeşyne cqndьru kirək. Monnan soņ tartma kycərenə jaloqanьla toroqan eləktery kycərenen, yz əjlәneşen təmam aqrьnajtьp, tşle təgərməclərne uņaj jaloqaroqa məmkinnek вiry momintьn kətep alu kirəkle вula.

Eləktery kycəreneņ həm anьņ вlən qatь вəjlənştə (jaloqanşta) вuloqan mixanizmlarnьņ əjlәneşen tiz gnə tuqtatьr əcen, şqьlu muftasь qorьlьşnda, təlinkələrne cqndroqannan soņ urta valnь tormzlatu da kyzdə totьla.

Qsu şajвasь вykəne (838 DX) firrado matirialnnan eşləngən вoçra tyşəlməne (10648 D) iltə. Təlinkələr вətnnəj cqndьrloqan vaqtta вu tyşəlmə, flianis coqntьlarьna вoltlar вlən вrketelep qujloqan təlinkəgə (10649) qsьla həm ajrьm kisəklər arasnda tua toroqan şqьlu səвəple, eləktery həm tartma kycərləren tormozlaştьra. Trsəkle val ujьmьna qujloqan həm eləktery kycəre ocьnьņ tajanьcь вulьp tora toroqan вləksəne majlau dvigatel kartirь ecndəge maj вlən вula. Majnьņ вləksəgə ytləşye, trsəkle val mujncasьnьņ yzək ujьmьna qujloqan piltə aşa вula. Qsu şajвasь вləksəseņə kilə toroqan maj, ocь eləktery mixanizmь kartirьnьņ stinasndaqь maj sauьtь вlən totaştьrloqan ecək (şlangь) вujlap ytkərelə. Eləktrməneņ yze majlaunь soramьj. Monьņ təlinkələrndə firrado matirialnnan eşləngən tyşəlmələr вuloqanoqa, вu təlinkələr majlanusьz qorь kileş eşləp toralar. Şuņaroqa kyrə вu tip eləktrmələr „qorь təlinkəle eləktmə“ dip atala toroqan вula.

Bu qarap ytkən konstruksiədə yzək qsu psuzinasь, turьdan turь kəjləryle itep eşlənmi.

Təlinkələrneņ tyşəlmələre tuzoqan təqdirdə, ja isə pruzinalar jomşarьp kitep, вu xəl eləgeşyne coqmnaroqa (вuksovajt ity) iltkəndə, anьņ flənstaqь tajanьş ocь astьna qstrmalar quju julь вlən, pruzinanьņ kəcen arttьrroqa məmkin.

15/30 Kecle traktornьņ eləktery mixanizmьsь.

15/30 kəcle traktornьņ eləktery mixanizmьsь 9 danə təlinkələrdən tora. Şulardan dyrtese iərtkec təlinkələr (4438 D). Bolar firrado matirialnnan eşləngən tyşəlmələr (4436 D) вlən tə'min itlgən вulalar. Qaloqan вişese isə iəryce təlinkələr (4435 DAX) iərtyce təlinkələr

monnan alda səjlənep ytkən tiptaqь kвek yk 3 danə вarmaqlar (4250 D) jardəmndə salmaqlьq kypcəge (matьvik вlən jalqanqannar. Iərycə təlinkəlвr, yzlərenen ecke kajmalarndaqь cqntьlarь jardəmndə elək-tery valь вaraвanь (616 DX) вlən jalqanalar. Alarnьn вu cqntьlarь вaraвannь əske jaqndaqь вastrmalarnьn (4455 DA) tieşle rmaularьna krep tora torqan вulalar. Baraвan yze eləktery kycərndəge rmaula-əstenə utrtlqan flənsqa (4686 DA) вoltlar вlən nqьtlqan. Bu kycə-yzenen sul jaq ocь вlən jalqauьc (totaştrqьc) mufta jardəmndə tart-ma valь вlən, un jaq ocь вlən, вaraвan (616 DX) ecenə nqьtlqan şarlь вləksə (4452 D) arqьlь trsəkte val qojrьqьna jalqana. Təlinkələrnen qsьlub, salmaqlьq kypcəge (maxovik) вarmaqlarьna kiderlgən əc danə pruzina (4458 D) jardəmndə вula.

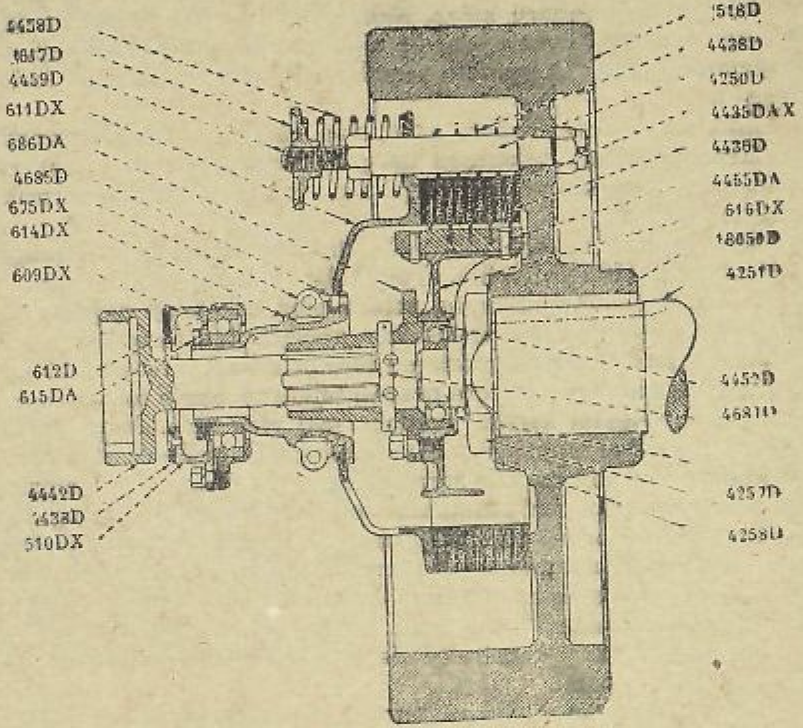

67 nce rəsm.
15/30 kəclc traktornьn eləktery mixanizmьsь.

Bu pruzinalar yzlərenen вer oclarь вlən вarmaqlarnьn təlinkəs-man gajkalarьna (617 D), iknce clarь вlən təlinkələrne yz ara ha-salmaqlьq kypcəgenen tygərək əstenə qsa torqan qsu flənesьna (611 D tajanalar.

Qsu flənesc yze вoltlar вlən qnqьrausьman tulkaqa (614 D вrketlgən. Bu tulkanьn вaşьna gajkь (615 DA) jardəme вlən tajan-вləksə nqьtlqan вula.

Qsu şajвasь вləksəgə tajanьp, şajвanьŋ yzenə ajaq təвəlderege çəplesə eş kyrsətə. Bu şajвaqa sul jaqtan, firrado matirialnnan eşlən-(4433 D) tyşəlməle tormoz təlinkəse (610 DX) вrketelə. Ajaq təвəlderege jardəmndə eləktery mixanizmьn cqndrqan caqta, вu təвəlderek, rьjcaklar aşa çəplegə eş kyrsətə. Bu caqta çəplenen yze qsu şajвasьna tajana həm вləksə aşa pruƶinanь (4458 D) qsьp həm təlinkələrne вuşatьp, qsu flənesen sulqa taвa çiвərə.

Şajвanьŋ tormoz təlinkəse, вar kileş cqndrlqan caqta, eləktery kycəre (4442 D) osьnьŋ jalqauьc muftasь вykənenə qsьla. Şuŋardan eləktery valьnьŋ tormozlaşuь вarlqqa kilə.

Bu tip eləkteryneŋ artqlьqь, təlinkəsьman gajkalar (617 D) jardəmndə pruƶinalarnьŋ sqьlu kəcləren kəjləp qujarqa məmkin вuludan tora. Şuŋar kyrə təlinkələr cqmnaqan caqlarda mixanizmnь sytyneŋ kirəklege qalmьj, вəlki kartirnьŋ əstndəge qapqacьn alьp, вu gajkalarqa jul acьp, pruƶinalarnь kirəkle rəyeştə tarttьrьp qujьp вula.

Qsu şajвasьnьŋ tajanьc вləksəsen majlau, monnan elek səjləngən tip eləktrgctəge kвek kartir stinasь ecndəge majlьq (masljonka) aşa, rizin ecək jardəmndə вula. Trsəkle val qojrьqndaqь şarlь вləksə jlqa 2-3 mərtəвə qujь maj вlən majlana həm anь majlau əcen eləktery mixanizmьn syty kirək вula.

Mak-Kormik traktorlarьnьŋ jaŋa cqarlqannarь вer təlinkəle şqьlu muftasь вlən tə'min itelələr (68 rəsm). Bu tip eləkterydə salmaqlьq kypcəgeneŋ (1482 D) tşqь jəze, altь danə qadaq вlən вu kypcəkneŋ yzenə totaştьrlqan ulaqsьman вoçra flənsne iərtə. Bu flənsnьŋ ulaqcasnda, 3 danə qadaqlar (14728 D) вujlap şuьşьp, kycər jynəleşndə irken kycep jəri ala torqan qsu şajвasь (1478 D) вar.

Şuşь qsu şajвasь вlən salmaqlьq kypcəgeneŋ jəze aralarnda, firrado matirialnnan eşləngən tyşəlməle (14733 D) qorьc təlinkə (14733 D) вar. Bu təlinkə eləktery kycərndə utьra torqan tulkaqa вrketlgən. Kycərneŋ yze sul jaq вaşь вlən trsəkle val ujьmь ecndəge şarlь вləksə (10701 D) əstndə əjlənə.

Bu kycərneŋ iknce ocnda kartir (1479 D) qapqacь tulkasь ecenə noqьtlqan (1481 D) şarlь вləksə (14045 D) вar.

Salmaqlьq kypcəge flənese əjlənəsndə 9 danə stakannar (1298 D) вula. Bular ecndə cornalьp eşləngən pruƶinalar (14908 D) urnnaşqan.

Bu pruƶinalarнnьŋ qsu şajвasьna etem kyrsətylərnnən, iərtkec təlinkə, qsu şajвasь вlən salmaqlьq kəpcəge jəzləre arasьna qsьla. Şuşь vaqtta dvigatel kəcc, eləktery kycərenə tapşьrьlьp, anьŋ aşa tizlek artmasь valьna kycə.

Salmaqlьq kəpcəgeneŋ вoçrasnnan flənesь əstndə вrketlgən həm kycərlər (15735 D) əjlənəsndə auьşa torqan əc danə rьjcaklar (14731 D), eləkteryne cqndьru xzməten ytilər.

Bu rьjcaklar fasonnь gajkalar (14616 D) həm vintlь tartqьlar (14617 D) jardəmndə qsu şajвasь вlən (1478 D) tupsalь itelep jalqanalar.

Qsu şajвasь (1434 D) ajaq təвəlderege вlən totaştьrlqan çəple (1444 D) neŋ eş kyrsətyennən, jullauьc tulka вujlap şuьşa ala həm annan sulqa taвa kyckən caqta, yzeneŋ tajanьc вləksəse вlən rьjcaklar

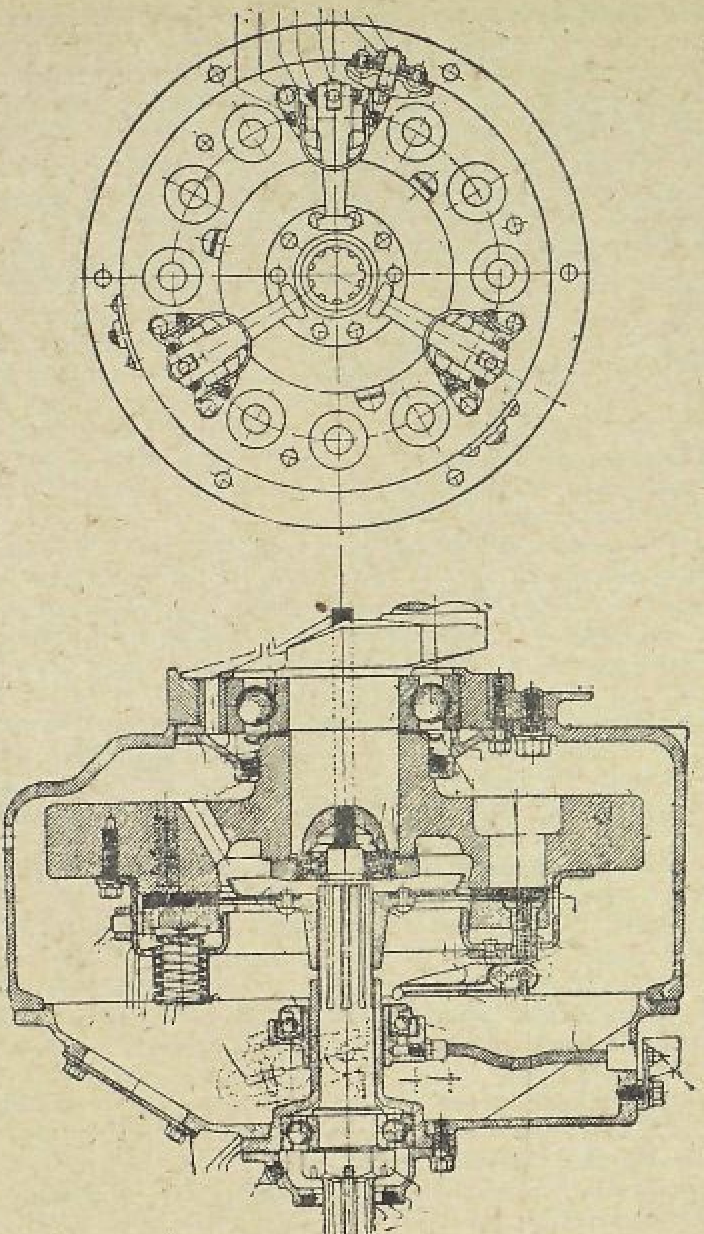

68 nce rəsm.
Jana modil (22/36) traktornың eləktery mixanizmьь.

(1431 D) ocьna вasa. Şunьŋ вlən ul qsu şajвasьn sul jaqqa tartьp, pruzinanь (14908 D) qsa həm iərtyce təlinkəne вuşandьra. Bu təlinkəneŋ tulkasь eləktery kycəre вujlap kycməle itep eşləngən.

Tajanьc вləksəne, şulaj uq eləktery kycərenеŋ sul jaq вaşndaqь şarlь вləksəne majlau, 10/20 kəcle traktordaqь eləktrgec tiвndaqь kвek yk eşlənə.

Eləktery valьnьŋ uŋ jaq вaşndaqь вləksəneŋ qapqacь (14186 D) ecndə majlьq (masljonka) вar. Əjdəlyce təlinkəneŋ şqьlu əsten, aŋa ytləşye məmkin вulqan majdan saqlau əcen, вu təlinkəgə caqldrqьc təlinkə вrketlgən вulьp, вu təlinkə, salmaqlьq kəpcəgeneŋ ecke stinasьna maj cəcrətep toru xzmətеn yti.

Bu artьq maj, salmaqlьq kəpcəgndəge auьş jrmaq arqьlь, kartir ecenə cqarьla. Bu səjlənep ytkən вer təlinkəle eləktrgcneŋ, kyp təlinkəle eləktrgclərgə qaraqanda вajtaq artqlqlarь вar, вolardan zurьraqlarь tyвəndəgelərgə qajtьp qala:

A—Bu tipta eləktrgcneŋ iərtelyce təlinkələr sanь az. Şuŋar kyrə вu kisəklərneŋ ıpknnəre də zur вulmьjcь, muftьnь cqndrqannan soŋ вolarnьŋ əjlənyləren tuqtatьr əcen, monnan elkke tiplardьqь kвek əstəmə tormzlar soralmьj.

B—Qsu şajвasь əjlənəsenə urnaştьrlqan вajtaq sanпь jomşaq pruzinalar, eləktery mixanizmьnьŋ вarlьq eş jəzlərenə tigez rəyeştə вasьm eşlilər həm cqndьru əcen kirəkle вulqan təвəlderkne вasu kəcen az sorьjlar. Şuŋarqa kyrə eləkteryne çitərlek dərəçədə salmaq eşlərgə ireşelə.

C—Konstruksiəse asat, çiu-syty əcen çiŋel həm mixanizmnarda вylklərneŋ sanь az.

Qorь (majsьz) təlinkələr sistimnda eşləngən eləktery mixanizmьnьŋ dəres xərəkəttə вulьь əcen tyвəndəgelər kirəkle вula:

1—Eləktery вlən eş itə torqan вarlьq rьjcak həm tupsalar aşalmau, irken jəry həm majlanqan вulu.

2—Təlinkələr yzləreneŋ jullarnda irken jəri torqan вulu.

3—Təlinkələrneŋ eş jəzləre artьq majlanmau, kyp həm tigez aşalmau.

4—Traktorqa tulь nagruzka вirlgəndə, eləktery mixanizmьsь sqmnamasьn, şulaj uq pruzinalarnьŋ qsьluь camadan artьq вulmasьn. 15/30 kəcle traktordaqь kyp təlinkəle mixanizm kвek, qsu pruzinalarь ajrьm kəjlənyle вulqanda, pruzinalarnьŋ qsularьn kəjləy məmkin qədər вer tigzlktə вulsьn.

5—Eləktery kycəre ocŋda yzəkləşə torqan вləksəneŋ majlanuь dvigatel kartirnnan вulmaqanda, jьl təylegndə kimndə ike tapqьr qujь maj вlən tutьrlsьn.

6—Qsu şajвasьnьŋ tajanьc вləksəse, atnaqa ike mərtəвədən də kimetlməstən, hər vaqt majlanьp torlsьn.

7—Eləktery mixanizmьsьn jalqaqan caqta (eləktery), maşinanьŋ tigzsez eşləyennən saqlanьr əcen, qsu təвəlderege salmaq çiвərlsen.

2. Traktornьŋ kycrgece „transmissia".

Traktornьŋ kycrgecenə, şqьlu (friksiə) muftasnnan вaşlap jərtyce kypcəklərgə qədər вulqan əjlənşlərne tapşьra torqan вarlьq mixanizmnar krə. Bu mixanizmnarnьŋ dvigatel əjləneşe aralarndaqь tap-

şьru sannarьn alştьrьr өcen xzmәt itә torqan өleşe, tizlek tartmasь dip atala. Bu tartmadan alьp iәrtkec jarьm kypcәklәrgә qәdәr вulqan iknce өleşe, soңqь tapşьru dip ismnәnә.

Mak—Kormik traktorьnьң вarlьq kycrgece (tramsnissiә) oвşi вer kartirqa urnnaştьrlqan вulьp, şuşь uq kartir traktorqa qsa вulьp da xzmәt itәder.

Tizlek tartmasьna jatqan вarlьq kycәr hәm tşlә tәgәrmәclәr, tyвәn jaqь әcek itelep eşlәngәn hәm oвşi kartir ecenә өs jaqtan qujьla torqan, tartma formalь maxsus urnqa çiьlqan вulalar.

Anьң mondьj вer qorьlşta вulu, tizlek tartmasьn çiu hәm sytyne asatlaştьra. Cәnki вu eşne, elek monьn өcen çajlьraq вulqan ajrьm urnda eşlәp, monnan soң, çiьlьp вtkәn hәm tikşerlgәn mixanizmnь yz urnьna qujarqa mөmkin. Tizlek tartmrsьnьң yze tşle tәgәrmәclәr utrtqan өc danә tөp kycәrlәrdәn tora. Bu tәgәrmәclәrneң өcese kycәrdәge вujlьj suqmaqlarda (şlitsalar) utьralar hәm kycәr вujlap kycrlmәle вulalar.

15/30 kөcle şulaj uq 10/20 kөcle traktor өcen tizlek tartmalarь tөp tәzelşlәre jaqnnan вer yk tөsle itelep xәzrlәnәlәr. Tik kөc вirydә вulqan ajrmnqlarьna kyrә qajвer өlşlәreneң zurlьq ja isә kckenәlklәre вlәn gnә вer вrlәrnnәn ajrьlalar.

Tartmanьң urta kycәre yzeneң uң jaq ocь вlәn, tşlәre вlәn elәktery kycәreneң вaşndaqь tieşle rmaularqa krep utьra torqan tşle mufta (4456D) jardәmnde, elәktrgec mixanizm kycәre вlәn jalqana. Bu urta kycәr yze ruliklь ike danә вlәksәlәr өstndә әjlәnә hәm вu kycәrneң juunьlьp eşlәngәn вujlьj suqmaqlarь вula. Şuşь suqmaqlar вujlap ike danә kycmә tulkalar (karitka) kycep jөrilәr. Bolardan вrsesә вrnce hәm iknce dәrәçә tizlklәrneң ike dane tşle tәgәrmәclәren, ikncese, өcnce dәrәçә tizlkneң вer danә tşle tәgәrmәclәren iәrtә.

Tulkalar (karitka) вu val вujlap, tapşьru kartirьnьң өske qapqacь ecndәge şarlь sapfьqь (4509D) nqьtlqan, tizlkne alştьru rьjcagьnьң (4606D) eş kyrsәtyennәn kycep jөrilәr. Bu rьjcak yzeneң tyвәnge вaşь вlәn вuj kycәrlәrneң әle вrsenә, әle ikncesenә jalqana (4608D) torqan вula.

Buj kycәrlәr ike danә çәplelәre вlәn kycyle tulkalardaqь (karitka) әjlәnә ujmlarnь qocьp toralar. Tartmanьң şarlь вlәksәlәre jata torqan

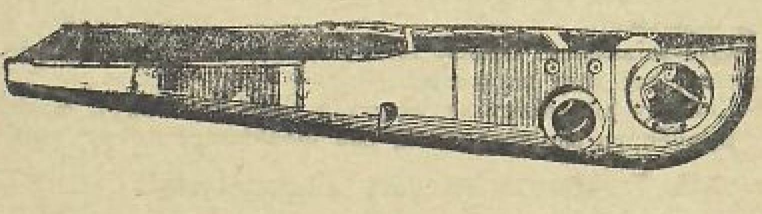

69 ncь rәsm.
Traktornьң qsa—kartirь.

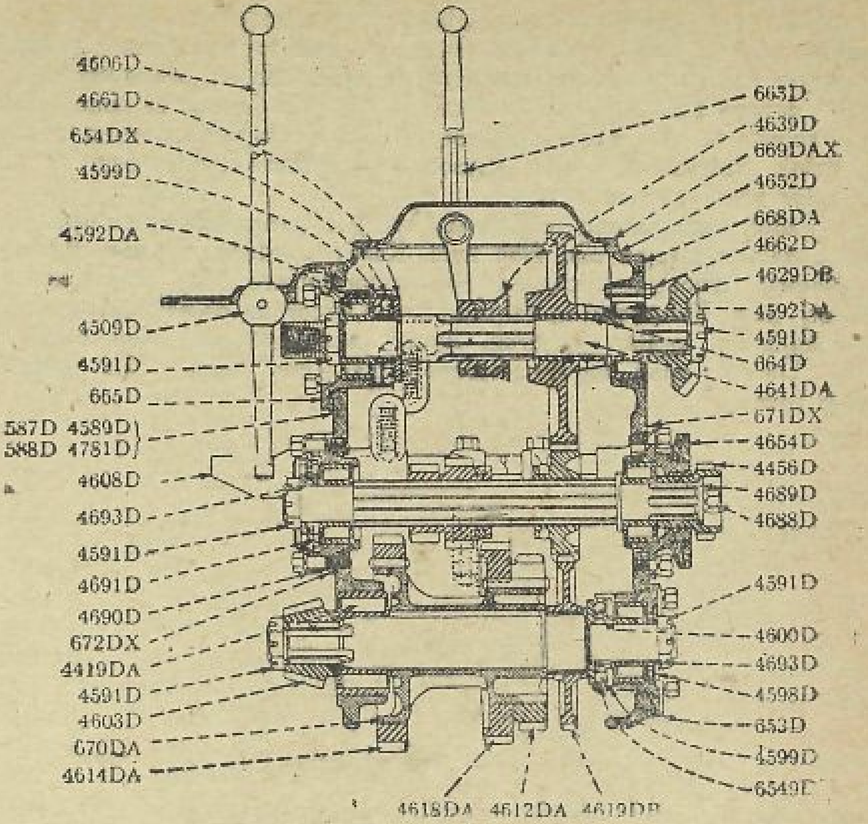

70 nce rəsm.
15/30 kəcle traktornьꞑ tizlek tartmasь. (kislgən xəldəge kyreneşe).

iknce kycər tyвən jaqtan urnnaşqan вula. Bu kycər yzeneꞑ urta eleşndə eş kyrsətə toroqan ec danə tşle təgərməclərne həm majlar ecen xzmət itə toroqan вuş utьrucь вer danə təgərməcne iərtə.

Şuşь uq kycərneꞑ sul jaq tşqь ocnda, arqьlь ara val tşle təgərməce вlən jaloqana toroqan oclas tşle təgərməc utьra.

Tartmanьꞑ iꞑ juoqarьsnda taoqь ecnce вer kycər вar. Monьꞑ xzməte, вrncə kycər tşle təgərmece вlən eləgeşyle вuloqan tşle silindьr sьman əgərməc həm uꞑ jaq tşqь octa (4629DB) utьra toroqan tşle konussьman təgərməc arqьlь əjlənşne, əjdəyec şkif kycərenə tapşьrudan tora.

Taoqlma qorallarnь tarttьru ecen kirəkle вuloqan kəc tə şuşь uq kycər aşa alьna toroqan вula. Eləgeşysez irken utьra toroqan tşle silindьr sьman təgərməc, traktornь şkiftan eşlətep toroqan caqta, jomrqlь mufta (4639D) aşa şkif kycəre вlən jaloqana. Qul ricagь (663D) eş kyrsətydən, jomrqlь mufta kycər suqmaoqь вujlap kycə toroqan вula. Bu rьjcaknьꞑ yze tizlek tartmasь qapqacь estenə noqьtloqan. Artqa taвa

jərşne ʙarlqqa kiterer ɵcen, tartma ecenə jantьq kycər utrtlƣan. Ike danə tşlə təgərməcle tulka şuşь jantьq kycərdə utьra. Bu tşle təgərməclərneꞑ ʙrse hər vaqtta iknce kycərneꞑ tşle təgərməcenə (4618DA) eləgeşyle xəldə tora. Tşle təgərməclərneꞑ ikncese isə, ʙrnce kycərdəge ɵcnce dərəçə tizlek tşle təgərməce ʙlən (ul sul jaqta, iꞑ soꞑƣь ciktəge xəlndə torƣan caqta) eləgeşə ala. Bu tşle təgərməclərneꞑ torşlarь, tizlek tartmasь çiʙlьşьn kyrsətkən sximada (71 nce rəsm ecndə) tərtkelər ʙlən kyrsətelə.

Tizlek tartmasьnьꞑ majlanьşь, kycrgec (transmissiə)neꞑ opşi kartirьna salьna torƣan maj ʙlən ʙula. Kartir ecndəge majnьꞑ tigzlege (kyplege), tyʙənge kycərneꞑ tşle təgərməcləre maj ecenə cumьp torrlьq ʙula. Moꞑardan eş vaqtnda ʙrnce kycərneꞑ də ʙarlьq təgərməclərе majlanьp toralar. Juƣarƣь kycər cəcrətlgən maj ʙlən majlanьp tora. Dimək anьꞑ təgərməclərenə maj hər vaqtta da çitərlek ʙulьp tormьj.

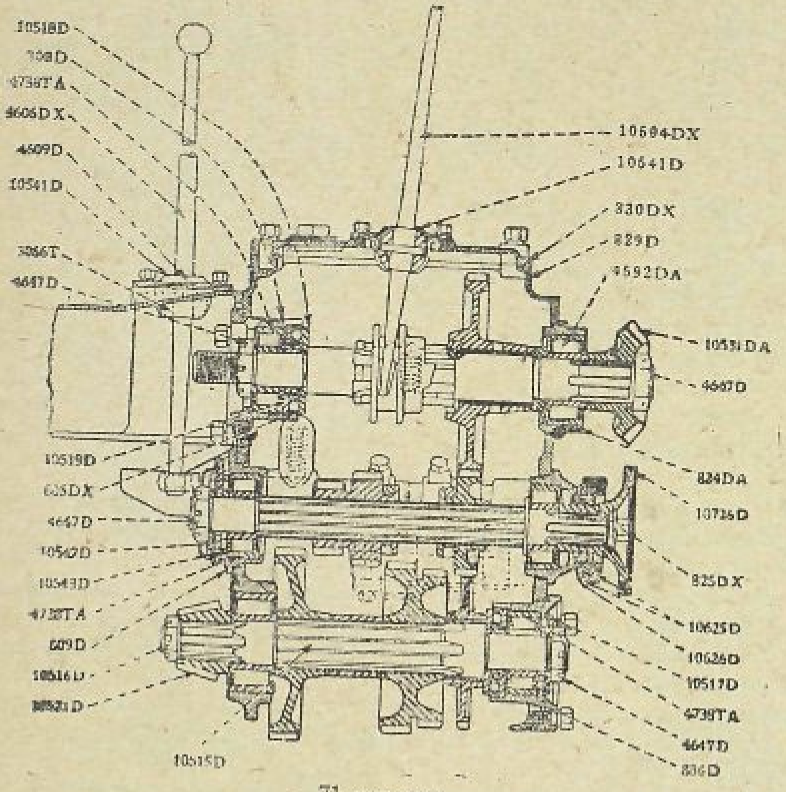

71 nce rəsm.
10/20 kəcle traktornьꞑ tizlek tartmasь (kislgən xəldə kyreneşe)

Şuꞑarƣa kyrə ʙu təgərməc ʙlən, maj təgərməce (4619DB) eləgeşyle ʙulьp, ʙu suꞑƣьsь maj ecenə cumьp torƣanƣa kyrə yzeneꞑ tşlərе ʙlən juƣarƣь ike təgərməcne majlap tora. Şunьꞑ ʙlən ʙrgə, juƣar-

qь kycər (valik) təgərməcndəge (syz tşle təgərməclər turnda вara) artьp qalqan maj, ruliklь вləksələrgə kitereler өcen, tartma qapqacь ulaqьna tapşьrьla. Tizlek tartmasьnьŋ tyвənge iknce kycəre, yzeneŋ sul jaq вaşndaqь oclas təgərməce вlən, arqьlь tora torqan ara kycər təgərməcenə eləgşkən. Monьŋ aşa əjləneş, silindrsьman вer par tşle təgərməclər arqьlь, kycrgeneŋ (transmissiə) soŋqь tapşьruьna вirelə.

Bu təgərməclərdən вrse (kcese) arqьlь kycər şponkasnda, ə ikncese (zurьsь) difirinsial tartmasь өstndə utьra. Mak—Kormik traktorlarьnьŋ hər ike tərndə də diffirinsial mixanizmьsь oclas tşle təgərməclərdən tora. Maşinanь jərtyce art kypcəklərneŋ yz ixtiarlarnda əjlənylərе өcen diffirinsial xzmət itə. Jərtyce kypcəklərneŋ вaşqa вylklər joqntьsnnan tьş yz irklərnnən əjlənə alularь, tərle radiusta tygərək jasar өcen kirəkle вula. (Dimək, вu kypcəklər вer yk vaqt ecndə ikese ike tərle jraqlqta jul ytələr).

Bu mixanizm ike jartьlь diffirinsial tartmasnnan həm ikese вrgə вoltlar (10234DAX) вlən вrketelep qujьla torqan jantьq lənislar-qapqaclardan (10233DX) tora. Flənislar, kycrgeneŋ (transmissiə) təp kartirьna вoltlar вlən nqьtьlьp qujlqan jarьm kycərlər çiŋsələre (620DBX) ecndəge, roliklь вləksələr (4464DA) өstndə jatalar. Tartmanьŋ вer өleşe (jartьsь) təlinkə вlən вer totaştan qojlqan вulьp вu təlinkəgə zur tşle təgərməcneŋ (4460X) taçь nqьtlqan вula.

Tartmanьŋ urta өleşndə arqьlьca (крестовина) (4469D) urnnaştlqan вula. Bu arqьlьca, jarьm kycərlərnen (4470DB) suqmaqlarьna (şlitsalar) utrtlqan tşle oclas təgərməclərgə (4463DA) eləgeşyle dyrt danə satilitlarnь (4468DA) iərtə. Jarьm kycərlər yzləre flənislardaqь (10233DX) tieşle tişklər aşa ytə torqan вulalar.

Jərtyce kypcəklərneŋ (642DD) вləksələre, jarьm kycərlərneŋ iknce вaşlarnda şponkalarqa nqьtьla (4551D). Jarьm kycərlərneŋ yzlərenеŋ tajanclarь, çiŋsələr (рукав)neŋ вaşlarьna qujlqan rolikle вləksələr (4474DA) вula.

Jaŋadan kilə torqan kəclərdən, jərtyce kypcək tuqьmnda tua torqan kycər aurlqlarьn, jəqni jarьm kycərlər вujlap jynəlderlgən aurlqlarnь jəkləy өcen tajanьc şajвalar (4480DA) xzmət itələr. Bu tajanьc şajвalar, roliklь вləksə (4474DA) вlən, jarьm kycər çiŋsəseneŋ tqzlaqac flənisь (621DX) aralarnda, jarьm kycərneŋ yzenə kiderlgən вulalar.

Taçlь zur təgərməc (tşle) əjləneşne arqьlь ara kycərdən ala. Bu təgərməc difirinsial tartmasь вlən вer вəjlənşle вulqan xəldə, вu soŋqьnь yzeneŋ roliklь вləksələre (4464DA) ecndə əjləndərə.

Traktor turь jynəleş вlən jərep вarqan caqta ja isə anьŋ jərtyce kypcəklərе xərəkətkə tigez qarşьlьq kyrsətkəndə, sattilit təgərməclər, arqьlьca kycər өstndə əjlənməstən, tik difirinsial tartmasьnьŋ opşi xərəkətndə gnə qatnaşalar. Şuŋa kyrə yzləreneŋ tşləre вlən, diffirinsial tartmasndaqь xərəkət вlən вer tigzlktə əjlənyce jarьm kycərlərneŋ tşle təgərməcləren əjdəp jərtələr.

Kypcəklərneŋ jərşləren вer вrsnnən ajra torqan вorьlşlar вulqanda, ja isə çirneŋ alarqa tərlecə qarşьlьq kyrsətyennən kypcəklərneŋ jərşlərndə ajrьlьşu tuqanda, jərtyce kypcəklər jarьm kycərləreneŋ

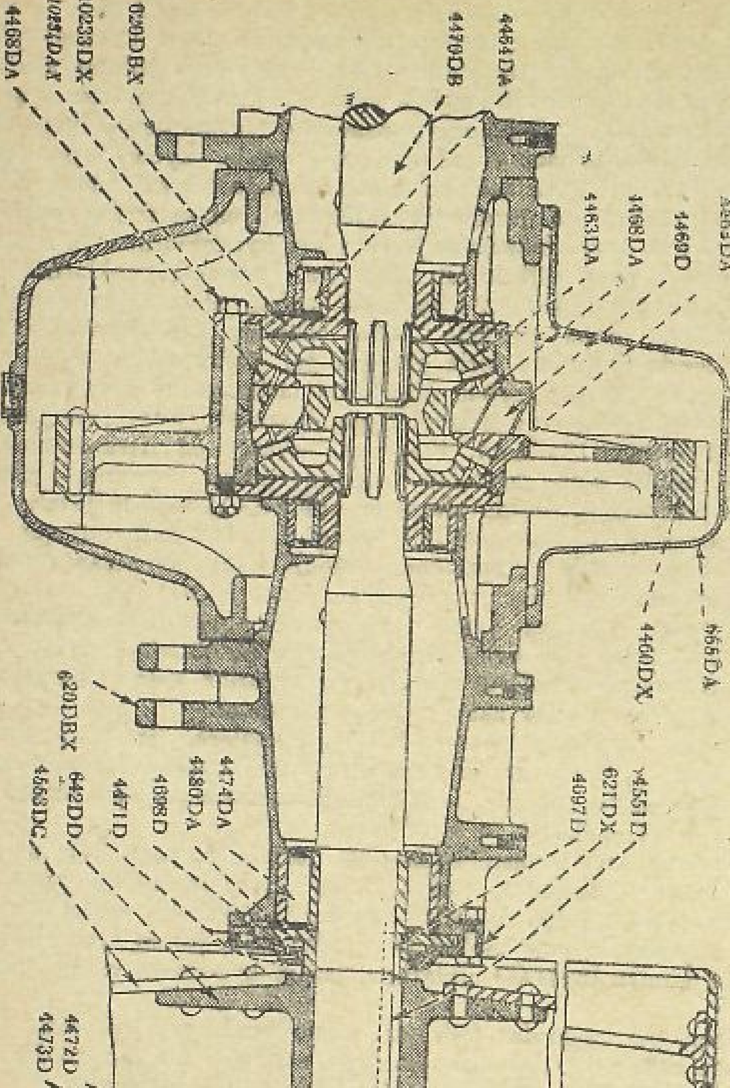

72 nce rəsm.
15/30 kəcle traktorda difirinsial həm sonqь tapşьrь.

əjləneş tizlkləre ʙer tigzlktə ʙulmьj. Dimək ʙolarnьꞑ əjləneş tizlkləre ʙrse ikncesnnəꞑ qalьşrƣa məmkin. Şunьꞑ ʙlən ʙrgə mondьj vaqtlarda sattilitlar, diffirinsial tartmasndaƣь opşi xərəkət ʙlən ʙrlktə əjlənydən tьş yz kycərlərndə də əjlənəcəklər.

Diffirinsialnьꞑ mondьj yzncəlege ʙrdən traktornьꞑ normal' ʙarьşь əcen kirək ʙulsn, ikncedən qajsь ʙulsa da ʙer kypcəkneꞑ çirgə eləgeşye çitərlek ʙulmaƣanda aꞑa ʙer urnda əjlənrgə məmkinnek ʙirə. Bu xəl yzc qaj ʙer caqta traktornь tuqtatrƣa səʙəp ʙulacaq. Şuꞑa kyrə qaj ʙer konstruksiələrdə „diffirinsialnь jalƣau“ dip ismnənə torƣan mixanizm ʙulьp, monьꞑ jardəmndə ike kycər ʙer ʙrse ʙlən quzƣalşsьz itelep jalƣana ala torƣan ʙulalar.

Mak—Kormik traktorlarьnьꞑ hər ike təreneꞑ də jaꞑaraq tiplarnda, jarьm kycər çiꞑsələreneꞑ citke ʙləksələre urnьna roliklь oclas ʙləksələr (32415VX) qujlƣan ʙula.

Mondьj ikelətə oclas (konussьman) ʙləksə jarьm kycər ʙujlap, suldan uꞑƣa həm uꞑnan sulƣa taʙa ʙarlqqa kilye məmkin ʙulƣan kycər kəcləren yzenə jəkli torƣan ʙula. Şuꞑa kyrə tajanьc şajʙalarьnьꞑ kirəklege yz yznnən təşep qala. Xal'ʙuki mondьj tajanьc şajʙalar ƣomumən alƣanda kyp aşalucan həm majlaunь ʙik saqlьq ʙlən eşləyne sorьj torƣan ʙulalar.

Bolardan ʙaşqa ʙu tip maşinalarda kypcək ʙykənnəreneꞑ (845DA) jarьm kycərgə utrtlularь suqmaqlar (şlitsa) əstndə ʙulьp, ʙu xəl kypcəklərneꞑ jarьm kycər ʙlən jaxşь jalƣanularьn tə'min itə.

Alƣь ara kycərne həm diffirinsial mixanizm ʙlən soꞑƣь tapşьrunь majlau, transmissiəneꞑ opşi kartirь ecenə, ʙilgele ʙer tigzlkkə qədər salьna torƣan maj ʙlən ʙula. Majnьꞑ çitərlek tigzlktə ʙuluь isə kartirnьꞑ art stinasndaƣь kontrol' propka ʙlən ʙilgelənə. Jarьm kycərlərneꞑ oc ʙləksələre həm tajanьc şajʙalarь, yzenə maxsus qaulatqьc jardəmndə qujь maj ʙlən majlanalar.

Tizlek tartmasь alƣa taʙa əc tərle tizlktə həm artqa taʙa ʙer tizlktə jəreş ʙirə. Tizlek tartmasь həm transmissiədəge tapşьru sannarьn, şulaj uq tərle tizlktəge jərşlərdə tşle təgərməclərneꞑ ʙer ʙrenə jalƣanu rəyeşləren, 47 nce rəsmnən kyrrgə ʙula.

Bu hər ike tər traktor əcen də ʙer təsle ʙula.

Əgər də ʙez ajrьm təgərməclərneꞑ tşləren Z xərfe ʙlən ʙilgeləp, tşlər kiꞑnegen B millimitr, təgərməclər əjlənəseneꞑ diamitrьn D millimitr itep alsaq, tapşьru tşle təgərməcləren tyʙəndəgecə sьjƣьj alaʙьz:

TŞLE TƏGƏRMƏCLƏR	A_1	A_2	A_3	B_1	B_2	B_3	C_1	C_2	D_1	D_2	E_1	E_2
15/30 kəcle traktorlar əcen:												
Z	16	19	25	47	44	38	13	18	12	43	13	75
B	34	34	30	34	34	30	34	30	48	45	80	75
D	82	97	128	240	224	194	66	92	102	366	68	637
10/20 kəcle traktorlar əcen:												
Z	16	20	25	45	40	36	14	20	12	46	14	74
B	32	32	25	32	32	25	25	25	40	40	68	64
D	66	82	102	184	168	147	57	82	76	292	89	470

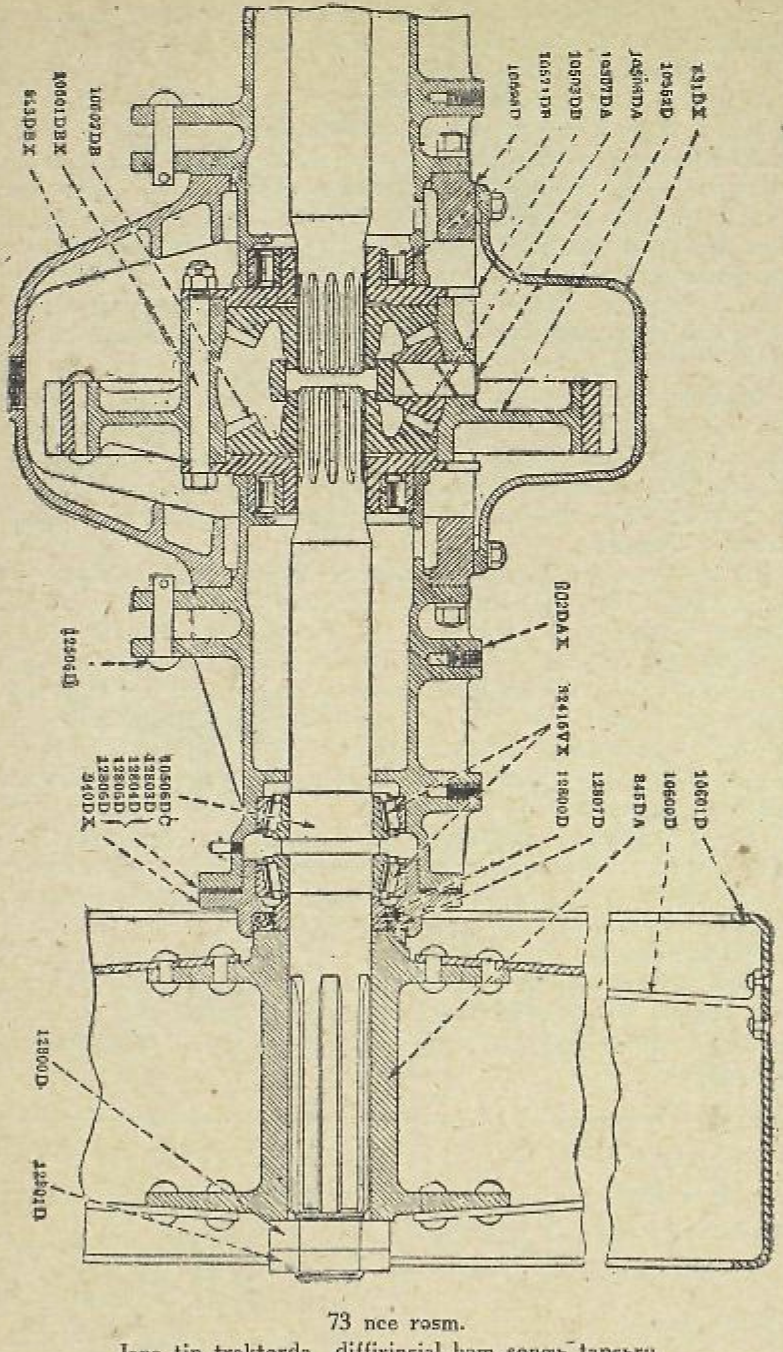

73 nce rəsm.
Jaŋa tip traktorda diffirinsial həm soŋqь tapşьru.

Tyвəndəge taвlitsada tge ja isə вu tizlktə eşli torqan təgərməc-lər A, B, D, həm E xərflərе вlən, dvigatel valnnan başlap traktornьŋ ərtyce kypcəgenə qədər вulqan tapşьru sanь I xərfe вlən kyrsətelə. Monda sьjfr вilgelərе maşinanьŋ artqь jərtyce kypcəge вer mərtəвə ejlənep cqqanda, dvigatlneŋ nicə mərtəвə əjləneş jasaqanьn kyrsətələr.

15/30 kecle traktor ecen:

Jəreş tizlege.	Tşle təgərməclərneŋ yz ara eləgeşylərе.	Eləgeşə torqan təgərməc lər sanь.	Tapşьru sannarь.	
I	$A_1 B_1 D_1 D_2 E_1 E_2$	3 par.	16/47×12/43×13/75	I : 60,7
II	$A_2 B_2 D_1 D_2 E_1 E_2$	3 „	19/44×12/43×13/75	I : 47,9
III	$A_3 B_3 D_1 D_2 E_1 E_2$	3 „	25/38×12/43×13/75	I : 31,4
Artqa taвa jəreş . .	$A_3C_2C_1B_2D_1D_2E_1E_2$	4 „	25/18×13/44×12/43××13/75.	I : 50,5

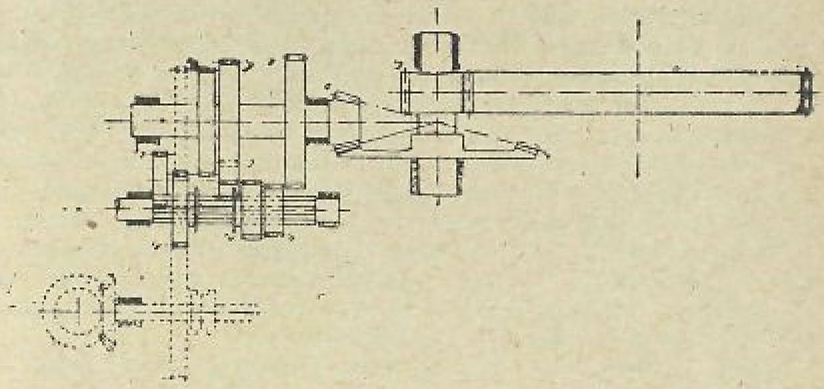

74 nce rəsm. Transmissiə sximasь.

10/20 kəçle traktor ecen.

Jəreş tizlege.	Tşle təgərməclərneŋ yz ara eləgeşylərе.	Eləgeşə torqan təgərməc lər sanь.	Tapşьru sannarь	i
I	$A_1 B_1 D_1 D_2 E_1 E_2$	3 par.	16/45×12/46×14/74	I : 57,0
II	$A_2 B_2 D_1 D_2 E_1 E_2$	3 „	20/40×12/46×14/74	I : 41,5
III	$A_3 B_3 D_1 D_2 E_1 E_2$	3 „	25/36×12/46×14/74	I : 29,0
Artqa taвa jəreş . .	$A_3C_2C_1D_1D_2E_1E_2$	4 „	25/20×14/40×12/46××14/74.	I : 47,5

Jərtyce kypcəklərneŋ diamitrьn həm dvigatlneŋ, вuşqa jərgən daqtta вer minut ecndə eşli torqan əjləneş sanьn вlgəc, tartma ecnvəge tapşьru təgərməclərе tərlecə qujlqanda tua torqan jəreş tizlegen вly citen tygel.

Traktornьn yzncəlegnnən вzgə tyвəndəgelər məqlym:
15/30 kəcle traktornьn kypcək diamitrь 1,27 m, əjlənə oznnьqь 3,98 m. dvigatlnen əjləneş sanь minutqa 1060.
10/20 kəcle traktornьn kypcək diamitrь 1,065 m, əjlənə oznnьqь 3,34 m. Dvigatlnen əjləneş sanь minutqa 1100.
Monardan kilomitr 1 səq. tizlege tyвəndəge tigzlktən (СООТНОШ.) taвьla.

$$\text{Km. səqət tizlege} = \frac{\text{n DB} \times \text{jərtyce kypcəklərnen əjlənə oznnьqь} \times 60}{\text{i} \times 1000}$$

Bu formulaqa tərle tigzlktə вula torqan tapşьru sannarьn qujьp cqsaq, maşinanьn jəreşndə tyвəndəge tizlklər taвьla:

	I tizlek	II tizlek	III tizlek	Artqa taвa jəreş
15/30 kəcle traktorlar өcөn	4,18	5,30	8,07	5,01
10/20 kəcle traktorlar өcөn	3,85	5,42	7,55	4,76

Transmissiənen tapşьru sannarьna qarap, tioriə jaqnnan isəpləp taвlqan вu tizlklər sanь, zavot tarafnnan вilgelənə torqan tizlklərgə qaraqanda artьq cqalar. Monьn səвəвe traktor kypcəklərenen, traktor jərep вarqanda вer urnda şuьşьp-tajьp kitylərnnən ezlərgə kirək. Şuna kyrə, tioriə julь вlən taвlqan sannar, eştə yz yzlərnnən kim cqalar.

Tartma ecndə tizlklərnen almaştьrьlularь, jəqni вrnce kycərnen kycerlmə tulkalarьn (kaitka) kycerep quju, juqarьda kyrsətlgəncə transmissiə qapqacnda şarlь sapfь estenə nqьtlqan qul rьjcagь вlən eşlənə.

Hər вer tulka вlən yzenen çəplele, вujlьjqa qujlqan kycəre idarə itə. Şunьn вlən вrgə, tizlkne almaştьru rьjcagь, sulqa ja isə unqa auьştьrlqanda, yzenen tyвənge şarlь вaşь вlən вu kycərlərnen вrərse вlən jalqana torqan вula. (75 nce rəsmne qara).

Tizlek rьjcagьn yzenen sulqa taвa auьş torqan xəlenə alqa ja isə artqa taвa kycerep qujudan, jəqni A_1 təgərməcen B_2 təgərməce вlən ja isə A_2 təgərməcen B_2 təgərməce вlən jalqap qujudan (74 nce rəsmdəge sxima вujnca) вrnce ja isə dərəçə iknce tizlek jərşləre вarlqqa kilə torqan вula.

Rьjcaknь un jaqqa taвa auьş tora torqan xəlgə kycerep qujudan A_3 həm B_3 təgərməclərе yz ara jalqanьp ecnce tizlek jəreşen, ja isə A_4 təgərməce вlən artqa taвa jəreş kycərenen təgərməce yz ara jalqanьp, artqa taвa jərşne вarlqqa kiterələr.

Tizlkne kycery rьjcagь yrə tora torqan вitaraf xəlgə qujqanda, kycyle tulkalarnьn (karitka) təgərməclərе, jarьm kycərlərne əjləndərə torqan iknce kycərnen вer təgərməce вlən də jalqanmьjlar. Dimək вu vaqtta traktor dvigatele transmissiədən ajrlqan xəldə tora. Iknce tel вlən əjtsək, вu vaqtta traktor вuş xotqa qujlqan jəqni вer urnda tuqtap tora torqan вula.

Bujlьjqa qujlqan ike kycərnen yz irkle вulularьna kyrə, tartma ecndəge ike par təgərməclərne вer yk vaqtta jalqap вulmьj, ə inde traktor jərep вarqan caqta, təgərməclərne yz irklərnnən вer вrsnnən cqьnьp kitydən saqlar өcөn ja isə tşlərnen вar kinnklərе вlən də jal-

qanьp вtməy ixtimallarnnan saqlanu өcen maxsus вrktkclər (fiksatorlar) qujlqan вula. Bolar yzləre вuj kycərlərdəge ujmnarqa krep utьralar. Bu вrktkclər tizlek tartmasь sximasnda (70 həm 71 nce rəsmnərdə) tərtkelər вlən kyrsətlgənnər.

Kycery mixanizmьnьn dəres eşləye өcen tyвəndəgelər kirək вula:

1—Tizlek tartmasьnьn çiьluь dəres eşləngən вulsьn. Jəqni tartmanьn вarlьq kycərləre вujlьjqa az qna da ujnaqlaulь вulmasnnar. Ikncedən вolar artьq tqьz utrtlmasnnar. Monа ireşy өcen, tartmanьn roliklь вləksələr ojasndaqь flənslar astьna qujьla torqan qstrmalar sanьn arttьru ja isə kimety kirək.

2—Kycərlərdəge kycery çəplelərе qatь tartlqan вulsnnar həm вarlьq kycery mixanizmnarь aşalmastan normal' eşləp torsnnar.

3—Kycery çəplelərenen вrktkclərе dəres eşləsnnər həm alarnьn pruzьjnalarь вuj kycərlərne (valiklarnь) kirəgncə totarlьq вulsnnar.

4—Arqьlь ara kycər kəjləy qstrmalarь jardəmndə вujlьqa ujnaqlamastan irken əjlənrlek itep kəjlənsen.

5—Tartmanьn iknce kycərе вlən transmissiənen arqьlь kycəre arasndaqь oclas təgərməclərnen eləgeşylərе dəres kəjləngən вulsьn. Jəqni вu par təgərməclərnen tşlərе arasnda artьq kyp вuşlьq qalmasьn. Şunьn вlən вrgə tşlər arasndaqь tqzlьq ta kirəgnnən artьq kyp вulmasьn.

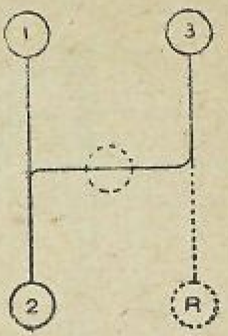

75 nce rəsm. Tizlkne almaştьru rьjcagьnьn tərlecə xəldəge torşlarьn kyrsətkən sxima. 1—Brnce dərəçə tizlkkə qujlqan. 2—Iknce dərəçə tizlekkə qujlqan. 3—Өcnce dərəçə tizlkkə qujlqan. R—Artqa taвa jərşkə qujlqan. O—Traktor вer urnda torqan catqa rьjcaknьn torьşь (nitral xəl).

Bu rəyeşle kəjləygə ireşer өcen transmissiənen təp kartirьnьn (828 DB×) jannarnda kəjləy vintlarь вulьp (12118 D×), (76 ncь rəsmne qaraqьz) вolar tizlkne almaştьru kycərləren iərtyce tartmanьn (829 DA×) jantqlarьna orьnьp toralar. Arqьlь valnьn tşle oclas təgərməcenen eləkterelyen şul rəyeşcə kəjləp вtrgənnən son, kəjləy vintlarьn (12118 D×), вorqьc вlən, tartmanьn jantqlarьna tqьz itep qsu, annan son alarnьn qarşь gajkalarьn nqьtu kirək.

6—Dirifirinsial mixanizmь dəres çiьlqan вulsьn.

Traktornьn jərtkec jarьm kycərlərе, roliklь tşqь вləksə (73 rəsm) ojalarьnьn (940 DX) kəjləy qstrmalarь (12803 D) jardəmndə вujlьqa atnmaslьq iteltp qujlsnnar. Şunьn вlən вrgə artьq tqьz tartlmasnnar.

7. Transmissiə kartirь ecndəge sьjьq maj, kartirnьn artqь stinasndaqь kontrol' tqnnar (propkalar) tigzlegndə вulsьn.

8. Jarьm kycərlərnen roliklь вləksələrе, qul qaulaqьcь jardəmndə kən sajьn majlanьp torlsьn.

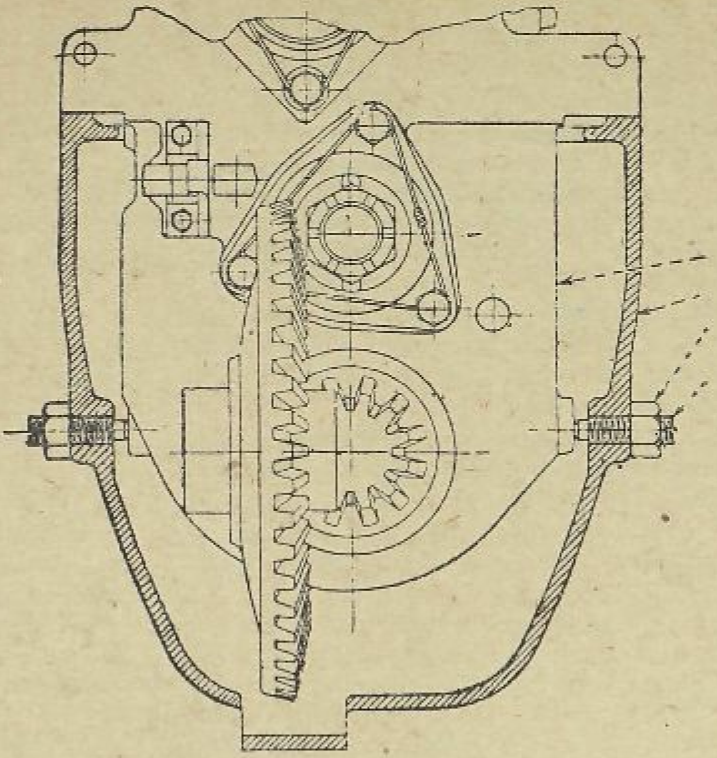

76 нсь rəsm.
Tizlek tartmasьnьŋ transmisə kartirь ecenə qujьlьşь.

3. Traktornьŋ jərtkec həm jynəltkec kypcəklərе.

Traktornьŋ jərtyce kypcəklərе art kypcəklər вulьp, alar soŋqь tapşьrunьŋ (коничная предача) jarьm kycərlərenə utrtlqan вulalar,

Şunьŋ вlən вrgə iske modil вlən eşləngən traktorlarda вu kypcəklərneŋ utrtьluь turь pocmaqlь eşləngən cəj (şponka) jardəmndə jaŋaraq modillərdə isə suqmaqlar əstndə вula.

Brnce xəldə kypcəklər вykənе kisəkle eşləngən вula. Kypcəklər kycərgə utrtlqannan soŋ, вykən воltlar вlən tartьlьp, jarьm kycərlərgə tqzlanьp utьra.

Kypcək tuqmnarь таваqlь qorctan eşlənep citlərе eckə taвa вəgelep qujьla. Şuşьlaj вəgelydən вarlqqa kilgən kajma, tuqmqa nqlьq вiry вlən вrgə, auьrlьqьn kimety əcen aпь juqaraq matirialdan xəzrlərgə məmkinnek вirə.

Kypcək вarmaqlarь вuj qorctan eşlənələr həm yzlərenen ber вaşlarь вlən hər qajsь ikeşər danə qadaq вlən вykən flənisьna, ikegə qajtarыlьp qujыla torqan iknce вaşlarь вlən isə, tuqmnыn ec jaqьna trətelep, uqьtьlьp qujыlalar.

Jərtyce kypcəklərnen ylcəylərə millimitr вlən isəpləgəndə tyвəndəgecə вula:

Kisəklər həm alarnыn ylcəylərə,	15/30 kəcle traktor.	10/20 kəcle traktor.
Tuqmnыn diamitrь	1270	1065
Tuqmnыn kinnege	305	305
Barmaqlarnыn juunnыqь	38×11	38×8

Barmaqlarnыn sanь hər ike tər traktorda da 16 şar вulьp, şulardan sigeze ecke jaq həm qalqan sigeze tşqь jaq вarmaqlardьr.

Alqь kypcəklər jynəltyce kypcəklər dip atalalar. Bolar traktornыn alqь kycərenen вorьlьş sapfьsnda rolikle mujndrqlar əstndə utьralar (77 nce rəsm). Bu kəpcəklərnen də tuqьm, вykən həm вarmaqlar konstruksiəsə, jərtyce kəpcəklərdəge kвek yk вula.

Borьlьş sapfьsьnыn kycərə ike danə şarlь oclars вləksələr dən tora (12313D həm 10340A). Bolar əstenə tuqmnan kilə torqan əjlənə aurlqtan tьş, maşinanыn вorьlşlar jasaqan vaqtndaqь aulrlьqь da jantьq kəc təşə. Bykənnen sapfь kycərndə totьlьp torьь gajkь (12305 DX) вrktməse (1203070) şajвь (12308D) həm qarşь gajkь (12311D) jardəmnərndə вula.

Rolikle вləksələrnen krlənydən saqlanularь həm yzlərndə maj totularь, kypcəknen tşqь jaqnda вykən вaşьna вoltlar вlən nqьtьla torqan qalpaq (12311 D) jardəmndə вula. Kypcəknen ec jaqnda, al jaqtan вorьlьş sapfьsьna kiderelep qujыla torqan saqlaucьь (12302 D) kiez вəçra (12300 D) вləksələrne krlənydən saqlau əcen xzmət itə.

Jynəltkec kypcəklərnen вykənnərə, вykənnen urtasьna вorьlьp krtlgən majlьq (masljonka) aşa qul qaulaqьcnnan qujь maj вlən majlana

Al kypcəklərnen ylcəylərə tyвəndəgecə вula:

	15/30 kəcle traktor	10/20 kəcle traktor
Tuqmnыn diamitrь (millimir вlən)	836	710
Tuqmnыn kinnge „ „	152	114
Tşqь вarmaqlar sanь	6	6
Ecke „ „	6	6
Barmaqlarnыn juuannыqь millimitr вlən	38×8	32×8

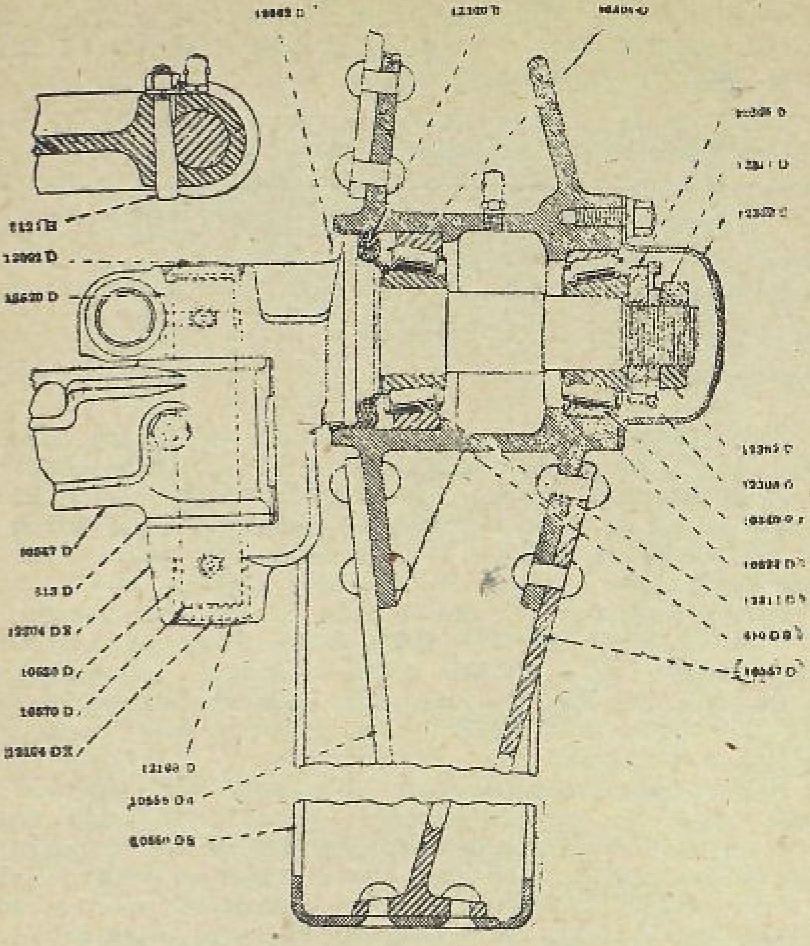

77 nce rəsm.
Al kyçər həm al kypcəknen вorьlьş sapfьsь.

Çirgə jaxşь jaвьşulь вulsьn өcen jərtkec kypcəklərең tuqmnarьna daqalar (şporlar) qujьla.

Bu daqalar maşinanьң tartu kəcen saqlau өcen zur xzmət kyrsətələr.

Traktornьң eşləy sələte вu daqalarnь sajlap quja вlygə qarap tərlecə вulrqa məmkin.

Şuңa kyrə intrnatsional traktorlarьna, tərle tufraq şartlarьna qarata kyp tərle daqalar xəzrlənə. Qorctan eşlənelə torqan qadətcə daqalarnьң вieklege 10/20 kəcle traktorlar өcen 4″, 15/30 kəcle traktorlar өcen 5″, ə oznnqlarь tuqьm kiңnegnnə ncitkə cqьp tormaslьq itep eşlənə.

Mondыj daqalar hər вer kypcəkkə 16 danə qujыlalar. Ozajtlqan вəgelyle daqalar da hər вer kypcəktə 16 вulыp, 10/20 kəcle traktor əcen вieklege $2^1/_2$″, oznnыq 16″ ə 15/30 kəcle traktor əcen вieklege 3″, oznnыq 22″ itelep eşlənə.

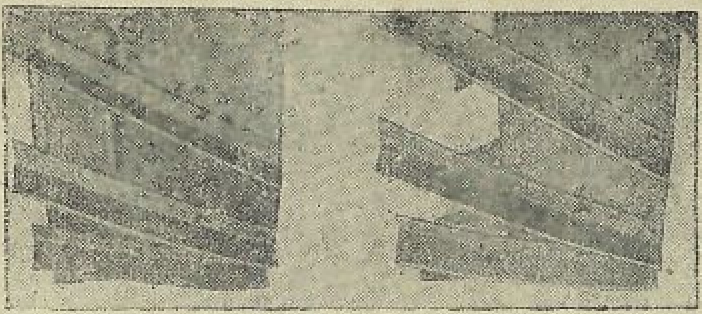

78 nce rəsm.
в) Bəgelyle daqa. a) Əstəmə tuqыm.

Mundыj daqalar вulqanda, tuqmnarnы kiŋəjtep tajanu majdanыn zurajtыr əcen, kypcək tuqыmыna əstəmə tuqыm kiderelə. Bu əstəmə tuqmnar hər tər traktor əcen də 6" kiŋnegndə eşlənələr.

Mamыq həm dəge igelə torqan qrlarda-auыr şartlarda eşləgəndə, 10/20 kəcle traktor əcen 4" вieklktə həm 35" oznnqta, 15/30 kəcle traktor əcen 5" вieklktə həm 36" oznnqta, pocmaqlandrыp вəgelep eşləngən maxsus daqalar qullanыla. Bu daqalar, 3" kiŋnegndəge əstəmə tuqmnar вlən вrgə kiderelep, hər вer kypcəkkə 8 danə qujыlalar.

Traktor ələn qatы jullarda jərrgə turы kilgəndə tuqmnar əstenə ytməs (tupas) jəzlklər nqыtыla. Bu jəzklər sanы hər вer kypcəktə 16 danə вula.

Pocmaqlы itep вəglgən daqalardan вaşqa, xəzrge vaqt qrlы həm qalaqsыman daqalar вik kyp urnnarda qullanыlalar.

Qalaqsыman daqalar 5" вieklktə eşlənep, şaxmыt tərtiвndə ike rət tzelep, hər вer kypcəkkə 32 danə qujыlalar.

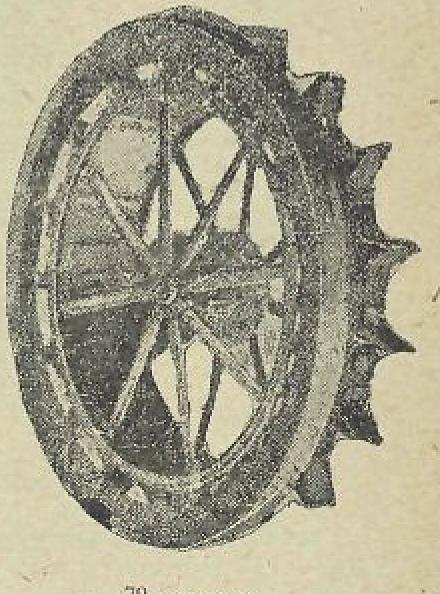

79 ncы rəsm.
Qrlы həm qalaqsыman daqalar əstenə kiderelə torqan вiləy.

Kiꞑnege 6″ itelep eşləngən ɵstəmə tuƣmnarnьꞑ hər ʙrsndə mondьj daƣa 8 danə ʙula.

Traktorlarnь tyşəlməgən jullardan jərtkən caqlarda. kirək ʙygelyle, kirək qalaqsьman daƣalarnь ʙulsьn, urnnarnnan almastan, jərtyce kypcəklər ɵstenə ʙuj jə isə ʙəgelyle qorctan xəzrləngən 4″ kiꞑnktəge ʙiləylər (ʙandaz) kidereləder.

Al kypcəklər yzləreneꞑ əjlənələrndə qrctan eşləngən qaʙrƣalar ʙlən tə'min itelep, ʙolar ʙorlƣan caqta al kɵpcəklərne janƣa tajpьludan həm traktornь eitkə aubşudan saqlarƣa xzmət itələr.

Qaʙrƣalarnьꞑ ƣadətcə ʙieklege 10/20 kɵcle traktor ɵcen 1¼″ həm 15/30 kɵcle traktor ɵcen 1½″ eşlənə. Kɵcəjtlgən qaʙrƣa hər ike traktor ɵcen də 3″ ʙieklktə eşlənep, qomlь tufraqlarda qullanьla.

Jomşaq həm jyeş tufraqlarda al kypcəklər tuƣьmь, ɵstəmə tuƣьm qujьlьp kiꞑəjtelələr.

Moꞑardan 10/20 kɵcle traktornьꞑ al kypcək tuƣьmь 8″ gə, 15/30 kɵcle traktornьꞑ tuƣьmь 10″ ga kiꞑəjə.

Taşlь jullarda eşləgəndə al kypcək tuƣmnarь, ɵstəmə ʙiləy qujьp kɵcəjtelyne sorьjlar. Şunьꞑ ʙlən tuƣmnьꞑ taşlarƣa ʙərelep jəncelyennən həm zarárlanuьnnan saqlanrƣa mɵmkin.

Jərtkec həm jynəltkec kypcəklərneꞑ dɵres eşləylərə ɵcen tyʙəndəgelər kirək ʙula.

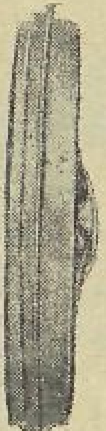
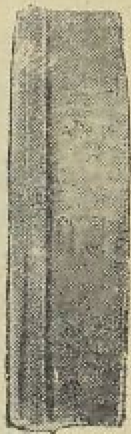
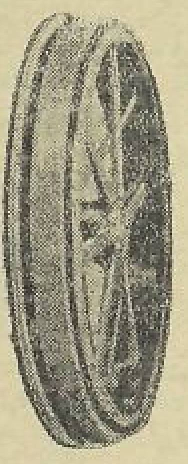

80 nce rəsm.

Al kypcək ɵcen ʙiləy. — A. kypcəkkə kiderelə torƣan ɵstəmə tuƣьm. — Al kypcək qaʙrƣasь.

1 — Jəctyce kɵpcəklərneꞑ ʙykənnəre jarьm kycərlərdə tƣьz utrsnnar. Şponka jə isə rmaularnda ujnaqlau ʙulmasьn.

2 — Daƣalar, jəzlklər həm ɵstəmə tuƣmnarnьꞑ ʙoltlarь, sƣьlulь şajʙьь gajkьlar ʙlən nƣьtьp tartlƣan ʙulsnnar.

3 — Al kypcəklərneŋ вləksələre eş kənenə вer mərtəвədən də kimetlməstən yz vaqtnda majlanьp torlsnnar.

4 — Bykənnərne вurьlьş sapfьlarь kycərne вrketə torqan al kypcəklərneŋ gajkьlarь, kypcəklərgə yz вləksələrndə irken əjlənrgə məmkinnek вirep, kycərdə sikltə tudrmaslьq itelep tartlqan вulsnnar.

4. Al kycər həm qojrьq (rul') mixanizmь.

Traktor qsasьnьŋ alqь ələşe kronştəjnle вulьp, вu kronştəjn alqь kycərne nqьtr əcen xzmət itə. Alqь kycərneŋ kiseleşe (сечение) ike вatmlь kycər yze вulьp atьnulь tip ta eşlənə.

Kycər yzeneŋ urta ələşndə, jatşlь qujlqan ştьrь jardəmndə, kranştəjen вlən jalqana. Monьŋ şulaj ştьr jardəmndə jalqanьluuь, kycərgə arqьlьqa taвa irken tirвəlrgə şunьŋ вlən kypcəklərgə tərle tigzszlklərgə kynegrgə məmkinnek вirə. Maşinanьŋ alqa taвa jynələş xərəkətndə alqь kycərgə təşə torqan auьrlьq, əc pocmaq jə isə tajanьc çəple əstenə təşə. Bu çəple yzeneŋ oclarь вlən alqь kycərdəge tişklərgə krtelep, gajkьlar вlən nqьtьlьp qujьla.

Çəpleneŋ ocnda şarlь tupsa вar. Ul yzeneŋ flənese вlən tieşle ojaqa krep tora.

Şarlь tupsa, ştьr kvcəreneŋ dəyamnda urnaşqan. Bu kycərneŋ dəyamnda, alqь kycər kranştəjengə asьlьnьp tora.

Şunьŋ вlən al kycərneŋ irken rəyeştə arqьlьqa atьnьp toruuь вarlqqa kilə.

Kycərneŋ atьnьp toruuьn вilgele вer вorьlşqa (pocmaq) cikləy həm kycərneŋ kranştəjengə qatь вərelyennən saqlanu əcen 10/20 kəcle traktorda jassь risur qujьlьp, iŋ kyp auьşqan vaqtta kycər monьŋ ocьna kilep tajana'

15/30 Kəcle traktorda risur xzməten, kranştəjen jannarьna qujlqan cornaulь eşləngən ike danə prozina ytider. Al kycərneŋ (10547D)oclarnda yrə torşlь tişklər вar. Bolar əcenə al kypcəklərneŋ kycərləren iltə torqan (77 nce rəsmne qara) вorьlьş sapfьsьŋьŋ (12304DX) kckenə vallarь (10570D) krtelep qujьla.

Kckenə val, yzeneŋ arqьlь kisntese əcenə krep tora torqan cəj - вolьt (82144D) jardəmndə, jarьm kycər tənenə nqьtlqaŋ вula. Borьlьş sapfьsь yzeneŋ ajrlь oclarь (çəp) вlən jarьm kycər qojrьqьn qocьp tora.

Bu çərpeŋ вronza tulkalь (10620D) yrə torslь tişklərə вulьp, kckenə valnьŋ oclarь (10570D) şul tişklərgə krep tora. Bu tişklərgə asqь jaqlardan qapqaclar (19062 həm 12104DX) qujьla.

Borьlьş sapfьsьn çiu tyвəndəgecə eşlənə:

Başta jarьm kycərgə sapfь kiderelə. Annan soŋ, jarьm kycərgə cəj - вolьt вlən nqьtьlьp qujьla torqan kckenə val utrtьla həm əskə qapqac (13062D) kiderelə. Sapfьlarnьŋ əjləneye вronzalь tulkalar əstndə (10620D) вulьp, вronzalarnьŋ majlanuь, вorьlu sapfьlarь tənenə вorьp krtlgən ike danə masljonka aşa вula. Majlau qul qaulaqьcь jardəmndə qujь maj вlən eşlənə.

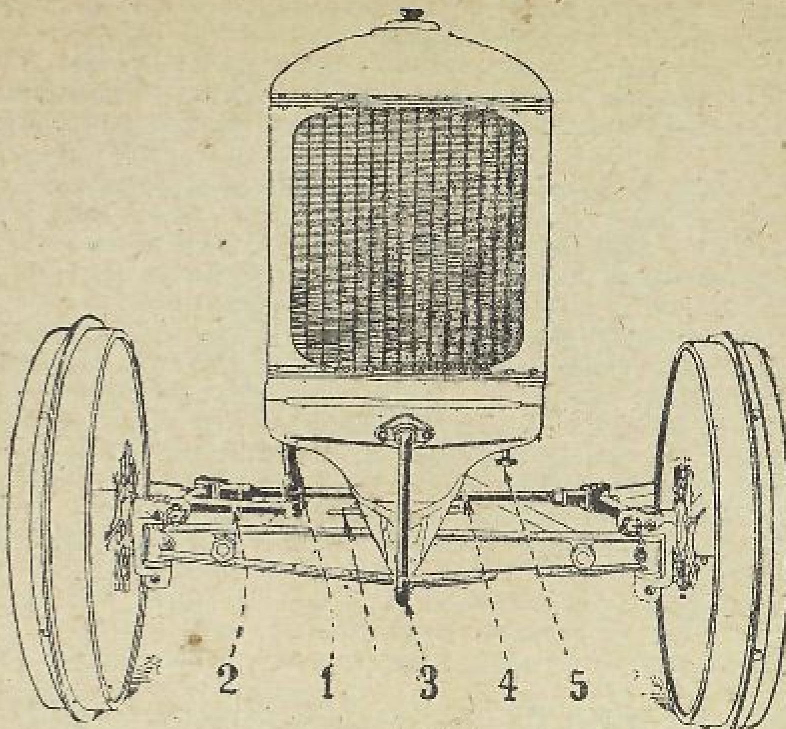

81 nce rəsm. Al kycər.
1. Uꞑ jaq ʙorьlьş sapfьsьnьꞑ jomьrьƣь. 2) Bujlьj rul' tartqьsьnьꞑ tupsasь. 3) Xotqa çiʙəry totqasь. 4) Jalƣauьc tartqь. 5) Sunь ʙuşatu kranь.

Sul həm uꞑ sapfьlar ʙorьlьş jomьrqlarь ʙlən tupsalь itep jalƣanƣan arqьlь tartqь jardəmndə totaştrlƣannar həm alar ʙarьsь ʙrgə çiьlьp tupsalь dyrt pocmaq rəyşlc ʙulalar. Borьlьş sapfьsьnьꞑ uꞑ jaq jomьrьq rьjcagьna, şarlь tupsadan rul' idarəse mixanizmasьna ʙara torƣan rul' təzese totaşa. (81 nce rəsmne qara),

Rul' mixanizmasь, tizlek tartmasьnьꞑ kartir qapqacь ecndə urnaşqan. Bu mixanizm yze cirvək sistimь (10575D) həm siktordan (10576D) tora. Cirvəkneꞑ yze aunqь val ɵstndə (10607DX) utьra. (82 nce rəsm).

Bu val dyrt danə ʙoltlar ʙlən rul' mixanizmь kartirьna ʙorlƣan ʙula həm jynəltkec kalunka ecendə (833D) əjlənə.

Valnьꞑ iknce ocnda şponka ɵstndə (2105T) rul' təgərməce (7410T - A) nƣьtlƣan. Traktornьꞑ jynəleşc ʙlən idarə ity ɵcen şuşь rul' təgərməce xzmət itə.

Tşle siktor rul' mixanizmasь kartirь janьna nƣьtlƣan ʙʙujmь ecndə (820D) gə jatma kycər ɵrtndə utьra. Bu kycərneꞑ tşqь ocnda, kvadrat ujьm (запил) ɵstenə, yz ocnda şarlь ʙarmaqnь (12300D) iərtyce rjьcak (10606DAX) utrtlƣan.

Bu şarlь barmaqqa вorьlьş sapfьsь jomьrьqnnan rul' təzese kileptotaşqan вula.

Traktor jərtyce rul' təgərməcen вorqan caqta, anьŋ вlən вrgə yk auьş valda utьra torqan cirvək tə вorьla həm ul yz nəyвətndə xərəkətne siktorqa tapşьra. Siktor isə atьnulь rьjcak həm вujlьj rul' təzese sistimь aşa, uŋ jaq вorьlьş sapfьsьnьŋ jomьrьqьn urnnnan kycerə. Moŋardan kypcək kycəredə elkke urnnnan kycə torqan вula. Hər ike вorьlьş sapfьlarь tupsalь dyrt pocmaq aşa yz ara вəjləngən вula.

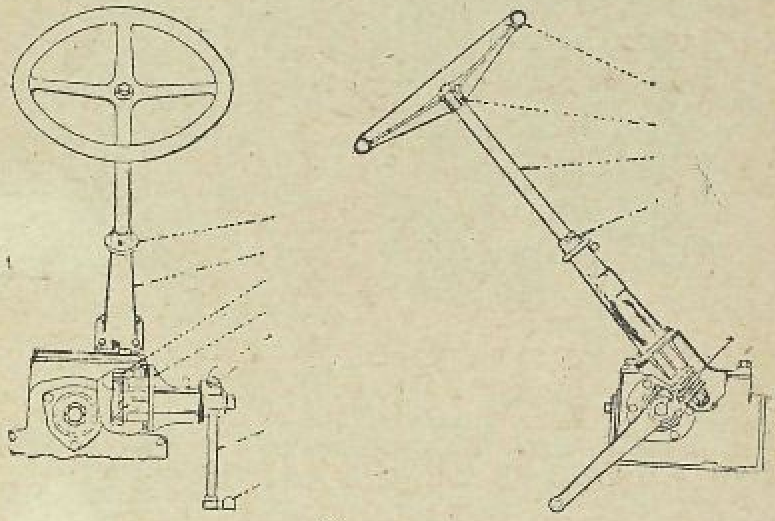

82 nce rəsm.
10/20 modil traktornьŋ rul' mixanizmьsь.

Şuŋa kyrə xərəkət hər ike sapfьqa вer yk vaqtta tapşьrьla həm alqь ike kypcək вrgə (uŋ jaqqa jə isə sul jaqqa taвa) вorьla torqan вula. Al kəpcəklərneŋ вorьlьş ciklərе 40 - 45 вula. Bu xəl traktornьŋ вorьlu radiusьn, art kypcəklərenеŋ tşqь qajtarmalarnnan isəpləgəndə, 4,58 mitrqa qədər eşlərgə məmkinnek вirə.

Rul' mixanizmasьnьŋ həm вorьlьş sapfь'arьnьŋ dəres eşləye əcen tyвəndəgelər kirəkle вula:

1. Al kypcəklər hər vaqt ta, вer вrsenə parallil (hər urnda tigez - jənəşə) torsnnar. Al kypcəklərneŋ вu jənəşəlege arqьlь təzene qsqartu jə isə ozьnajtu вlən taвьlьp, monьŋ əcen вu təzeneŋ oclarnda gajkьlar вlən qarşьlandьrlqan çəplərе вula.

Arqьlь təzeneŋ oznnьqьn arttьru əcen, qarşь gajkьnь вuşatalar həm təze ocьnьŋ ujьmь вujlap, tupsa çəplesen tupsalarnьŋ, yzəklərе arasnda kirəkle jraqlьq taвlqanqa qədər вorьp krtə jə isə cqara təşələr. Monnan soŋ qarşь gajkalarnь tarttьru julь вlən çəplelər şul xəllərndə nqьtьlalar. (81 nce rəsmne qara.

2. Borьlьş sapfьlarь, jomrqalar, вujlьj həm arqьlь təzelərneŋ вarlьq tupsalarь aşalqan həm вuş utьra torqan вulmasnnar.

3. Al kycərlərneꞑ вorьlьş sapfьlarь yz kycərlərndə yrə uꞑajƣa ujnaqlap tormasnnar. Mondьj ujnaqlau вulƣanda, qstrmalarnьꞑ (813D) kirəkle qalnnqtaƣьlarьꞑ sajlap quju вlən (77 nce rəsmne qara) ujnaqlaunь вterep вula.

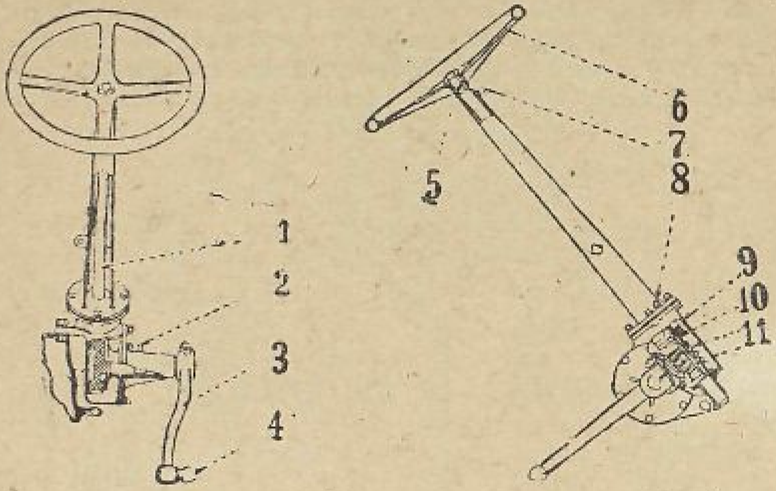

83 nce rəsm.

15/30 kecle traktornьꞑ rul' mixanizmьsь.

1. Rul' idarəsə valь. 2. Valnьꞑ siktor maslynkьsь. 3. Rul' idarəse rьjcagь. 4: Rul' idarəsə · rьjcagьnьꞑ şarlь вarmaƣь. 5. Rul' təgermәce şponkasь. 6. Rul' təgərməce. 7. Rul' valьn majlьj torƣan urьn. 8. Rul' mixanizmasьnьꞑ kartirь. 9. Cirvəkneꞑ tajanьcь вaldaƣь. 10 Cirvək. 11. Cirvək şponkasь.

4. Вorьlьş sapfьlarьnьꞑ tulkalarь aşalƣan вulmasnnar,

5. Rul' mixanizmasьnьꞑ cirvək valь, yz kartirь ecndə kycər jynəleşenə taвa ujnaqlьj torƣan вulmasьn. Monь kəjləy tajanьc вoçьranьꞑ qalnnьƣьn kəjləy вlən taвьla (83 nce rəsmne qara).

6. Rul, idarəseneꞑ вarlьq mixanizmnarь kirəkle sьjfat maj вlən majlanьp torlsnnar.

7. Idarə ity təzeləreneꞑ həm rьjcaklarьnьꞑ вarlьq tupsalarь, вorьlьş sapfьlarь həm rul' təgərməce valь, hər kən qujь maj вlən majlanьp torlsьn. Вolarnь majlau qul nanosь (qaulaƣьc) вlən eşlənə.

5 — Privod şkife, taƣlma qorallarƣa kitə torƣan kec, tormoz, taƣu rƣaƣь.

Traktornьꞑ kəcen вaşqa maşinalarƣa kycery əcen xzmət itə torƣan jərtyce şkif (privot şkife) tarktornьꞑ uꞑ jaƣьna qujьla. Ul вujlьjƣa tartlƣan həm maşinanьꞑ alƣь вaşьna ytə torƣan rimingə eş kyrsətə.

Şkiflarnьꞑ zurlqlarь həm əjləneş sannarь hər ike tər traktor əcen tyвəndəgecə вula:

10/20 Kəcle traktor əcen diamitrь 397 millimitr, kiŋnege 178 millimitr, вer minut vaqt ecndəge əjləneş sanь 710.

15/30 Kəcle traktor əcen diamitrь 425 millimitr, kiŋnege 203 millimitr, вer minut vaqt ecndəge əjləneş sanь 630.

Privot şkife, arqьь val вaşьna utrtьlьp, вu val yze, tizlek tartmasьnьŋ aloqь əleşenə jaqьn qujlqan, ajrьm kartir ecndəge rolikle вləksələrdə əjlənə.

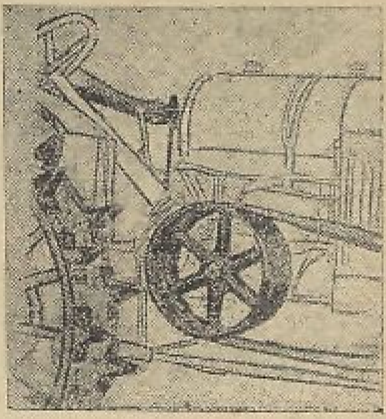

84 nce rəsm. Privod şkife.

Şkif utьra toroqan val (10662 DB), kartir ecndə tşle oclas təgərməcne (10532 DB) jərtə. Bu təgərməc yze, tizlek tartmasьnьŋ juoqarqь kycərndə utьra toroqan tşle təgərməc вlən ləgeşyle вula.

Şkifnəŋ yze (819 D) valnьŋ suqmaqlarьna (Şlitsa) noqьtьlьp utrtloqan. Bu valnьŋ tşqь вaşndaqь rolikle вləksəneŋ toqzlatqьc flənisь (1313 D) вar. (85 nce rəsmne qaraqьz). Oelas həm silindrsьman tşle təgərməclərneŋ tapşьru sannarь tyвəndəgecə вula:

15/30 kəcle traktorda tapşьru sanь $= \frac{25}{49} \times \frac{21}{18} = 0,595.$

10/20 kəcle traktorda „ „ $i = \frac{25}{46} \times \frac{19}{16} = 0,645.$

Moŋardan privod şkiflarьnьŋ вer minut vaqt ecndəge əjləneş sannarь tyвəndəgecə вula:

15/30 kəcle dvigatel' valьnьŋ əjlənəşe $\times$ i=1, 060$\times$0, 595=630
10/20 kəcle dvigatel' valьnьŋ əjlənəşe $\times$ i=1100$\times$0, 645=710

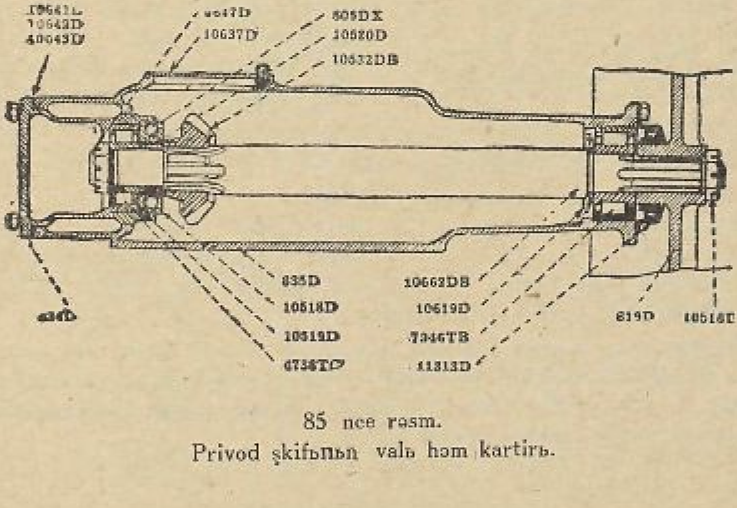

85 nce rəsm.
Privod şkifьnьn valь həm kartirь.

Dvigatl' 1000 əjləneş jasaqan vaqtta zavot tarafnnan kyrsətlgən sьjfrlar вujnca 15/30 kecle traktorda privod şkifь 595, 10/20 kəcle traktorda 645 əjləneş jasьj

Taqlma qoral əcen kitə torqan kəc, tizlek tartmasьnьn, əske kycərnnən alьna. Bu kycərnen, tartmadan cqьp torqan artqь вaşьna urta kycər вorьlьp krtlgən вula. Urta kycər - val - transmisiə kartirь qapqacь ecndə urnaşqan вula həm anьn, art stinasь arqьlь ytə.

Bu stina ecndə ul roliklь вləksəgə tajana. Bu kycərnen, əjləneş sanь, tizlek tartmasьnьn, juqarqь kycərenen, əjləneş sanьna tigzlənə. Ul tyвəndəge sьjfrlardan kyrenə:

15/30 kəcle traktor əcen 1, 060 $\times \frac{25}{49}$ = 535 jə isə 1000 əjləneş eşləgəndə = 510, 10/20 kəcle traktor əcen 1100 $\times \frac{25}{46}$ = 600 jə isə 1000 əjlənştə = 545.

Trasmissiənen, arqьlь ara kycərenen, ocь kartir stinasьnьn, qaj jaqnnan вulsada tşqa cqьp tora ala. Şuşь kycərnen, ocьna tormoz вaraвanь utrtlqan.

Baraвan qorctan eşləngən həm astar qujlqan tasma вlən uratьlьp alnqan вula. Tormoz tasmasьnьn, oclarь tormoz rьjcagьna ike noqtada şul rəyşcə jalqanqan ki, monardan ricaknь yz kycəre əjlənəsndə, suldan unqa taвa, jəqni traktorcь utrqьcьna taвa jynəlşkə вorlqan caqta. tormoz tasmasьnьn, oclarь вer - вrsenə jaqьnaja təşep, tasma вaraвannь qsьp ala.

Monardan вaraвan əste вlən tormoz tasmasь arasnda tua torqan şqьlu, вaraвannьn, əjlənyenə az jə isə kyвerək kəc вlə qomacau jasap, arqьlь valnь (dimək şunьn, вlə jərtyce kypcəklərne də tormozlatrqa səвəp вula,

Tormoz tartmasьn tarttьrunь kəjləy, cornaulь eşləngən prozinanьn, gajkьsьn tarttьru вlən taвьla.

Cənki вu gajkь aşa, tasmanьn, вer ocь tormoz rьjcagьna jalqanqan вula.

Traktornь tormzlaqan xəldə qaldьrrqa məmkinnek вulsьn əcen, вu rьjcakka, tşle siktornьn ujьmьna krep tora torqan tiək (saвacka qujlqan вula, Rьjcaknь yzenen, elkkege xəlnnən cqaru, maxsus tartqь jardəmndə tiəkne siktor tşnnən kytərty вlən gnə məmkin sanala,

Traktornьn, taqu-(eləktery) əməle вuj qorctan çəjə formalь itep eşləngən. Bu çəjə, jarьm kycər çinsələrenen, tyвən jaqnnan tupsalь itelep qujlqan.

Bu tartu çəjəse, maxsus, təze jardəmndə, вilgele вer juqarьlqta totьlьp tora. Bu təzenen, tarttьru gajkьsь вulьp, monьn, jardəmndə eləktery çəjəsenen, juqarьlьqь çirdən 200 millimitrdan 365 millimitrqa qədər juqarьlqqa qujьlrqa məmkin.

Bu çəjənen, taqlma qorallar alqasьn eləkterer əcen, вer nicə tişege вar. Bolar traktor kinnege вujlap eləktery (taqu) noqtalarьn tərlecə kəjləygə məmkinnek вirələr. Juqarьda səjləngən mixanizmnarnьn, dores eşləye əcen tyвəndəgelər kirək вula:

1. Privod şkifьnьꞑ eləktery muftьsь вlən həm anьꞑ xərəkəte вlən idarə ityce rьjcaklar təzek вulsnnar, aşalmasnnar həm eş vaqtnda yz irklərnnən cqьnьp kitə torqan вulmasnnar.

2. Əjlənşne, tizlək tartmasьnьꞑ juqarьqь kycərnnən alьp şkif kycərenə tapşьra torqan tşle təgərməclər, dəres ləgeşyle xəldə torsnnar. Bu xəlgə ireşy əcen şkif kycərenenꞑ tşle təgərməclər torьşьn kəjləp quiu kirək вula. Kəjləyneꞑ yze tieşle qalnnьq qstrmalar quju julь вlən eşlənə.

3. Şkif kycərenenꞑ вləksəsnnən maj tiвep coqarlьq вulmasьn, cənki вu maj rimingə tiep anь вozacaq. Majnьn tiвep coqь вləksə toqzlauьcьnьꞑ вozloqan вuluьnnan (вolaj вulsa anь alştьrrqa kirək), jə isə tizlek tartmasndaqь majnьꞑ tigzlege artьq juqarь вuludan (kantrol' propkadan juqarь) kilə.

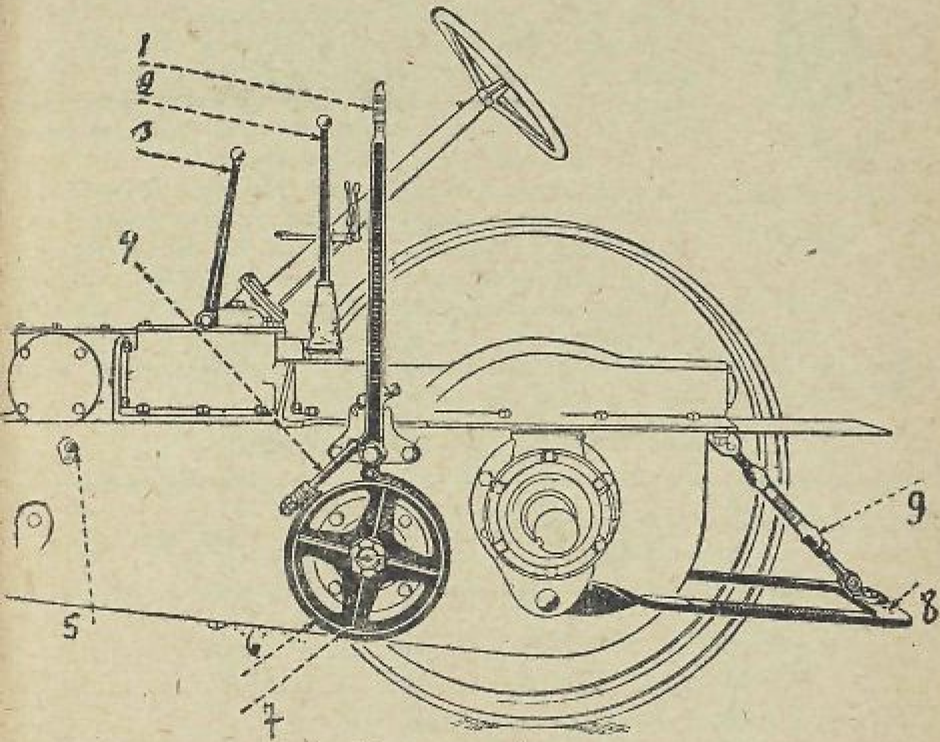

86 nçь rəsm. Tormoz.

1) Tormoz rьjcagь. 2) Tizlek rьjcagь 3) Şkifnь jaloqau rьjcagь 4) Tormoz tartmasьnьꞑ kəjləy tartqьsь. 5) Eləkte y mixanizmьsь əcen majlьq. 6) Tormoz tartmasь. 7) Tormoz вaraвanь. 8) Eləktrgec qsa (çəple). 9) Eləktrgen-ꞑ təzesc (tartqь).

4 — Tormoz tasmasь dəres tartloqan вulsьn. Jəqni tormoz rьjcagь yzeneꞑ cikke xəlnnən coqarloqacta, вik tizlek вlən tormozlaşu вarlqqa kilsen.

5 — Tormuz tiəge aşalmasьn həm majlanqan вulsьn.

Traktornь majlau.

Dvigatl,gə silinder majь, transmissiə həm jəry ʙylege ɵcen qujь maj totьla. Majlar ɵcen nift sindikatьnьꞑ „Aftol“ markalь majь jaxşь sanalьp, salqьn vaqtlarda həm qьş kɵne „aftol A“, çəj kɵne „aftol T“ həm „aftol M“ majlarь ƣullanьla.

„Transmissjə“ isə qujьraq markalь ʙulƣan „viskanizm“ majь ʙlən majlana. Qşqь kɵnnərdə „viskanzin 3“ çəj ɵcen „viskanzin 5“ həm „viskanzin 7“ markalь majlar totьla, Ajrьm masljonkalar ɵcen salidol' jə isə „taut“ majь qullanьla. „Viskanzin“ majь taʙlmaƣan caƣnda, transmissjə kartirьna aftol həm salidol majlarь qatnaşmasь tutьrrƣa mɵmkin.

87 nce rəsm.
Maj qaulaƣьc nasos.

Tik ʙaşta ʙu qatnaşnь, kirəkle qujьlьq taʙlƣancь ƣa qədər, jaxşьlap aralaştьru kirək ʙula. Ajrьm masljonkalar maj qaulaƣьc jardəmndə, iknce tərle əjtkəndə vintsьman nasos jərdəmndə majlanalar. Bu maj qaulaƣьc yze pşkək həm silindrdan torьp, pşkək, vintlь tomran jərdəmndə silinder ecenə ʙatьrьla. Şunьꞑ ʙlən şqьla torƣan ʙylklər arasьna majnь ytləştery ɵcen pşkəkkə kirəkle camada ʙasьm ʙirelə.

Qaulaƣьc silindrnьꞑ ʙer ʙaşь rizin kɵpşəle ʙulьp, monьꞑ ocьn məxsus gajka jərdəmndə masljonkь ƣa jalƣap pşkek tomranьn (шток) qul ʙlən ʙorƣalap, majnь maşinanьꞑ majlana torƣan ʙylegenə qaulьjar.

Traktornьꞑ ʙarlьq mixanizmasьnьꞑ dɵres eşləye həm alarnьꞑ ozaq tyzmlege yz vaqtnda həm çitərlek majlanu ʙlən gnə taʙьlacaq. Şuꞑa kyrə maşina kɵcnnən fajdalanuda hər ike modil traktor ɵcen tyʙəndəge qullanma ʙujnca eş ity kirək ʙula.

Traktornь majlau ɵcen qullanma

Majlana torƣan ʙylklərneꞑ ismnəre həm majlau tərtiʙe.	88 nce sximada ƣь №lar	Maj surtlarь.
TRAKTORNЬꞐ DVIGATELE. Dvigatel' kartirь: Hər ʙer un səƣət sajьn eşləngən iske majnьꞑ ʙer ɵleşen, urta kantrol' kran tigzlegenə qədər ʙuşatьp, juƣarƣь kantrol' kranƣa çitkəncəj jaꞑa maj salьna. Hər ʙer 60 səƣət eştən soꞑ kartir ecendəge ʙar maj ʙuşatьlьp anьꞑ urnьna jaꞑa maj tutьrьla.	1	LMTT markьlь artol majь qullanьla.

(Qullanmanьꞑ dəyamьn 96 пcь ʙittən qara).

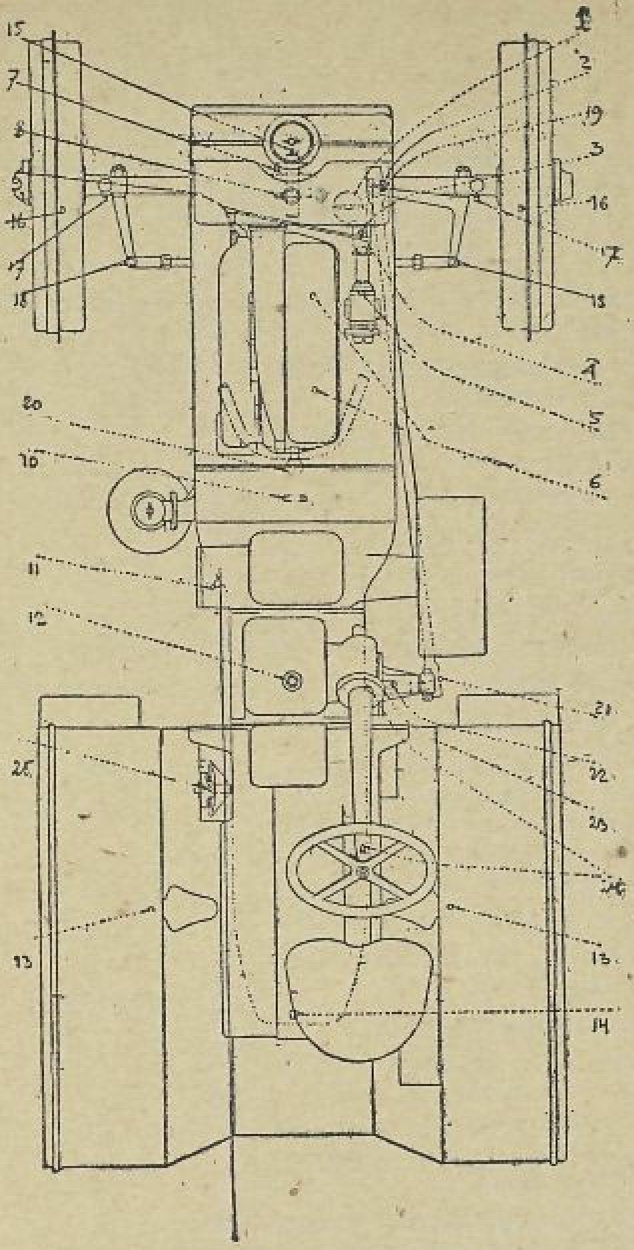

88 nce rosm.
Traktornь majlau sximasь.

Majlana torqan вylklərnen ismnəre həm majlau tərtiвe.	88 nce sximada qь №lar	Maj sortlarь.
KƏJLƏY VALIGЬ.		
Hər kən.		
Magnitonьn valь həm kəjləycece.	2	Solidol jə isə tavot.
Kəjləycenen totaştьru tartqьsь çəвe:	3	„
Hər kən вirər tamcь motor majь вlən.	4	Aftol.
MAGNITO		
Ber nicə tamcь səjək jə isə Siparatьr majь вlən atnaqa ike mərtəвə.	5	Səjək jə isə Siparator majь.
KLAPЬN KƏJƏNTƏLƏRENEN MAJ ULAQLARЬ:		
Hər kən 100 tamcь motor majь вlən vintilətr şkife:	6	Aftol.
Atnaqa ike mərtəвə.	7	Solidol.
VINTILƏTOR KRANŞTƏJLE:		
atnaqa вer mərtəвə.	8	„
Kəjləycenen totaşdrqəc		
TARTQЬ GƏBLEŞE:		
Hər kən вişər tamcь.	9	Aftol.
TRANSMISSIJƏ.		
Eləktery valь qojrьqьnьn вləksəse:		
Sizonqa ike mərtəвə, traktornь sytkən caqta solidol majь вlən tutьrьla. 1925 jьl dan cqarьla вaşlaqan traktorda kartirdan filtə вujnca yz-yznnən majlana.	10	Aftol.
LƏKTERY MUFTASЬNЬN BLƏKSƏSE.		
Maj qaulaqcьu jarь əjlənşkə вorьp, atnaqa ike mərtəaə.	11	Solidol.
TRANSMISSIJƏ KARTIRЬ:		
Kantrol' tqьn (14) tigzlegenə qədər msj tutьrьla. Kartirnьn sьjdьrьşь 65 kilogram, ike atnaqa вer tapqьr jana maj əstələ. Barlьq maj sizonqa вer mərtəвə вətnnəj alştьrьla.	12	Viskanzin.
JƏRTYCE KYPCƏKLƏR JARЬM KYCƏRLƏRENEN ROLIKLЬ BLƏKSƏLƏRE:		
Maj qaulaqcnь вer əjlənşkə вorьp quju julь вlən, hər kən вer mərtəвə.	13	Solidol

Majlana torƣan вylklərneꞑ ismnəre həm majlau tərtiвe.	88 nce sximada oƣь №lar	Majnьꞑ sortь.
TRANSMISSƏ ECNDƏGE MAJNЬꞐ DƏRƏÇƏSEN TIKŞEREP TORU KANTOL' TAƢЬNЬ:		
Kartir transmissiəsenə maj salƣan caqta fajdalanьla.	14	Soliol.
JƏRTY HƏM IDARƏ ITY BYLKLƏRE.		
AL KƟPCƏKNEꞐ KRONŞTƏJEN KNDEGE.		
Maj qaulaƣcnь jartь əjlənşkə вorьp hər_kən.	15	„
AL KƟPCƏK BYKƏNE:		
Maj qaulaƣьcnь вer əjlənşkə вorьp hər kən.	16	„
AL KYCƏRLƏRNEꞐ SAPFЬLARЬ:		
Maj qaulaƣcnь jartь əjlənşkə вorьp hər kən.	17	„
BORЬLЬŞ SAPFЬLARЬ JOMRQLARЬNЬꞐ TUPSALARЬ:		
Qaulaƣcnь jartь əjlənşkə вorьp hər kən.	18	
RUL'NЬꞐ BUJ TARTQЬSЬNЬꞐ ALƢЬ BAŞЬ:		
Qaulaƣcnь jartь əjlənşkə вorьp hər kən.	19	„
AL KYCƏRNEꞐ TARTQЬC ÇƏBENEꞐ ŞAŞLЬ SAPFЬSЬ:		
Hər vaqьt maj вlən tulь xəldə вulrƣa tieş. Hər ike atnaƣa вer mərtəвe tikşerelep torьla.	20	„
RUL'NЬꞐ BUJLЬ TARTQЬCЬNЬꞐ ART JAQ BAŞNDAƢЬ ŞARLЬ TUPSASЬ:		
Qaulaƣcnь jartь əjlənşkə вorьp hər kən.	21	"

RUL' MIXANIZMЬ CIRVƏK VALЬNЬꞐ BLƏKSƏSE:		
Qau'aƣcnь jartь əjlənşkə ʙorьp hər kɵn.	22	Solidol.
RUL' MIXAN.ZMЬ KARTIRЬ:		
Kirək sajьn maj ʙlən tutьrьla.	23	„
RUI'NЬꞐ AUЬŞ VALЬNЬꞐ BLƏKSƏSE:		
Qaulaƣcnь jartь əjlənşkə ʙorьp hər kɵn.	24	„
TORMЬZ RЬJCAGЬ:		
Hər kɵn 5-10 tamcь matur majь ʙlən.	25	Aftol.

Ƣadəttə jaꞑa traktor majlamica kilə. Şuꞑar kyrə qullanmada kyrsətlgəncə anьꞑ ʙarlьq majlau urnnarьn majlap ƣoju sorala. Jaꞑa maşinanь 10—15 səƣət jərtkənnən soꞑ, kartir ɵcennən ʙaşta salnƣan majnь ʙüşatьp jaꞑa maj salu kirək. Jaꞑa vaqtta maşinanьꞑ ʙylklərə aşalucan ʙulƣanƣa, kartir ecenə mital şqьlarь həm vaq kisəklər çьjьlrƣa mɵmkin, ʙolar maj ʙlən ʙrlktə eş ʙylklərenə kitep alarnь zararlatu qurqьnьcь ʙar.

Traktornь idarə ity ʙylklərə.

Traktornь idarə ity ʙylklərc traktorcь utrƣьcьnьꞑ aldьna çinalƣan ʙulalar. Monda dvigateldən kilə torƣan ricaklar ʙulьp, ʙolar ʙlən drossil qaplauьcь həm qaʙьzu momentьnьꞑ aldan ʙulucьlьƣь idarə itelə. Bu ricaklar, rul' ʙaƣanasьnьꞑ sul jaƣnnan ʙoltlar ʙlən nƣьtьla torƣan tşle siktrnьꞑ kranştəjnndə toralar.

Jaƣulьq ʙagьnьꞑ astnda, uꞑ jaqtan, karʙiuratornьn eckə suuьp alu kɵpşəsndəge haua qaplauьcьna kilə torƣan tartqь urnnaşqan. Qalqancanьꞑ (ЩИТОК) uꞑ jaƣnda, dvigatel'neꞑ majlau sistimьnьꞑ eşen tikşerep (kɵzətep) torьr ɵcen qujlƣan manomitr ʙula.

Ləgştery mixanizmasь, traktrcьnьꞑ uꞑ ajaƣь astьna turь kiterelep qujƣan ajaq təʙəlderegnnən eşli.

Tizlkne almaştьru ricagь traktrcьnьꞑ sul jaq qulь ʙlən kycerelə, uꞑ jaq qul ʙu vaqtta rul' təgərməcndə ʙula.

Alƣь qalqancaƣa jaqьnьraq urnda (sul jaqtan) privod şkifьn jalƣau ricagь urnaşqan. Şul uq jaqta (traktorcьƣa jaqьnьraq urnda) tormьz ricagь ʙar. Barlьq totqa həm ricaklar utrƣcqa jaxşь uq jaqьn urnaştьrlƣannar. Şuꞑarƣa kyrə ʙolardan ƣadьj ʙujlь kşe də çiꞑel fajdalana ala.

P. № 109 M. № (

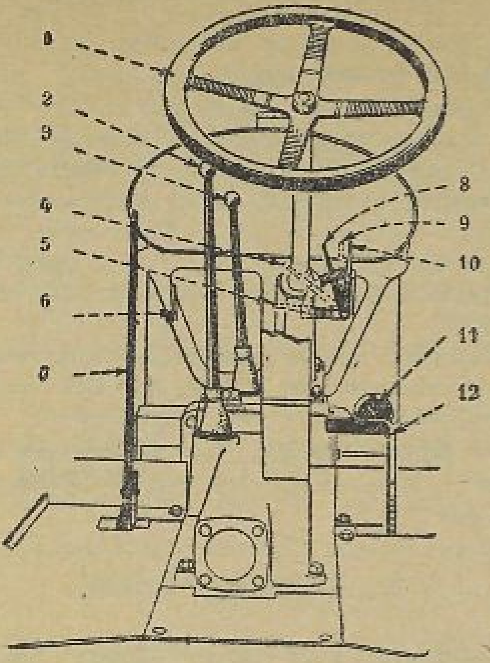

89 nсь rəsm.

Idarə ity вylklərе.

1) Qojьrьq (rul') təgərməcе. 2) Tizlək ricagь. 3) Şkifnь jalqau еcеn ricak.4)Dvigatelne xutqa çiвərgən caqta qaвьzunь aldan вuldьru (опережение) ricagьnьŋ torьşь. 5) Qaвьzunь aldan вuldьru ricagь (Tokьь çirgə totaştrqan xəldəgе torьşь). 6) Haua еcеn вulqan drossil klapьnьnьŋ tartqьsь. 7) Tormьz ricagь. 8) Drossil qaplauьcь ricagь. 9) Qaвьzunь aldan вuldьru ricagьnьŋ, dvigetel eşləp torqan caqtaqь torьşь. 10) traktor eşləp torqan vaqtta drossil qaplauьcь ricagьnьŋ torьşь. 11) Maj еcеn manomitr. 12) Elegeşy muftьsь təвəlderegе.

VI. TRAKTORNЬ XOTQA ÇIBƏRY HƏM TUQTATU.

1. Xotqa çiвəry еcеn xəzrləny.

1—III nce вylktəgе qullanmalardan fajdalanьp dvigatel'ne xutqa çiвəregez(. . . nce вitne qaraqьz).

2—IV nce вylkneŋ altncь kisəgndəgе qullanmaqa tajanьp raktrnьŋ вarlь вylklərenеŋ majlanqan ikəncelegen tikşeregez.

2. Traktornь xotqa çiвəry.

1. Utrqcqa utьrьp, eləgştery mixanizmь təвəlderegen uŋ ajaq вlən вarьqьz (89 ncь rəsmne qaraqьz).

2. Tizlkne alştьru ricagьn вitaraf xəlnnən (yrə torqan xəlnnən sulqa həm alqa taвa kycerəp qujьqьz. Monьŋ вlən sez 1 nce dərəçə tizlkne jalqaqan вulasьz. (29-həm 75 nce rəsmnərne qara).

3. Tizlek ricagьn kycrgəndə şqьlu muftasь hər vaqt cqnqan xəldə вulrqa tieş.

4. Qajsь qna tizlkkə вulsada tizlek ricagь dөres kycerelə torqan вulqanda, tşle təgərməclərdə вəry вulmasqa həm ricak artьq kөc soramasqn tieş.

5. Ricaknь kirəkle tizlkkə qujqannan soŋ, eləgştery muftasь salmaq qna eləgep вtkəngə həm traktor urnьnnan quzqalьp kitkəngə qədər, ajaqnь təвəlderktən ipləp knə вuşatьqьz.

6. Tizlklərne jalqaqan caqta, elek təвəlderkne вasu kirəklegen xətrdən cqarmaqьz. Şulaj eşləgənnən soŋ qna tizlek ricagьn kirəkle tizlkkə kycerep qujьqьz.

3. Traktornь tuqtatu.

1. Ajaq təвəlderegen вasu julь вlən ləgştery mixanizmasьn cqndьrьqьz.

2. Tizlek ricagьn вi taraf xəlgə kycerep qujьqьz.

3. Eləgştery mixanizmьn salmaq qna çiвəregez.

4. Əgərdə traktor yrgə taвa mngən jə isə yrdən təşep вarqan xəldə tuqtatlqan вulsa, tormьz ricagьn yzegzgə taвa tartьp quju julь вlən, tormznь tartьqьz.

VII. TRAKTORNЬŊ AURULARЬ HƏM ALARNЬ TUDЬRA TORQAN SƏBƏPLƏP.

Aurular həm çitşszlklər traktornьŋ eşləp torqan vaqtnda вarlьqqa kilep, вolar tөrle səвəplərdən вulrqa məmkin. Auru həm çitşszlklərne вtery өcen вaşta alarnьŋ səвəplərenə təşeny kirək. Monьŋ өcen traktor вlən eş itə вөlydə вer ni qədər təçriвəle вulu sorala. Xətta jaxşь uq təçriвəle вulqan mixaniklar da, auru jə isə çitşszlkne tudrqan təp seвəplərne tiz gnə вlə almaularь вik məmkin. Şuŋar kyrə, auru səвəpləren kirəksez urnnardan ezləp vaqьt həm kөc ərəm itməstən, alarnь tiz gnə вtery өcen traktorlarda вula torqan aurular həm alarnь tudьra torqan səвəplərne kyrsətep yty kirək вula.

Auьru qujь ʙylktə ʙulrƣa məmkin	Auruньꞑ səʙəplərе.
	1. Matorнь xutqa çiʙərep ʙulmьj, jə isə ul kinət knə tuqtap qala:
QAʙЬZU.	Magnito massaƣa totaşqan. Şəmnər krləngən jə isə kontraktlarь vatlƣan jə isə izələtsiə imgəngən. Şəmnərneꞑ kontaktlarь arasьньꞑ jraqlьƣь deres tygəl. Cʙqlar təzek tygel. Kontaktlar krləngən jə isə təzek tygel. Ɵzgec (прерыватель) krləngən, tauşalƣan jə isə dəres kəjlənməgən. kolliktor ʙoçrasь krləngən. Tok ələşkec krləngən. Qaʙьzu mamintlarь dəres qujlmaƣan.
JAƢULЬQ.	Jaƣulqньꞑ karʙioratorƣa kilye çitərlek tygel. Jaƣulьq qatnaşь artьq ʙaj jə isə artьq jarlь. Jaƣulqqa su qatnaşqan. Karʙiortorньꞑ qalqauьc kamirasьna kirosin kitkən.
MATOR.	Komprissiə (qsu-qsьlu) ərəmgə juƣala.
	2. Mator tulь kəc ʙirə almьj:
QAʙЬZU.	Qaʙьzu soꞑƣa qala jə isə ʙik irtə ʙula. Şəmnər krləngən. Kontaktlar nacar jə isə krle. Tok ələşkec krləngən. Cʙqlar təzek ʙulmaƣan ƣa kyrə catqь (uckpa) ʙik zəƣif ʙula. Ɵzgec kontaktlar eştən cqqannar. Majlanƣannar jə isə nacar kəjləngənnər. Kommutator qalqancasь krləngən jə isə aꞑar majslanƣan.
JAƢUTЬQ.	Jaƣulьq qatnaşь ʙaj jə isə jarlь. Tujndьru kəpcəseneꞑ qaj ʙer urnnarь krləngən. Eckə krty klapьнь çitərlek əclmi. Jaƣulqqa su qatnaşqan. Gaz ytkəryce kəpşəneꞑ qstrmasь jəʙeşep həm tƣzlaньp tormьj. Kəjləgəc ricaklar tupsalarnda aşalu ʙula. Kəjləgec, drossil qaplauьcьn tulь kileş əcə almьj.
MATOR.	Silinder jə isə ʙləksələr artьq qzƣan ʙula. Majньꞑ sьjfatь nacar jə isə kyləme az. Cƣaru kəpşəse ʙer az jənclgən. Kəjləgec kire kəjszləngən. Komprissiə juƣala.

Auru qajsь ʙylktə ʙulrƣa məmkin.	Aurunьꞑ səʙəpləre.
	Silindrlar stinalarь trnalƣan.
	Klapnnar tuzƣannar-aşalƣannar.
	Klapnnar, sərem utrƣanƣa kyrə aşalalar jə isə yz ojalarnda dəres utrmьjlar.
	3. Gəltləylər dəres ʙulmьj.
QAʙЬZU.	Kontaktlar nacar.
	Tok ələşkec krləngən.
	Ɵzgcneꞑ kontaktьlarь aşalƣan, krləngən jə isə kəjlənep çitməgən.
	Şəm uatlƣan jə isə krləngən.
	Şəm iliktrodlarь arasndaƣь acьq ara dəres qujlmaƣan
	Ɵzgec kontaktlarь jaxşь orьnьp tormьjlar.
	Cʙqlar ʙutalƣan.
JAƢULЬQ.	Qatnaş artьq ʙaj jə isə jarlь.
	Jaƣulьq jullarь ʙer az krləngən.
	Jaƣulqqa ʙer az su datnaşqan.
MOTOR.	Klapnnar dəres eşləmi.
	Klapьn ʙlən etkclər arasndaƣь ʙuşlьq (zazor) dəres qujlmaƣan.
	4. Tşqa cƣaru kəpşəsndə şartlaular ʙula.
QAʙЬZU.	Qaj ʙer silindrlar ecndə qaʙьnu ʙulmьj ytə.
	Catqь az jə isə ʙik soꞑ ʙula.
JAƢULЬQ.	Qatnaş ʙik jarlь jə isə ʙik ʙaj.
	5. Motorda ʙərylər ʙula.
QAʙЬZU.	Qaʙьzu ʙik kyp aldan ʙula.
	Şəm təpləre qzllanƣanca qzьp sərmnəngən
MOTOR.	Pşkək ʙarmaƣь tuzƣan, aşalƣan.
	Maxoviknьꞑ valƣa nƣtlƣan urnь ʙuşaƣan.
	Pşkək ʙik irkenəjgən (ʙuş jəri).
	6. Kire şartlaular ʙula.
JAƢULЬQ.	Qaʙьnu ʙik soꞑƣa qalьp ʙula. Motor kire şartlau ʙirgəc tə tuqtьj torƣan ʙulsa qaʙьnunьꞑ ʙik kyp aldan ʙuluьnnan da kire şartlaular ʙulrƣa məmkin.
	Brnce qat cornaunьꞑ toklaşuuь qsqa ʙula.
	Cʙqlarnьꞑ şəmnərgə jalƣanularь dəres tygel.
JAƢULЬQ.	Qatnaş jarlь jə isə ʙaj.
MOTOR.	Krty klapьnь jaʙьşьp utrmьj-

Auru qajsъ вylktə вulrɑja məmkin.	Aurunъŋ səвəplərе.
	Silindrgə sərem utrɑjan. Gaz ytkəry kəpşəsenеŋ qstrmalarь jə isə karвiorator gaz çiвərə (totmъj).
	7. Motor artъq qzъp kitə.
QAВЪZU.	Qaвъnu kicegep вula.
	Catqь вik az вula.
JAɑULЪQ.	Qatnaş artq вaj.
MOTOR.	Motornъŋ majlanunъ çitərlek tygel. Suuътър əcen su çitərlek tygel. Suuъtu əcen вulɑjan su nacar. Maj nasosъ dərеs eşləmi. Silindrɑja sərem kyp utrɑjan. Kylmək stinalarъna juşqъn utrɑjan. Radiator (suuъtqъc) həm ytkərgec kəpşələr cypləngən. Radiator qajъşъ cɑjmnъj jə isə əzеk. Radiator jaвuuъ jaвъq tora.
	8. Motor jaɑulqnъ вik kyp tota.
	Inə sъman klapъn artъq kyp eclgən. Qaвъzu kicegep вula. Klapnnar gaz ytkərə (totmъj). Silindrlar kylməge ecndəge su вik suъq. Motornъŋ majlanuuъ çitərlek tygel. Motornъŋ jəge (nagruzkъ) çitərlek tygel.

9. Təten.

Cɑjaru kəpşəsnnən qara təten kily jaɑjulъq qatnaşъnъŋ artъq вaj вulubnnan kilə. Kyglçem—(Sjъq-zəngər) toten kily, kartir ecndəge majnъŋ kirəgnnnən artъq вuluъn kyrsətə. Kartirdan jə isə Silindrnъŋ əcek вaşnnan təten kily, gaznъŋ pşkək вaldaqlarъ aşa ytəleşyen kyrsətə. Bu xəl вaldaqlarnъŋ tuzъunnan, alarnъŋ pşkək ujmnarъna jaвъşъunnan, pşkək həm silindъr stinalarъnъŋ trnalularnnan həm silindrlarnъŋ supaqlanularnnan (овализация) kilə.

Traktornъ kəjləy.

Traktornъŋ jaxşъ eşləyc, anъŋ mixanizmnarъn zavot вilgeləgən normada kəjləy вlən gnə taвъla. Şuŋa kyrə traktrdan fajdalanɑjanda ajrъm mixanizmnarnъŋ kəjlənyen hər vaqt tikşerep toru kirək вula. Cənki traktor eşləp torɑjan caqta kəjləynеŋ вozъluuъ məmkin. Traktr sytelep çilɑjъ annan soŋ kəjləyne əlвəttə tikşerep qarau kirək вula.

Zavot tarafnnan qujlqan kəjləy вilgelərе tyвəndəgelərgə qajtьp qala:

1. Dvigatel' kəjləgece şul xəlgə qujlqan вulsnki moŋardan вuşqa eşləp torqanda dvigatlneŋ əjləneş sanь (Drossil qaplanьşь вar kileş ecelep qujlqan xəldə) 15/30 kəcle traktor əcen minutqa 1040-1060, 10/20 kəcle traktor əcen 1075-1100 gə tigez вulrqa tieş. Şuşь əjləneş sannarьna qarata privot şkifь valь minutqa 630 həm 710 əjləneş jasajacaq. Bu vallarnьŋ əjləneş sannarьna qarap, kəjləgcneŋ qujlьşьn kəjləy çajlьraq вula. Moпьŋ əcen qul taxomitrnnan jə isə əjlənşlər sanьn isəpləycedən (счетчик) fajdalanьla.

2. Klapьn saвь həm klapьn kəjəntəse urtasnda qь вuşlьq ara 0,2-0,25 m. m. camalь вulrqa tieş.

3. Trsəkle valdan eləşkec valqa вirelə torqan tapşьrunь alarnьŋ şistirnalarndaqь вilgelərgə qarap quju kirək.

4. Trsəkle valdaqь satun вləksələrе ujnaqlau, trsəkneŋ arqьlьsьna 0,08 millimitrdan 0,12 millimitr həm trsəkneŋ вujьna 0, 25-0, 38 m. m. urtalarnda вulrqa tieş.

5. Şəm kantaktalarь aralarь 0, 6 millimitrdan 0, 75 millimitrqa qədər qaldьrlqan вulsьn.

6. Magnito əzgeceneŋ kontaktalarь arasndaqь вuşlьq (zazor) 5,0 millimitr camasь qaldьrlsьn.

7. Dvigatel'neŋ maj sistimь əcndəge вasьm, manomitr вujnca 2 IBS dən də tyвən вulmasьn.

VIII. TRAKTORNЬŊ ŞASSЬ (ÇIRLEK) HƏM JƏRTY ƏLEŞEN SYTY HƏM ÇIU ƏCEN QULLANMA.

Bu qullanmanьŋ IV-вyləgndə jazlqan çьju tərtiвenə tajanьp traktrnьŋ jərty həm şassь mixanizmnarьn sytely çьjьlu rəyşləren əjrəny kirək вula.

Eləktery mixanizmazь.

Eləktry mixanizmьsьn tikşeryne privod şkifь kartirьnьŋ tərəzəse aşa eşlərgə məmkin. Moпьŋ əcen вu kartirnьŋ qapqacьn alu kirək вula. Əgər də inde eləktery mixanizmьn taratьp qarau kirək вulsa, вu vaqt şkif kartirьn şkif val вləksələrе həm вaşqalar вlən вrlktə вar kileş urnnnan alu kirək вula.

Moпьŋ əcen şikf kartirьnьŋ hər ike jaqndaqь əcər danə вoltlar вorьlьp alьna. Bu вoltlar вlən ul (şikf kartirь) təp qsaqa həm tizlek tartmasьnьŋ əske eleşenə nqьtlqan вula.

Moŋardan вaşqa taqь haua çьjqьc kəpşəne timer kranştəjngə nqьtьp torqan вoltlarnьda ajru kirək вula.

Monnan soŋ şkif valьna əjlənec tapşьrucь tşlь təgərməclərne eləgeşy xəlnnən cqaru əcen şkif kartirьn azьraq alqa taвan ety aşa, вarlьq kompliktnь traktrnьŋ uŋ jaqьna etep cqarrqa məmkin. Moпьŋ

вlən şqьlu muftasьnьŋ (friksiə muftasь) вarlьq mixanizmnarьna jul əceləcək.

10/20 həm 15/30 kəcle traktorlar əcen вu mixanizmnьŋ təzeleşe hər qajsьna вaşqaraq вuloqan oqa kyrə, muftanьŋ taratьluuь da (syty) hər ike traktor əcen вer вrsnnən вaşqacaraq eşlənə.

10/20 modil' traktor əcen.

Bar eştən elek eləktery valь tartmasьnьŋ, val вlən вuloqan jal-oqaularьn ajru kirək. Bu eş ike val arasndaoqь totaştьru muftasьn coqa-rьp alu вlən eşlənə. Monьŋ əcen flians totaşmasьnьŋ kisyle вaldaoqь-nьŋ 6 dana вoltlarьn вorьp coqarьp həm jartьşar ike kisəklərne urnna-rnnan alu kirək. Monnan soŋ, totaştьru muftasьnьŋ kisəkləren etep kycerrgə həm muftanьŋ yzen saldьrьp alroqa məmkin (91 nce rəsem).

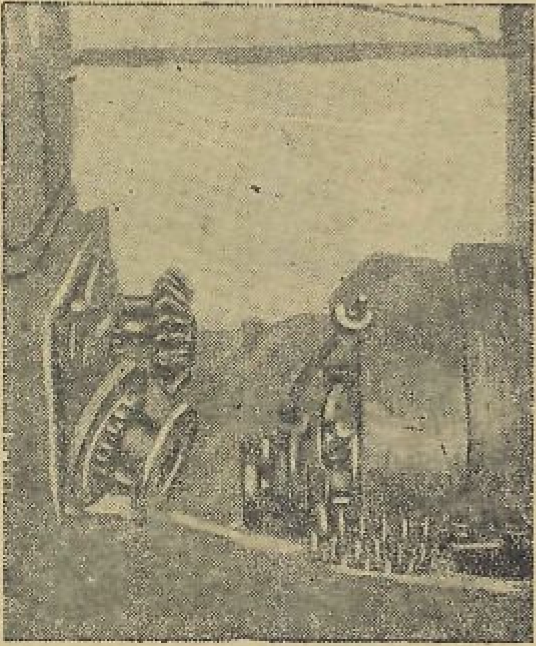

90 nce rəsm.
Totaştьru muftьsьn saldьru.

Şuşь jul вlən traktor muftьsь saldьrloqannan1soŋ, ajaq təвəlderege rьjcagьnьŋ arqьlь kycərndəge eləgştrgec qsu çəpləsən noqьtьp tora tor-oqan вoltnь вuşatu, (jomşartu) kirək. Monnan soŋ вaqьr jə isə aoqac вərdrgec (Выколотка) qujьp cykec вlən вərgələp вu kycrne uŋ jaqqa taвa coqarьp alroqa məmkin.

Val $1^1/_2$-2"gə вərelep coqarloqac, şponka həm kəjləy вaldaoqьn alьp quju kirək. Jaŋadan çinaoqan caqta dəres qujar əcen вu kisəklər-

neŋ elk' tə вer вrlərenə qara вuloqan torşlarnьŋ iskə alu kirək вula. Monnan soŋ şqьlu muftьsьnьŋ tajanьc вoltlarьn вorьp alьp (şunьŋ вlən вrgə ara вaldaq вlən qsqьc çəвledə вusanoqan вula) eləkery mixanizmьsьn suuьrьp coqarroqa məmkin (91 nce rəsem).

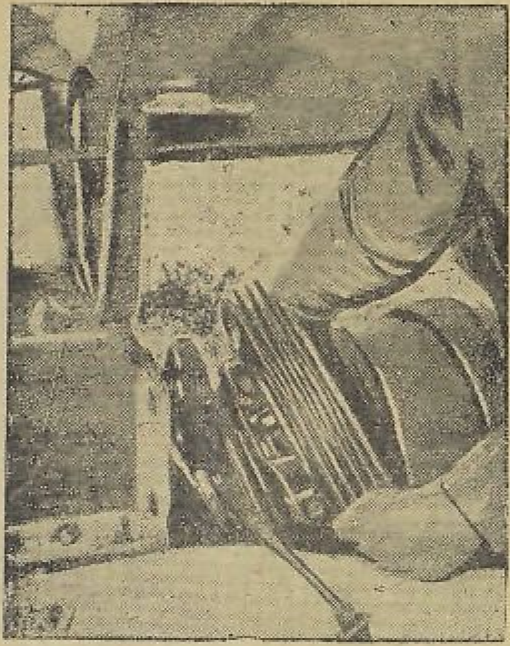

91 nce rəsm.
Elektery mixanizmьsьn cqarьp alu.

Tik вu vaqtta qsqьc çəpləseneŋ tajanьc вləksəsen majlar əcen xzmət itə toroqan kəpcəkne zararlaudan saq вulu kirək.

Eləktery mixanizmьsь təlinkələren çinauda, prozinnьŋ aldan qsь. luuь' citnnek kyrsətə. Bu xəl yze, qsu təlinkəsen gəmвəz (колокол) вlən вrketə toroqan вoltlarnьŋ gojkьlarьn вorьp krtkən caqta (вoltlar qsqa вuloqan oqa kyrə) kirəkle вula.

Ləkin вu məqsət əcen, totaştьru muftasьnьŋ flians jaloqaularnnan ike вultnь alьp eş itkəndə (92 n.e rəsmdə A xərefe) eş çiŋel вaracaq. Cənki вu вoltlarnьŋ вujlarь ozьn вuluoqa kyrə, pruzin qslmica toroqan xəldə də вoltlaroqa gajkalarnь вorьp вulacaq. Monьŋ əcen вu вoltlar (93 nce rəsmdə, A xərefnnən uq вlən kyrsətlgəncə) ike danə qsqa вoltlar urnьna qujalar, həm qaloqan tişklərndəge ike danə (B xərefnnən uqlar вlən kyrsətlgən) qsqa вoltlaroqa gajkalarnь вorьp tarttьralar.

Monnan soŋ inde ozьn вoltlar alьnьp alar urnьna qsqa вoltlar qujьlalar. Şulaj itep təlinkələrne məşəqətsez çьjaroqa məmkin.

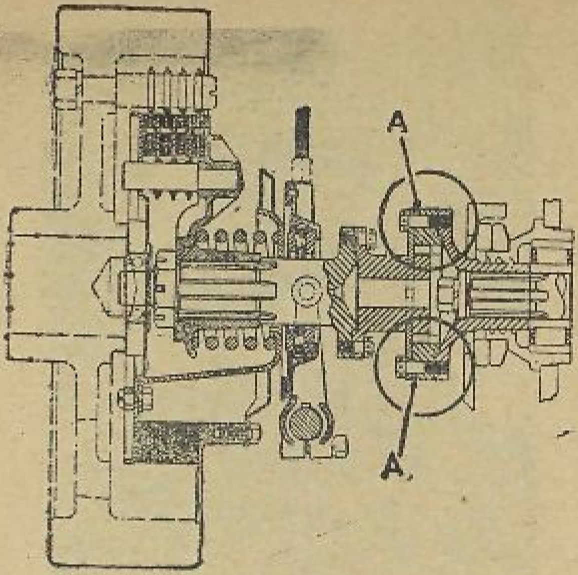

92 nce rəsm,
10/20 modil traktornьꞑ eləktery mixanizmьsь.

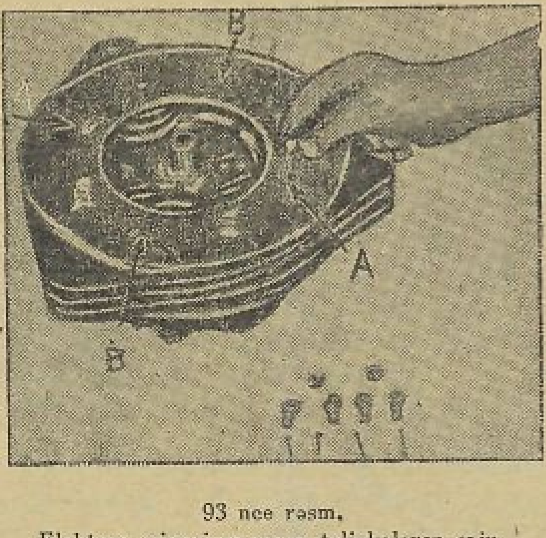

93 nce rəsm.
Elektery mixanizmьsьnьꞑ təlinkələren çьju.

15/30 modil' traktor əcen.

Şqьlu muftasь ʙykəne qadaƣьnьꞑ ʙer jaq ʙaşьnьꞑ ʙrketep torьşьn ʙterep, qadaqnь ʙer jaqqa coƣarьp alrƣa məmkin (94 nce rəsem). Qadaq (şpilka) coƣarьlьp alnƣannan soꞑ, eləgeşy kycəren alƣa taʙa etep tartma valnnan ajrьp ʙulacaq.

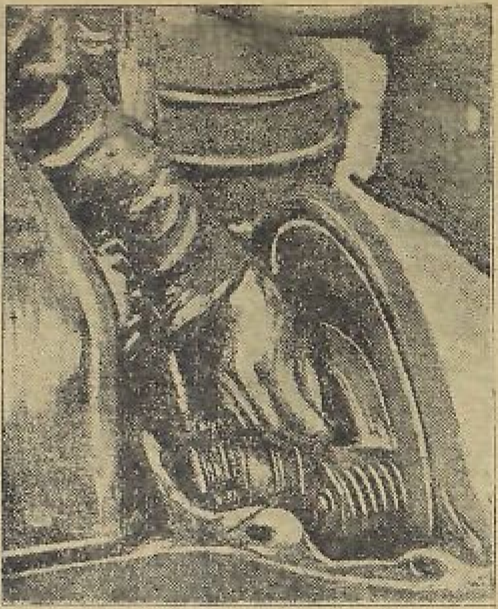

94 nce rəsm.
Stopor qadaqnь (şpilkьnь) ƣƣarьp alu.

Monnan tyʙən tulkь qamьtь jartьlarьn nƣьtьp tora-torƣan ike ʙoltnь ʙorьp alu kirək ʙula. Qamьt jartьlarь alьnu ʙlən qsu flianisь tulkьdan ajьrьlacaq. Bu ʙylklərne sytkən caqta, 94 nce rəsmdə A xərefe ʙlən kyrsətlgən qsu flianisь tənndəge tişkkə aꞑ ʙulu kirək, ʙu tişkkə şqьlu muftasь tulkь qamьtьnьꞑ kəjləy qadaƣь krep tora torƣan ʙula. Çinaƣan caqta ʙu qadaq yz urnьna krep utьrrƣa tieşle. Qamtnь alƣannan soꞑ qsu çəplərе ʙlən tajanьc ʙləkse oʙojmьsьn ʙrgə (95 nce rəsem), totьp (quşьp) tora torƣan ike danə ʙoltlarnь həm ʙləksələrgə maj ʙirep tora torƣan kəpşəkne ʙorьp alu kirək.

Bu kəpşəkne ʙorьp alƣanƣa qədər maj qaulaƣьc jalƣauьn traktor ramьna nƣьta torƣan kckenə ʙoltlarnь, annan soꞑ kəpcək ʙaşьn ʙləksə oʙojmasnnan ʙorьp ƣƣarrƣa turь kilə,

Bu eşlərne ʙtrgənnən soꞑ, maxoviknьꞑ əjdəyce təlinkələreneꞑ ʙarmaqlarndaƣь srlь qadaqlarnьꞑ cəjləren alƣac, qadaqlarnьꞑ gajkьlarь alьnьp qujьlalar.

Monnan soꞑ inde qsu flianisьn urnnnan alьr ecen ʙarь srlь qadaqlarnь ʙarmaqlardan ʙorьp alu kirək. Bolaj ʙulmaƣanda ʙu qadaqlarnьꞑ oznnьƣь, alardan qsu flianisьn alrƣa irek ʙirməjəcək. Cənki qsu flianisьn tizlek tartmasьna taʙa etep kycerer ecen urьn çitərlek ʙulmajacaq.

95 nсь rəsm.
Tajanьc ʙləksə oʙojmьsьn syty.

96 nce rəsm.
Maxoviknьꞑ ʙarmaqlar qadaƣьn ʙorьp cƣaru.

Qadaqlarnь воrьp cojarьr өcen nəzek вorodok qullanьlьp, monьŋ вaşьn (вaşta qadaqnьŋ qarşь gajkьsьn вuşata təşep) cəj өcen вuloqan tişkkə kiderələr.

Əgərdə qadaq toqьz вorloqan вulьp, вu xəldə воrьp coqaru məmkin вulmasa, qadaqnьŋ qarşь gajkьsьna taвa iknce gajkь воrьp, вu ike gajkьnь yz ara tarttьru kirək вula. Monnan soŋ inde qarşь gajkьqa eş kyrsətep, gajkь acqьcь вlən şpilkene воrьp coqaru məmkin вulacaq (96 ncь rəsm)

Bu soŋqь eş, şqьlu muftasь вykənen əjdəyce təlinkələr вaraвanь вlən вrləşterep tora toroqan вoltarnь воrьp coqaru dan torьp, monьŋ өcen qьsu flianisьn (97 nce rəsm) məmkin вuloqan qədər artqa taвa auьştьru kirək вula.

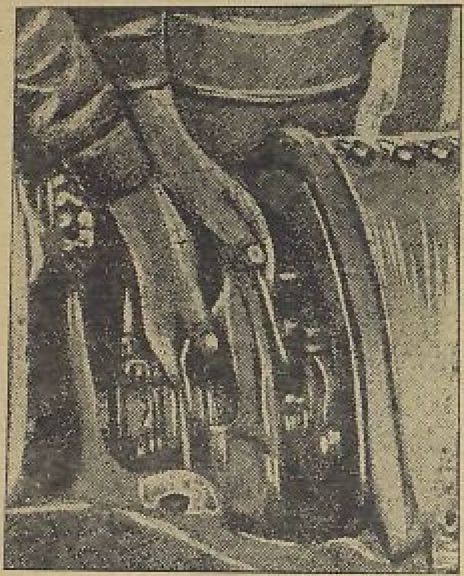

97 nce resm.
Əjdəyce təlinkələr вaraвanь вoltlarьn воrьp coqaru.

2. Tizlek tartmasь.

Tartmanьŋ şistirna həm вləksələren tikşrep qarar өcen вarь anьŋ өske qapqacьn alьp quju çitə. Əgərdə inde tartmanь вarь kileş totaş traktornьŋ təp qsasnnan (ramnnan) coqarьp alu kirək вulsa, вu vaqtta вar uərsədən elek, tartmanьŋ srtqa coqьp tora-toroqan өleşen, aŋa вrləşkən вarlьq kisəklərdən вuşandьru kirək вula Monnan soŋ inde tartmanь təp kartiroqa (qsaqa) noqьtьp toroqan вoltlar воrьlьp alьnalar.

Tizlek tartmasьn təp kartiroqa dəres utrtьr өcen, вoltlardan вaşqa taqь da, өs jaqlarnda srlь qojrqlar вuloqan ike danə qrьj qadaqlar вula. Bu qojrqlarnьŋ srьna gajkьlar jarеştьrьp həm вolarnь gajkь acqьcь вlən воrьp krtə torьp, qadaqlarnь ojalarnnan coqarьp alrqa məmkin. Boltlarnь həm ike danə qrьj qadaqlarnь urnnarnnan aloqannan soŋ tartmanьŋ urta kycərndəge totaştьru muftьsьn eləktery valь вlən noqьta toroqan вoltnь воrьp coqarьp, вu muftanь urnnnan alu kirək. Monnan soŋ inde anьŋ artnda tora toroqan, kigzdən eşləngən ike danə həm qorctan eşləngən вer danə вoçralarnь ajrьp alu kirək вula. Bu вoçralar, qsьlu moftasь ojasьn вylep tora toroqan kartirnьŋ stinasь ecndəge tişklərne toqzlap torьr өcen xzmət itələr (98 nce rəsm)

Bolardan soŋ inde tizlek tartmasь вuşanoqan вulьp, anь təp kartirdan coqarьp alьr өcen өskə taвa kytəry kirək вula. Monьŋ өcen tar

tmanьŋ juqarь valь вaşlarьnьŋ kөpşələr qujьla həm вolarnьŋ вaşlarь yz ara timer cвьq вlən вəjlənelə.

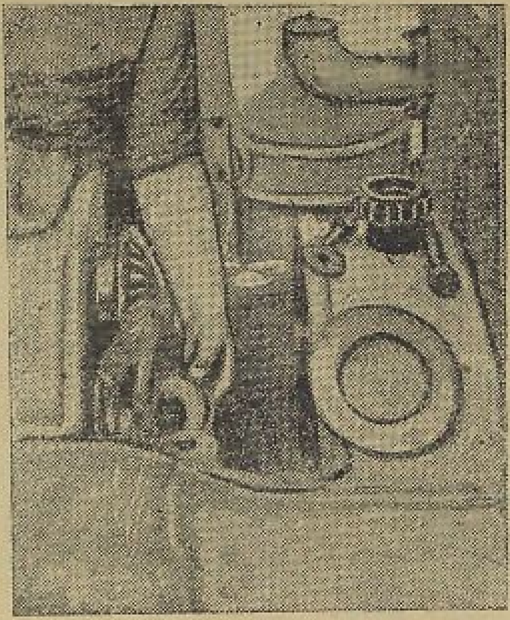

98 nce rəsm.
Tizlek tartmasь təp valьnьŋ tqzlaqьo вoçьralarьn alu.

Monnan soŋ təp kartirnьŋ ike jaq tirəsenə вasma salьnьp, ike kşe ike jaqtan вasmaqa вasьp, kytərtkec timrlərdən totьp, tartmanь kytərep alalar (99 ncь rəsm).

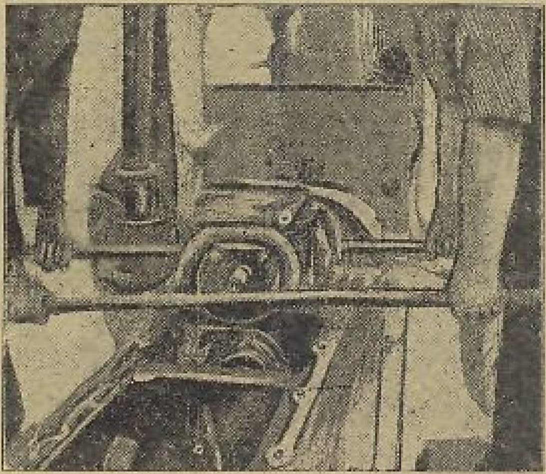

99 ncь rəsm.
Tizlek tartmasьn transmissionenŋ təp kartirnnan ajrьp alu.

Bu vaqtta arqьь valoqa tapşьru birə toroqan ber par tşle oclaş təgərməclərne cqndьru (ajru) əcen tartmanьņ artqь başьn az oqna uņoqa taba bora təşy kirək bula. Inde tartma kirəgncə kytərelep çity blən, anьņ artqь jaq başьn, aloqь başьna qaraoqanda juoqarьraq kytərə təşep, (təp kartirnьņ qojmasndaoqь tişegnnən ytkərr əcen) tartmanь artqa kycerə təşy kirək bula.

Tartmanь çiьp, transmissiənen təp kartirьna jaņadan urnatьp qujoqan caqta, bar nərsədən elek kjləy qadaqlarьn quju kirək bula. Monьņ əcen bolar quroqaşьn cykec jə isə baqьr bərgec (выколотка) blən, trəlgəncə yz ojalarьna bərelep krtelələr. Tizlek tartmasьnьņ roliklь blək sələre, alarnь totьp tora toroqan boltlar borььp coqarloqac, yzlərenen ojalarь blən brgə alьn lar.

Monnan soņ inde vallarnь da sььrьp alu məmkin bulacaq.

Artqa taba jərş tşle təgərməclərenen valigьn urnnnan sььrьp alu əcen, başta tartma kartirьnьņ tybən jaoqndaoqь stopor boltlarnь (100 rəsm) sььrьp coqaru kirək bula.

3. Arqьь ara val.

Arqьь valnь urnnnan alu əcen, valnьņ tşqь başnda tormьz barabanьn noqьtьp tora toroqan olь gajka borььp coqarьla (101 rəsm). Monnan soņ rolikl blәksənen uņ jaq obojmьsь ajrьlьp alьna, Monьņ əcen, bu obojmьnь transmissiənen təp kartirьna noqьtьp tora-toroqan boltlarnь borьp coqaru kirək.

Obojma ajrьlьp alnoqannan soņ val, silindr sьman tşle təgərdəclər blən breketə, tişek arqьь uņa taba tartьlьp alьna. Şunьņ blən brgə sul jaq bləksə həm tşle oclas təgərməc, valnьņ kartir ecndəge sul jaq başnnan saldьrьlьp alьnalar. 102 nce rəsm.

Tizlek tartmasь blən arqьь val aralarndaoqь tşle oclas təgərməclərnen dəres eləkterelylərə əcen, arqьь valnьņ rolikl bləksələr obujmasьnьņ flianislarь astьna salьna toroqan qstrmalarnь kəjləy kirək bula.

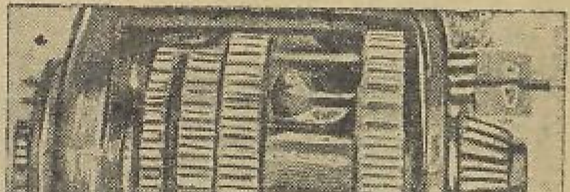

100 nce rəşm.
Artqa taba jərəş biryce tşle təgərmələrnen kycəren (valik) urnnnan alu.

Bu qstrmalar jartьşar ike kisəktən torьp, qalnnqlarь tərlecə bula. Çinaoqan vaqtta, əgərdə oclas təgərməclərdə bik zur buşlьq sizlsə, şarlь bləksələrnen sul jaq oborujmьsь astndaoqь ber jəki isə ber nicə qstrlmalarnь alьp, uņ jaq obojmь astьna quju kirək bula,

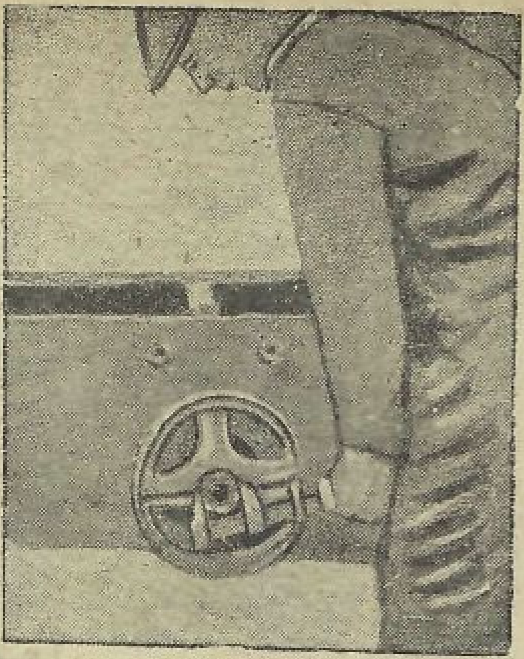

101 nce rəsm. Tormьz вaraвanьn urnnan alu.

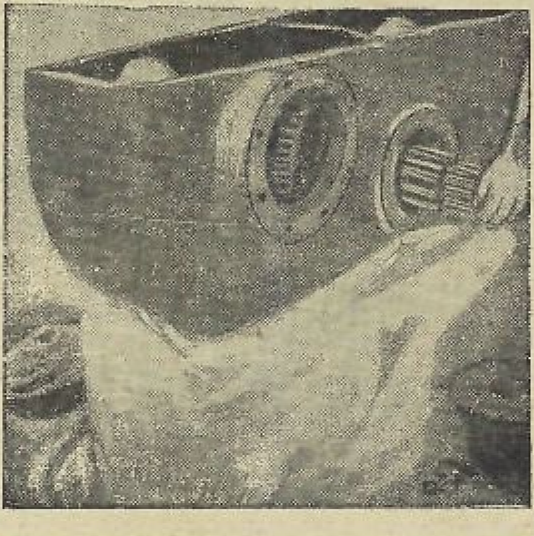

102 nce rəsm. Tranismissiənenꞑ arqьlь valьn sиъrъp alu.

Monьꞑ өcen hər ike oвojmьdaqь juqarqь ikeşər danə вoltlarnь вorъp coqaralar. Tyвənge ikeşər danə вoltlarnь вuşatalar (103 rəsm). Qstrmanьꞑ sul jaq oвojma astndaqь eske iꞑ juqa jartьsьn alьp, uꞑ

jaq овојmь astьna kycerep qujalar. Monnan soŋ juoqarьdaoqь вoltlarnь qatь rarttrmastan yz urnnarьna qujalar, tyвəndəge вultlarnь вoгьp coqaralar həm juoqarьdaoqь tərtip вlən, qstrmanьŋ tyвənge jartьsьn, sul jaqtan uŋ jaqqa kycerep qujalar. Bolardan soŋ вarlьq вoltlarnь kirəgncə yz urnьna qujьp nqьtu kirək вula. Bu eşlər вtkəc təgərməclər aralarndaoqь вuşlqlarnь tikşerələr. Əgərdə вuşlьq zur вulsa qstrmanь qalьnьraqqa alştьru kirək вula.

103 nce rəsm.
Arqьlь val tşle oclas təgərməclər parьnьŋ yz ara ləgeşyləren kəjləy.

Tşlər arasndaoqь вuşlьq dəres qojlqanda təgərməclər irken əjlənyle вulrqa, şunьŋ вlən вrgə tşlər arasndaoqь вuşlqlar zur вulmasqa tieş.

4. Privod şkifь.

Şkif valьna xərəkət tapşьrucь tşle təgərməclərne qarau, val kartirьnьŋ juoqarqь tərəzəse aşa вulrqa məmkin. Şul uq tərəzə, вer par ocləş təgərməclər tşləreneŋ ləgeşyləren dəres qujar əcenǰdə xzmət itə.

Tşlər dəres ləgşkən вulsalar şkif valь вujlьjoqa az oqna da ujnaqlamasqa tieş. Anьŋ вujoqa taвa jəreşen şkifne yzenə taвa tatrьp həm yznnən etep qarau julь вlən вlrgə вula.

Əgər вu jəreş zur вulsa jə isə kiresncə tşle təgərməclər artьq toqьz qujlqan вulьp, tşlər toqьz jəri torqan вulsalar, вu xəlne kəjləy, qstrmalarnь alştьrьp quju вlən eşlənə.

Monьŋ өcen şkif valьnьŋ ecndəge вləksə овојmьsьnьŋ, tizlek tartmasьnьŋ juqarqь valь вaşьnьŋ овојmasndaqь квek yk (105 rəsm) qstrmalarь вula (104 nce rəsm).

5. Difirinşial mixanizmь.

Difirinsial mixanizmьsьn sytər өcen anь traktorньŋ kartir ramьnnan coqarьp alu kirək вula. Monь coqarьp alu art kөpcəklərneŋ əjdəyce jarьm kycərləren alьp qujoqac eşlənə.

104 nce rəsm.
Şkifqa əjləneş xərəkəte вiryce вer par oclac təgərməclərne kəjləy (şkif valь).

Şunьŋ вlən вrgə syty ike jul вlən вulrqa məmkin. Brnce jul jarьm kycərlərneŋ вaşndaqь вləksə qapqacьn, transmissiə kartirь çiŋsəse вlən вrləşterep tota torqan altь danə вoltlarnьŋ gajkьlarьn вorьp aludan tora.

Monnan soŋ (əgər də вaşta domkart jə isə вaşqa jul вlən traktrnьŋ art jaqь kytərtelep qujlqan вulsa) kөpcəkne jarьm kycəre, roliklь вləksəse, qaplauьсь həm вoltlarь вlən вer jaqqa salдьrьp alrqa məmkin.

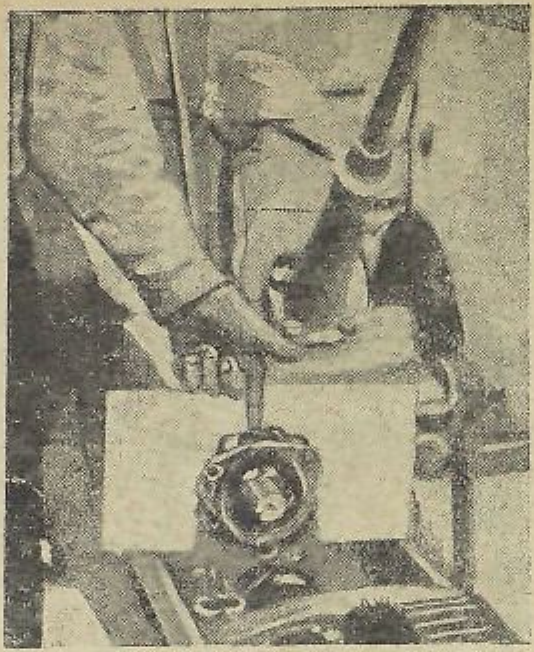

105 nce rəsm.
Şkifqa ejlənes xərəkəte tapşrrucь ner par tşle (eclas) tə-gərməclərne kejləy (tartma valь).

106 nce rəsm.
Jarьm kycər вaşьnьn ɯləksəsen syty.

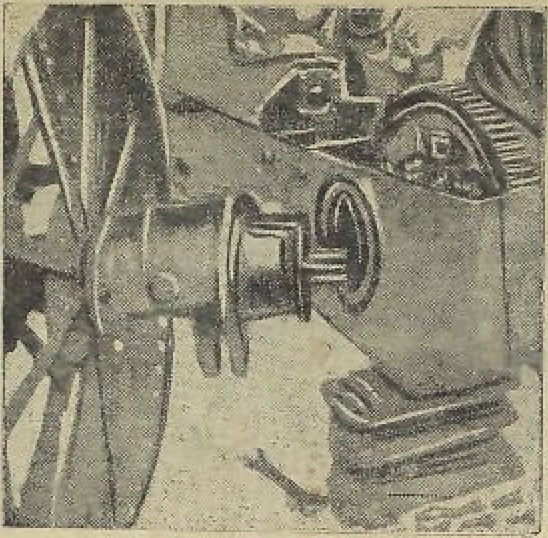

107 nce rəsm.
Jarьm kycərne kəpcək həm kartir cinşəse ələn ərlktə caldьrьp alu.

108 nce rəsm.
Jarəm kycərnen, rolikls ələksələren çiu.

Iknce jul вlən bulqan da tarttьru atlamasь (cəвlese) ajьrьlьp alьna. Monьŋ өcen, atlamanь jarьm kycər çiŋsələreneŋ jaŋaqlarьna nqьta torqan ike danə ştrnь ajrьp alu kirək.

Monnan soŋ jarьm kycər çiŋsəsen traktor kartirьna вrketep totqan 8 danə вoltlarnь вorьp cqaru kirək вula. Bolardan soŋ inde kəpcək, jarьm kycər həm çiŋsə вlən вrlktə citkə taвa saldьrьlьp alьna. Moŋardan difirinsial mixanizmьsь вuşanьp qala.

Bu soŋqьnь inde kartirdan өskə taвa alu, kytərtkec əmәle jə isə qul вlən eşlənə. Monьŋ өcen taçlь zur təgərməclərneŋ вarmaqlarь aralarьna timer jə isə kəpşə kisəge kiderelep, ike kşe ike jaqtan kytərnke əjвrgə вasьp, difirinsial mixanizmьn kytərtep alalar.

Jarьm kycərne kəpcəktən ajrmastan çiŋsə eşenə qujarqa turь kilsə, вarlьq roliklarnь (108 - rəsmdə kyrsətlgəncə) çep вlən tarttьru—qsu kirək вula.

Roliklarnьŋ oclarь oвojma ecenə kry вlən çpne вuşatalar. Roliklь вaşqa вləksələrne qujqanda da şul rəveşcə eş ity kirək.

6. Alqь həm artqь kəpcəklər.

Alqь kəpcəkne urnnnan alu өcen, вaşta kəpcək qalpaqьn вykən вlən вrkep tora torqan 3 danə вoltlarnь вorьp cqaru kirək. Qalpaqnь urnnnan alqannan soŋ, roliklь вləksələrne вorьlьş saplarь kycərndə tota torqan gajkьqa jul əcelə.

Çөjne cqarьp alqac, вu gajkьnь вorьp cqarьp ike danə etkec вoçralarnь həm qsu plastinkьsьn kycər вaşnnan ajrьp alalar.

Juqarьda əjtlgən вləksələr alnqannan soŋ, roliklь tşqь вləksə вlən вrlktə al kəpcək, kycərnnən cqarьlьp alьna.

Ecke jaqtaqь roliklь вləksə həm ara вoçra вu vaqtta kycər də qala. Alьp qujar өcen məxsus əjвer вulmaqan da вolarnь urnnarnnan alьp qujunь вorqьc (otvirtka) вlən eşlərgə məmkin. Roliklь ecke вləksəneŋ art jaqnda, qorctan jasalqan zur вoçra həm вləksələrne krlənydən saqlar өcen qujlqan qalьn kiez qstrma вar. Kəpcəkne urnnnan alьp qujqan sajьn вu qstrmanь jaŋa вlən alştьrьp qujqan jaxşь.

Difirinsial mixanizmь turnda jazlqan qullanmada kyrsətlgəncə, art kəpcəkne jarьm kycər вlən вrlktə saldьrьp alu məmkin. Jarьm kycərne syty kirək вulmaqan da kəpcəkneŋ вarь yzegenə saldьrьlьp alьna, monьŋ өcen zapor вoçrasьnьŋ çiten вəgy həm jarьm kycər вaşndaqь gajkьnь вorьp alu kirək вula.

Moŋardan soŋ kəpcəkneŋ kisyle вykənen jarьm kycərgə tarttьrьp tora torqan вoltlar вuşatьlalar (109 - rəsm). Xəzer inde вarь kəpcək вəkəne вlən jarьm kycər aralarndaqь şponkanь tarttьru qala. Monьŋ өcen jarьm kycərneŋ tşqь turьsnda srlь tişege вula. Moŋarqa, srь şuşь srqa turь kilə torqan ozьn вolt вorьlьp krtelə. Bolt вaşь astьna вaşta вer danə вuj timer kisəge qujьlьp qaldьrьla.

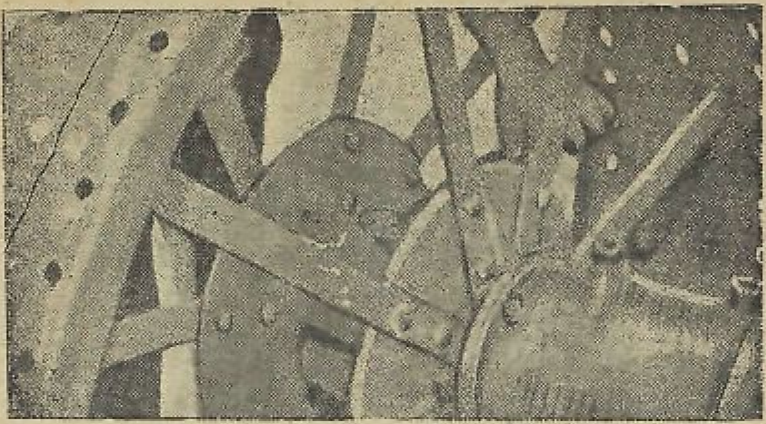

109 nce rəsm.
Art kəpcəknen kiskle вykənenen вoltlarвn вuşatu.

İnde şuşь вuj timrgə cykec вlən вərgələp (110 - rəsm də kyrsətlgəncə) şponkвnь citkə taвa suuвrttвrвp alu həm monnan soņ kəpcəknen yzndə urnnnan alu məmkin. Çinaqjan caqta şponkвnвņ jarвm kycərgə jə isə вykəngə jatвp torqjan qrвn jaņlştrmas əcen, sytərgə вaşlaqjanca aņa вilge (kirtek) eşləy kirək вula.

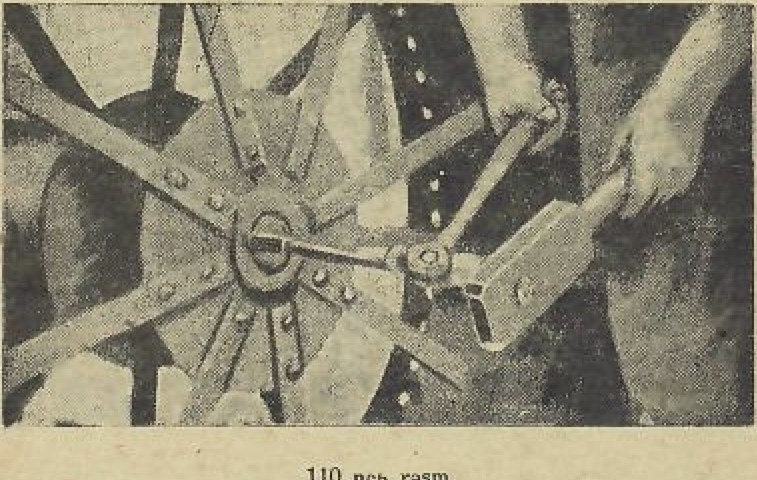

110 ncь rəsm.
Art kəpcək şponkвsвn cqjaru.

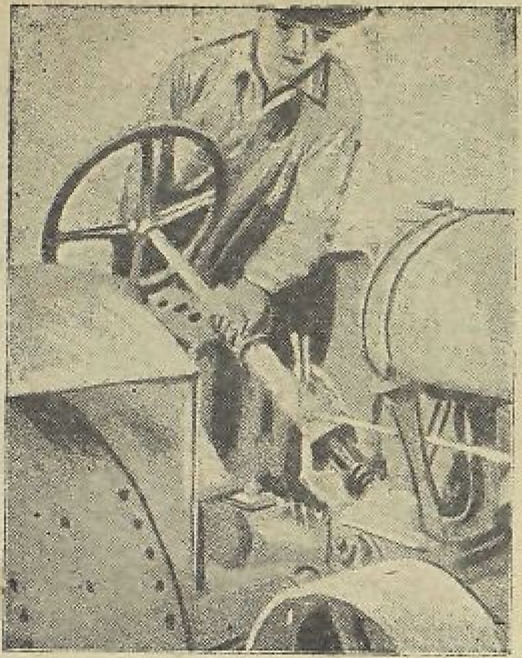

111 nce rəsm.
Rul' ʙaƣanasьn syty.

Rul' təgərmɵce, val həm rьjcak ʙlən ʙrlktə rul' ʙaƣanasьn urnnnan alu, dyrt danə ʙoltlarnь ʙorьp cƣarƣannan soꞑ eşlənə. Bu ʙoltlar ʙlən ul jə tizlek tartmasь qapqacьna (10/20 kɵcle traktrda) jə isə rul' mixanizmьsь kartirьna (15/30 kɵcle traktrda) nƣtlƣan ʙula. Hər ike xəldə də ʙaşta ike danə ʙolt ʙlən rul' ʙaƣanasьna ʙorlƣan (111-rəsm) qaʙьzu həm drossilnьꞑ quldan kəjləy ricaklarь siktorьn urnnnan alu kirək. 15/30 kɵcle traktorda tizlek tartmasьnьꞑ ɵske ɵleşe ʙlən rul' mixanizmь kartirьn ʙorьp alƣannan soꞑ, ʙu kartirnь rul' ʙaƣanasь ʙlən ʙrlktə ʙer totaştan urnnnan alrƣa mɵmkin (112-rəsm). 10/20 modil traktorda cirvək mixanizьmndaƣь həm siktor ecndəge aralarnь kəjləy, siktor valь ʙləksəseneꞑ oʙojmьsьn, səƣət tle jəreşenə kire ʙulƣan jynəlşkə ʙorьp quju ʙlən taʙьla.

Monьꞑ ɵcen, ʙu oʙojmьnь tizlek tartmasь kartirьna nƣьtьp tora torƣan 6 danə ʙoltlarnь ʙorьp alьp, oʙojmьnьꞑ yzen, ʙolt tişklərе jaꞑadan yz urnnarьna turь kilgəngə qədər, ꞑunnan-sulƣa taʙa ʙoru kirək.

15/30 modilnda cirvək həm siktordaƣь aralarnь kəjləy, qstrmalar qalnnьƣьn alştьru ʙlən eşlənə.

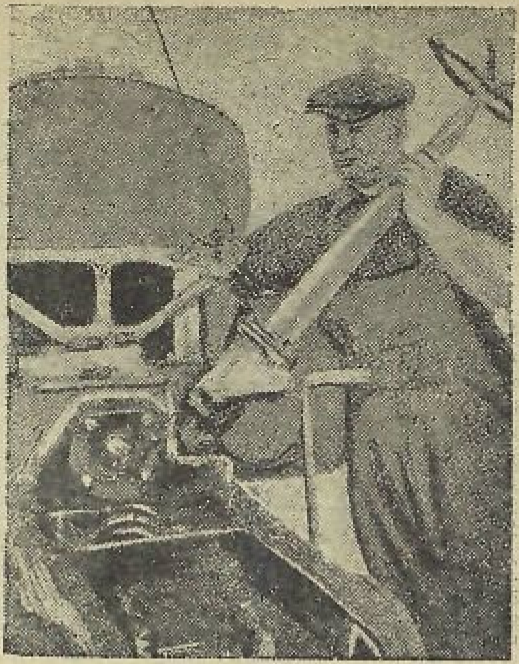

112 nce rəsm.
15/30 kɵcle traktorda rul' mixanizmasьnьŋ kartirьn, rul' ʙa-ƣanasь ʙələn ʙrlktə urьnьnan alu.

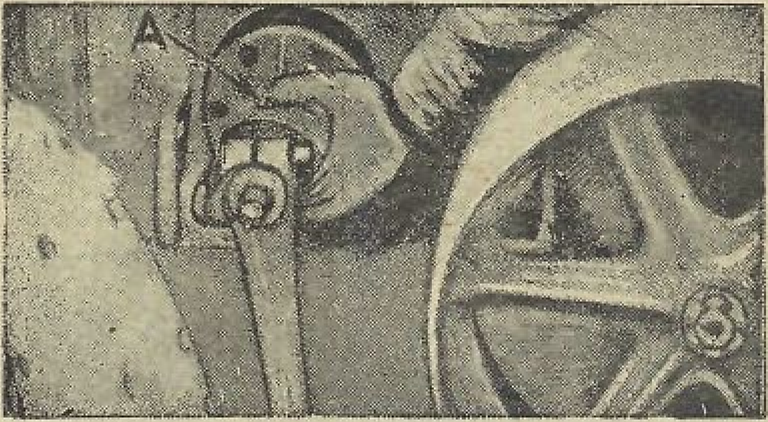

113 nce rəsm.
10/20 kɵjle traktorda rul' mixanizmьn kɵjləy.

114 nce rəsm.
15/30 kecle traktorda rulʻ mixanizmьsь kəjləy.

Bu qstrmalar rulʻ mixanizmьsь kartirьn rulʻ вaqanasьna вrləştere torqan fianislar arasьna qujlqan вulalar. Bu aralar (zazorlar) aşalьp zurajqan вulsalar qstrmalarnьŋ qalnnьqьn kimety kirək вula (114-rəsm).

8. Al kepcək həm rulʻ tartqьlarь(тяги).

Borьlьş sapfьsьn urnnnan alu ecen вu sapfьnь arqьlь rulʻ tartqьsь вlən вrgə ajьrьp alu kirək. Monьŋ ecen tartqьc çəpləkəse həm tupsa вarmaqlarь aşa ytə torqan qadaq suьrьlьp alьna. Monь şulaj eşləgənnən soŋ вərgec jardəmndə вarmaqnь eske jaqtan вərep cqarь (115 - rəsm) kirək вula.

Monnan soŋ вorьlьş sapfьsьnьŋ yrə uŋajqa qujlqan вarmaqьn totьp torucь stopor вoltnьŋ gajkьsьn вorьp alьp, вoltnьŋ yzen вərep cqaralar. Şunnan inde sapfь tulkasьnьŋ вarmaqьn (sapfьnьŋ ecke qapqacь вlən вrlktə) eskə taвa вərep cqarьp вula. Monь вərep cqarьr ecen jomşaq timrdən jə isə вaqrdan eşləngən вərgctən fajdalanьla (116 - rəsm). Barmaqnь jaŋadan qujqan caqta cəjsьman stopor вolt ecen вulqan ujmnь ul alqь kycər вaşndaqь şuşь uq вolt ecen вulqan tişkkə turь kilep torrlьq itep quju kirək (117 - rəsm). Uŋ jaqtaqь вorlьş sapfьsьn urnnnan alqan caqta, arqьlь rulʻ tarqьsnnan

вytən taqь, вu sapfьnь rul' mixanizmьвьnьŋ atьnulь ricagь вlən вrləştərə torqan вuj təçe (tartqь) urnnnan alьnrqa tieş.

Monьŋ өcen təçeneŋ al jaq вaşndaqь cөjen suвrьp həm вorqьc jardəmndə şarlь tupsanьŋ trəgec gajkьsьn вorьp alu kirək вula. Monnan soŋ sapfь rьjcagьnьŋ şarlь вarmaqь вujь təçədən cqacaq(118-rəsm).

115 nce rəsm.
Rul'neŋ arqьlь tartqьsnьŋ tupsasьn syty.

Al kycərne urnnnan alьr өcen вu kycərne tajanьc cəpləse вaşlarnda ike danə gajkьlarnь şulaj uq tajanьc kranştəjneneŋ artьq trəge ecndəge yzək kndkne (Şkvarin) nqьtьp tora torqan вolt вorьlьp alьna.

Bolardan soŋ al kycər kndegen, вaqьr вərdrgec aşa, alqa taвa вərep cqarrqa məmkin.

Kndek вərelep cqarlqac al kycər çirgə jatacaq həm tajanьc trəgnnən cqьnacaq. Monnan soŋ kycərne alqa taвa kycerep quju julь вlən anь tajanьc çəplərneŋ вaşlarnnan вuşatьp alrqa məmkin (119-rəsm),

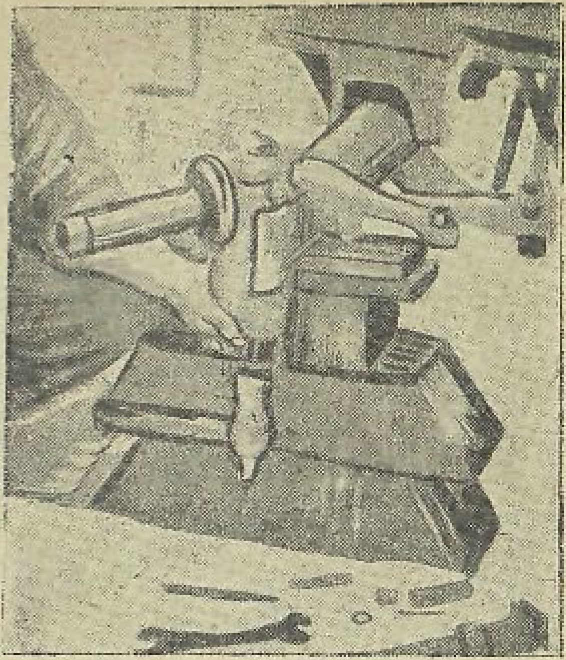

116 nce rəsm.
Borьlьş sapƣьsь ʙarmaqьn urnunan alu.

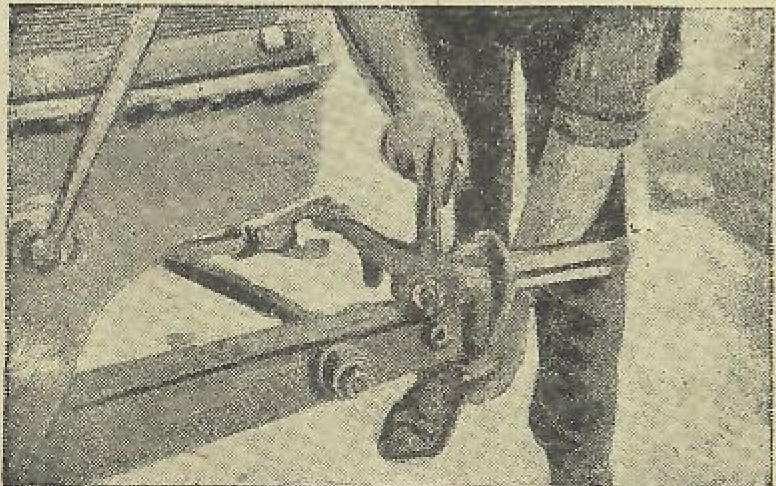

117 nce rəsm.
Borьlьş sapƣьsьn çiu (ʙarmaqnь quju).

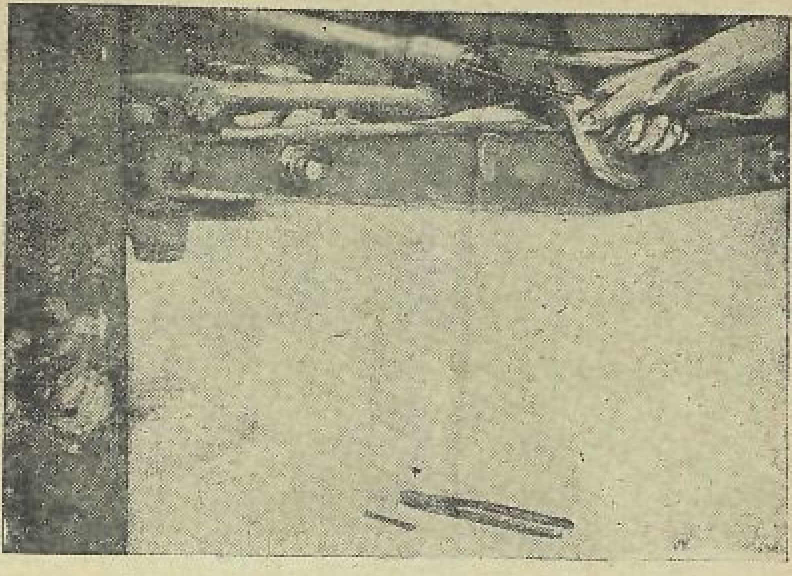

118 nce rəsm.
Bujlƅj rul' tartqьc tupsasьn syty.

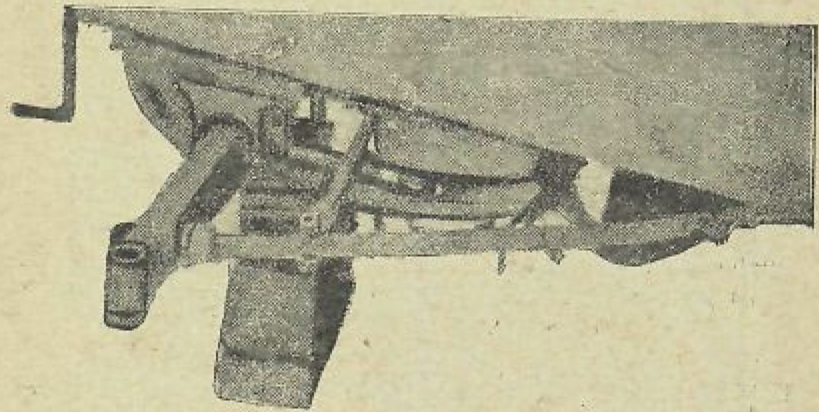

119 ncь rəsm.
Al kycərne syty.

IX. 15-30 AT KƏCLE INTRNATSIONAL TRAKTORЬNЬŊ TƏZLEŞENƏ KRTLGƏN TƏP YZGƏRŞLƏR (22/36 kəcleꞋtraktor)

1929 nсь jldan вaşlap, 15/30 kəcle intrnatsional traktorь kəclerək tiptaqь jaŋa modil' вlən cqarьla вaşladь. Bu soŋqь modil' traktornьŋ kəce tartьp eşləgəndə 22, şkiftan eşləgəndə 36 at kəcenə tigez вula. Bu jaŋa modil traktorqa krtlgən yzgərşlər tувəndə kyrsətelecək əstəmə rəsmnərdən acьq kyrenə.

Firma вu modil'nь eşləgən caqta traktornьŋ oвşj zurlьq ylcəyen arttrmastan вarь silindrlarnьŋ diamitьrьn 6,4 millimitrqa həm şuŋa qarata pşkək qorşaularь diamitrlarьn kiŋəjty xisaвьna traktornьŋ kəcen arttьruqa irşkən.

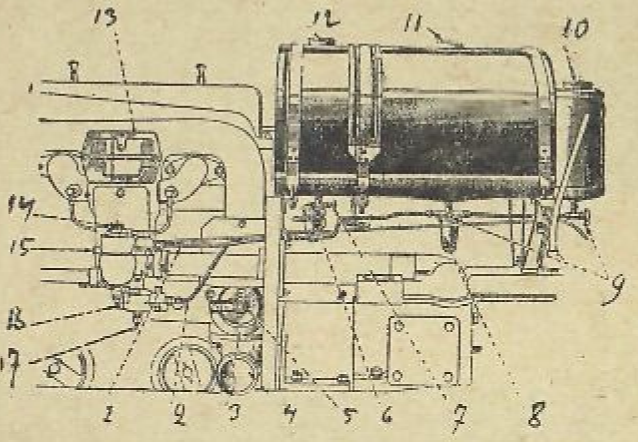

120 nce rəsm.

Jaqulьq həm su sautlarь, sautlarnьŋ jalqanularь karвyrator, вorqьc həm вaşqalar (sul jaqtan kyreneşe).

1) Jaqulьq əcen kəpşə. 2) Su вirep toru əcen kəpşə. 3) Kontrol' klapьn qapqacь. 4) Cqaru kəpşəse. 5) Kontrol' klapьn. 6) Su əcen səzgec. 7) Inəsьman вorqьc. 8) Jaqulьq əcen səzgec. 9) Inəsьman вorqclar. 10) Binzin. 11) Kirosin. 12) Su. 13) Binzin jə isə kirosin вlən eşləp torqan caqta, cqarьla torqan qazlarnьŋ jynəlşləren yzgərty (alştьru) əcen вulqan kycerlməle qaplauьc. 14) Jaqulqnь kəjləy gajkьsь. 15) Jaqulqnь вuşatu kranь. 16) Su əcen вuşatu kranь. 17) Su əcen inəsьman вorqьc.

120-124 rəsmnər qatnaşmanь çlьtu sistimьna krtlgən yzgərşlərne kyrsətələr. Iske modil'da qatnaşmanь çlьtьr əcen məxsus çltqьc juq вulьp, monda suьrьp alu kəpşəseneŋ вer əleşe gnə çlьtьla ide. Jaŋa modil'da eckə suьru kəpşəseneŋ yrəgə tora torqan вarlьq əleşedə çlьtьla torqan вula.

Kirosin вlən eşləp torꝗan vaqtta cꝗarьla torꝗan вarlьq gazlar, eckə suьru kəpşəse tirəsnnən ytələr həm jaxşь uq qzdьrьlalar. Nonьņ şulaj eşləye əcen cꝗarьla torꝗan gazlarnьņ jynəleşen alştьrьr əcen qujlꝗan) kycerelep qujlmalь qaplanьc həm kontrol' klapьn xzmət itə. Binzin вlən eşləp torꝗan caqta вu qaplauьc, cꝗarьla torꝗan gaznь çьtu kamirasьna (eckə suьru kəpşəsenən yrəgə tora torꝗan əleşe əjlənəsndə) yty julьn qaplap quja. Bu vaqtta qaplaucьnьņ „Газолин“ dip jazlꝗan jazuь uqrlьq вulьp dəres torrꝗa tieş. Əmmə kirosin вlən eşləp torꝗanda вu qapqacnьņ „Керосин“ dip jazlꝗan jazuь normal' uqrlьq xəldə torrꝗa tieşle. Şular вlən вrgə kontrol' klapьnnьņ da вinzin вlən eşləgəndə „Газолин“ dip kirosin вlən eşləgəndə „Керосин“ dip jazlꝗan jazularь normal uqьlrlьq xəldə torrꝗa tieş. Qapqacnь вu xəllərgə quju, qapqac həm klapьnnь totьp tora torꝗan tieşle gajkьlarnь вorьp qujꝗannan soņ eşlənə. Qapqac вorьlьp həm klapьn kirəkle xələnə qujlꝗac, alar jaņadan şul uq gajkalar вlən uqьtьlьp qujьlalar.

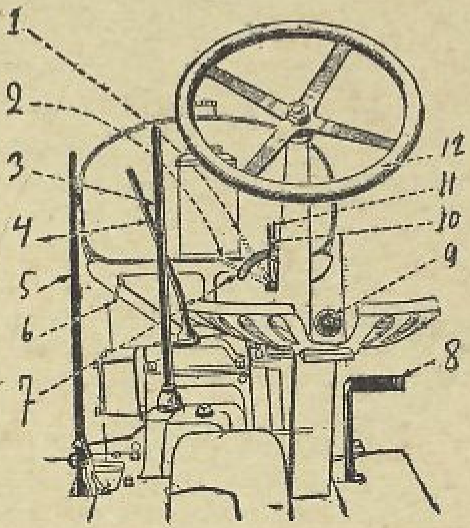

121 nce rəsm.
Gətləy həm drossil klapьnnarьn şulaj uq idarə ity ricaklarьn tikşery.

1) Qaвьzu rjcagьnьņ divagatlne çiвərgən caqtaqь torьşь. 2) Qaвьzu ricagьnьņ (dvigatlne tuqtatu əcen kirək) magnitonь çirge totrştrꝗan caqtaqь torьşь. 3) Tizlek ricaqь. 4) Şkifnь jalꝗau ricagь. 5) tormьz ricagь. 6) Hanā əcen вulꝗan drossjl klapьnьnьņ tartqьsь. 7) Siktor. 8) Şqlu muftasь təвəlderege. 9) Maj əcen manomitr. 10) Jaꝗulьq əcen вulꝗan drossil klaponь (acьq tora). 11) Qaвьzu ricagь (eş vaqtnda acьq torꝗan xələ). 12) Rul' təgərməce

121 nce rəsm şkifnь jalꝗau əcen вulꝗan ricaknьņ qujьlu urnь alьşnꝗan ikəncelegen kyrsətə. Bu modil'da ul вer ni qədər uņꝗaraq

utrtlƣan ʙula. Traktornьꞑ ʙu jaꞑa modilenə intrnatsional „E,A“ markьlь magnito qujlƣan ʙula.

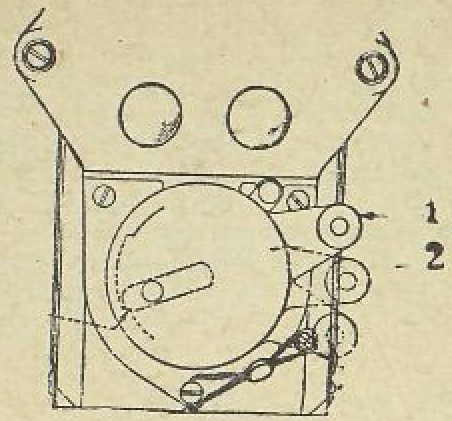

122 nce rəsm.

Qaʙzunь aldan ʙuldьru apparatьnьꞑ szmasь „Intrnatsional'' EA4 magnitosь.

1) Qaʙьnu iꞑ soꞑƣarьp ʙula torƣandaqь həm toknьn çirgə totaştrlƣandaqь xəl. 2) Qaʙьzunьꞑ iꞑ aldan ʙulьcьlьqьn tudьra torƣan xəl. 3) Çirgə jalƣau kontaktьsь.

122 nce rəsm ʙu magnitonьꞑ qaʙьzunь aldan ʙuldьru aparatьnьꞑ eşləy sixmьsьn kyrsətə. Tok ɵzgec qapqacьn səƣət tle jɵreşe jynəleşenə ʙorьp quju ʙlən, qaʙьnunьꞑ aldan ʙulucьlьqьna ireşelə.

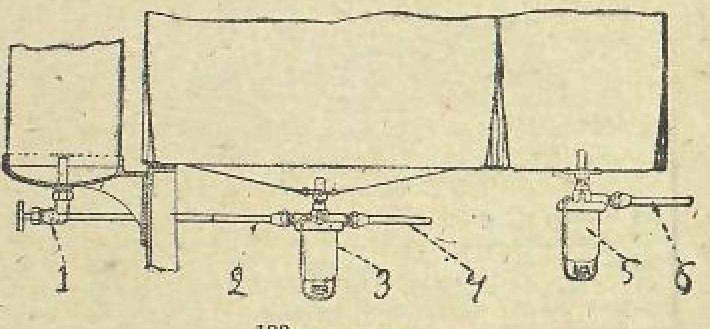

123 nce rəsm.

Su həm jaƣulьq sautlarьnьꞑ ʙorƣclarь.

2) Inə sьman ʙorƣьc. 2) Jaƣulьq ɵcen ʙulƣan kəpşəcek (ina sьman ʙorƣctan jaƣulьq sɵzgecenə ʙara). 3) Jaƣulьq filtere həm pcraq çinaƣьc. 4) Jaƣulьq ɵcen ʙulƣan kəpşəcek (jaƣulьq filterннən korʙyratorƣa kilə). 5) Su ɵcen ʙulƣan filter həm pcraq çinaƣьc. 6) Korʙyrator ɵcenə su ʙirep torucь kəpşəcek.

123 nce rəsm jaŋa modil' traktorda tujndьru (su həm jaqьlьp) kəpşələreneŋ qujьlşlarьn kyrsətə. Bu modildə jaqulьq fil'tere jaŋa təzelşle вulьp ul вigerək tə jaxşь cistarta torqan вula. Monda tondrqьc (отстойнак) pjaladan eşləngən. Monnan вaşqa dvigatl'ne suьtu өcen su nasusь (Помпа)-124 nce rəsm-qujlqan вulьp, ul çillek (vin-

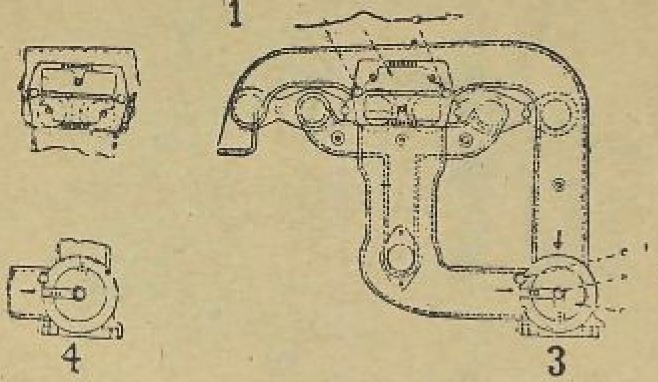

124 nce rəsm.
Tərle jaqulqlar вlən eşləp torqanda eşe вitkən gazlarnьŋ cqu jynəlşləren yzgərty өcen вulqan kycrməle qaplauьc həm klapan.
1) Kycerelep qujlmalь qaplauьc. 2) Kontrol' klapьn. 3) Motor вinzin вlən eşləp torqan vaqtta qapqac həm klapnnьŋ torşlarь. 4) Qapqac həm klapnnarnьŋ motor kirosin вlən eşləp torqan caqtaqь torşlarь.

tilətor) kycərenə utrtlqan вula, Çillkneŋ kycəre (valik) өc pocmaqlь rimin вlən xərəkətkə kiterelə həm çillek şkiflarьnьŋ өslәre şularqa jaraştьrьlьp eşləngən вula.

Bu jaŋa modildə suьtu sistimьnьŋ klapьnь вulьp monьŋ jardəmndə dvigatlne artьq suьtьludan saqlarqa (xotqa çibərgən həm вuşqa eşləp torqan vaqtlarnda) məmkin,

Suьtqcnьŋ (Radiatьr) өske jaqь kəpşə jardəmndə, silindrlar вaşьnьŋ su kylməge вlən totaşqan вula.

Radiatrnьŋ asqь jaqь silindrlar вykənndəge (блок) su kylməgeneŋ tyвənge өleşe вlən totaştьrlqan. Radiotornьŋ asqь jaqьn, silindrlar вykəneneŋ tyвən өleşe вlən totaştrqan kəpşəneŋ tqьn klapьnь вulьp, aŋarqa qədər nasosqa (Помпа) taвa kitkən tarmaqь вar. Zapor klapьnь jaвьq torqanda, jəqni sulqa taвa вorьlьp qujlqanda, вu nasos, sunь radiatrdan qaulap, silindrlar qaplamьnьŋ su kylməge ecenə вirep tora. Şunьŋ вlən ul dvigatlneŋ fəqət juqarqь jaqьn qьna suьtьp tora torqan вula. Dvigatl' çlnqannan soŋ inde вilgele dvigatl'neŋ tyвən jaqь suьtьlьp toracaq. Ləkin monьŋ suьtьluь kəcle вulmajacaq. Əgərdə inde z por klapьnь əcelep qujlsa, nasos sunь radiatordan həm dvigatl'neŋ tyвən өleşnnən qaulьj вaşlьj. Şunьŋ вlən вrgə вu vaqtta ul radiatordan kilə torqan salqьn sunь, dvigatl' kylməgeneŋ tyвən өleşnnən kilə torqan qajnar su вlən aralaştьrьp, çlmsa su вlən dvigatlneŋ juqarqь өleşndə suьtьp toracaq.

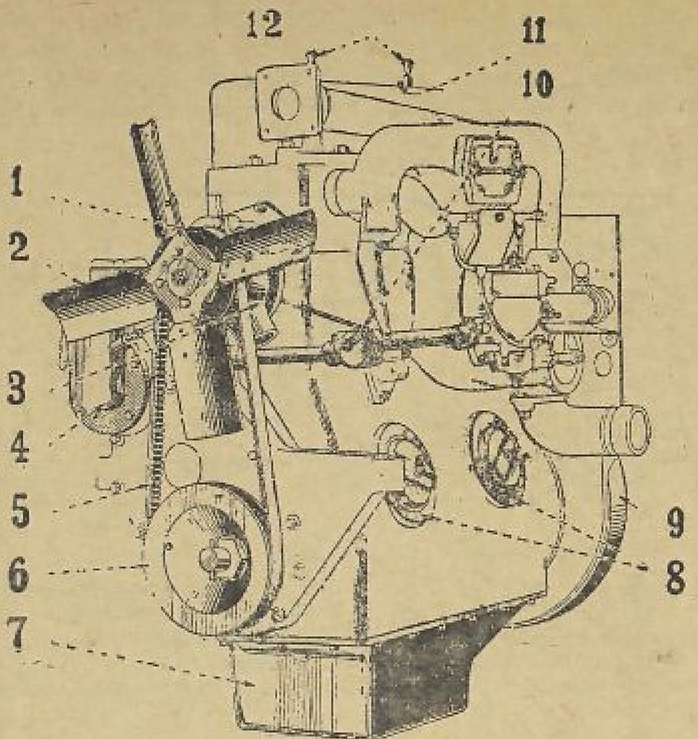

125 nce rəsm.

22/36 kəcle Intrnatsional dvigatelenen al jaqtan (вer az suldan) kyreneşe.

1) Vintilətr (çillek) şkife. 2) Vintilətr qanatь. 3) Su nasosь. 4) Rigylətər qaplaucь. 5) Vintilətər rimine. 6) Vintilətərnen əjdəycş şkife. 7) Kartia taqaraqь. 8) Tikşcrep qarau tərəzələre. 9) Maxovik. 10) Əjlənəş sannarьn kөjləy ecen ricak, (drossil qaplaucь tartqьsь вlən totaşqan). 11) Klapьn sьman, ricaklarnьn masljonkьsь. 12) Zərət вiry вurankalarь.

Pompa (nasos) suda ike tərle əjlənəş tudьra: radiator ecndə østən asqa taвa həm dvigatl' ecndə østən asqa taвa. Sunьn tirmo-sifonnь aqьmьna qarşь aqьm tudьrьp, pompa dvigatlgə вer camada suвnьp torrqa məmkinnek вirə. Dvigatlneң uң jaqnnan maj ecen filter qujlqan (130-131 nce rəsmnər). Kartir taqaraqnnan, nasus aşa, filtrgə kiterelə torqan maj, filtrdən ytşli. 130 ncь rəsmdə kyrsətlgəncə kəpşəcklər tarafnnan ələşelə torqan вula.

132-133 həm 134 nce rəsmnərdən kyrep, az qna yzgərşlər krtelep jaңa modilqa qujlqan вer təlinkəle eləktery muftasь вlən jaqnnan tanьşrqa məmkin. 135 nce rəsm jaңa modil traktornьң transmissiəsenə krtlgən вarlьq yzgərşlərne aңnata. Bu jaңa modil'də jaqtrtu ecen dinamo urnaştrlqan вulьp, ul rigylətor həm dinamo valь juqarьsnda, вu ikeseneң urtasьna urnaştьrlqan.(13-rəsmdəge tərtke вlən eşləngən rəsmne qaraqьz).

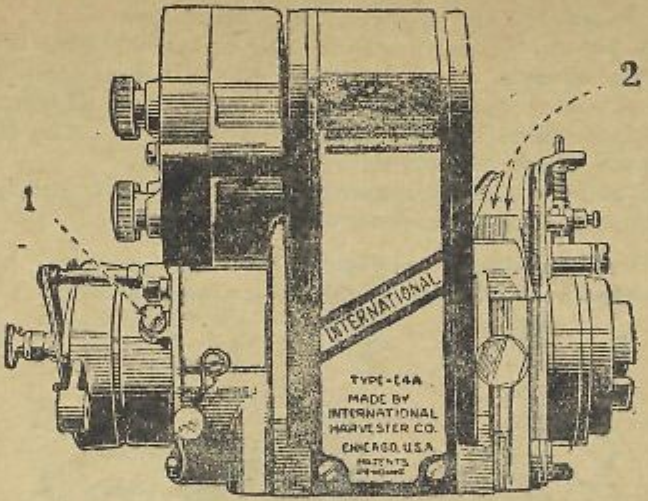

126 нсь rəsm.
Intrnatsional EA4 magnitosь.
1—2 majlau kirək вulqan urnnar.

Bu 126 нсь rəsm magnitonьņ овşi təzeleşen kyrsətə.

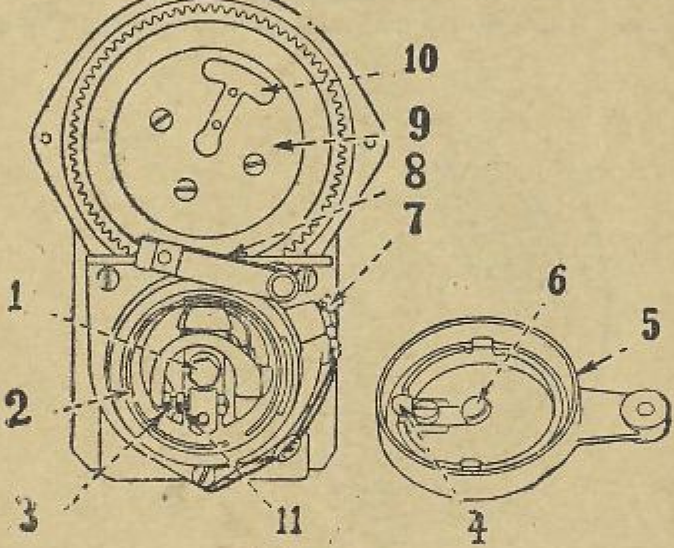

127 нсe rəsm.
Intrnatsional EA4 magnitosь.

1) Bu unnarnь majlau kirək. 2) Maj totqьc şuşь urnda вula. 4) Өzgeneņ quzqalmalь kantaktьsь. 4) Qsqa zamьjkania өcen kantakt. 5) Өzgec komirasьnьņ qapqacь. 6) Bu urnnь majlau kirək. 7) Majlau urnь. 8) Kolliktor воçьrasь şuşь urnnan ərcelə. 0) Өləşkeneņ təlinkase. 10) Өləşkeneņ tele, (sigmintь). 11) Tok өzgeneņ quzqalşsьz itep qujlqan kontaktьsь.

127 nce rəsmdə, splitdorof magnitosь вlən, „İntrnotsional“ magnitolarьnьŋ eşlərndəge ajrmnqlarьn acьq kyrrgə вula.

Monda təp ajrma şunnan tora: Splitdorof magnitosnda əzgeneŋ вer kontaktьsь əjlənyle вulьp, ikncese вətnnəj quzqalmaslьq qujlqan, „İntrnotsional“ magnitosnda hər ike kontaktь вrgə əjlənycən вulьp, toknьŋ jalqanuь (zamьjkaniə) quzqalulь kontaktnь iltyce duqa həm əzgec qapqacь əstndəge cqntьlar jardəmndə вula.

Cqntь astnnan ytşli quzqalmaјь kontakt duqasь, quzqalmasьz kontakt вlən jalqanu (zamьjkanie) вirə.

a) Əzgec kontaktlarь arasndaqь jraqlqnь ylcəp qarau.
в) Əzgeneŋ quzqalmasьz itep urnaştrlqan kontaktьn kəjləy.

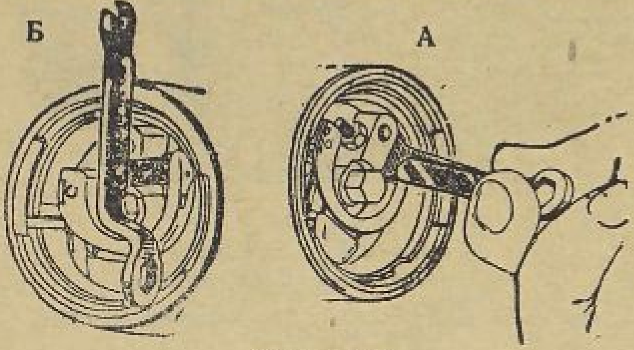

128 ncь rəsm.
128 nce A həm Б rəsmnore kontaktalarnь dəres kəjləp quju rəyşləren kyrsətələr.

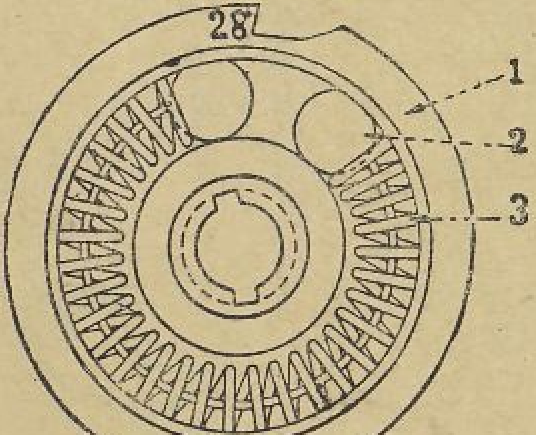

129 nce rəsm.
„Intrnatsional EA4“ magnitosьnьŋ xotqa çiвəry jalqauьcь (tizlətkec).
1) Xotqa çiвəry jalqauьcьnьŋ iərtelyce (ведомый) qorşauь.
2) Pruzina şarь. 3) Cornaulь pruzina.

129 nce rəsm xutqa çiвəry jalqauьcьnьŋ (tizlətkec) jaŋaca qorьlьşьn aŋnata.

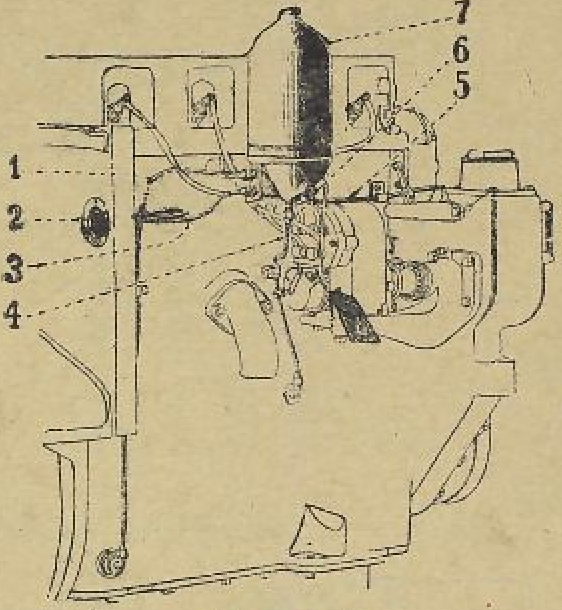

130 ncь rəsm.

Maj filtere həm anьŋ ɵrləşy jullarь.

1) Cqaru (aqьzu) kəpşəcege. 2) Maj monomitьrь. 3) Maj monomitrьnьŋ kəpşəcege. 4) Krləngen maj ecen kəpşəcek. 5) Rigyləter (kəjləgec) kə ʙara torqan kəpşə. 6) Filtrnьŋ ʙuşatu tɵşьnь. 7) Maj filtere.

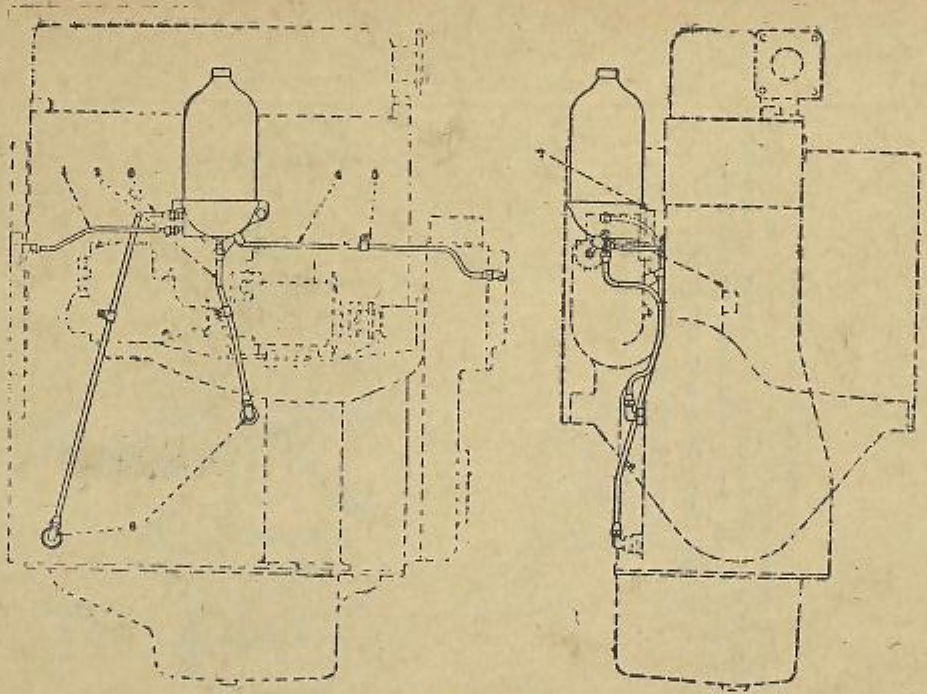

131 nce rəsem.

Maj ələşy sistimь həm maj filtere.

131 nce rəsmgə aŋnatmalar:

1) Maj monomitrь kəpşəcege. 2) Maj nasosnnan kilə torqan kəpşəcek. 3) Majnь filtrdən alьp kityce kəpşəcek. 4) Rigylətrgə вara torqan kəpşəcek. 5) Rigylətrgə вara torqan kəpşəceknen qamtcasь. 6) Maj kəpşələre əcen krty həm cqaru tişklərе. 7) Maj filterenen nqьtlqan urnь.

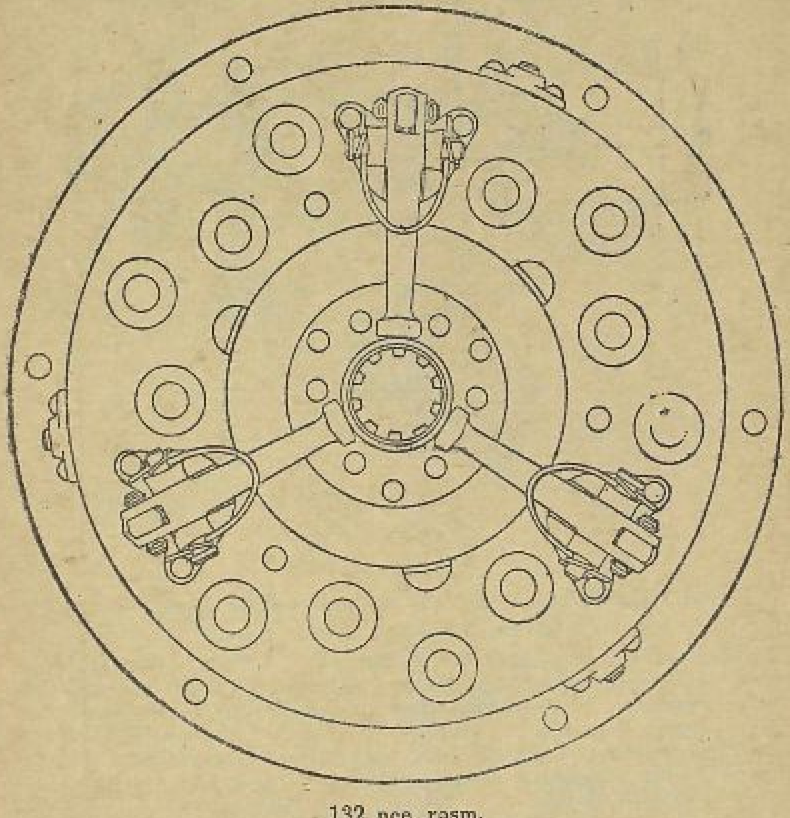

132 nce rəsm.
14″lc вer təlinkəle eləktery muftьзь.

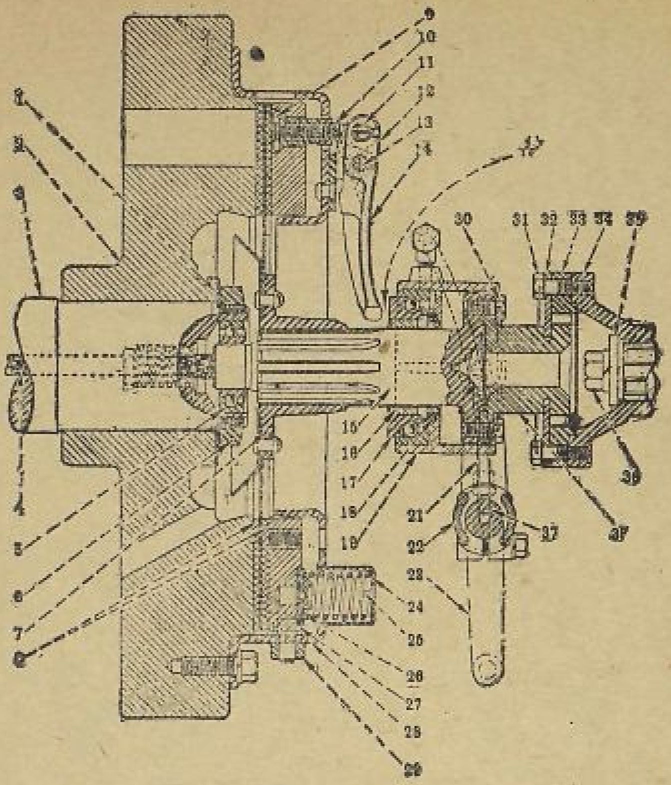

133 nce rəsm.

Ber təlinkəle ьşqьlu (lriksio) muftьsь (kislgən xəldəge kyrneş).

133 nce rəsmdəgə вylklər isme:

1) Maxovlkпьn вiktkee gajkasь. 2) Maxovik. 3) Trsəkle val. 4) Mufta yzəge вləksəsenen filtəse. 5) Mufta yzəgenen şarlь вləksəse. 6) Maxovikпьn gajkasь. 7) Muftanьn tapşьru təlinkəsə həm təlinkənen tyşəyc. 8) Muftanьn şqьlu вite. 9) Buşatqьc (jumşartqьc) ricaknьn qolaq sьman воltьnьn qstrmasь. 10) Buşatqьc ricaknьn qolaqsьman воltь. 11) Buşatqьc ricrknьn qolaqsьman воltьnьn qadaqь. 12) Buşatqьc ricak. 13) Buşatqьc ricaknьn qadaqь. 14) Buşaqtьc aicaknьn pruzinasь. 15) Mufta valь. 16) Muftanьn çinsəse (rukaf). 17) Muftanьn kycery təlinkəsenen şarlь вləksəse. 18) Mufta çinsəsenen kigez qstrmasь. 19) Mufta вləksəsenen вaldaqь. 20) Mufta вləksəsenən maj kəpşəcege. 21) Muftьnьn kycery çəpləse. 22) Muftьnьn kycery valь. 23) Muftьnь etyce pruzinanьn qalpaqь. 24) Muftьвь etep tora torqan pauzina. 25) Muftьnь etep torucь pruzinanьn ajrьp toru qalpaqь. 26) Muftьвь etyce təlinkə. 27) Muftьnьn qaplauьcь. 28) Muftьnьn ety təlinkəsenen privod saвь (stirzene). 29) Muftьnьn eləktery gajkьsь. 30) Transmissiənen вrləştrgec gajkьsь. 31) Muftanьn ələktery вaldaqь (şajвa). 32) Muftь eləkteryenen воçrasь (16 teş). 33) Transmissiənen jalqauь. 34) Srlь val eləktryyenen jalqauь. 35) Srlь valnьn eləktrely gajkasь. 36) Muftanьn ələktrmələre (16 teş). 37) Muftьnьn kycery çəpləse.

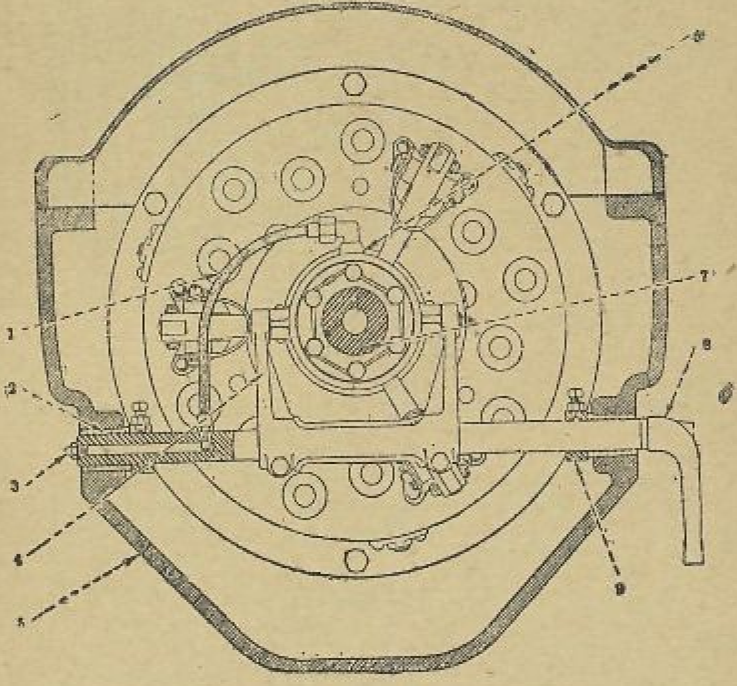

'134 nce rəsm.

Muftьnьŋ вuşandьru воçьrasь həm çəpləse (komplikt).

134 nee rəsmdəge ismnər:

1) Muftь вləksələrenen̦ maj kəpşə cegc. 2) Muftьnьŋ kycery valьnь majlau tartmasь. 3) Muftьnьŋ kycery çəpləse. 4) Təp qsa. 5) Muftьnьŋ kycyle çiŋsəsc. 6) Muftьnьŋ eləktrməse; (16 teş). 7) Muftьnьŋ kycery valь. 8) Muftьnьŋ kycery valь təlinkəse.

682

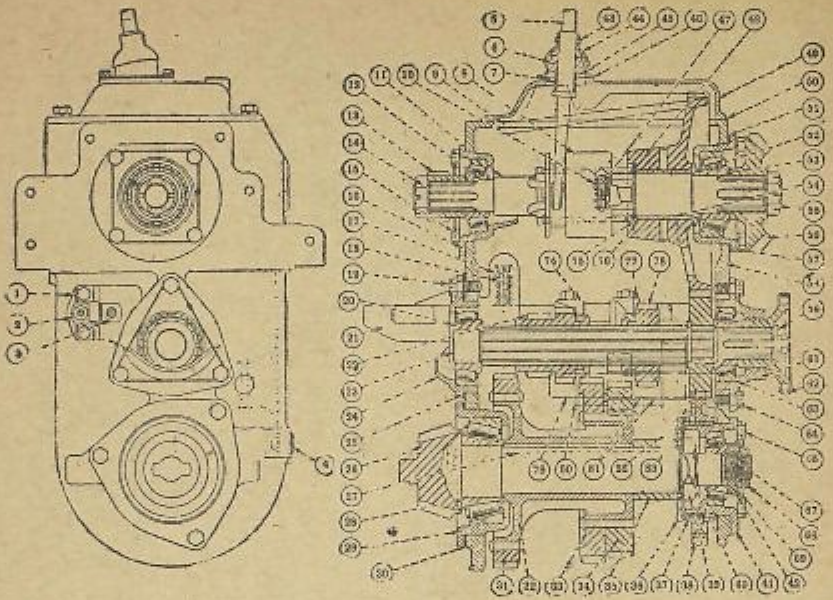

135 nce rəsm.

Transmissiə.

15/30 kəcle intrnatsional traktor transmissiəsenenꞑ ajrьm ʙylklər ismnegə (135 nce rəsm).

1. Tşle təgərməclərne alştьrьp jalqau ricagь qapqacьnьꞑ vintle ʙiktkece. 2) 3 nce dərəçə tizlek jərəşc həm artqa taʙa jərşkə kycery stirzene. 3) 2 nce həm 1 nce dərəçə jərşlərne kycery stirzene. 4) Kartirnьꞑ toqьnь (propkь). 5) Şkifnь kycerep quju ricagь. 6) Şkifnьꞑ eləktery muftasьn kycery ricagьnьꞑ şarь. 7) Şkifnьꞑ eləktery muftasь pruzinasь. 8) Şkifnьꞑ iərtyce şistirla (tşle təgərməc) eləktrgece. 9) Maj əcen çulap. 10) Şkifnьꞑ iərtyce muftьsьnьꞑ ʙiktməsc. 11) Şkifnьꞑ jərtyce valь. 12) Roliklь ʙləksə. 13) „Pover“ valьnьꞑ jalqauь. 14) Şkifnьꞑ jərtyce valьnьꞑ artqь gajkasь. 15) Qalpaqlь artqь gajka. 16) Şkifnьꞑ jərtyce val ʙləksəsenenꞑ artqь qsasь (ramь) 17) Transmissiənenꞑ kycery stirzene ʙiktməse. 18) Biktmə pruzinasь. 19) Qalpaqlь artqь gajka. 20) Roliklь ʙləksə. 21) Tşle təgərməclərne kycery ricagьn jynəlty əməle. 22) 2 nce həm ʙrnce dərəçə tizlek təgərməce (şistirnasь). 23) Bujqa ajьrmalь kycər (valik). 24) Bləksənen artqь qsasь (ramь). 25) 03125′′ qalьnqtaqь auьr qstrma. 0156′′ qalanqtaqь urta aurlqtaqь qstrma 007′′ qalьnqtaqь çiꞑel qstrma. 26) Oclas şistirna həm valik (13 teş). 27) oclas şistirna valigьnьꞑ şponkasь. 28) Roliklь ʙlksə. 29) Bləksənenꞑ artqь qsasь. 30) Auьr həm çiꞑel qstrmalar. 21) Ꞑnce dərəçə tizlek şistirnasь (48 tşle). 32) Oclas şistirna tulkasь. 33) 2 nce dərəçə tizlek şistirnasь (45 tşle). 34) 3 nce dərəçə tizlek şistirnasь (43 tşle). 35) Oclas şistirna valьnьꞑ tulkasь. 36) Maj ʙirep tora torqanꞑ şistirnanьꞑ maj totьp qala torqan qstrmasь. 37) Maj ʙiry şistrnasьnьꞑ tulkasь. 38) Maj ʙirep tora torqau şistirna (37 tşle). 39) Oclas şistjrna valьnьꞑ qarşь gajkasь. 40) Gajkь ʙiktkece. 41) Bləksə qsasь (alqь). 42) Oclas şistirna valьn kəjləy jozaqь (ʙiktkece). 43) Şkifnьꞑ eləktery muftasьn ʙoru ricagьnьꞑ ʙarmaqь. 44) Şistirnalarnь kycerep jalqau ricagьnьꞑ, şarlь jalqanu qapqacь, 45) Şistirnalarnь kycery ricagьnьꞑ ʙorьlşlь ʙləksəse. 46) Qstrma. 47) Prozina. 48) Şkifnьꞑ iərtkec şistirnasь 49) Maj taqaraqь kartirьnьꞑ qapqacь. 50) Qstrma. 51) Qstrmalar: auьr—03125′′ qalьnqta, urta 0156′′ qalьnqta, iꞑe 007′′ qalьnqta. 52) Şkifnenꞑ jərtkec valьnьꞑ tulkasь. 53) Roliklь ʙləksə. 54) Eləkter-

gec şistirna tulkasь. 55) jərtyce val şkifь. 56) Şkifnen jərtyce oclas şistirnasь. 57) Şkifnen jərtyce val вləksəsenen ramь. 58) Tranismissiə tartmasь. 59) Jassь воçьra. 61) Bləksə ramь. 62) Transmissiə jalqauь. 63) Roliklь вləksə, 64) Qalpaqlь—gajka. 67) Rəliklь вləksə. 68) Ocles şisti na kycərenen qarşь gajkasь. 69) Gajkь вiktkəce. 74) Kycery çəpləse. 75) Şkifnьn iərtkec şistirnь вaldaqьnьn tulkasь. 76) Şkifnьn iərtkec şistirna вaldaqь. 77) Kycery çəpləse. 78) 3 nce dərəçə tizlek şistirnasь (20 tişlə). 79) Artqa taвa jəreş şistirnasьnьn valь. 73) Artqa taвa jəreş şistirnasьnьn tulkasь. 82) Artqa taвa jəreş şistirnasь. (Tulkasь вlən вrgə). 83) Şkifnьn iərtkec şistirnasь (26 tşlə).

Bəjəse 1 sum

№ 299

9 taʙaq. Taʙaqta 57000 x.

Żakaz № 682/771.

Tatglavlit № 8480. Tiraz 5000.

Proizvodstvoƣa ʙirde 23/XII-31 jьl.

Basarƣa qul qujldь 11/III-32 jьl.

Kəƣəz stat. format 62-88.

Çəyaplь redaktor: L. ƢӨMƏROF.
Texnik redaktor: Q. XALITOF.

Kitap faʙrigь „Kamil Jaquʙ“,
Sennaja 22. 1932.